

124 OLDALON, MEGÚJULT FORMÁBAN ÉS TARTALOMMAL, VÁLTOZATLAN ÁRON

GRAMOFON
GRAMOFON

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2006-2007. TÉL

HIVATALOS
ZSÚRITAG

1996-2006
10 éves

2006-2007. TÉL

KOKAS KATALIN ÉS KELEMEN BARNABÁS

EGÉSZ ÉLETÜK A ZENE KÖRÜL FOROG

BARTÓK A JAZZBEN

A kortárs improvizatív muzsika és a 125 éve született szerző kapcsolata

CSALOG GÁBOR

Egy pesti zongorista kihívásai

FERENCSIK JÁNOS

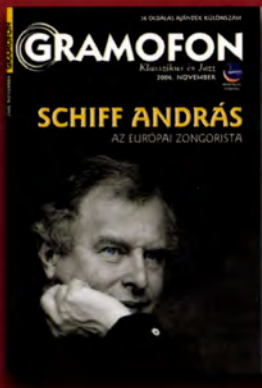
Emlékezés a száz éve született karmesterre

OLÁH KÁLMÁN

Művészetének eddigi legnagyobb elismerését kapta

AMIR AL-TARAB

A lant ünnepe Ománban

KARÁCSONYI
AJÁNDÉK
ELŐFIZETŐINKNEK

Különszám
Schiff Andrásról

XI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ISSN 1416-1109

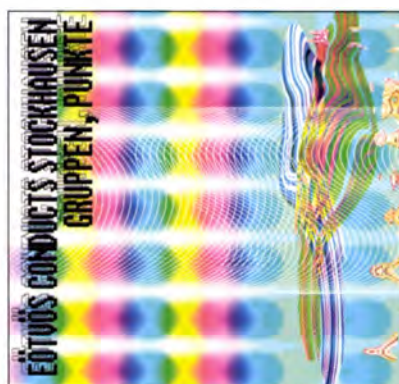
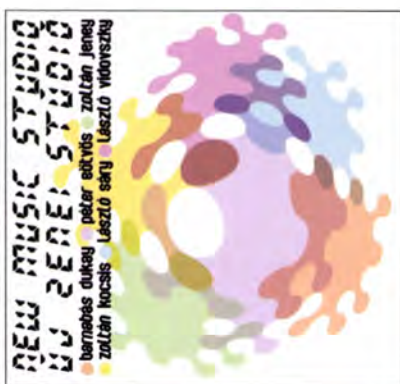
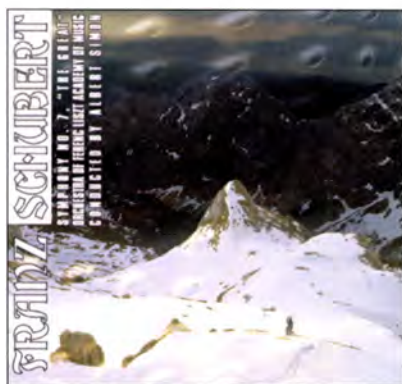

9 771416 110003 06004

Ára:
Ft 750
€ 3,-

GRAMOFON • 2006-2007. TÉL

BOLDOG ÜNNEPEKET KÍVÁN A **BMC Records**

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon

Kiadványaink immár online is megrendelhetőek a www.fo.hu/bmc honlapon.

Jordi Savall, a fáradhatatlan

Az 1990-es években tíz zenerajongó közül tízen még Plácido Domingót tartották volna a spanyolországi zene nemzetközi nagykövetének. Ha ma kérdeznék őket, a híres tenor mellett alighanem sokan említenék Jordi Savall nevét is.

A katalán zenészhez az utóbbi harminc év talán legutódatosabban felépített karrierje fűződik, mióta feleségével, Montserrat Figueras szopránénekesnővel megalapították a Hespèrion XX. – ma már

értelemszerűen XXI. – nevű együttest.

A Schola Cantorum Basiliensisben töltött tanulóévek után Jordi Savall azonnal lázas igyekezettel látott saját zenei elképzeléseinek megvalósításához. Kutatóként, régizenei szaktanácsadóként és szólistaként ismerte meg először a spanyol zenész szakma. A rá jellemző nagyvonalúsággal kezdte megalapozni kapcsolatait; olyan művészekkel lépett fel, akik ugyan nem feltétlenül úgy gondolkodtak, mint ő, de új ötleteikkel hozzájárultak zenei elképzeléseinek a megvalósításához.

Tisztán emlékszem rá, amint Madridban láttam viola da gambán játszó Bach Máté-passiójában, Antoni Ros-Marba vezényletével (a nagyszerű spanyol karmester több nemzetközi figyelmet érdemelne!). Micsoda meglepetést okozott, amikor felfedeztük, hogy az akkor sztárként ünnepeelt viola da gamba-játékost, Wieland Kuijckent együtt egy fiatal honfitársunk helyettesíti! Savall később Ton Koopmannal és az amerikai Hopkinson Smith theorba-játékosal dolgozott együtt olyan emlékezetes felvételeken, mint a 17. századi francia udvari muzikusnak, Marin Marais-nak ajánlott lemez. A Gérard Depardieu főszereplésével készült Minden reggel című filmhez összeállított kísérőzene 1991-ben a lemez-eladási statisztikák élére röpítette az akkor már elismert művészt. A Hespèrion XX. felállításának bővítését követően kezdődött meg Savall igazi missziója: a régizene eddig ismeretlen repertoárjának feltárása. Átala ismerhette meg a közönség például Kolumbusz Kristóf korának zenéjét (Cancionero de La Colombina), a szefárd zene rejtett hagyatékát, illetve a spanyol reneszánsz külön zeneszerzőjének, Mateo Flechának eklektikus darabjait, amelyeket szellemesen és önironikusan az „ensaladas” névvel illetett a 16. századi művész. Savall nemcsak felfedezte, hanem előadóművészi igényessége révén csillogóvá is varázsolta ezeket a csiszolatlan gyémántokat.

Pályájának legutóbbi csúcsa, a Don Quijote-tematikájú CD, az utóbbi évek spanyolországi zenei teljesítményei közül a legjobbnak bizonyult: díjak tömegét elnyerve talán örök időkre beírta magát a hangrögzítés történelemkönyvébe.

Felbecsülhetetlen az európai zene kimagasló értéket képviselő, de rejtve s érintetlenül maradt kincseinek száma – ám ezen remekművek (újra)felfedezése még várta magát. Jordi Savall a nemes küldetés egyik zászlóvivője. Most, ötvenhat éves korában még mindig fáradhatatlan.

Luis Suñén főszerkesztő
Scherzo (Spanyolország)
www.scherzo.es

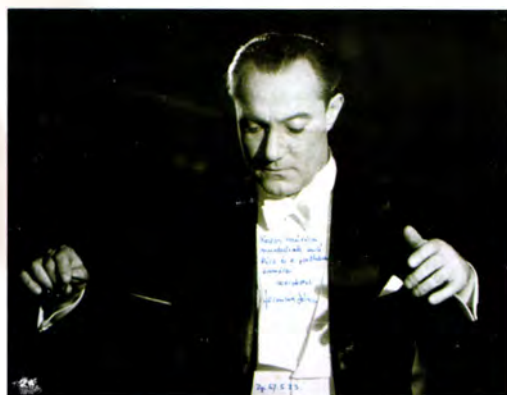
KOKAS KATALIN KELEMEN BARNABÁS

„Bár más a karakterünk, remekül
kiegészítjük egymást” (16. oldal)

CSALOG GÁBOR

„Minden körülménynél fontosabb, hogy a hangok
hogyan jönnek egymás után” (34. oldal)

FERENCsik JÁNOS

„Ereje a jó értelemben vett
tekintélyen alapult” (64. oldal)

DOSSZIÉ

IHLETŐ NÉPZENE FEHÉREN ÉS FEKETÉN

Bartók életművének szerteágazó hatása talán leg-
elevenebb módon a jazzben talált táptalajra 6

KALEIDOSZKÓP

Zenei díjak a Gramofontól
MIDEM Classical Awards

14

CÍMLAPON

KOKAS KATALIN ÉS KELEMEN BARNABÁS

A művészházaspár megszállottan küzd azért,
hogy a megszerzett tudást minél több embernek
továbbadják 16

KLASSZIKUS

A TEHETSÉG KÖTELEZ

A Zeneakadémia kórusáról és zenekaráról 20

Téli zenekari körkép 22

CSALOG GÁBOR

A zongoraművész a Zeneakadémiáról,
a közönségről és a műsorválasztásról 34

A ZENE FÜGGETLEN KÉPVISELŐI

Feltörekvő kis kiadók a multik árnyékában 40

KRITIKA 44

ZENÉS SZÍNHÁZ

PROSPERO UTÓDJA

Pályatársai emlékeznek a száz éve született
Ferencsik Jánosra 64

Bartók + Párizs 2007 a Miskolci Nemzetközi
Operafesztiválon 68

Világhírű énekpedagógusok – Misura Zsuzsa 69

SALZBURGI SZTÁRÉNEKESEK

Beszélgetés Bo Skovhusszal és Paul Grovesszal 70

Énekversenyek közelről – 4. rész 72

KRITIKA 74

JAZZ

OLÁH KÁLMÁN Az amerikai szerzői jogvédő iroda versenyének fődíját nyerte el kompozíciójával	78
Emlékezés Pege Aladárra	80
Ifjú tehetség – Bolla Gábor	82
20 éves a GyőrFree Műhely	84
Magyar jazzportálok kutatóknak és rajongóknak	86
KRITIKA	88

OLÁH KÁLMÁN

„Úgy komponálok jazzt, hogy a klasszikus szabályoknak is megfeleljek” (78. oldal)

VILÁGZENE

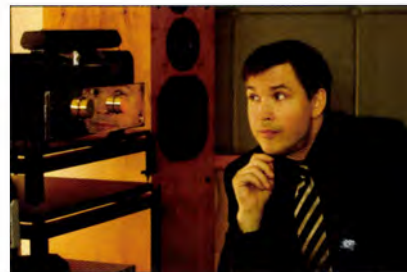
MUSCAT UD FESTIVAL Az Enja Records négylemezes kiadványa nyomán megtaláltuk a Közel-kelet legnagyobb lantfesztiválját	102
KRITIKA	104

MUSCAT UD FESTIVAL

Az arab lant ünnepe Ománban (102. oldal)

GRAMOFON-HANG

Térhatású hangtechnika Ujházy László tanulmánya	112
LÁNC-REAKCIÓ Szabadi Vilmos hallgatta referencia- rendszerünket	116
Interjú Kotschy András akusztikussal	120

LÁNC-REAKCIÓ

High-end rendszer Szabadival (116. oldal)

GRAMOFON Klasszikus és Jazz

1996–2006
10 éves

1996-ban alapította:

Iványi Margó, **Bösze Ádám**,

Retkes Attila és **Zipernovszky Kornél**

Főszerkesztő: **Retkes Attila**

Főszerkesztő-helyettes: **Albert Mária**

Művészeti tanácsadó/tipográfiai terv:

Práczy István - Pistudio Kft.

A szerkesztőség tagjai:

Albert Mária (zenés színház)

Bércesi Barbara (jazz, világzene)

Ujházy László (Gramofon-Hang)

Várkonyi Tamás (klasszikus)

Címlapfotó: **Gramofon / Figuli Judit**

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz Lap-,
Könyv- és Hanglezkiadó Kft.**

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Ügyvezető igazgató: **Retkes Attila**

Operatív igazgató: **H. Magyar Kornél**

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárगतó út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó címén, telefonon, faxon,

e-mailben. Az éves előfizetés ára: 3000 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Ihlető népzene fehéren és feketén

A 125 éve született zeneszerző és a jazz kapcsolata

Bartókot megalkuvásra képtelen személyisége és a társadalmi kérdések iránti érzékenysége miatt hasonlíthatjuk sok jazzmuzsikushoz. Míg a jazz nem hagyott mélyebb nyomot életművén, zenéje számos hazai és külföldi jazz-zenész számára jelentett fontos inspirációt.

✦ Máté J. György

Ellenállásban

Néhány hónappal azután, hogy Bartók elhagyta Magyarországot, Márai Sándor terjedelmes definíciót adott az értékeiben elsilányult és elüzetliesedett világban élő polgári művész reprezentatív magatartásáról. Midőn Márai e korkritikában arról beszélt, hogy a művész legyen képes ellenállni a „happyesített ál-művészetnek”, az olcsó moralizálásnak és a cenzúra minden formájának, őrizze meg tehát művészi igényességét és függetlenségét, mintha csak Bartókról rajzolt volna portrévázlatot. Mintha a városépítő kassai polgárok tablójában a kompromisszumokat nem kötő, a testi-lelki fájdalmakat szimfonikus, szóló- és kamaraművekbe átjuttató zeneszerző arcéle is felderengett volna. „A hősies polgár és az igaz művész, aki megkísérli az igazság, a jog, az arány és az erkölcs kérlelhetetlen követeléseivel megtisztulásra kényszeríteni a világot, melyben él, megkísérli egy emberibb és hősiebb polgáriasság szintjére emelni föl a tömegeket.”

A szemtanúk által oly sokat emlegetett puritanizmus, illetve a törékeny testbe zárt „őserejű nagyság” (Yehudi Menuhin) mellett

épp az elsötétülő Európa elutasítása, az elfogadhatatlan korszellemmel szembeni radikális oppozíció az, amit a Bartókra emlékező Illés Endre kiemel Krétarajzában. Előbb a zeneszerzőt idézi: „Az a közvetlen veszély forog fenn, hogy Magyarország is megadja magát a rabló és gyilkos náci rendszernek... Itt sajnos az állítólag művelt keresztény emberek majdnem kizárólag ennek a rendszernek hódolnak: igazán szégyellem, hogy ebből az osztályból származom.” Majd – még Kodálllyal is szembeszállva – a zeneszerző kivándorlásának okait firtatva arra a megállapításra jut, hogy Bartók nem a zenéjét állítólag jobban értő külföldi közönség kedvéért, hanem a hazájában uralkodó eszmékkel való együttélés lehetetlensége miatt választotta átmenetileg az emigrációt.

A népzeneről a Kontrasztokig

Igaz ugyan, hogy más nagy huszadik századi zeneszerzőket, így Stravinskyt, Gershwint vagy éppen Pendereckit sokkal erősebb szálak kötötték/kötik a jazzhez, mint Bartókot, mégis azt mondhatjuk: kevés zeneszerző erkölcsi alkata áll közelebb az erős társadal-

Forrás: MTA Bartók Archivum

mi felelősségtudattal teremtett jazzhez, mint épp az övé. S ahogy a zeneszerző személyes-morális problémái átesztétizáltan felbukkanak a Mandarinban, a Concertóban vagy épp a posztumusz Brácsaversenyben, úgy a társadalmi diszkriminációk ellen küzdő fekete jazzművészek is – gyakran sokkal közvetlenebb módon – emelik be előadásaikba politikai harcaik üzenetét. Mint ismeretes, a fekete előadók az afro-amerikai népesség „prófétáinak” nyomán kialakított elméleti sokszor zűrzavarosak és utópisztikusak (pán-afrikánizmus, romantikus civilizáció ellenesség), máskor agresszíven nacionalisták (garveyizmus), a fehérekről rajzolt sztereotip képük nem egyszer torzít, úgyhogy Bartókhoz szinte kizárólag protest-jellegük miatt kapcsolhatók. Igaz, a magyar komponista fiatalkorára is jellemző az illuzórikus népszemlélet, de ez az évek során fokozatosan mind realiztikusabb koncepcióvá alakult. A magyarság elfeledésre ítélt népdalkin-

csének újbóli felfedezése, illetve megmenetése során a kutatómunka egybefonódott a szomszédos népek folklórkincsének vizsgálatával. Észlelhető némi párhuzam az 1906 táján a magyar népzene felé forduló zeneszerző sorsalakító gesztusa, illetve a fekete muzikusoknak a jazz alapját képező afrikai zenék, valamint a gospel, a spirituálé és a blues iránti szenvedélyes vonzalma között. A jazz maga az afro-amerikai népzene legjelentősebb fejleménye, folklorisztikus alapja tehát épp annyira elvitathatatlan, mint Bartók műveinek népzenei ihletettsége. A zeneszerző maga írja, hogy népzenei érdeklődése kezdetben tisztán zenei jellegű volt, egyfajta művészi formanyelv-keresés, és ez a mozzanat nem hiányzik azoknak a fekete muzikusoknak az útkereséséből sem, akik a fehérek zenei dominanciájához képest igyekeztek rátalálni saját zenei világukra. Bartók így ír: „A parasztzene tanulmányozása azért volt számomra oly döntő fontosságú, mert

Egy soha meg nem ismételtető jazz-formáció:
Bartók Béla – zongora.
Szigeti József – hegedű és Benny Goodman – klarinét

Forrás: Gramofon-archív

George Gershwin az elsők között építette be a jazzt a klasszikus zenébe

lehetővé tette a felszabadulást az eddigi dúr- és moll-rendszerek egyeduralma alól." LeRoi Jones pedig így: „... ha a néger képvisel vagy jelképez valamit az amerikai kultúra jellegében, ezt feltétlenül sajátos zenéjében kell kimutatni.”

A fenti analógiákon túl Bartók és a jazz viszonyának kutatása két irányt vehet: vizsgálható egyrészt az afro-amerikai népzene hatása a magyar zeneszerző munkásságára, másrészt a fordítottja, Bartók zenéjének, s ezen keresztül az általa gyűjtött kelet-európai parasztnének jelenléte egyes jazzművészek életművében.

„Ezek értenek hozzá...”

A Bartók zenéjével foglalkozó tudományos publikációk, valamint a kérdés szempontjából releváns forráskiadások együttesen azt bizonyítják, hogy a két lehetséges kutatási irány közül a második ígérkezik sokkal gyümölcsözőbbnek. Bartók ugyanis hosszabb amerikai tartózkodása ellenére sem mutatott mélyebb érdeklődést a jazz iránt. Művészi szintézisében a kelet-európai népzene egyszerűbb dallamvilága keveredett az európai műzene bonyolult struktúráival, e kettő a komponista példátlan alkotói génuszának, illetve egyedülálló forma- és arányérzékének köszönhetően szervesült művekké. Mint tudjuk, a népzene művészi felhasználása rendkívül sokféle formában mutatkozik meg nála, a művek tipológiáját a „nyers” népdalformától való távolodás szerint szokás felállítani. Ami viszont közös a korai Hús magyar népdaltól kezdve egészen a kései nagy művekig, valamint egyes jazz-szerzemények „gyökerekhez való visszatérésében”, az a folklorisztikus melódiák, ritmikák és harmóniak természetes alkalmazása.

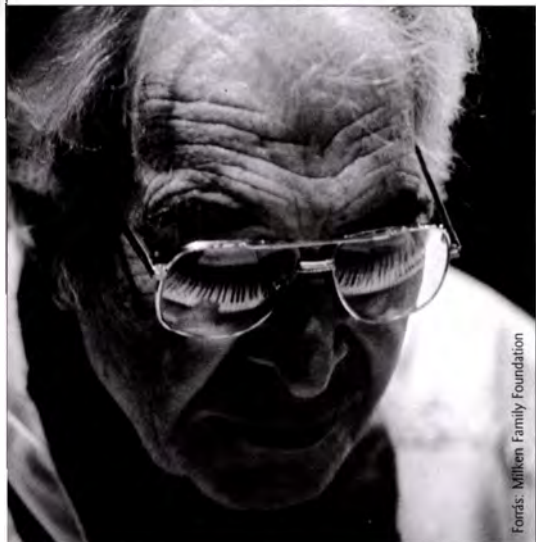
Bartók gyér számú, jazz-zel kapcsolatos megnyilvánulásainak egyikét a volt zongorista tanítvány, Székely Júlia beszéli el Bartók-könyvében. Ennek lényege, hogy amikor a pianista növendék a próbateremben valamilyen standard jazz-darabot próbált gyakorolni, Bartók felszólította, hogy hagyja abba, ám néhány héttel később a tanítvány a

Choclett Kiddies (sic!) nevű, fekete muzsikusból álló zenekar Renaissance Színházbeli hangversenyén látta viszont színházba nemigen járó mesterét. A koncert szünetében Bartók a maga szűkszavú stílusában adta magyarázatát jelenlétének: „Ezek értenek hozzá, de maga nem.” A zeneszerző minden jel szerint elsősorban népdalkutatóként formált véleményt az afro-amerikai zenéről, s a magyar pianista növendék játékából a hitelességet hiányolta.

E feltevést igazolja az erdélyi Ellenzéknek adott interjúja is, amely nem sokkal amerikai koncertturnéja után készült a húszas évek végén. Ebben Bartók kifejti, hogy a jazz eredetileg értékes műfaj volt, de később a műkomponisták elsekélyesítették. Hogy a jazzt népzeneként, bár a magyar fültől-ízletől alapvetően idegen zenei jelenségként kezelte, azt a hivatkozott interjúban elhangzott, gyakran idézett mondása is igazolja: „Nekünk nincs szükségünk jazzre, van gyönyörű népzene, felesleges, hogy a jazz karjaiba vessük magunkat.” Az Ellenzéknek adott nyilatkozattal egybecseng egyébként a Stravinsky Piano Rag Musicijáról mondott lesújtó véleménye is. A művet csupán egyetlen alkalommal játszotta el, és üresnek, száraznak találta. Nem véletlenül, hiszen az orosz zeneszerző műve a ragtime-képlet továbbfejlesztésének érdekes példája, s a műben hallható kadenciaszerű közjátékok a korai jazz improvizációs gyakorlatára utalnak vissza.

A klarinét mint tárogató

Külön bekezdést érdemel Bartók egyetlen kompozíciója, amelyet jazz-zenész számára írt, a Kontrasztok. Ujfalussy József idézi monográfiájában Bartók egyik levelét. Ebben a Mozart módjára fejben komponáló, majd a művet a szűkre szabott nyaralások idején papírra vető zeneszerző a két, illetve három részből álló, Benny Goodman jazzklarinétos és Szigeti József hegedűművész számára készített tizenhat perces mű elkészültéről tudósít. Tudvalevő, hogy a művet Goodman rendelte meg, Szigeti közvetítésével. A klarinétos, emlékezve a tíz évvel korábbi Rapszódiaakra, „lassú–gyors kettős táncot kívánt”. Eredetileg csak a Verbunkos és a Sebes tétel készült el, ezt adta elő Szigeti, Goodman és Petri Endre a Carnegie Hallban 1939. január 9-én. A notturmo rész beillesztése után a hegedűs és a klarinétos Bartók társaságában vette lemezre a művet

Forrás: Millen Family Foundation

Dave Brubeck zenéjében is felismerhető a magyar népzene inspirációja

1940-ben. Bartóktól is tudható, hogy a mű első tételére inspirálóan hatott Ravel hegedű-zongora-szonátájának Blues-tétele, az sem kizárt, hogy a végső cím – Kontrasztok – a hegedű és a zongora Ravel által is emlegetett egyesíthetlenségére reflektál. (Hasonlóan reális feltételezés, hogy a cím a tételek közötti feszültséget volt hivatva érzékeltetni.) Mindenesetre tény, hogy a kétütemes bevezetés után a hegedű pizzicato hangja, majd a belépő klarinét valóban Ravel-allúzióknak hat. A klarinét glissandószerű virtuóz alkalmazása, a tartott hang utáni díszítések mind a tárogatót idézik a hallgató fülébe. A klarinét-glissandók a Mandarin csalogatóira mutatnak vissza, illetve Bartók 1928-as San Francisco-i kínai színház-élményére. A klarinét valamiféle egzotikus, keleties elemet is képviselt a műben. Talán nem tűnik erőltetettnek, ha párhuzamként felidézzük Don Cherry 1973-ban Stockholmban felvett Eternal Now című keletiesen misztikus albumát, amelyen a fúvós szólamot egy számban Bernt Rosen-gren tárogatója szolgáltatja. Hasonló szerepet kap Grencsó István koncertjein a klarinétot helyettesítő duduk. Benny Goodman is nyilatkozott a különleges Kontrasztokról: „hihetetlenül nehéz mű, mondhatnám, a legszántánibb az egész klarinét-irodalomban. Nem tudom, hány példányban fog a lemez elkelní; a műben kifejtett gondolatok az amerikai hallgatóktól meglehetősen idegenek. Számomra ez a zene mélyen izgalmas, és azt hiszem, ez részben kiderül az előadásunkból.”

Bartók, a tiszta forrás

Ugyan nem zárható ki, hogy a Kontrasztokra bizonyos hatást gyakorolt a Goodman–Wilson–Krupa trió tevékenysége, sőt az is bizonyítható, hogy az Első zongoraverseny, az Ötödik vonósnyegyes, valamint a Concerto tartalmaz távoli jazz-reminiscenciákat (utóbbi két műben Bartók Molnár Antal kifejezésével élve „sláger-szenyvet idéz”), mégis jóval több és látványosabb példa akad a másik oldalon, vagyis jazz-zenészek művei-

Forrás: Amerikai Kongresszusi Könyvtár / William Gottlieb

ben, akikre erősen hatott Bartók muzsikája. A példák sokasága azt jelzi, hogy az európai

Stan Kenton az első volt a jazz-zenészek közül, aki elmerült Bartók életművének tanulmányozásában

„A jazz maga az afro-amerikai népzene legjelentősebb fejleménye, folklorisztikus alapja tehát épp annyira elvitathatatlan, mint Bartók műveinek népzenei ihletettsége”

műzenében Debussy, Ravel és Stravinsky mellett Bartók hatott a leginkább a modern jazzre. Stan Kenton már a negyvenes években is foglalkoztatta a magyar komponista életműve, illetve Bartók zenéje és a jazzkomponálás összeegyeztethetősége. Progresszív big bandjével nem a nagy swingelők útját járta, zenei gyökereit az akkora már teljesen kiüresedett szimfonikus jazzben, valamint európai klasszikus szerzők műveiben kereste. Merőben újszerű volt, ahogy Kenton szembeállította egymással a szólóhangszert és a tuttit (concerto), ahogy új harmóniakra építette a gyakran egy-egy hangszerklaszterre komponált darabjait. Kenton érdeklődése az ötvenes években még inkább az európai komponált zene felé fordult. „Innovációk” – ő maga e sokatmondó fogalom jegyében írta újabb és újabb, a modern kísérleti szimfonikus zene és a jazz metszéspontjában álló szerzeményeit. Kétségtelenül ez lett Kenton nagy évtizede. A formaépítkezés egyre újabb módzatait eszelte ki, helyenként Honeggert és Bartókot idézte, ahogy a nagyzenekart vonósokkal és fafúvókkal egészítette ki. Miközben az évtized első felének Kenton-darabjaiban még uralkodtak a stilizáltabb West Coast megoldások, addig az évtized közepe táján átváltott a második progresszív-orkesztrális korszakába.

Forrás: Gramofon-archív

Chick Corea témái már a hetvenes években is a jazzben szokatlan megkomponáltságot mutattak

A Milhaud-tanítvány Dave Brubeck is sokat merített Bartók művéből. Az 1951-ben alakult Brubeck Quartet híres altszaxofonos, Paul Desmond mondta a klasszikus zeneelméletet is kamatoztató zongorista számairól: „A darabok magukban hordják a jazz elevenségét és energiáját, Bartók és Milhaud harmóniai sokrétűségét, a barokk formavilág méltóságát, valamint a romantikus zene líráját.” Lennie Tristano vagy Cecil Taylor meghatározó jelentőségű életműve sem jöhetett volna létre Bartók inspiráló hatása nélkül. Sőt, néme-

lyik kortárs avantgárd muzikusi is feltűnő érdeklődést mutat Bartók műve iránt. Ezt példázta Uri Caine néhány héttel ezelőtti budapesti koncertje, amelyen szextett-formációban (Bartók Projekt) adott elő eklektikus Bartók-zenét olyan népzenei motívumok felhasználásával, amelyek egykor komponistát megihlették.

Bartók-fusion

A fusion-jazzben elsősorban Chick Corea Bartók-tanulmányai érdemelnek figyelmet. A pianista az 1972 októberében rögzített *Light As A Feather* albumon tette közzé *Spain* című, azóta újabb hangszerezésekben is megszólaltatott darabját, amelyben már a téma is (hármás egység, prelúdiumszerűség, augmentáció) jazzben szokatlan megkomponáltságot mutat. Improvizációját Márkus Tibor elemezte részleteiben. Corea Bartók iránti elkötelezettségéről Magyarországon is tanúbizonyságot tesz 2006. december 6-án Budapesten és 8-án Debrecenben, amikor a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar szólistájaként Bartók-ihlette jazz-improvizációkat játszik.

Az etnojazz egyes művelői természetesen szintén alapforrásként kezelik Bartók muzikáját. Erre legutóbb 2006. október 19-én hallhatott példát a budapesti közönség, amikor a nemzetközi *Miraculous Jam All Stars* együttes adott koncertet a Jövő Háza Teátrumában. A többek között brazil és angol

zenészekből álló csoportban Balogh Kálmán, Farkas Róbert, Palya Bea és Szokolay Dongó Balázs képviselte a hazai színeket.

A mai magyar jazzben természetesen különös intenzitással ápolják Bartók zenei örökségét. Néhány példa, a teljesség igénye nélkül: a Németországban élő Dudás Lajos klarinétművész 1978-ban publikálta *Contrasts* című nagylemezét, amelyen Liszt- és Bartók-feldolgozások hallhatók. Dudás több későbbi felvételén is vissza-visszatér a Magyar képek első tételéhez (*Este a székelyeknél*), amely koncertrepertoárjában is fontos szerepet kap.

Oláh Kálmán már 1995-ben, a Bartók-émlékévben több Bartók-opust írt át jazztrióra. Érdeklődése Bartók zenéje iránt azóta is töretlen: az ezredfordulón a Budapest Jazz Orchestra közreműködésével mutatta be klasszikus kompozíciós technikákkal megírt háromtételű *Concerto For Jazz Orchestra* című művét, amely jelentős Bartók-hatásról árulkodik. 2006. március 25-én éjfélkor a Nyitott Műhelyben adott Bartók-inspirálta hangversenyt kizsenekarral. Legutóbbi, *Fitting* című albumáról – amelyről a Gramofon 2006. őszi számában, a 96. oldalon olvasható recenzió (további részletek a számunk 78–79. oldalán) – ezt írta: „Tizenöt éve tanulmányozom Bartók Béla zenéjét. Az ő szellemét próbáltuk megidézni egyik-másik kompozícióban, és helyenként az improvizációkban is.”

Szabados György egész pályáját végigkísérte Bartók szelleme – ennek kimutatása külön tanulmányt igényelne, mellette Dresch Mihály végzett úttörő munkát a népzene és a jazz összecsiszolásában, Binder Károly és Borbély Mihály pedig *7 Duets – Hommage à Béla Bartók* címmel jelentetett meg új lemezt augusztusban.

Bartók zenéje és a jazz viszonya azonban nem csupán hangversenyeken és hanghordozókon foglalkoztatja a szakmabelieket. Oláh Kálmán és Retkes Attila e tárgyban készült dolgozatai sok fontos, e cikk keretében nem tárgyalt elméleti kérdést érintenek, akár csak Márkus Tibor előadása, amelyről a következő két oldalon beszél. Meg kell még említeni azt is, hogy a Zenetanárok Társasága rendezte meg Budapesten az I. Európai Regionális Zenepedagógiai Konferenciát Bartók Béla emlékére 2006. május 26–27-én. Ennek keretében hangzott el Gonda János *Bartók hatása a huszadik század jazz-muzikájára* című előadása. ■

Szabados György sokak szerint Bartók szellemiségének egyik legközvetlenebb örököse

Forrás: Gramofon-archív

„Már gyerekkoromban megérintett Bartók zenéje”

Márkus Tibor zeneszerző-zongorista Amit tudni akarsz a jazzről címmel már régóta tart ismeretterjesztő előadásokat előzenével és hang-, illetve videofelvételek bemutatásával egyetemeken, főiskolákon, művelődési házakban, szerte az országban. Október 28-án az újpesti Szabó Ervin Könyvtárban adott elő Bartók és a jazz címmel. E legutóbbi előadása kapcsán beszélgettünk vele.

➤ Máté J. György

Gramofon: Kissé egyszerűsítve: Bartókot személy szerint nem túlságosan ragadta magával a jazz. Legfeljebb érdekesnek talált egy-egy régi felvételt vagy előadást. Egy mai jazzmuzsikust mi indítja arra, hogy Bartók és a jazz kapcsolatáról beszéljen egy klubban vagy az egyetemi ifjúság előtt?

Márkus Tibor: Valóban, Bartókot más, vele egy korban alkotó zeneszerzőkkel, például Stravinskyval, Ravellel ellentétben nem különösebben érintette meg a jazz. Ami azonban az ellenkező irányt illeti, vagyis Bartók zenéjé-

nek a jazzre gyakorolt hatását, az alól a modern jazzmuzsikások nagy része nem tudja kivonni magát. Számos jelentős muzsikás zenéjén érezhető a Bartók-hatás. Elsősorban ez érdek.

G.: Miért vonz ez a téma, és milyen eredményre jutottál?

M. T.: Egész zeneszerzői és előadói munkám során érdekelték a hatások. Ezt több lemezemen is (lásd a Three Trees és My Pieces című CD-eket) próbáltam megfogalmazni. Az ember minden pillanatban hatások alatt áll. Ezek nagy része azonban nem hagy különösebb nyomot bennünk. Mi az oka, hogy néhány viszont mélyen belénk ivódik? Valószínűleg az, hogy ezek valamilyen üzenetet tartalmaznak számunkra. Közel állunk hozzájuk, magunkénak érezzük őket. Több ilyen hatás érint meg minket, amelyek keveréke formálja egyéniségünket. Elmondhatom, hogy engem már gyerekkoromban megérintett Bartók zenéje. Az általános iskolában (a Hámán Kató Általános Iskola zenei tagozatán és szombathelyi Bartók Béla Zeneiskolában) kiváló ének-zene tanárain megszerettették velem. Majd tinédzserként, az Emerson, Lake & Palmer Allegro barbaro-feldolgozását hallgatva, később pedig Chick Corea lemezeivel ismerkedve még közelebb került hozzám. Akkori kompozícióim, amelyeket amatőr zenekarommal adtunk elő, azt hiszem, már egyértelműen tükrözik vonzódásomat ehhez a zenei világhoz. Ami a Bartók-hatást illeti, úgy vélem, hogy, mint minden hatás, többszörösen összetett. Vizsgálhatjuk a Bartók által alkalmazott kompozíciós technikák és zenei elemek – pentatónia, kvartakkordok, tengelyrendszer és így tovább – megjelenését, de lehetnek pusztán hangulati hatások. És nem utolsósorban Bartók szellemiségének hatása.

G.: A mai magyar jazz több jeles képviselője: Szabados György, Oláh Kálmán és a Binder–Borbély duó ad elő Bartók inspirálta műsorokat. Van-e valami hasznos javaslatod a közönségük számára, hogyan hallgassák e produkciókat, mire figyeljenek nem zenész füllel?

M. T.: Az említett művészek, különösen mesterem, Binder Károly, rám is nagy hatást gyakoroltak és gyakorolnak ma is – lám, megint a hatások. Szerintem minden mű befogadásánál egyetlen fogódzót kell szem előtt tartanunk: mi az üzenete számunkra? Például az, hogy Chick

EGY AMERIKAI, AKI BARTÓKNAK KÖSZÖNHETI A KERESZTNEVÉT

A New Yorkban született, száz százalékosan amerikai Béla Fleck szülei az Amerikába emigrált magyar zeneszerző előtti tisztelgésneként nevezték el fiukat Bélának. A fiatalember tizenöt éves korában kezdett komolyabban foglalkozni zenével: kezdetben a bluegrass bendzsóhangért lelkesedett, a nyolcvanas évek elején maga is bluegrass zenét játszott. 1989-ben alapította Flecktones nevű zenekarát, amellyel kialakította a jazz- és bluegrass-elemek keverékéből álló úgynevezett blu-bop stílust. Ma őt tekintik a világ első számú jazzbendzsósának, akinek sikerült mindenestül megújítania a régi jazzhangszer hangzásvilágát.

Béla Fleck sokoldalú művész: legutóbbi munkái közé tartozik egy hármasverseny, amelyet a Nashville-i Szimfonikus Zenekarral, Edgar Meyer és Zakir Hussain közreműködésével adott elő. Részt vett McCoy Tyner legújabb CD-jének munkálataiban (Ron Carter és Jack DeJohnette mellett), és egy Chick Coreával készített duólemezt alapjait is kidolgozta a világhírű zongorista társaságában.

Corea Mozart-zongoraversenyeket ad elő úgy, hogy azok kadenciáit improvizálja, vagy hogy Az ember tragédiáját eddig soha nem alkalmazott rendezői eszközökkel viszik színre, számomra egyet jelent: ezek olyan időtálló mesterművek, amelyek minden kor számára tartalmaznak üzenetet.

Hiszek abban, hogy az igazi mesterművek befogadásához nem kell szakmabelinek lenni. Ha igazán jó valami, akkor átjön az üzenet. Egyébként ezt koncertjeimen is érzem: ha tudom, hogy adott pillanatban jól játszunk, azt a közönség is értékeli.

G.: Személyesen is dolgozol valamilyen kompozíción, amit Bartók zenéje ihletett?

M. T.: Zeneszerzői munkámban sohasem töreksem tudatosan meghatározni az irányt. Amilyen üzenetet kapok, azt leírom. Bartók ihlette művem már korábban is született: Circle című kompozícióm az előadásomon is bemutatjuk Borbély Misivel és a hegedűs Balázs Gergellyel. De talán nem csak ilyen közvetlen hatások fedezhetők fel darabjaimban. Közvetett hatáson értem például a láncolatot: Bartók a népzenei gyökerekből indult, Chick Corea művészetében erős bartóki hatás fedezhető fel, én nagyon szeretem Corea munkáit, tehát valószínűleg ez darabjaimban is megfigyelhető, és talán az én zenei hatásom is érezhető lesz tanítványaim és fiam művészetében (utóbbi megpróbáljuk az említett előadáson is érzékeltetni, hiszen Márkus Dáviddal előadjuk a duót, amit közösen komponáltunk).

Közvetett hatáson értem még az említett szellemiség hatását. Bartók nagysága nemcsak zenéjében, hanem gondolkodásában, emberségében is megnyilvánul. Sokszor hangoztatom, hogy amilyen az ember, olyan a zenéje. A szellemiség üzenete számomra azt jelenti, hogy ha az ember valakinek a mondatait vagy cselekedeteit

igaznak érzi, akkor megpróbál maga is hasonlónak válni, hasonlóan cselekedni.

G.: Több mint hatvan évvel Bartók halála után is kísért az érthetlenség mítosza műveivel kapcsolatban. Mit ajánlasz a Bartók-zenével most ismerkedőknek? Hogyan lehet közel kerülni ehhez a muzsikához?

M. T.: Szerintem a legfontosabb a nyitottság. Ez azt jelenti, hogy próbáljunk meg úgy egy új, számunkra ismeretlen dologhoz közelíteni, hogy közben félretesszük a konvenciókat. Tudom, nagyon nehéz, de az újat kereső művészeknek sem könnyű, hogy olyat hozzanak létre, amelyet addig senki nem alkotott. Próbáljuk keresni a kapaszkodókat, mit üzen számunkra a hallott mű. Az idő igazolta, hogy Bartók zseni volt. De azt is tudnunk kell, hogy a zsenik megelőzik saját korukat (tudjuk, hogy Bachot sem értették a saját korában). Próbáljuk megfogalmazni, mi tetszik a hallott műben, és azt is, hogy mi nem. De elsősorban, hogy miért? Nem árt, ha végigkövetjük az utat, amelyet az alkotóknak is be kellett járniuk, hogy eljussanak az adott kompozíció megszületéséig. Ugyanis minden mestermunka egy bizonyos evolúció következménye. Úgy értem, hogy minden művész saját fejlődésében végigjárja azt az utat, amelyet a művészeti stílusok kialakulása történelmi léptékben megtett. Valahogy ahhoz hasonlóan, ahogy a biológiai evolúció lejátszódik az embrió fejlődésében az egyszéjtűtől az emberig. Csak így képes a művészet a továbbfejlődésre. Csak a múlt, az eddig lejátszódott folyamatok birtokában tudjuk folytatni az utat, így tudunk újat alkotni.

A másik tanácsom, hogy először a könnyen befogadhatókat hallgassák! Például a Gyermekeknek Csillagok, csillagok című darabját. Fantasztikus a népdal gyönyörű harmonizálása, csak annyiban változtat az eredetin, amennyire szükséges. Ezt én zenei alázatnak nevezem. ■

ZENESZALON AZ MTA

ESTEK
DÍSZTERMÉBEN
2006/2007

FRÉDÉRIC CHOPIN
MŰVEI

SZILASI ALEX

2006. DECEMBER 1., 19.30

2007. MÁRCIUS 2., 19.30

2007. MÁJUS 4., 19.30 *

A HANGVERSENYEK ELŐTT 18.30-TÓL A MŰVÉSZ AZ ELHANGZÓ MŰVEKRŐL BESZÉLGET AZ ERDEKLŐDŐKKEL
* ZENEKARI EST. KÖZREMŰKÖDIK AZ ERDŐDY KAMARAZENEKAR

JEGYEK KAPHATÓK 1900 FT-OS ÁRON: WWW.JEGYELADO.HU
RENDEZŐ: A ZENESZALON ÉS AZ AKADEMIAI KLUB
WWW.ZENESZALON.HU

BiöPower

HUNGAROTON
CLASSIC

fuzean

Fabbrini

budapesti fesztiválzenekar

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR

DECEMBERI HANGVERSENYEI

December 1., 2., péntek, szombat

19.45

Zeneakadémia

Rossini: Semiramis – nyitány
Rossini: G-dúr szonáta vonósokra, No.1
J. S. Bach: IV. (G-dúr) Brandenburgi verseny, BWV 1049
Mozart: B-dúr szerenád („Gran partita”), K.361

Közreműködik: **Sebők Erika** – fuvola
Jóföldi Anett – fuvola
Lesták Bedő Eszter – hegedű
Vezényel: **Lukács Ervin**

December 10., vasárnap

17.00

BFZ székház

Debussy: Bilitis-dalok - Karl Lenski átírata
Albert Roussel: Két Ronsard vers, Op. 26
Ravel: Madagaszkári dalok, Op. 78
Orbán György: Trió (E-ben) hegedűre, gordonkára és zongorára
Beethoven: Esz-dúr zongoratrió, Op. 1. No. 1.

Közreműködik: **Jóföldi Anett** – fuvola
Halmai Katalin – mezzo
Kertész György – gordonka
Csalog Gábor – zongora
Aperto trió
(tagjai: **Kádár István** – hegedű, **Mahdi Kousay** – gordonka
Morza Oszkár – zongora)

December 26., 27., 28., kedd, szerda, csütörtök

26-án 15.30, 27-én és 28-án 19.45

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Ravel: Pavane egy infánsnő halálára
Dvořák: h-moll gordonkaverseny, Op. 104
Dvořák: Szimfonikus változatok, Op. 78
Ravel: La Valse – táncköltemény

Közreműködik: **Pieter Wispelwey** (gordonka)
Vezényel: **Fischer Iván**

BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR ALAPÍTVÁNY

Budapest XII., Alkotás utca 39/c • Telefon: 355-4015, 489-4332

UMZE Kamaraegyüttes és Pege Aladár

A Magyar Klasszikus Zenei Díj és Magyar Jazz Díj idei nyertesei

A Gramofon – Klasszikus és Jazz című zenei folyóirat szerkesztősége és kiadója idén már hatodik alkalommal adta át a Magyar Klasszikus Zenei Díjat és a Magyar Jazz Díjat.

Ez a díjkiosztó a cannes-i Midem Classical Awards magyarországi társrendezvényének is tekinthető, hiszen az idén tíz éves Gramofon 2001 óta a Midem Classical Awards hivatalos zsűritagja.

2006-ban a szakemberek a két fődíj mellett négy kategóriában döntöttek a legjobbakról: díjazták az év legjobb magyar és külföldi klasszikus zenei, illetve jazz lemezeit, valamint két különdíjat is odaítéltek.

Magyar Klasszikus Zenei Díj 2006

UMZE Kamaraegyüttes

Az elmúlt tíz évben végzett, példamutató művészi-szakmai munkájáért, koncertjeiért, hanglemezfelvételeiért és a közelmúltban elhunyt Ligeti György életművének szisztematikus, magas színvonalú bemutatásáért a 2006. évi Magyar Klasszikus Zenei Díjat az UMZE Kamaraegyüttes kapta. A díjat Rácz Zoltán ütőhangszeres művész, az UMZE Kamaraegyüttes művészeti vezetője vette át.

Magyar Jazz Díj 2006

Pege Aladár (posztumusz)

A magyar jazzművészet nemzetközi szinten is kimagasló képviselőtéért, a magyar jazz presztízsének megteremtése

érdekében kifejtett fél évszázados, kiemelkedő jelentőségű előadóművészi és zeneszerzői pályafutásáért ítélte oda a zsűri a díjat. Az elismerő oklevelet Pege Aladár özvegye vette át.

A kategóriadíjak nyertesei:

Az év magyar klasszikus zenei lemeze

Gustav Mahler: VI. (a-moll) szimfónia.

Budapesti Fesztiválzenekar, vez.: Fischer Iván (Channel Classics – Karsay és Társa)

Az év külföldi klasszikus zenei lemeze

Opera proibita. Cecilia Bartoli (szoprán), Les Musiciens du Louvre, vez.: Marc Minkowski (Decca – Universal)

Az év magyar jazzlemeze

Dresch Mihály Quartet: Élő nád

(X Produkció – Hangvető)

Az év külföldi jazzlemeze

Brad Mehldau Trio: Day is Done (Nonesuch – Warner)

Küöldíjak:

Eddigi előadóművészi pályafutásáért, illetve a Goldmark Károly összes zongoraműve I. című felvételéért Az év kiemelkedő fiatal művésze különdíjban részesült Hlavacsek Tihamér. Küöldíjat vehetett át a Goldmark Károly összes zongoraművét megjelentető Hungaroton Records ügyvezető igazgatója, Hollós Máté.

Küöldíjat kapott Kriston Wojtek zenei programmenedzser, a budapesti Lengyel Intézet munkatársa, az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott közép-európai országok, az úgynevezett Visegrádi Négyek zenei együttműködését segítő törekvéseiért. ■

Fotók: Művészetek Palotája

AZ UMZE Kamaraegyüttes, a Magyar Klasszikus Zenei Díj idei nyertese

MIDEM Classical Awards 2006

A franciaországi Cannes 2007 januárjában már negyvenegyedik alkalommal ad otthont a világ legnagyobb zenei szakkvászárának és lemez-seregszemléjének, a MIDEM-nek. A hagyományoknak megfelelően a MIDEM Classical Awards (MCA) éves díjkiosztóján ekkor nevezik meg a világ legkiemelkedőbb lemezkiadói teljesítményeit – az Első felvétel (First Recording) kategóriával kibővülve összesen 15 kategóriában –, valamint megnevezik az év hanglemez-felvételét is. A Gramofon – Klasszikus és Jazz főszerkesztője, Retkes Attila ezúttal is részt vesz a nemzetközi zsűri munkájában, de Cannes-ba elkíséri lapunk operatív igazgatója, H. Magyar Kornél is. Az őszi szavazás nyomán kialakult jelöltlistát kategóriákba szedve, az alábbiakban közöljük.

Régizene

- Orient–Occident – Hespèren XXL, Jordi Savall (kiadó: Alia Vox)
- Caccini: Áriák és madrigálok – Accademia Strumentale Italiana (DivoX)
- Monteverdi: Hatodik madrigálkötet – Concerto Italiano, Rinaldo Alessandrini (naïve)

Barokk

- Marais: Művek három viola da gambára – Wieland Kuijken, Les Voix Humaines (Atma)
- Vivaldi: In Furoré (áriák) – Sandrine Piau (naïve)
- Lully, Campora, Rameau stb.: Tragikák – Véronique Gens, Les Talens Lyriques, Christophe Rousset (Virgin Classics)

Énekes szólo

- Wolf: Dalok – Ian Bostridge, Antonio Pappano (EMI Classics)
- Sibelius: Zenekar-kíséretes dalok – Soile Isokoski, Helsinki Filharmonikus Zenekar, Leif Segerstam (Ondine)
- Händel: Delirio – Natalie Dessay, Le Concert D'Astrée, Emmanuelle Haïm (Virgin Classics)

Kórusművek

- Stanford: Songs of the Sea, Songs of the Fleet, The Revenge – Gerald Finley, BBC Nemzeti Kórusa, Wales-i Zenekar, Richard Hickox (Chandos)
- Kurtág összes kórusműve – SWR Vokalensemble Stuttgart, Ensemble Modern, Marcus Creed (Hänssler)
- Mozart: c-moll mise – Dessay, Gens, Lehtipuu, Pisoni, Le Concert D'Astrée, Louis Langrée (Virgin Classics)

Hangszeres szólo

- Beethoven: Zongorasonáták 2. rész – Schiff András (ECM)
- Brahms: Zongoraművek opp. 116–119 – Elisabeth Leonskaja (MDG)
- Bach: Csellósztívek – Truls Mørk (Virgin Classics)

Kamarazene

- Honegger, Bach, Ravel stb.: Hegedű–cselló-művek – Frank Peter Zimmermann, Heinrich Schiff (ECM)
- Brahms összes zongoratriója – Trio Wanderer (harmonia mundi)
- Schönberg: Megdicsőült éj – Artemis Quartet, Thomas Kakuska, Valentin Erben (Virgin Classics)

Opera

- Haydn: Orlando Paladino – Concentus Musicus Wien, Nikolaus Harnoncourt (Deutsche Harmonia Mundi)
- Mozart: Titus kegyelme – Freiburger Barockorchester, RIAS Kammerchor, René Jacobs (harmonia mundi)
- Vivaldi: Griselda – Ensemble Matheus, Jean-Christophe Spinosi (naïve)

Kortárs zene

- MacMillan: 2. zongoraverseny – Wayne Marshall, BBC Zenekar, James MacMillan (Chandos)
- Kurtág: Kafka-törredékek – Juliane Banse, Keller András (ECM)
- Greif: Sonate de Requiem – Emmanuelle Bertrand, Pascal Amoyel, Ante Weithaas (harmonia mundi)

Újrakiadás, archív felvétel

- Chopin, Liszt, Schumann stb. művei – Emil Gilels (Brilliant Classics)
- Beethoven: 7. szimfónia – Bajor Állami Zenekar, Carlos Kleiber (Orfeo)
- Bach, Mozart, Beethoven, Schumann, Chopin művei – Alfred Cortot (Sony-BMG)

Versenyművek

- Beethoven: Hegedűversenyek – Christian Tetzlaff, Tonhalle Orchestra Zürich, David Zinman (Arte Nova)
- Sostakovics: 1. csellóverseny – Han-Na Chang, Londoni Szimfonikus Zenekar, Antonio Pappano (EMI Classics)
- Mozart: Hegedűversenyek – Julia Fischer, Holland Kamarazenekar, Yakov Kreizberg (PentaTone)

midem
The world's music market

Szimfonikus zene

- Grieg: Holberg Suite – Bergeni Filharmonikus Zenekar, Ole Kristian Ruud (BIS)
- Zemlinsky: Lírikus szimfónia op. 18 – Christine Schäfer, Matthias Goerne, Orchestre de Paris, Christoph Eschenbach (Capriccio/Delta)
- Sostakovics összes szimfóniája – több zenekar, Mariss Jansons (EMI Classics)

Első felvétel (First Recording)

- J. M. Haydn: Requiem – Teuscher, Kusano, J. Prégardien, Hamann, Saarbrückeni Kamarakórus, Mannheimi Kamarafilharmonikusok, Georg Grün (Carus Verlag)
- Foulds: Dynamic Tryptych – Peter Donohoe, Birminghami Szimfonikus Zenekar, Sakari Oramo (Warner Classics)
- Henze: Aristaeus – Wuttrke, Berlini Rádió Ének- és Zenekara, Marek Janowski (Wergo)

DVD opera és balett

- Schreker: A megbélyegzettek – Brubaker, Schwanewilms, Bécsi Staatsoper Koncertkórusa, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Kent Nagano (Euro Arts)
- Rameau: Les Paladins – Lehtipuu, d'Oustrac, Naouri, Piau, Les Arts Florissants, William Christie (Opus Arte)
- Britten: Szentivánéji álom – Daniels, Sala, Gietz, Gran Teatre del Liceu Zenekara, Escolania de Montserrat, Harry Bicket (Virgin Classics)

DVD koncertfelvételek

- Beethoven, Bruckner: Zongoraversenyek – Alfred Brendel, Luzerni Fesztivál Zenekara, Claudio Abbado (Euro Arts)
- Bach: Máté-passió – Dürrmüller, Abele, Samuelis, Amszterdami Barokk Zenekar és Kórus, Ton Koopman (Radio Netherlands Television/Challenge Records)
- Mozart, Beethoven, Elgar művei – West-Eastern Divan Orchestra, Daniel Barenboim (Warner Classics)

DVD zenés dokumentumfilm

- Elhagyva az otthont – a 20. század szimfonikus zenéje – Birminghami Szimfonikus Zenekar, Sir Simon Rattle (Arthaus Musik)
- Glenn Gould – (Ideale Audience)
- A Trail on the Water (Abbado, Nono, Pollini) – (TDK Marketing)

„Az egész életünk a **zene** körül forog”

**Kokas Katalin és Kelemen Barnabás
művészeti szalonra vágyik**

Tizenkét esztendőskoruk óta ismerik egymást. Egy padban ültek a Zeneakadémia előkészítő osztályában, ahová egyszerre vették fel mindkettőjüket. Néhány évvel később, éppen egy évtizede, a két hegedűművész összekötötte az életét. Az eltelt esztendőben hasonlóan alakult a pályafutásuk, hiszen mindketten számos rangos nemzetközi versenyen arattak győzelmet, koncertező művészként járják a világot, és tanítanak a Zeneakadémián.

➡ Réfi Zsuzsanna

Gyakran játszanak együtt is, bár muzsikusként eltérő egyéniségek, akik másképpen hegedülnek, mégis ugyanazt a zenei nyelvet beszélik. Abban is hasonlítanak, ahogy megszállottan és elhivatottan küzdenek azért, hogy a megszerzett tudásukat minél több embernek továbbadják.

Gramofon: *Egy kritika szerint Kokas Katalin játéka „zártabb, drámaibb, fojtottabb keményebb. Kelemen Barnabásé pedig tágra nyílt szemű, rácsodálkozó, gyermekien mosolygó”. Ilyennek látják magukat?*

Kokas Katalin: Kettőnk karaktere valóban eltérő, és mindketten úgy játszunk, amilyenek vagyunk. Ez inkább kisugárzásbeli különbség. Én azonban nem érzem zártnak magam, Barnabás mosolygásánál pedig fontosabb jellemzőnek tartom azt a komoly felkészülést és elmélyülést, amellyel tanulmányozza a különböző stílusokat, a korszakok hangszere művészeinek a játékát, hogy minél jobban megfeleljen az adott zeneszerző kívánságainak.

Kelemen Barnabás: Időnként sokat mosolygunk a különbözőségünkről szóló kritikákon. Előfordult már ugyanis, hogy egy-egy felvételt hallgatva nehezen tudtuk eldönteni, melyikünk is játszott. Bár más a karakterünk, remekül kiegészítjük egymást. Már annyit muzsikáltunk együtt, hogy szavak nélkül is tudjuk, mit akar a másik. Még akkor is, ha először, kottából adunk elő valamit.

G.: *Eltérő karakterük miatt előfordulhat, hogy másképpen gondolkodnak egy-egy darab előadásmódjáról?*

K. K.: Az első hónapokban valóban voltak emiatt konfliktusaink, főleg azért, mert még nem tudtuk, hogyan kell kezelni ezeket a problémákat. Ráadásul egyikünk sem engedett. De akkor még nagyon fiatalok voltunk.

K. B.: Ma már egymás hibáiból is tanulunk, a jót pedig önkéntelenül is átvesszük a másiktól. Inspiráljuk egymást, és nagyon fontos számunkra a másik véleménye. Időnként ötleteket is adunk egymásnak a repertoárépítéshez, Katinak például mindig remek darabok jutnak az eszébe. Ő volt az, aki arra ösztönözött, hogy ne csak a megtanult, megélt dallamot adjam át, hanem figyeljek a körülöttem történő eseményekre, a koncert hangulatára is. Hasonlóképpen gondolkodunk a muzsikálásról is, ugyanazokat a dolgokat tartjuk fontosnak.

K. K.: Számomra lényeges, hogy Barna ott legyen a próbáimon, mert teljesen megbízom az ítéletében. Azt tanultam meg tőle,

hogy az ösztöneim mellett a tudatos oldalamat is használjam a pódiumon.

G.: *Gyerekkoruk óta ismerik egymást, tíz éve élnek együtt, rengeteg a közös koncertjük. Néha nem érzik erőt próbálónak, hogy mindketten ugyanabban a világban mozognak?*

K. K.: Elképzelni sem tudom másképp a mindennapjaimat. Az egész életünk a zene körül forog. Nehéz dolgom lenne egy olyan emberrel, akinek más a hivatása. Ha otthon vagyok a lányommal, akkor is bekapcsolom a magnót, s ha éppen nem készülök fellépésre vagy lemezfelvételre, azon járnak a gondolataim, hogyan kezdjek hozzá egy új darabhoz. Volt egyébként egy időszak, a kislányunk megszületése előtt, amikor azt gondoltam, koncertezés nélkül is lehet élni, de hamar rájöttem, ez nem így van. A zene pótolhatatlan.

Barnával megszállott muzsikusok vagyunk. Ezért is kezdtünk tanítani a Zeneakadémián. Én már harmadik esztendeje foglalkozom növendékekkel, Barna pedig tavaly óta.

„Bár más
a karakterünk,
remekül
kiegészítjük
egymást”

STRADIVARI ÉS GUARNERI

Kiváló mesterhangszereken muzsikálhat az utóbbi esztendőben Kelemen Barnabás: az Indianapolisi Nemzetközi Hegedűverseny első helyezettjeként 2002-ben négy éves használatra elnyerte azt az 1683-ban készített Stradivari, amelyet ex-Gingold Martinellinek neveznek. A milliárdos értékű hangszer egyike a világ négy száz Stradivari-hegedűjének. Idén egy másik különleges instrumentumot vehetett át, hiszen megkapta a magyar államtól a 2005-ben elhunyt Kovács Dénes által használt Guarnerius mesterhegedűt. Kelemen Barnabás lenyűgözőnek tartja ezt a hangszert – amint megkapta, máris játszott rajta. Alig kellett némi időt szánnia az instrumentum megismerésére, egy hét elteltével már kiváló kapcsolatba került a Guarnerivel, míg ez a Stradivari esetében hosszú hónapokba telt.

Fotók: Gramofon / Figuli Juuti

LEMEZFELVÉTELEK KARÖLTVE

Az idei esztendőnek igazán gazdag a CD-termése. Az év elején jelent meg a BMC Records kiadásában az a remek kritikai fogadtatású Bartók-lemez, amelyen Kelemen Barnabás a Hegedű szólószonátát, és Kokas Katalinnal a 44 duót adja elő. Régi vágyuk teljesült be, amikor a Hungarotonnál lemezzre játszhatták Michael Haydn négy hegedű-brácsa-duóját. Szintén a Hungaroton gondozásában jelenik meg az a DVD, amelyen a Művészetek Palotájában, 2006 májusában rögzített két hangverseny látható. Ezen Mozart összes hegedűre és zenekarra írt műve kapott helyet, a művész-házaspárt az Erkel Ferenc Kamarazenekar kíséri. A Naxosnál látott napvilágot Kelemen Barnabás és Nagy Péter közös felvétele. Az őszi hónapokban Pertis Jenő szerzői lemezén dolgoztak, és különleges kihívást jelent számukra a Bartók-összkiadás, hiszen ennek a sorozatnak a keretében Kelemen Barnabás Bartók fiatalkori hegedűversenyét játszotta lemezzre a Kocsis Zoltán vezette Nemzeti Filharmonikus Zenekarral, novemberben pedig az Ország- és Szigeti-átiratokat vette lemezzre szintén Kocsissal. Az összkiadás keretében készül majd egy olyan Divertimento- és Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára-felvétel is, amelynek során a művész-házaspár a zenekarba ül be szólamvezetőnek: Kelemen Barnabás koncertmesterként, Kokas Katalin a második hegedű szólamvezetőjeként, míg Perényi Miklós a cselló szólamot fogja vezetni.

G.: Mennyire hasonlítanak a pedagógiai módszerek?

K. B.: Azért ebben különbözünk. Nagy hasznát vesszük annak, ahogy egymást tanítjuk, akárcsak annak, hogy rendszeresen meghallgatjuk egymás mesterkursusait. Kulcsfontosságú kérdésekben azonban mindig megegyezik a véleményünk.

K. K.: De hasonlóak az elvárásaink. Mindkettőnknek fontos a minőségi zenélés, a szép hang, az intonáció, a pontos ritmus, a kottahűség, korhű játék és persze az is, hogy a növendék az egyéniségéből mennyit tud belevinni az előadásába.

G.: Mennyire tartják átadhatónak az atmoszférateremtést a pódiumon?

K. K.: A kisugárzást nem lehet tanítani, és ez a szerencsénk... Egyébként sok ma a jó hegedűs, csak a művész kevés. Rengeteg olyan pedagógus dolgozik, aki tényleg mindent, még a színpadi mosolygást is megtanítja a diákjainak. Ezt azonban én nem tartom követendőnek. Számunkra az a fontos, hogy ki tudjuk nyitni annyira a növendékeinket, hogy képesek legyenek a muzsikán keresztül megmutatni a belső világukat. A lényeg, hogy amit játszanak, az a lehető legszebben szólaljon meg, és produkciójukban az egyéniségük is benne legyen.

K. B.: Az alapfokon tanító pedagógusok felelőssége óriási, hiszen minden gyereknek más a testfelépítése. A kezdeti hegedűtartást például nem lehet megőrizni, folyamatosan mindent az ujj-, a kar- és a nyakhoz kell igazítani, azaz az arányok állandó változásához. A hegedülés kifacsart, természetellenes tartás, s ezt a pózt kell könnyeddé, természetessé tenni. Én a mai napig nagyon hálás vagyok első tanáromnak, Baranyai Valériának, aki minderre remekül megtanított. Így hátfájás és egyéb problémák nélkül tudok muzsikálni.

G.: Már fiatal művészként is gyakran emlegette, mennyire fontos az adott kézhez viszonyuló vonófogás, a karok hosszát figyelembe vevő vonótartás és az üzületek természetes tartása. E szellemben oktatja a növendékeit?

K. B.: Töreksem rá. Már csak azért is, mert a tanítás valóban az egyik legfontosabb része az életünknek. Mindkettőnk családjában rengeteg a pedagógus. Talán ennek is köszönhető, hogy én már kiskorom óta folyton elképzelttem magam, ahogy átadom a megszerzett tudást.

K. K.: Örülünk, hogy megengedhetjük magunknak azt, hogy tanítsunk. Fontos számunkra, hogy megőrizzük a tradíciót, továbbadjuk mindazt, amit mi kaptunk a mestereinktől, Halász Ferenctől, Kovács Dénestől, Fenyves Lórándtól és Perényi Esztertől. Jó lenne, ha a nálunk folyó, alapfokú oktatás megmaradhatna legalább a jelenlegi szintjén, és valóban minden gyereknek, aki szeretne zenével foglalkozni, továbbra is meglenne erre a lehetősége. Barnával három esztendeje tanítunk zenei táborokban, s azt tapasztaljuk, ma is óriási a muzsika iránti igény. Egyébként a testvéreim is követik a családi hagyományt, hiszen az öcsém, Gergő, aki trombitálni tanult és zongorázni,

jelenleg történelem szakos tanárnak készül az egyetemen, a húgomat pedig, aki csellózik, 14 évesen felvették a Zeneakadémia előkészítő osztályába.

G.: Két hegedűs akkor fér meg jól egy családban, ha az egyik a brácsát választja?

K. K.: Az inkább előny, ha valaki nemcsak hegedülni, hanem brácsázni is tud – nagyon szeretem ezt a hangszeret. Van olyan darab, amelyben Barna veszi át ezt a szólamot, én azonban már kilenc esztendeje játszom rendszeresen brácsán. Azért jó ez így, mert ezzel is bővülnek a kamarazenélési lehetőségeink, az együttes játék pedig mindkétünknek rendkívül fontos.

G.: Olyannyira, hogy férje korábban azt nyilatkozta egy interjúban, hogy 32–35 éves korára szeretne vonósnégyest alapítani. Így már megvan a fele...

K. K.: Sőt, talán a háromnegyede, hiszen a húgommal, Dórával már számos közös koncertet adtunk. Persze, elképzelhető az is, hogy öt később csak a szólókarrier fogja érdekelni...

K. B.: Viszont az is lehet, hogy a most hároméves Hanna lányunkból egyszer kiváló hegedűs lesz, máris itt a kvartett negyedik tagja!

G.: A családi hagyományok legifjabb lehetséges folytatójának tényleg az volt első szava: hegedű?

K. B.: Nem, mamát mondott! Az azonban igaz, hogy másfél esztendősen kapta első hegedűjét. Azóta is nagyon vigyáz rá, és szorgalmasan „gyakorol” rajta.

K. K.: Ha azonban bárki kérdezi, azt mondja, hogy balerina szeretne lenni. Mi ugyanis otthon nem nézünk televíziót, így amikor kicsi volt, a meséket balett DVD-k jelentették számára. Kiskora óta rengeteg gyönyörű táncmozdulatot tesz, s persze, már kétévesen rengeteg népdalt énekelt kristálytiszán. S emellett izgalmas, színes kompozíciókat fest.

G.: Hogyan képzelték az életüket tíz év múlva?

K. K.: Szeretnénk egy kis művészeti szalont, ahol a zene mellett minden más művészeti ág is megjelenhet, ahol a legkedvesebb partnereinkkel rendszeresen muzsikálhatunk. És persze tíz éven belül szeretnénk még egy babát is...

K. B.: Hirdetni, továbbadni akarjuk mindazt, amire a mestereink tanítottak, amit eddigi pályánk során mi is elsajátítottunk,

Fotó: Pólya Zoltán

egyszóval azt, ahogyan játszunk. Jó lenne vigyázni arra is, hogy a magyar közönség megmaradjon olyan igényesnek, olyan kultúrátlanak, amilyen korábban volt. Látjuk persze, hogy könnyebb és gyorsabb külföldről karriert befutni, de úgy véljük, ez itthonról is lehetséges. Járjuk a világot, kozmopoliták vagyunk, de emellett megmaradtunk lokálpatriótának is.

K. K.: Azt szeretnénk, hogy a kislányunk Magyarországon nőjön fel, és maradjanak meg a gyökerei. Hiszen mi itt vagyunk otthon. ■

Hanna már otthon érzi magát a színpadon – másfél évesen kapta első hegedűjét, de balerina szeretne lenni

MESTERKURZUS, HANGVERSENYEK

Számos izgalmas felkérés vár a művész-párra a következő hónapokban: decemberben Kelemen Barnabás és Kokas Katalin Nyíregyházán tart mesterkurzust, majd 2007 januárjában Barnabás tengerentúli turnéra indul, amelyen Michael Stern vezényletével és a Kansas City Symphony Orchestrával lép pódiumra. A következő hónapban az Egyesült Arab Emírátsban vendégszerepelnek Kokas Katalinnal és Kokas Dórával. Tavasszal aztán a hazai nézők is tapsolhatnak Kelemen Barnabásnak, hiszen április 6-án Bach Schiff András vezényelte Mátépassiójában a hegedűszólót játssza a Nemzeti Filharmonikus Zenekar kíséretével, a Művészetek Palotájában. Ezt követően Finnországban is szerepelnek: Barnabás a Sibelius Hallban szólózik, majd feleségével közös koncertet is ad.

A művészek honlapjainak elérhetősége

www.barnabaskelemen.com
www.katalinkokas.com

A kottaolvasó embertől a zenei együttesig

Erdei Péter és Pál Tamás a Zeneakadémia kórusáról és zenekaráról

Bár a Zeneakadémia Liszt Ferenc téri épülete várhatóan csak 2008-ban kezd el megújulni, az intézményben komoly változások kezdődtek – szinte minden téren. A Batta András irányította új vezetés számára rendkívül fontos, hogy mindaz, ami a Zeneakadémián történik, a falakon kívül is látható, illetve a tárgy jellegéből adódóan hallható legyen. Ennek szellemében két évvel ezelőtt új vezetőt kapott az intézmény szimfonikus zenekara, 2006 szeptemberében pedig vegyeskara is új kezekbe került. Pál Tamás karmesterrel és Erdei Péter karnaggyal Fazekas Gergely készített párhuzamos interjút.

Gramofon: Miért különleges feladat a Zeneakadémia kórusát, illetve zenekarát irányítani?

Erdei Péter: Az alapvető nehézség és kihívás, hogy a Zeneakadémia kórusának tagsága az együttes jellegéből adódóan állandóan változik. Az énekkarnak két funkciója van: egyrészt a tanulmányi rendhez igazodva megfelelő repertoárt kell adnia a növendékek kezébe, másrészt, tekintettel arra, hogy a kórus nagy részét leendő énektanárok–karvezetők adják, meg kell tanítani a növendékeket, hogy mit is jelent a koncertre való felkészülés a kotta kézbevételeitől a színpadon való éneklésig. Az alapkérdés az, hogy miként lesz sok jó szándékú emberből valódi énekkar. Mert hatvan kottaolvasó ember még nem zenei együttes, vagyis meg kell tanulni, hogy az alkotó egyéni közreműködés hogyan vethető alá a közösségnek. Olyan műhelyként kell működnie a kórusnak, ahol a leendő karvezetők megtanulhatják a megfelelő módszereket, a munkához illő attitűdöt és a különböző zenei stílusok ismeretét.

Pál Tamás: Nem könnyű összetartani a zenekart, de aki egy felsőoktatási intézményben együttest vezet, annak ezt tudnia kell. Itt nem egy kialakult vagy kialakítható szokásokkal működő zenekarról van szó. A feladat az, hogy a

rendelkezésre álló időn belül minél többet eláruljunk a növendéknek arról, mit jelent zenekarban játszani, miként közelítsenek a különböző stílusokhoz. Minden szervezési nehézség ellenére az a meggyőződés, hogy csakis a koncertek segítenek az együttes összekovácsolásában. Korábban az volt a gyakorlat, hogy a zenekar csak próbált, de koncertet nem adott, ami szerintem azért nem volt helyes, mert így a növendékek nem érezték fontosnak a zenekari gyakorlatot, besorolták a többi melléktárgy közé. Különös nehézség, hogy amit nálunk megtanul egy hangszeres, azt később egy egészen más közegben hasznosítja majd újra, és az is, hogy a zenekar tagságának folyamatos változása miatt az összezsírozást minden produkció után újra kell kezdeni.

G.: Mik a konkrét tapasztalatai a Zeneakadémia önre bízott együttesével kapcsolatban?

E. P.: Bár harminc éve tanítok a Zeneakadémián, az énekkart csak idén szeptemberben vettem át. A tapasztalatom rendkívüli és egyértelműen pozitív. Odaadás, ön- és közösségi fejelem tekintetében azt mondhatom, hogy a kórus példászerűen működik. A növendékek mindent elkövetnek azért, hogy megmutassák zeneiségüket és hangjaitésaikat.

A falakon kívül: a Zeneakadémia zenekara és növendékei a Művészetek Palotája Opera mindenkinék című sorozatában láthatók-hallhatók

Ami a konkrétumokat illeti, eddig két koncertet vezettem (az interjú október végén készült): október 17-én a városmajori Jézus Szíve Templomban egy '56-os emlékhangversenyen szerepelt a kórus, majd három nappal később, ugyanazzal a műsorral Svájcban, a csodálatos berni Münsterben. Mindkettő nagyszerűen sikerült. A következő nagy feladat Händel Saul című oratóriumának betanulása és előadása volt, amit a világhírű karnagy, Helmuth Rilling irányított. Rendkívül fontos, hogy ilyen formátumú művészeket meg tudjunk hívni. Rilling nem egyszerűen a historikus előadói gyakorlat és konkrétan a 18. századi zene egyik legelismertebb nagysága, nem pusztán nagyszerű művész, hanem komoly teológus is, aki az oratórium-irodalmat minden oldalról, páratlan alaposággal ismeri. A Saul külsősök nélkül, kizárólag zeneakadémisták közreműködésével hangzott el november elején. Az efféle kulminációs pontok nélkülözhetetlenek a lelkesedés fenntartásában, miközben persze nem szabad elfelejteni, hogy ezeknek csak a mindennapi munka fényében van értelmük. Természetesen további meghívásokat is tervezünk, és a szervezési nehézségek ellenére a zenekarral való közös munkát is folytatni kívánjuk, amire szerintem kitűnő alkalmat kínál a 2007-es Kodály-év. Minden komoly eredmény mögött mindig elmélyült munka áll, olyan fegyelem és munkamorál, olyan szervezeti rend, amelyben – mi tagadás – van még némi tennivalónk. De a lelkesedés megvan, a szándék is, a tehetségek terén pedig egyedülálló helyzetben vagyunk, úgyhogy nyugodt szívvel állíthatom, hogy Zrínyivel szólva „egy nemzetnél sem vagyunk alávalóbbak”.

P. T.: Pozitívum, hogy a gyerekek jó része lelkes és tehetséges. Az első közös produkciónk Verdi Alzirájának magyarországi bemutatója volt 2005 márciusában, ami nagy lelkesedést váltott ki a növendékek körében. Idén májusban Kocsis Zoltánnal dolgoztak együtt egy különleges Bartók-műsoron, amire megint csak komolyan készültek. Persze sok-sok év szürkesége nem változik meg egy csapásra, de céloim, hogy két-három éven belül kialakuljon az a zeneakadémiai szellem, ami a növendékek változásától függetlenül állandó marad. Tudni kell, hogy a Zeneakadémisták egy része fél lábbal ugyan még itt van, de másik lábával már keresi a helyét a tanulmányait követő időszakra. A Kocsissal való közös munka is mutatja, hogy nagyon fontos jelentős zenészeket meghívni. Helmuth Rilling meghívása ráadásul arra is kitűnő alkalmat kínál, hogy a historikus előadói gyakorlatba is belekóstoljanak a növendékek, hiszen egyelőre ezt még nem tanítják a Zeneakadémián. Decemberben Schiff Andrással fognak együtt dolgozni egy Schubert–Haydn–Mendelssohn-műsoron, áprilisban pedig Peter Schreier fog betanítani két Bach-kantátát. Mindkettő nyilvános koncerttel végződik műhely lesz. ■

A Zeneakadémia hivatalos honlapja:
www.lfze.hu

ERDEI PÉTER (1944) 1968-ban szerezte meg diplomáját a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola énektanár és karvezető szakán. A Kodály Musical Training Institute (Boston, USA) társalapítója, 1976 óta a Kecskeméti Pedagógus Énekkar karnagyja. 1983–1985 és 1998–2000 között valamint 2003-tól máig a Debreceni Kodály Kórus vezető karnagyja, a Magyar Rádió Énekkarának vezető karnagyja 1990–1992 között. Számos kortárs magyar kórusmű bemutatójának rádió- és CD-felvételén működött közre, amiért díjak és elismerések sorát kapta meg. Vezényelt, mesterkurzusokat és előadásokat tartott Nagy-Britanniában, Norvégiában, Kanadában, az Egyesült Államokban, Ausztráliában, Dél-Koreában, Olaszországban, valamint Görögországban. Gyakran kéri fel nemzetközi fesztiválok és versenyek zsűrijében való részvételre. Liszt-díjas, a Capital University (Columbus, Ohio, USA) díszdoktora, 2005-től a Zeneakadémia énektanár és karvezető tanszékének vezetője.

PÁL TAMÁS (1937) 1960-ban szerezte meg diplomáját a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zeneszerzés és karmester szakán. Ekkor indult dirigensi karrierje a Magyar Állami Operaházban, ahol olyan karmesterek asszisztenseként dolgozott, mint Ferencsik János és Lamberto Gardelli. 1964-ben Mozart Szöktetésével debütált, majd a teljes olasz repertoárt vezényelte, és megkezdte hangversenyező tevékenységét a vezető budapesti zenekaroknál. 1975-től 1983-ig szegedi főzeneigazgatóként, vagyis a Szegedi Szimfonikus Zenekar igazgató-karnagyaként és operaigazgatóként működött. Karmesteri repertoárján számos ritkaság szerepel, jelentős művek ősbemutatóját és magyarországi bemutatóját vezényelte. Rendszeresen dirigál Európa országaiban, a kilencvenes évektől különösen Olaszországban, Franciaországban, Hollandiában, valamint Dél-Amerikában. 1975-ben Liszt-díjjal, 1997-ben Kiváló művész címmel tüntették ki. 1999-től a Zeneakadémia tanára, 2001-től a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője, 2004-től a Zeneakadémia zenekarának vezetője.

A Zeneakadémia titkai 2.

Kevesen tudják, hogy a Liszt Ferenc téri épületben az eredeti tervek szerint több lakás is volt. A Király utcai oldalon (képünkön) a harmadik emeleten valódi lakosztálynak számító, hatszobás titkári lakás állt, míg az épület tulsó oldalán három szoba-konyhás szolgálati lakást terveztek a technikai személyzet számára. Jelenleg ezek helyén is tantermek vannak, a gondnoki lakás az alagsorba került.

Hogyan lesz a koncertmester?

Még csak egy esztendeje működött állandó együttesként a Budapesti Fesztiválzenekar (BFZ), amikor Eckhardt Violetta a hegedűszólamba szerződött. Jóformán az iskolapadból, hiszen 1992-ben diplomázott, a következő őszön került a BFZ-hez. Ma jelentős hangversenyeken játszik a legelső pultnál.

◆ Albert Mária

Tegnap növendék, holnap tanár – Eckhardt Violetta nagyra becsülték kiváló mesterei (a legjobbak: Halász Ferenc, Kurtág György, Mihály András és Rados Ferenc), hiszen a diploma megszerzése után a Zeneakadémián tartották tanárként. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára felvételi nélkül került be, mert tizenhét évesen megnyerte az országos középiskolai hegedűversenyt. Később még két első díj került a trófeái közé: Zathureczky- és a Hubay Versenyen, majd díjat kapott a Szigeti József Nemzetközi Hegedűversenyen is. A pedagógiai munkával párhuzamosan már játszott a Budapesti Fesztiválzenekarban. „Nagyon szerettem tanítani, de az első év után kiderült, hogy még jobban szeretem a zenekari létet, ebben láttam a jövőmet” – mondja. „Ez a fajta zenekari munka újdonságot jelentett számomra, mert a minőség szigorú fegyelme mellett rengeteg szabadságot kínált. A kötelezettségeim mellett bármit csinálhatok, szólózhatok, vagy kamarazenélhetek, bátran

kirándulhatok különböző stílusok, korszakok birodalmába” – meséli. A Fesztiválzenekar népszerű kamarazenekari sorozataiban is az elsők között vett részt. A kamaramuzsika iránti vonzalmát a főnt nevezett mesterek csak erősítették. Fischer Iván zeneigazgató törekvését, hogy a zenekari művészek is kerüljenek premier plánba, és ezzel vállaljanak nagyobb művészi felelősséget, természetesnek tartotta. Annál inkább, mert Halász Ferenc arra nevelte, hogy akár szólista, akár zenekari tag lesz valakiből, mindenképp meg kell tanulnia a hangszerrel, a mozdulatokkal való kommunikációt, a zenésztársakra figyelmet. „Ha a tuttiban ülök, a saját játékomért vagyok felelős, ha a koncertmesteri pultnál, akkor az egész vonóskarért. Amikor új darabot tanulunk, kapok egy partitúrát, és próbálok a vonásokat a lehető legjobban megoldani, beírom a kottába, megbeszélem a többiekkel. Persze próba közben sok minden változik, hiszen játszva mutatkozik meg, hogy amit gondoltam, jól hallatszik-e hatvan emberrel is? – részletezi Violetta a koncertmester feladatait.

Feltételezhető tehát, hogy a pedagógiai tehetsége sem marad kihasználatlanul. „Amikor a kvartettemmel Beethoven és Borogyin vonósnégyeseit próbáltuk, tudtam néhány olyan hangszertechnikai dolgot mondani a másik három kollégámnak, amire fölkapták a fejüket: hú, ez húsz éve nem hallottuk! De a szólampróbákon is adódnak hasonló situációk, amikor az adott koncertmester – nemcsak én – igyekszik a tapasztalatai, a legjobb tudása szerint megmutatni, hogy valami nehéz dolog miként tehető egyszerűvé, rávezetni a többieket, hogy lehetne érzékletesebben játszani.” Kanyarodjunk vissza kezdetekhez: „Aránylag későn, tíz éves koromban kezdtem hegedülni. Egyszer elvetődött hozzánk, Komáromba egy zenetanár, aki az iskolában meghallgatta a gyerekeket: kinek van jó hallása, ritmusérzéke. Tetszett, hogy kiemelt a többiek

közül mondván, neked, Vivi, érdemes lenne eljönni a zeneiskolába. Jártam előkészítőre, egy év múlva pedig hangszer kellett választani. Otthon szívesen pötyögtem a pianónkon, igazából zongorázni szerettem volna. Csakhogy lekéstük a beiratkozást, és már csak a vonós instrumentumok közül választhattam. Banális sztori, de így lettem hegedűs” – emlékszik vissza a nem is távoli múltra.

Violetta férje is a BFZ-ben játszik, ugyancsak hegedűn. „Nálunk nem érvényesül a »két dudás nem fér meg egy csárdában« mondás. Segítjük egymást, figyeljük, ha a másik gyakorol, sőt már vonósnégyesztünk is együtt.”

Forrás: Művészetek Palotája

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja: www.bfz.hu

Végh Sándor Zenei Estek

2007. január 7. vasárnap 19.30

február 8. csütörtök 19.30

március 6. kedd 19.30

május 1. kedd 19.30

május 17. csütörtök 19.30 a *Végh Philharmonia* bemutatkozó koncertje

2007 Zeneakadémia

„Dunának, Oltnak egy a hangja...”

Koncertsorozat Bartók, Dvořák és Enescu műveiből

Művészeti vezetők: **Keller András** és **Várjon Dénes**

Az első négy koncert előtt 18 órától **Földes Imre** tart bevezető előadást a Zeneakadémia XXXVII-es termében.

Csordás Klára
Kaczander Orsolya
Keller András
Keller Vonósnégyes
Klenyán Csaba
Holló Aurél
Muzsikás együttes
Perényi Miklós
Rost Andrea
Rácz Zoltán
Simon Izabella
Várjon Dénes
Végh Philharmonia

Bérletek kaphatók a Zeneakadémia jegypénztárában (Liszt Ferenc tér 8., tel.:342-0179),
a www.jegyvilag.hu internetes portálon és az ismert jegyirodáknban.

Rendező: Strém Koncert Kft.
www.stremkoncert.com

Főtámogató: Támogatók:

Mindennapi küzdelem a hangokért

Rendhagyó módon Zenekari körképünkben ezúttal egy kórossal – a kevés magyarországi professzionális kórus egyikével – ismertetjük meg olvasóinkat. Nem mintha a Nemzeti Énekkar nem lenne már két évtizede a magyar zenei élet jól ismert szereplője, de karnagyja, Antal Mátyás most több kulisszatitkot is elárul.

◆ Várkonyi Tamás

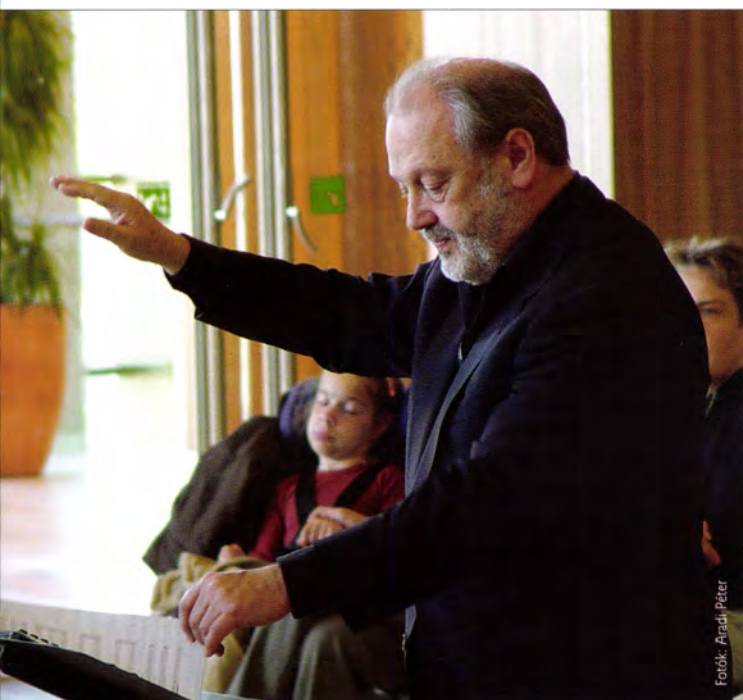
A karigazgató szerint az énekkari tematika illeszkedik lapunk e részébe, hiszen a Nemzeti Énekkar legtöbbször zenekarokkal, többek közt „anyazenekarával”, a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral ad hangversenyt. Antal Mátyás elmondja, hogy a főzeneigazgató, Kocsis Zoltán – bár nem vezényel sok vokális művet – odafigyel az énekkarra, és mindig belevonja.

A kórus működését meghatározza a Filharmónia Kht.-kkel (azaz a minisztérium fenntartásában működő koncertrendező társaságokkal) kötött együttműködés, amelynek értelmében Antal Mátyás együttese köteles bizonyos számú koncertet teljesíteni az ország bármely hivatásos zenekarával. „Csak ritkán adódik lehetőségem összeállítani koncertműsort, kivéve akkor, ha én dirigálok” – folytatja a karnagy. „Kifejezetten az én kérésem volt például, hogy a Nemzeti Filharmonikusok novemberi bérleti hangversenyén – a Magyar Telekom Zenekarral és a Magyar Rádió

Gyermekkarával – Mozart Requiemje után előadjuk Honegger Karácsonyi kantátáját is, mert egyrészt nagyon szeretem a darabot, másrészt viszonylag ritkán hangzik el Magyarországon.”

A Nemzeti Énekkar december elején háromszor adja elő Berkes Kálmán vezényletével Beethoven Kilencedik szimfóniáját, következik egy Psalmus Hungaricus és egy Budavári Te Deum a Danubia Szimfonikus Zenekarral (Antal Mátyás vezényletével), januárban a Carmina Burana vár rájuk a MÁV Zenekarral, majd a Mini Fesztiválon ismét a cappella műsorral szerepelnek, a Rádiózenekarral pedig, Fischer Ádám vezényletével Mahler Nyolcadik szimfóniáját adják elő februárban. Ha ennyi repertoárdarabot adnak elő, amelyek bizonyára a kisujjukban vannak, mivel telnek az énekkari próbák? „A kórusok mindig hosszabb távra terveznek” – mondja Antal Mátyás. „Soha nem úgy próbálnak, mint egy zenekar, egyik koncertről a másikra. Ligeti György rendkívül nehéz Requiemjét például novemberben adtuk elő, de már két hónappal korábban elkezdtük próbálni, miközben természetesen több más koncerten énekeltünk. Vagy említhetném Kurtág szinte rettegett kórusművét, A csüggedés és keserűség dalait (amelyről Sir John Eliot Gardiner azt állította, hogy elénekelhetetlen), amelyet tíz hónapos próbaperiódus során tanultunk be. Jeney Zoltán Halotti szertartásán is több hónapig dolgoztunk, mielőtt bemutattuk 2005 októberében. Egyszerűen arról van szó, hogy az énekesnek azért is meg kell dolgoznia, hogy kiénekelje azt a hangot, amihez egy hangszeresnek elég leütnie a billentyűt vagy lefognia a húrt. Mindennap meg kell küzdeni azért, amit már egyszer elértünk; így az olyan repertoárdaraboknak, mint amilyen például Beethoven Kilencedik szimfóniája, vannak bizonyos helyei, amelyeket újra és újra ki kell tisztítanunk” – meséli Antal Mátyás. „Mint minden vokális együttesnek a világon, nekünk is

Fotók: Aradi Péter

meg kell birkóznunk a fiatalítás problémájával. Köztudott, hogy a korrallal együtt romlanak a hangadottságok, de a közhiedelemmel ellentétben nagyon nehéz egy profi kórus munkájába illeszkedő tagot találni. Nem túlzás azt állítani, hogy ehhez a szakmához különleges képességek kellenek. Mert ha valakiről huszonegy éves korában kiderül, hogy gyönyörű hangja van, de sosem tanult zenét, az nem a mi emberünk. Ahogyan az sem, aki jól olvas kottát, kifinomult hallása van, tisztán énekel, de hangja kevésbé telt. A mi nyolcvantagú együttesünk legalábbis olyan oratóriumkórus, amely alapvetően a nagyszabású vokális alkotások előadására alakult, tehát a tagoknak erős hanggal is kell rendelkezniük. A kórus élén eltöltött tizenhat év után változatlan az igényem: megtalálni azokat az énekeseket, akik minden műfajban azonos szinten tudnak teljesíteni.”

Természetesen Antal Mátyás esetében sem kerülhető meg az a kérdés, amit minden olyan muzikusnak felteszünk, aki nem egészen arra a pályára került, amelyre gyerekkorában vágyott: ha már az István Gimnázium Zenekarának fuvolistájaként is partitúrákat tett ki a kottapultra, majd Mura Péter meghívására a Miskolci Szimfonikusokhoz került, 1986-tól pedig az akkori ÁHZ betanító karmestere lett – nem maradt-e benne valami rossz érzés amiatt, hogy végül egy énekkarnál „kötött ki”?

„Sokszor vágytam saját zenekarra, mivel azonban bőven kapok szimfonikus zenekari felkéréseket is, énekkarnál dolgozó karmesternek tartom magam. Ugyanakkor az ország egyik vezető énekkarának a művészeti vezetése nem kis felelősséggel jár, és szép feladatot jelent.” ■

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár honlapja:
www.filharmonikusok.hu

Megjelent!

Rendelje meg
a kiadótól vagy keresse
a borszaküzletekben
és a nagyobb
könyvesboltokban!

06 30 370 8689
www.borbarat.com

Egy jó társaság

Találkozás a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar rézfúvósaival

Egy nagyszerű és jó hangulatú esten a koncertlátogató közönség már megismerhette a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar rézfúvósait. Most a zenekari szekciónak és baráti társaságnak egyaránt tekinthető csapat két tagját kérjük meg, hogy beszéljenek kicsit arról, miként zajlanak a rézkar mindennapjai.

➔ Várkonyi Tamás

„A zenekar vezetése és Ligeti András zeneigazgató úr számára kiemelten fontos a tagok kamarazenei gyakorlata, ezért tavaly felhívást tettek közzé az ügyben, hogy jelentkezzen az, aki szívesen lépne fel kamarazenei produkcióval a zenekar Kamarabérlet sorozatában” – meséli Devecsei Gábor, a zenekar első trombitása (alsó képünkön jobbról a negyedik). „Korábban is többször beszélünk arról, hogy jó lenne ízelítőt adni a kimeríthetetlen rézfúvós irodalomból, és sikerrel is járt a beadványunk: a Kamarabérlet első koncertjén léphettünk fel, s teltház előtt muzsikáltunk.”

„Noha baráti társaságként természetesen már eddig is »funkcionáltunk« – veszi át a szót Gyarmati László kürtművész (ő alsó képünkön balról a második) – zenei együttesként most jelentünk meg először zenekar nélkül a nyilvánosság előtt. Ki akartuk fejezni, hogy otthon vagyunk a könnyedebb műfajokban is, hiszen megszólaltattunk olyan slágereket, mint Hazel Rézmacskák című opusa vagy Duke Ellington Come Sunday című száma. Sokoldalúságukról többen rendszeresen tanúbizonyságot tesznek más együttesek tagjaiként is: én három évig vezettem a Gyarmati Kürtkvartettet, Gábor pedig gyakran koncertezik a Budapesti Vonósokkal – ha jól tudom, ekkor a barokk trombita is szerephez jut –, valamint a Royal Fanfare Ensemble alapító tagjaként nagyszerű zenéket szólaltat meg a reneszánsztól a bluesig. Nagy Viktor Dániel, zenekarunk harsonása a Budapest Jazz Orchestrában játszik, Kelemen Lajos pedig az Ewald Rézfúvós Kvintett tagja” – ismerteti a tagok egyéb tevékenységeit Gyarmati László, aki 1991 óta erősíti a zenekar sorait, s – hangozzék bármi-

Paavali Jumppanen finn zongoraművész személyében valódi világsztár lép fel a zenekar két januári koncertjén

lyen különösen is – egyben az Isztambuli Filharmonikus Zenekar tagja. Mint mondja, Ligeti András együttesében a rezes szekció tagsága szinte teljesen kicserélődött az elmúlt másfél évtizedben. „A kilencvenes évek végén látványos fejlődés indult meg, ami természetesen nem jelenti azt, hogy ne lehetnénk még jobbak” – véli az első kürtös. Devecsei Gábor 2004 óta a zenekar tagja, előtte pedig a Magyar Honvédség Központi Fúvós Zenekarában töltött el két évet, de itt hamar beilleszkedett. „Mint azt Laci már pedzegette, összetartó kis csapat a mienk; mivel a mi hangszerünkkel nem lehet panellakásban vagy társasházban gyakorolni szinte minden nap – szombat és vasárnap is – együtt vagyunk a Telekom Zeneházban. Itt arra is lehetőségünk van, hogy akár ketten összefűjjük a szólamunkat, de a pihenőkben meg tudjuk beszélni egyes-bajos dolgainkat is. Nagyon fontos nálunk az összeszokottság – minden téren. A zeneigazgató úr számára oly kedves darabokban, például Mahler szimfóniáiban az első trombitához kell igazodnia a rézkaroknak, de más művekben is elsősorban az arányok beállításán dolgozunk. Ekkor mindenkinek nagyon kell figyelnie a másikra, hogy egységes hangzást érzünk el. Kényes feladatot jelent például egy crescendo, amit szintén egyszerre, kvázi kézen fogva kell végrehajtanunk.”

A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.telekomzenekar.hu

Koncertkörút az Egyesült Államokban

Floridától New Jersey-ig
2007. január 24. és február 16. között

Antonín Dvořák

Program:

- Rossini:** Semiramis-nyitány
- Muszorgszkij:** Egy éj a kopár hegyen
- Liszt:** A-dúr zongoraverseny
- Bartók:** III. zongoraverseny
- Dvořák:** VIII. szimfónia
- Csajkovszkij:** V. szimfónia

Paavali Jumppanen

Ligeti András
zeneigazgató

Dmitry Sitkovetsky

Laurent Petitgirard

Christian Lindberg

Nana Jashvili

Sümeji Eszter

Ewa Kupiec

Kobayashi Ken-ichiro

Fürst János

100 éves a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Jelen vagyunk.

Karmester a belső zsebben

**Verdi Don Carlosa
Selmeczi György rendezésében**

A Budafoki Dohnányi Zenekar 2007 februárjában újabb félig szcenírozott produkcióval gazdagítja a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterembe vitt operák sorát. Verdi remeke, a Don Carlos hangzik majd el kiváló énekesek, a Honvéd Férfikar és a Budapesti Akadémiai Kórus társaság közreműködésével, Hollerung Gábor vezényletével. A rá bízott feladat ellentmondásairól is kérdeztük az előadás rendezőjét, Selmeczi Györgyöt.

➔ Várkonyi Tamás

Selmeczi Györgynek nem ez első rendezői munkája – már a kilencvenes évek óta tevékenykedett e téren is, például Budapesten, Miskolcon, Szolnokon, Kecskeméten, és a határon kívül Kolozsváron, Tallinban. Kapcsolata nem új keletű a Budafoki Dohnányi Zenekarral sem. Karmesterként többször dolgozott az együttessel: ő dirigálta azt a Mozart-estet (Una commedia mozartiana), amit Juronics Tamás koreografált, és ami a Mozart-év nyitányaként hangzott el szintén a Művészetek Palotájában. Jó szívvel támogatja Hollerung Gábor zeneigazgató törekvéseit; koncepciózus és rátermett zenei vezetőnek tartja, aki különböző együtteseivel élvezetes, fordulatos programokat

valósít meg. Úgy látja, hogy a zenekar nagyszerű fiatal muzikusokból áll, és legfőbb erénye a sokoldalúsága. Selmeczi már rendezőként is dolgozott a Budafoki Dohnányi Zenekarral: 2005-ben a Zempléni Fesztivál keretében a Carment vitte színre, 2006 júniusában pedig egy sikeres Parasztszünet-produkciót, most is nagy várakozással tekint a februári Don Carlos elé. Úgy véli, ez az előadás is illeszkedik a Művészetek Palotája divat- és hagyományteremtő sorozatába, amelyben félig koncertszerű félig szcenírozott operák szólnak meg a közönség körében rendkívülinek mondható tetszést keltve. A hazai és külföldi produkciók lelkes fogadtatása és népszerűsége Selmeczi szerint mindenképpen azt mutatja, hogy igenis, élénk az érdeklődés az opera műfaj iránt Magyarországon. Másfelől némileg skeptikus a félig szcenírozott operaelőadásokkal szemben: „A zeneszerzők úgy írták meg ezeket a kompozíciókat, hogy a zene, a szöveg és a színpadi cselekvés szerves egységet alkot. Ezeknek a műveknek a varázsdoboz az otthonuk” – állítja Selmeczi György, aki azonban a 2006-os Parasztszünet-produkción is tapasztalta ennek az érdekes feladatnak a jellegzetességeit. „A rendező rákényszerül arra – mondja –, hogy ne ötletparádával villogjon, hanem letisztultan, lényegre törően próbálja bemutatni a szereplők közötti viszonyt, illetve megoldani azokat az olykor rendkívül bonyolult sokszereplős színpadi helyzeteket, amelyeket egy ilyen mű felvet. És akkor még nem beszéltem olyan gyakorlati problémákról, mint például a helyváltogatás a színpadon, vagy az énekes és a karmester közötti kontaktus folyamatos fenntartása! Talán furcsa, hogy éppen én, az előadás rendezője nyilatkozzom skeptikusan erről a fajta operajátszásról, de ez is hozzátartozik a tisztán látáshoz. Ezzel is úgy van, mint oly sok jelenséggel a kortárs művészeti életben: annak ellenére, hogy nem teljes ennek az újmódi stílusnak az igazsága, a népszerűsége mégis hitelesíti.”

Azonban egy sokoldalú művészen nem vész-e össze a zeneszerző, a karmester és a rendező? – merül fel a kérdés. „Nem ez lesz az első alkalom, hogy más dirigálja azt a produkciót, amit én rendezek – válaszol Selmeczi György. „Amikor rendező vagyok, és nem én vezényelek, megpróbálom a karmestert összehajtogatni, és a belső zsebbe tenni. Ilyenkor tudatosan arra törekszem, hogy a rendezői alapállásra szorítkozzam. Másik oldalról kétségtelen, hogy – képletesen szólva – kétfenekű dob vagyok a zenekarban. A karmesterek rendszerint örülnek annak, hogy olyan munkatárs a rendező, aki egyben dirigens is, és aki belülről is ismeri a zeneművet. Másfelől kétségtelen: frusztráló is lehet bizonyos értelemben, hogy a rendezői székben egy karmester ül, akinek adott esetben megvan a jól eltitkolt véleménye a zenei megvalósításról.”

Forrás: Gramofon-archív

Selmeczi György rendezte a zenekar Parasztszünet-előadását is a Művészetek Palotájában

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:
www.bdz.hu

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Programajánló

Január 5-8.

**Jason Robert Brown: Volt öt évünk
(The Last Five Years)**

Január 9.

**Goran Bregovic Wedding & Funeral Band
(Szerbia) koncertje**

Január 15.

**Az Academy of St. Martin in the Fields
hangversenye Neville Marriner vezényletével**

Január 30.

**Schiff András és a Cappella Andrea Barca
hangversenye**

Február 5.

Sebő Ferenc hatvanéves - életmű-koncert

Február 9.

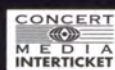
Miklósa Erika áriaestje

Február 19.

A Wiener Philharmoniker hangversenye

Február 28.

**A London Symphony Orchestra
hangversenye**

Jegyek kaphatók a MÚPA jegypénztárában (tel.: 555-3300), a Concert & Media jegyirodáiban (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltjaiban, valamint az ismert jegypénztárakban.
A MÚPA szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

ISO 9001:2000

Filmzene, csemegék és klasszikusok

A Miskolci Szimfonikus Zenekar téli hangversenyei

A miskolci együttes 2006–2007-es évadterve alighanem egyedülálló abban a tekintetben, hogy egy különleges hangversenyt is magában foglal: közreműködésükkel – a Karlsruhei Zeneművészeti Főiskola felkérésére – nem kisebb személyiség, mint Eötvös Péter karmester-szakos növendékei adják diplomahangversenyüket az Avas-alján.

➔ Várkonyi Tamás

A választás nem véletlen: a zeneszerző és karmester miskolci kötődései közismertek (lásd keretes frásunkat a Gramofon 2006 nyári számában). A 2005-ös Budapesti Tavasz Fesztiválon, A balkon című opera szerző által vezényelt magyarországi bemutatóján is a Miskolci Szimfonikus Zenekar muzsikált. A karlsruhei intézmény – amely professzorai közt tudhatja a kortárszene másik nagy alakját, Wolfgang Rihmet is – dirigens-növendékei természetesen már félprofi zenészek, akik szép és egyáltalán nem iskolás programmal várják a zenebarátokat Ludwig van Beethoven 236. születésnapján, december 17-én, a miskolci Művészetek Házába. S talán nem felesleges emlékeztetni rá, hogy ma Eötvös Péter a huszadik századi zene az egyik

legavatottabb tolmácsolója – izgalmas lesz hallani, hogy mit tart fontosnak továbbadni növendékeinek Bartókból, Stravinskyból!

Január 11-én, a Miskolcon rendkívüli népszerűségnek örvendő újévi koncertek után alig egy héttel újabb neves vendégdirigens áll a zenekar élére: Thomas Herzog. Már nem lepődünk meg azon, hogy a bázeli születésű, harmincöt éves karmester édesanyja magyar, azon már inkább, hogy huszonöt esztendősen annak ellenére nyerte meg Lausanne-ban a Fiala Zeneszerzők Versenyét, hogy ütőhangszeresként kezdte pályáját. A kilencvenes évek óta számos német zenekart vezényelt már, s olyan nagyságok mellett „inaskodott”, mint Pierre Boulez, Vladimir Ashkenazy vagy Gennagyij Rozsgyesztvenszkij. 1996 óta a Bázeli Fesztiválzenekar művészeti vezetője. 2005-ben már második alkalommal vezényelte az ugyancsak hagyományosnak számító bázeli újévi koncertet. Bár Thomas Herzog a különleges spanyol zenés színházi műfaj, a zarzuela kiváló ismerője és népszerűsítője, különleges és a zenekarral szemben sem kis igényeket támasztó műsort hoz Miskolcra: a tizenhét éves Richard Strauss Szerenádja mellett megszólal majd Bartók Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című remeke, Dukas örökzöldje, A bűvészinas, míg Mozart Esz-dúr (Jeunehomme) zongoraversenyét Prunyi Ilona fogja játszani.

A zenekar nagyszabású koncerttel nyitotta meg bérletes hangversenyeinek sorát: Liszt Ferenc Szent Erzsébet legendája című oratóriumával „szentelték fel” a Művészetek Házát, s igyekeztek a Szimfonikus Körkép február 14-i estjére is a rájuk jellemző műfaji sokoldalúság jegyében összeállítani műsorukat. Mint Weiner Leó zenekari életművének igazán elhivatott magyarországi előadói (a Hungarotonnál nemrég jelent meg második Weiner-lemezük – erről kritikánk a 60. oldalon olvasható) Weiner Leó Szerenádját is megszólaltatják a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Ezen kívül hallhatunk olyan csemegét is, mint amilyen a brit Richard Addinsell Varsói koncertje, amelynek zeneszerzője éppen ennek a Rahmanyinov stílusában írt műnek köszönhetette a világhírt – jóllehet a művet korábbi alakjában, az 1941-ben készített háborús mozifilm-ben, a Veszélyes holdfényben hallhatta a nagydíjazott. S ha már a műfaji sokféleségnél tartunk, nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a miskolciak január végén műsorra tűzik Oláh Kálmán szimfonikus zenekarra és jazz bandre írt Concertóját. (A magyar jazz egyik kiemelkedő személyiségével készült interjúnk az 78–79. oldalon olvasható.)

A miskolci együttes George Gershwin megunhatatlan muzsikáival búcsúzik a téltől: ekkor a Kovács László zeneigazgató által jazz combóra és zenekarra átírt dalokból hallhatunk válogatást neves magyar jazz-zenészek (Fekete-Kovács Kornél, Hárs Viktor, Pusztai Csaba) közreműködésével, Farkas Zsófi énekszóval. ■

Kovács László és együttese: közvetítik a Weiner-életmű értékeit

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.mso.hu

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKARI KÖRKÉP 2007. január 6–február 25. Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Január 6., 19.30

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Alpaslan Ertüngenalp**

Január 13., 19.30

Debreceni Filharmonikus Zenekar
Vezényel: **Kollár Imre**

Január 14., 19.30

Pannon Filharmonikusok – Pécs
Vezényel: **Hamar Zsolt**

Január 16., 19.30

Budapesti Vonósok Kamarazenekar
Művészeti vezető: **Botvay Károly**
Koncertmester: **Bánfalvi Béla**

Január 20., 19.30

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Hollerung Gábor**

Január 22., 19.30

A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara
Vezényel: **Toshihiko Matsunuma**

Január 28., 19.30

Zuglói Szent István Király Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Antal Mátyás**

Január 31., 19.30

Szegedi Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Gyüdi Sándor**

Február 6., 19.30

MÁV Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Gál Tamás**

Február 7., 19.30

Duna Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Deák András**

Február 8., 19.30

Danubia Szimfonikus Zenekar
Vezényel: **Héja Domonkos**

Február 13., 19.30

Győri Filharmonikus Zenekar
Vezényel: **Medveczky Ádám**

Február 14., 19.30

Miskolci Szimfonikus Zenekar
Zongorán játszik és vezényel: **Kovács László**

Február 18., 19.30

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
Vezényel: **Fischer Ádám**

Február 25., 19.30

Alba Regia Szimfonikus Zenekar
Fuvolán játszik és vezényel: **Drahos Béla**

Jegyek kaphatók a Műpa jegypénztárában (tel.: 555-3300), a Concert & Media jegyirodáiban (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltjaiban, valamint az ismert jegypénztárakban.
A Műpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

ISO 9001:2000

Hangversenysorozat ingyeneknek ajándék ízelítővel!

Szimfonikus Zenekari Körkép

2007. január 14. vasárnap, Nemzeti Hangversenyterem 19.30h

Hamar Zsolt: **Benediction** - ősbemutató

Stravinsky: **A katona története**

Liszt: **Faust-szimfónia**

Vezényel: Hamar Zsolt

Közreműködik: Alessandro Codeluppi,

Honvéd Férfikar (karigazgató: Drucker Péter)

Mácsai Pál - narrátor

KÖNYVEK A Pannon Filharmonikusok hangversenysorozata a Nemzeti Hangversenyteremben

Holt lelkek

2007. február 2. péntek

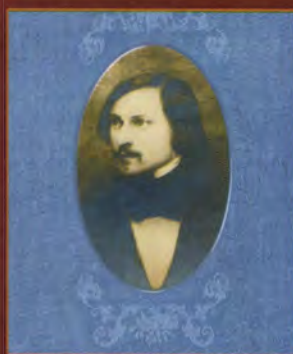
Rahmanyinov: **Holtak szigete**
Sosztakovics: **1., Esz-dúr**
gordonkaverseny, op. 107

Janáček: **Taras Bulba**

Vezényel: Martin Turnovský

Közreműködik:

Onczay Csaba - gordonka

A költő szerelme

2007. március 9. péntek

Ravel: **Nemes és érzelmes keringők**

Kurtág: **A megboldogult**

R. V. Truszova **üzenetei, op. 17**

Schumann: **3. Esz-dúr**

„**Rajnai**” szimfónia op. 97

Vezényel: Hamar Zsolt

Közreműködik: Várad Marianna

Peer Gynt

2007. május 11. péntek

Grieg: **Peer Gynt – I. szvit**

Sibelius: **d-moll**

hegedűverseny, op. 47

Mendelssohn: **3. a-moll,**

„**Skót**” szimfónia, op. 56

Vezényel: Tonči Bilic

Közreműködik: Szilvay Réka - hegedű

Teremtés könyve

2007. április 14. szombat

Haydn: **A Teremtés – oratórium**

Vezényel: Hamar Zsolt

Közreműködik: Kertesi Ingrid,

Brickner Szabolcs, Kovács István

Nemzeti Énekkar

(karigazgató: Antal Mátyás)

KARÁCSONYI AJÁNDÉK AKCIÓ DECEMBER 31-IG!

Az akció idején vásárolt bérletek tulajdonosai – bérletük igazoló szelvényének visszaküldése esetén – meghívást kapnak a zenekar 2007. január 14-i, vasárnap esti hangversenyére a Művészetek Palotájába. A koncert a Szimfonikus Zenekari Körkép hangversenysorozat nyitóhangversenye, mely egyben HAMAR ZSOLT zeneigazgató nagyzenekari művének ősbemutatója.

Bérleteink kaphatók az ismert jegypénztárakban, és megrendelhetők interneten a www.jegyelado.hu weboldalon.

A boszorkányság is szóba jöhet,

amennyiben Önnek nem elég
grafikai és nyomdai munkáihoz:

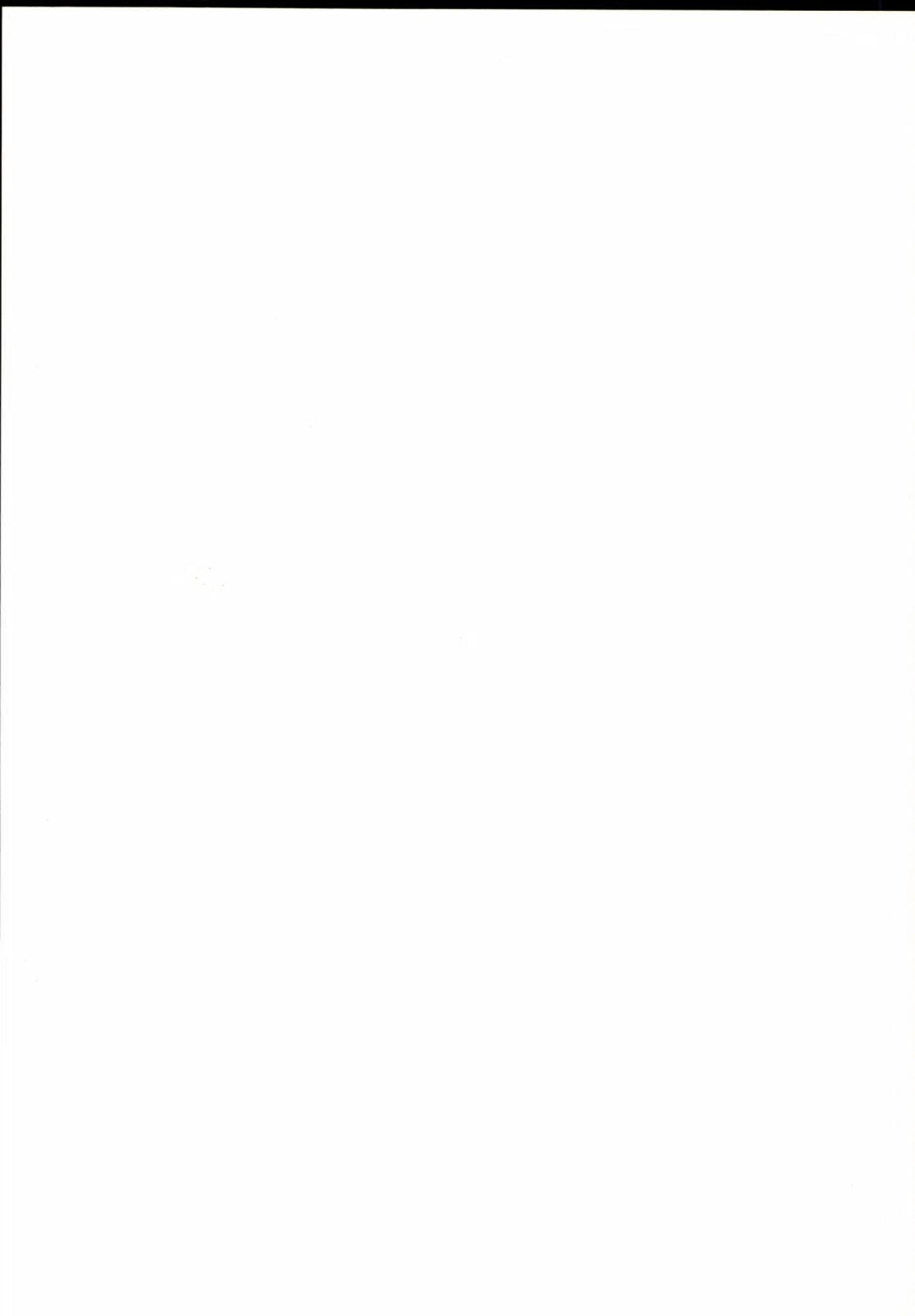
- ▶ a könnyen megközelíthető telephelyünk
- ▶ a több évtizedes tapasztalatunk
- ▶ gyors munkavégzésünk
- ▶ kellemes üzletkötőink
- ▶ versenyképes áraink

P PUBLICITAS
ALAPÍTVA: 1987

H-1021 Budapest, Tárogató út 26.
Telefon: +36 1 200 7330
Fax: +36 1 275 3070

E-mail: info@publicitas.hu
www.publicitas.hu

Hangversenyek a Zeneakadémia Nagytermében

2006. december 21. 19.30 óra - **Vigh Andrea**

Közreműködnek: a Budapesti Vonósok

2006. december 23. 19.30 óra

Karácsonyi Koncert

Drahos Béla (fuvola) Mozart estje

Közreműködnek:

Vigh Andrea (hárfa) és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

2007. január 13. 11. óra

A hangszerek világa - A hárfa

Vigh Andrea hangszerbemutató koncertje családoknak, 6-14 éves gyerekeknek.

A látványos hangversenyen zenetörténeti érdekességeket, a hárfa történetét és a legszebb művekből hallhatnak válogatást az érdeklődők.

Közreműködnek: művészek és gyerekek

Műsorvezető: Batta András zenetörténész

Jegyek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában - Tel. 3420179

jakobi.koncert@eneter.net.hu

 Jakobi Koncert Kft

www.forraskoncert.hu

A hangversenysorozat főszponzora:

A hangversenysorozat médiaszponzora:

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

A legfontosabb a *hangok* egymásutánja

Beszélgetés Csalog Gábor zongoraművésszel

A 46 éves zongoraművész sajátos helyet foglal el a magyar zenei életben. Aki ismeri, nagyra értékeli művészetét, Csalog azonban nem tartozik a sztárok közé. Versenyművekben nem lép fel, inkább szólóesteket ad, de legjobban a kamarazene érdekli, ezt tanítja is. Jobban szereti a biciklit és a vonatot, mint az autót és a repülőt.

Hatodik kerületi lakásában, gyönyörű macskája társaságában beszélgettünk.

► Aradi Péter

Gramofon: *Azt olvastam a Rados Ferenc 70. születésnapját köszöntő írásában, hogy tizennégy éves korában egyszer elment hozzá, és eljátszott egy Bach-invenciót, amire Rados egy szót sem szólt, csak beírt a kottájába két, azóta is fontosnak tűnő szót. Elárulná, mi az a két szó?*

Csalog Gábor: Ha nem akartam volna titokban tartani, leírtam volna a köszöntőben – de azért elmondhatom: az egyik az ujjazat volt, a másik a három szólam. Mindkét dolog evidens egy háromszólamú invenció esetében, de az, hogy egy tanár mit mond, inkább a situáció függvényében jó vagy nem jó. Lehet nagyszerű dolgokat mondani, ám, ha nem megfelelően helyezem el, nem vagyok jó tanár.

G.: *Ezek szerint ez a két szó jó pillanatban hangzott el, és tőlibe talált, ha azóta is fontosak az Ön számára.*

Cs. G.: Számptalan dolog fontos számomra, ez végül is csak egy bizonyos pillanatom volt. Más kérdés, hogy Rados zsenialitásátán nagyon közelről figyelhettem: bár nem voltam a növendéke, mindig meghallgattuk, amikor még koncertezett, és időnként benézünk az óráira.

G.: *Később, amikor már Ön is tanítani kezdett, Rados mintaként is szolgált?*

Cs. G.: Ezt azért nem mondhatom, mert a nagy tanáregyeniségek, akiknek a közelében felnőtünk – Kurtág, Rados és Simon Albert – mindhárman nagyon különbözőek. Óriási kultuszuk volt, teljes joggal. Később Kurtág vált számomra a legfontosabbá, ennek hosszú története van – de azt is megtanultam közben, hogy az embernek saját magát kell megtalálnia. A tanításnál a saját hibáinkból hosszú távon legalább annyit tanulunk, mint nagy elődeinktől.

G.: *Sok tanár mondja, hogy a tanítástól ő maga is rengeteget profitál, akár művészi pályája szempontjából is, hiszen rákényszerül arra, hogy bizonyos dolgokat más oldalról is megközelítsen, illetve oly módon vizsgáljon meg és elemezzen, ahogy egyébként talán nem tenné.*

Cs. G.: Igen, ez mélyen igaz. Nagy szerencsém, hogy a pályám elejétől, legelső koncertjeimtől kezdve a konzervatórium zongoratanára lehettem. A kettő valóban kölcsönösen hat egymásra – így egészséges. Nagyon kevés példa van arra, hogy valaki nagy előadó, de nem tanít, vagy nagy tanár, de egyáltalán nem koncertezik. Hirtelenjében csupán két példa jut eszembe, tényleg mindkettőt kivétel: az egyik Richter, aki soha nem tanított, a másik Wagner Rita kollégám, aki nagyon nagy tanár, ám soha nem koncertezett.

G.: *Ideális esetben tehát valaki mindkettőt műveli, és akkor mondható teljesnek a muzsikusi léte?*

Cs. G.: Igen. Sok darabot a tanításon keresztül tanultam meg. Elég széles a repertoárom, de ha valamit koncerten

nem játszottam, ám tanítottam, előfordulhat, hogy többet tudok róla, mint arról a darabról, amit játszottam, de nem tanítottam. Saját magát az ember soha nem tudja úgy tanítani, mint másvalakit.

G.: *Koncertjei műsor-összeállítását áttekintve az az érzésem, azokkal is tanítani szeretne: koncepciózusan megszerkesztett programokkal lép közönség elé, s ezek mindig valamilyen „tanulással” is szolgálnak, például barokk és kortárs szerzők egymás mellé helyezésekor.*

Cs. G.: Örülök, ha ez így látszik, bár nem közönségnevelésről van szó. Egy műsor összeállításakor kizárólag saját magam számára keresgélem ki, mi mivel fér össze. Amikor aztán közönség előtt is kipróbálom, előfordulhat, hogy másképp hallom már, s akkor tovább kell rakogatni vagy fejleszteni a dolgot. De a kiindulópont mindig az, hogy számomra egy adott pillanatban melyik zene melyikkel együtt érvényes. Ugyanúgy, mint egy zenén belül is: egy frázis hogyan érvényes egy másik után.

G.: *Mitől függ, hogy a művek kapcsolatba kerülnek-e egymással a koncerten vagy sem? A közönség reakciójától? A körülményektől?*

Cs. G.: Rengeteg előre ki nem számítható tényező van. A kiszámíthatatlanság pedig drámai élethelyzet. Szemben a stúdió magányával. Egyébként sokáig azt éreztem csak tiszta művészetnek, ami ott történ-

het. Ma már látom ennek a koncert-kiszámíthatatlanságnak is némi hajtóerejét. Jó, legyen: ne kiküszöbölni próbáljuk az előre nem látható körülményeket, hanem nézzük a hasznát. És ott van a közönség, amely nagyon sokféle. Teljesen más egy pesti közönségnek játszani, mint egy vidékinek vagy egy nyugat-európainak.

G.: *Miben különbözik ez a háromféle közönség?*

Cs. G.: Bizonyos szempontból Magyarországon még mindig maradt olyan igényesebb elitje a közönségnek, ami Nyugat-Európában sok helyen megszűnt. Eközben egy pesti zongoristának mégis Budapesten a legnehezebb játszani: a konkurencia is, meg az irigység is elég nagy. Ennek az országnak elviselhetetlen ennyi tehetség – így aztán sok el is kallódik, vagy elmegy. Nekem nagyon jó közönségem van: az a néhány száz ember, aki eljön, általában értő hallgatóság.

G.: *Nevezhetjük őket törzsközönségnek is?*

Cs. G.: Talán igen, és ez óriási dolog egy előadó számára. Másfelől ott van a Zeneakadémia, amelynek pódiumán Bartóktól kezdve a világ összes nagy muzsikusa játszott, s ez hatalmas kihívás annak, aki most kilép oda. Azonban az épület szellemisége az elmúlt évtizedek során nagyon lezüllött, kimondottan rossz ott a légkör. Néha persze fantasztikus dolgok történnek, akár egy tanórán, vagy egy

„Egy pesti zongoristának
Budapesten a legnehezebb
játszani:
a konkurencia is, meg az
irigység is elég nagy”

koncerten, de az általános szellem meglehetősen rossz. Ezzel is meg kell küzdenie annak, aki belép ebbe az épületbe.

G.: *Mint tanintézménynek rossz a szelleme, vagy mint koncerthelyszínnek?*

Cs. G.: Mint tanintézménynek. Ez feszült ellentmondás a nagy hagyománnyal, ami valahogy mégiscsak jelen van, ha máshol nem, a Nagyterem falai között.

G.: *Mióta van ez így?*

Cs. G.: Már akkor is így volt, amikor én tizenhárom évesen elkezdtem járni oda, ám akkor még számos olyan zenész tanított ott – Kurtág, Rados, Kocsis, Ránki, Schiff –, akik közül már senki sem. Radost leszámítva mindnyájan a tanáraink is voltak.

G.: *Amikor ott koncertezik, mindig átérzi annak a súlyát, amit a falak sugároznak?*

Cs. G.: Azt hiszem, ezt mások is hasonlóan érzik. Persze jó esetben egy koncert nem erről szól, történik valami, és onnantól mindezt el lehet felejteni.

G.: *Azt mondta, a koncerteken igyekeznek kiküszöbölni a zavaró körülményeket. Hogyan? Tudom, hogy a szólóestjeit elég speciális módon rendezi meg. Ez is ennek egyik eszköze?*

Cs. G.: Volt olyan korszakom, amikor általában sötétben játszottam, csak a kottatartónál égett egy olvasólámpa. Ez is eszköz volt arra, hogy egy zavaró tényezőt kizárjak, nevezetesen, hogy az emberek zenehallgatás helyett egymást nézegessék, illetve engem nézegessenek. Tulajdonképpen ez bevált, általában olyan légkör jött létre, amelyben lényegre törőbbnek látszhattak számomra a dolgok, mint egyébként.

PÁLYAKÉP

Csalog Gábort tizenegy éves korában vették fel a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Különleges Tehetségek tagozatára. Tanárai Czövek Erna, Ránki Dezső, Kocsis Zoltán, Kurtág György, Kadosa Pál és Schiff András voltak. Tanulmányai befejezése után két éven keresztül Sebők György asszisztense volt az egyesült államokbeli Indiana Egyetemen.

Gyakran játszik kortárszenét, számos magyar zeneszerzővel, köztük Sály Lászlóval és Csapó Gyulával állandó munkakapcsolatban áll. 1980 óta tanul és dolgozik Kurtág Györggyel, műveinek avatott előadója, több premier is fűződik nevéhez. Az utóbbi években Kurtág kamarazenei kurzusainak állandó asszisztenseként működik. Rendszeresen koncertezik Magyarországon és külföldön, repertoárján a klasszikus és kortárs zongorairodalom alkotásai egyaránt szerepelnek. A Könemann Music Budapest szerkesztőjeként Chopin összes zongoradarabjának urtext-kiadásán dolgozik. A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára.

G.: *Ez a korszak már elmúlt?*

Cs. G.: Közönségfüggő: van, ahol meg lehet csinálni, van, ahol nem. A Zeneakadémián igen, egy vidéki városban nem. Angliában sem, ahol egész mások a hagyományok.

G.: *Egy koncerthez nem tartozik hozzá a látvány is? Hiszen ha csak hallgatni akarja valaki a zenét, föltehet egy lemezt is.*

Cs. G.: Richter arra intette az ifjúságot, hogy legyen szíves kottából játszani – magam is ezen felbátorodva kezdtem el a dolgot huszonöt éve (előtte persze kotta nélkül játszottam mindent) –, és egyébként az utolsó éveiben ő sötétben is játszott, mondván, hogy őt ne nézzék. Ami azért volt ellentmondás, mert annyira szuggesztív volt, hogy nem lehetett nem nézni. (Számomra ő volt a legnagyobb előadóművész.) De a látványnál egy koncerten még fontosabb, hogy más feszültségi görbék jönnek létre, amelyek elválaszthatatlanok a pillanatnyi élménnyel. Az előadó és a közönség kölcsönös kisugárzása meghatározó.

G.: *Hogyan lehet elfogadtatni a közönséggel, hogy lemondjon bizonyos dolgokról, amelyekhez a koncerteken hozzászokott?*

Cs. G.: Elsősorban azzal, ha jól játszik az ember. Enélkül nincs is értelme semminek. Számomra minden kísérő körülménynél fontosabb, hogy a hangok hogyan jönnek egymás után. Azt szeretném, hogy kizárólag erről szóljon egy koncert. Aztán persze az ember kényszerűen elfogadja a csinnadrattát is körülötte.

G.: *A saját törzsközönsége képes arra, hogy csak a zenére figyelve fogadja be azt, amit nyújt neki? Hiszen a koncertlátogató közönség nagyobb része valószínűleg zeneszerető, de nem feltétlenül zeneértő.*

Cs. G.: Nem is lenne jó, ha csak zeneértők ülnének a nézőtérben. Számolni kell egy jó értelemben vett sznob réteggel is, ami nem baj, mert sznobok nélkül nem létezik kultúra. Ezt az ember saját magán is tapasztalja. Kevés az előítéletek nélküli pillanatunk. Többnyire előre elhatározzuk, hogy valami tetszeni fog-e nekünk vagy sem.

G.: *Itt sok mulhat az arányokon. Hogy egy adott közönségben milyen arányban képviseltetik magukat a sznobok. Az ő reakcióik ugyanis gyakran nagyon mások, mint az igazi zeneszeretőké vagy zeneértőké.*

Cs. G.: Igen, mindig az arányok döntenek. Én ezt a csendeken mérem le. Ha létre tudom hozni a csendeknek azt a fajta feszültségét, amellyel a közönség minden tagját arra kényszerítem, hogy legyen csendben, akkor rendben van a dolog. Itt nyilván állandó interakcióról van szó előadó és közönség között. Volt, amikor nem ezt éreztem az erős oldalammal, de akkor is sokszor lenyűgöztek az ellentétes típusú zenészek. Fischer Annie például, akivel utolsó éveiben nagyon jóban voltam, mesélte nekem, hogyan „fagyott be” legtöbbször, ha mikrofont látott, míg koncertjei varázslatosak voltak.

G.: Ha már a felvételekről esett szó: évekkel ezelőtt konfliktusba került a Hungarotonnal, mert úgy gondolta, jogosulatlanul adták ki egy felvételét – ennek szakítás lett a vége, s azóta a BMC-nél készíti a lemezeit.

Cs. G.: Azt a felvételt azóta sem hallgattam meg, nem is érdekel. A sors úgy hozta, hogy amikor lezártam a Hungarotonnal az együttműködésem, éppen akkortájt indult a BMC, és szerencsésen találtunk egymásra. Azóta nagyon sokat dolgoztam náluk, és még rengeteg közös tervünk van. Ideális kapcsolat, amely ha küzdelmes is, csupán azért az, mert ők is komoly dolgokat akarnak, nem rövid távú sikert. A végsőkéig elmennek, hogy mindenből a lehető legjobbat hozzák ki. A Kurtág-felvételeknél például olyan mennyiségű stúdióidőt adtak, amennyit valószínűleg a világ egyetlen cégétől sem kaptam volna. (A szerzővel évtizede fennálló munkakapcsolatom utolsó állomásait is magukénak érezték, megszervezték.) Egyébként is szabad kezet adnak abban, hogy mit szeretnék csinálni és hogyan. A felvétel majdnem minden körülményét befolyásolhatom, ami nagyon ritka bárhol a világon – ha létezik egyáltalán. Én választhatom meg a szerzőket, a zenei rendezőt, gyakran a helyszínt és a hangszer is. Az épülő BMC-koncertterembe már most tervezzük a programokat, egy-egy jól sikerült koncertet majd lemezen adnak ki. Annak a helynek jó lesz a szellem, reméljük. Sokat várok tőle.

G.: Eddig elsősorban Csalog Gáborról, a szólistáról beszélgettünk. Ám tudom, hogy gyakran kamarazénél. Ilyenkor azonban nyilván nem kontrollálhat mindent úgy, mint amikor egymaga játszik. Ez nem zavarja?

Cs. G.: Tulajdonképpen még jobban szeretek kamarázni, mint egyedül játszani, ezzel szemben túlságosan válogatós vagyok a partnerekben. Mostanában két emberrel tudok úgy dolgozni, ahogy szeretek: a csellista Varga Istvánnal és a klarinétos Klenyán Csabával.

G.: Zongoraversenyeket miért nem játszik?

Cs. G.: Kicsit reprezentáló, magamutogató és – szó szerint – versenyszerű műfaj, ezért idegenebb nekem, mint a kamarazene intimitása. Bár van egy-két karmester, akivel szívesen dolgoznék együtt. És még valami: leszámítva néhány Mozart-koncertet, a versenyművek legtöbbször nem tartoznak szerzőik legjobb művei közé.

Fotó: Művészetek Palotája

G.: Úgy véli, a szerzők inkább a kamaradarabjaikban érik életművük csúcspontját?

Cs. G.: Igen, gondoljunk csak Schubertre vagy Brahmsra – de említhetnék számos más példát is. Már csak ezért is nagyon boldog vagyok, hogy egy ideje nem zongorát, hanem kamarazénét tanítok a konzervatóriumban és a Zeneakadémián. Hiszen annyi a felfedeznivaló! És valódiabbnak érzem a feladatot. A szólista karrier általában illúzió, az pedig, hogy minden erre épül az oktatásban, egyenesen a növendékek becsapása. Feltűnnek (majd eltűnnek) szólisták, de ez csak a kirakat, a lényeg máshol lenne. A növendékek kis százaléka fog szólista pályát befutni. Amit viszont tényleg csinálhatnának – például a kamarazénélést –, arra meg kelle-
■

2007. január 6. szombat 19:30,
Zeneakadémia
ÚJÉVI KONCERT

Wagner: Lohengrin - III. felvonás, Előjáték
Vivaldi: A négy évszak - Tél
"A három tenor" - olasz operaáriák és dalok
Elgar: Pomp and circumstance march
Orff: Carmina Burana

Anna Sowanna Takeda - hegedű
Cselóczki Tamás, Gabrieli Kiss József,
Hajdú András - ének
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Honvéd Férfitár
Vezényel: Hollerung Gábor

2007. január 20. vasárnap 19:30,
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
"SYMPHONIA HUNGARORUM"

Vajda: Változatok
Bernstein: Divertimento
Grófé: Grand Canyon szvit

Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Budapesti Ifjúsági Kórus
Vezényel: Hollerung Gábor

Jegyek kaphatók a Zeneakadémián,
a Művészetek Palotájában, valamint
az ismert jegyirodáknban!

VERDI: DON CARLOS
2007. február 3. szombat 18:00,
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
"OPERA CONCERTANTE"

Opera két részben, olasz nyelven, félig
szcenikus előadásban
Rendező: Selmeczi György
Vezényel: Hollerung Gábor

A koncert támogatója: [antenna hungaria](http://antenna.hungaria)

2007. február 4. vasárnap 18:00,
Zeneakadémia
Opera két részben, olasz nyelven,
koncertszerű előadásban

A hangversenyeket és a zenekar tevékenységét támogatják: Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata
Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Fővárosi Önkormányzat Zenei Alapja, Médiatámogatók: Pester Lloyd, Gramofon, Heti Válasz

nka
Nemzeti Kulturális Alap

HetiVálasz

MAGYAR HÍRLAP

GRAMOFON
Klasszikus és Jazz

PESTER LLOYD
LUXUS ÉRTÉKELŐ ÉS ELŐZETÉS

GRAMOFON ZENEKRITIKAI MŰHELY

A Gramofon Zenekritikai Műhely célja, hogy rendszeres recenzióival felidézze a magyar zenekritika régi hagyományait, és visszaszerezze a műfaj megbecsültségét.

Kísérje figyelemmel a főváros zenei életét a mi szemszögünkből – olvassa a Gramofon szakkritikusainak koncertbeszámolóit rendszeresen az interneten, a HVG.hu Kultúra rovatában.

- mértékadó
- megbízható
- objektív
- klasszikus, jazz és világzene

hvg.hu

A Roland és a bemutatja

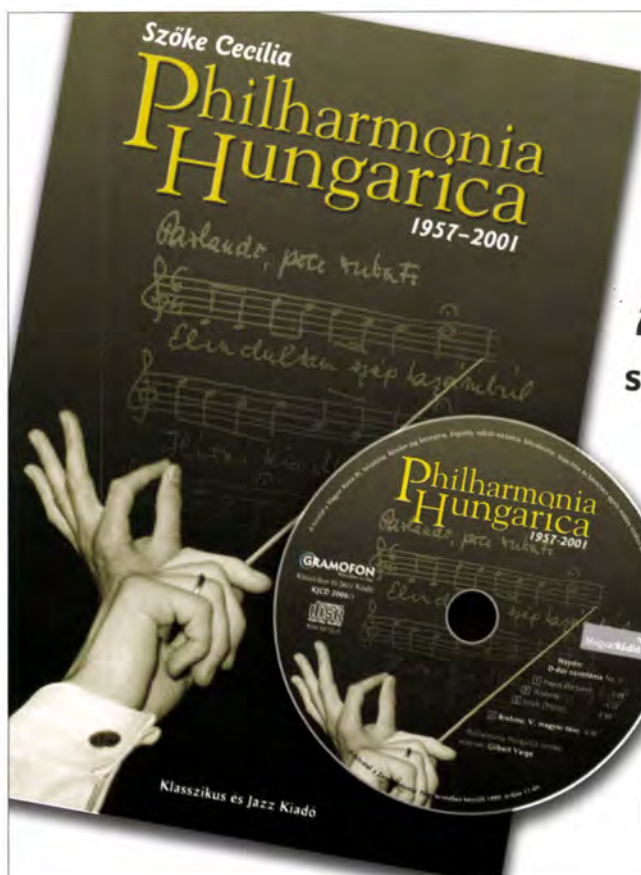
Roland *Régi idők mozija*

Bárzongorista gálaest
Kempinski Hotel Corvinus

2006. december 7. 8. 19³⁰

Bárzongorista
GÁLAEST

www.barzongorista.hu

Philharmonia Hungarica

Az 1956-os emigráns magyar szimfonikus zenekar története hiteles dokumentumokkal.

Exkluzív CD-melléklettel a zenekar első magyarországi koncertjéről!

Keresse a Libri, az Alexandra és a Lyra és Lant hálózatok boltjaiban.

A zene független képviselői – 1. rész

Az utóbbi években a multinacionális kiadók mellett egyre nagyobb teret nyertek és felértékelődtek az úgynevezett független kiadók. Mivel ez az új helyzet a magyar lemezpiacot is jelentős mértékben átalakította, ezek közül néhányat sorozat keretében mutatunk be az olvasónak.

◆ Várkonyi Tamás

Mint a legtöbb független kiadó, az első részben bemutatandó hat repertoárjának is jelentős részét a régizene képezi, noha természetesen a törzsrepertoár és a 20. században keletkezett zeneművek jeles darabjai is képviseltetik magukat. Ugyanakkor mindegyik kiadó igyekszik különleges felvételekkel, izgalmas sorozatokkal, kiemelkedő művészek foglalkoztatásával, hallatlan fantáziával, újabbnál újabb ötletekkel vonzóvá tenni és gazdagítani a maga és a hanglemezpiac kínálatát. Az 1958-ban alapított, s a dél-franciaországi Arles-ban működő

harmonia mundi

profilját például nagyban meghatározza a két „nagyágyú”: René Jacobs és Philippe Herreweghe, de arculatának szempontjából szintén jelentős a brit hegedűművész, Andrew Manze, valamint a neves kontratenor, Andreas Scholl – az ő új felvételeiket is ma már élénk érdeklődés övezi szerte a világon. A kiadó első két DVD-jével és egy Händel Messiással tiszteleg Jacobs előtt, aki 2006-ban ünnepelte hatvanadik születésnapját, 2007-ben pedig a harmonia mundihoz fűződő gyümölcsöző kapcsolatának harmincadik évét. A DVD-ken két legendás előadás látható: a Jacobs által 1993-ban leporolt Cavalli-opera, a Calisto, valamint Monteverdi Orfeo-jának 1998-as produkciója. A Messiás-felvétel egyúttal abba a hagyományba illeszkedik, amelynek keretében a kiadó minden évben két-három nagyobb szabású felvétellel ajándékozza meg a lemezbarátokat. Jacobs ilyen jellegű eddigi bejátszásai Händel fantasztikus oratóriumai, a Saul és a Giulio Cesare, Gluck Orfeo-ja, Bach Karácsonyi oratóriuma, Monteverdi Madrigali guerrieri ed amorosi című gyűjteménye és Vesperása, Purcell Dido és Aeneasa, de említethetnénk a díjnyertes Mozart-operák sorozatát, amely szintén az ő nevéhez fűződik. Idén jelent meg a

A harmonia mundi „nagyágyú”: Jacobs (balra) és Herreweghe

Titus, 2004-ben a Figaro, amely eddig nyolc díjat gyűjtött be (köztük egy Grammy-díjat is 2005 legjobb operafelvételéért), jövőre pedig a Don Giovanni lát napvilágot. A szintén Gentben született Philippe Herreweghe, aki ma már nem csak a régizene, hanem a romantika területén is elismerést szerzett – többek közt a harmonia mundi-nál megjelent Bruckner-lemezével is – új felvételén Mahler A fiú csodakürtje című sorozatából válogatott ki

néhányat. Andrew Manze pedig legújabbán Philipp Emanuel Bach szimfóniákat vett fel az English Concerttel. A kiadó hangsúlyt fektet a „nagy” Bach zenéjére: ouverture-ök, versenyművek, egyházi és világi kantáták, motetták, passiók jelentek már meg kitűnő művészek előadásában. Lemezeiken olyan kiemelkedő együttesek a közreműködők, mint a Freiburger Barockorchester, az Akademie für Alte Musik

Berlin, az Academy of Ancient Music, a RIAS Kamara-kórus, vagy az új zene felelőse, a Hilliard Ensemble, amely újabban Arvo Pärt műveiből készített szép lemezeket. A harmonia mundi billentyűs hangszeresei közül kiemelkedik Richard Egarr és Andreas Staier, utóbbi rendkívül izgalmas lemezen, Beethoven hangszerein örököltette meg a zeneszerző hegedű-zongora-sonátáit.

A MIDEM zsürije által a 2005 kiadójának választott harmonia mundi negyven saját boltot üzemeltet Franciaországban, hat leányvállalatot működtet Európában és az Egyesült Államokban, s ötvennél több országban rendelkezik külön terjesztővel. Az egyes felvételeken kívül minden évben külön sorozatokkal kedveskedik a zenekedvelőknek. Idén, a Mozart-év tiszteletére gyönyörű kiállítású CD-könyveket jelentettek meg Mozart Edition címmel. Musique d'abord (Zene mindenekelőtt) elnevezésű sorozatuk már hosszabb ideje kínálja a katalógus felvételeit jellegzetes, fehér borítóval. Míg a harmonia mundi nagyon sok albuma ma már Super Audio CD formátumban is kapható, addig a clevelandi

Telarc

üttörőként vezette be az SACD formátumot, s a kezdetől fogva digitális technológiával rögzítette felvételeit. Legendás lemezén, amelyen Erich Kunzel vezényli többek közt Csajkovszkij 1812 nyitányát, külön felhívták a figyelmet a „digitális ágyúkra”, amelyek hangja annyira élethűre sikeredett, hogy – ha nem volt elővigyázatos a zenehallgató – bizony, könnyen kár eshetett a berendezésében. A kiadó megalapításának 25. évfordulója alkalmából indította útjára Telarc Classics elnevezésű sorozatát, amelyben régebben rögzített felvételeket jelent meg újra. A középpáros sorozat garantálja a kifogástalan hangminőséget, a világszínvonalú előadást, valamint különleges repertoárjával is felkelti a figyelmet: olyan ritkán játszott szerzők nagyszerű műveit kínálja, mint Szymanowski, Arnold Schönberg, Benjamin Britten, Samuel Barber vagy Aaron Copland. A Telarc Classics sorozatban olyan neveket láthatunk a borítókon, mint Christoph von Dohnányi – aki a Cleveland Zenekarral rögzítette Beethoven összes szimfóniáját –, Lorin Maazel, André Previn, a legendás kar-

nagy, Robert Shaw, a Baltimore-i Szimfonikus Zenekar és vezetője, David Zinman, vagy Sir Charles Mackerras, akinek a brit Gramophone 2006-ban Életmű-díjat ítél oda. Utóbbi dirigens neve mellett a kitűnő és jól áttekinthető honlapon mintegy hatvan lemez szerepel, köztük számos Mozart-szimfónia, -opera, -zongoraverse-ny, a Brahms-szimfóniákról nem is beszélve. A műfaji és zenetörténeti korszakok szempontjából egyaránt átfogónak tekinthető

katalógusban olyan corpusok is fellelhetők, mint Beetho-

ven összes vo-nósnégyese, Haydn és Mozart összes szimfóniája. A Telarc sorait erősíti a régizene-játszás ma már megkerülhetetlen tengerentúli gárdája, a Martin Pearlman vezette Boston Baroque (elég csak Bach zenekari szvitjeiből készült kiváló felvételekre gondolni), s szólólemezzel képviselteti magát a kínai sztárzongorista, Lang Lang is. Folytatva a nagy dirigensek sorát, Seiji Ozawa felvételei is megtalálhatók, de említhetnénk Paavo Järvit és a Cincinnati Szimfonikus Zenekart, akiknek a nevéhez olyan nagyszerű és a legújabb technikával készített, kiváló hangminőségű felvételek fűződnek, mint Bartók Concertója, Stravinsky balettjei vagy Ravel második Daphnis és Chloé szvitje. Míg a Telarc 2004-ben kapta meg a Gramophone-tól Az év kiadója címet, a brit

Hyperion

éppen tíz éve, az 1996-os MIDEM-en nyerte el ezt a címet. (Katalógusának egyik erősségét, Angela Hewitt zongoraművésznőt azonban 2006-ban választotta az Év művészenek a neves brit szaklap.) A kanadai hölgy tizenegy év alatt vette fel Bach összes nagyobb billentyűs kompozícióját az 1980-ban alapított brit független kiadó számára, amely a görög mitológia egyik titánjától kölcsönözte nevét. A Hyperion legfrissebb katalógusa mintegy 1400 lemezt tartalmaz, s évente átlagosan nyolcvan CD-vel bővül.

Középpáros sorozata, a Helios (ő volt Hyperion egyik fia, a Napisten), amelyben régi, de művészileg magas színvonalú felvételekhez juthat hozzá a zenebarát. Szintén figyelemreméltó másik sorozata, a *dyad*, amelyben olyan, kétlemezes népszerű barokk műveket lehet egynek az árért megvásárolni, mint Bach h-moll miséje, Händel Messiása, Corelli concertói stb. S ha már a barokk műveket említettünk: Ha van olyan kiadó, amelynek katalógusában a régizene dominál, akkor a Hyperion az: Anerio, Byrd, Peñalosa és más barokk szerzők gyönyörű zenéi szólnak meg korongjain első számú kórusuk, a Robert King vezette King's Consort ihletett és értő tolmácsolásaiban. Hozzájuk fűződik Monteverdi Vesprójának egyik legújabb felvétele is, és a Hyperion az előadásukban jelentette meg Vivaldi összes fennmaradt egyházi

BAROKK OPERARENESZÁNSZ

Ahogy a harmonia mundi, a Hyperion is különös figyelmet szentel a méltatlanul elfeledett barokk színpadi műveknek. Míg a francia kiadó lemezein Händel, Alessandro Scarlatti opera és oratórium határán álló műveit, Lully, Rameau és Monteverdi operái hallhatók újszerű előadásban, addig a brit kiadó elsősorban a szigetországhoz kapcsolódó színpadi műveket részesíti előnyben: Finley és Arne mellett Händel nagyszabású oratóriumait kínálja – utóbbiakból nem kevesebbet mint másfél tucatot.

művét. Mert az is igaz, hogy nincs még egy olyan katalógus, amely ennyi és ilyen volumenű antológiát kínálna. A Hyperion Records adta ki például a hangrögzítés történetében mérföldkőnek tekinthető sorozatot is, amelyben egyetlen művész, az ausztrál Leslie Howard szólaltatja meg Liszt Ferenc összes zongoraművét. A brit kiadó „zongorista vonalát” erősíti a szintén elképesztő manuális és zenei képességekkel rendelkező Stephen Hough és Marc-André Hamelin is. A kiadó másik nagyszabású sorozata Schubert összes dalának tematikusan 37 albumba rendezett felvétele, amelyet szintén a legkiválóbb énekekkel kínál (Brigitte Fassbaender, Philip Langridge, Thomas Hampson, Peter Schreier stb.). És ha már Schubert: a Takács Vonósnégyes ennél a cégnél rögzített első lemezén Schubert két népszerű vonósnégyesét szólaltatja meg. Ha a Hyperion a visszafogott elegancia kiadója, a Párizsban működő

naïve

felvételeit külsőleg és zenei tartalom tekintetében egyaránt fiatalos lendület és merészség jellemzi. Korábban több francia kiadót felvásárolt, így ma már hozzá tartozik az Opus 111, és övé az Astrée–Auvédis is. Ez egyben azt

jelenti, hogy olyan etalonértékű felvételek is megtalálhatók katalógusában, mint például Beethoven és Bartók összes vonósnégyese a Végh Vonósnégyes, vagy Bartók 44 duója Végh Sándor és Alberto Lysy előadásában.

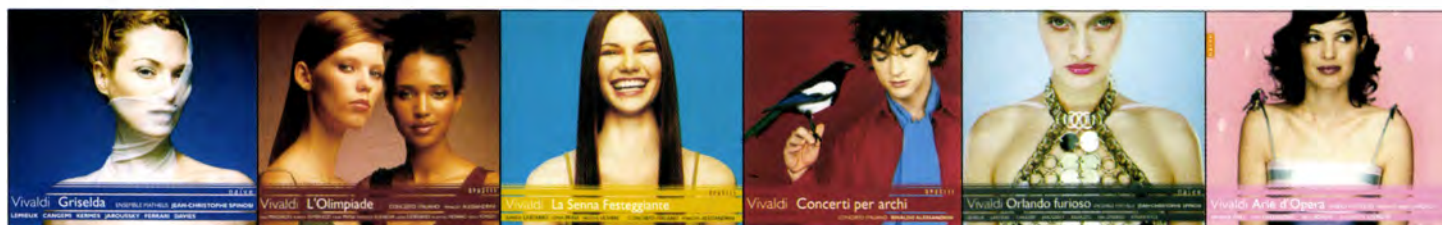
Az egykor az Op 111 színeiben világhírűvé vált Fabio Biondi és az általa vezetett Europa Galante a kilencvenes évek elején rögzített szenzációs Négy évszak-felvétele ma is reveláció erejével hat. A naíve elkötelezett híve a vörös pap zenéjének: hatalmas vállalkozás keretében teszi hangzó közkinccsé a Torinói Nemzeti Könyvtár több mint négyszáz Vivaldi-kéziratának nagy részét (többnyire eddig ismeretlen operákat, koncertokat, áriákat). A Vivaldi Edition keretében jelent meg a Tito Manlio, a Juditha triumphans, az Orlando furioso L'Olimpiade, huszonötödik darabján pedig a Griselda hallható olyan sztárcélesekkel, mint például Marie-Nicole Lemieux,

Jennifer Larmore, Philippe Jaroussky – az ő lendületes és izgalmas előadásai bizonyítják, hogy Vivaldi operái nem unalmas és álmosító tucatarabok. Biondi mellett a másik itáliai dirigens, a barokk fenegyerekének is nevezhető Rinaldo Alessandrini szintén felvillanyozó felvételekkel – legújabban Monteverdi 5. madrigálkötetével – gazdagította a kiadó katalógusát.

A Hyperion első számú régzenei együttese, a King's Consort

Együttesével, a Concerto Italianoval olyan műveket játszott be, mint Johann Sebastian Bach hat Brandenburgi versenye, Claudio Monteverdi Vesprója, vagy Antonio Vivaldi koncertói. A kiadó a zongorairodalom remekműveinek a megszólaltatására olyan nagyszerű művészt tudhat magáénak, mint a Budapesten is többször nagy sikerrel vendégszerepelt Grigory Sokolov. Vele rögzítettek olyan nagyszabású műveket-sorozatokat, mint Bach A fúga művészete, Chopin 24 prelűdje, valamint az ő előadásában hallhatók Beethoven Diabelli-variációi, Prokofjev, Szkrjabin, Rahmanyinov, Brahms és Schubert szonáái.

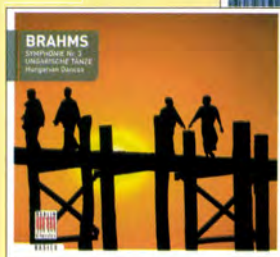

A naïve: fiatalos lendület, merészség, magas művészi színvonal

A Berlin Classics

erőssége éppen nem az új olvasatok keresése és bemutatása, hanem a régi, korábban nehezen hozzáférhető felvételek újrakiadása. Számtalan nagyszerű albumot dobnak piacra, amelyek az egykori NDK-ban láttak napvilágot; olyan lemezek ezek, amelyek Magyarországon bizonyára nem ismeretlenek, de amelyek magas művészi színvonaluk miatt megérdemlik, hogy digitális hanghordozón is megjelenjenek. Schumann dalciklusai például sokak szerint felülmúlhatatlanok Peter Schreier és Norman Shetler előadásában, amely lemezek a Berlin Classics Reference elnevezésű sorozatában jelennek meg, vagyis a legkiemelkedőbb értékeket képviselő felvételeknek fenntartott szériában.

Új sorozatuk a Berlin Classics Basics, amelyeknek lemezeit egyszerű, de ízléses,

esetenként megkapóan attraktív borítójú papírtokba bújtatták, s a legnépszerűbb muzikákból válogattak Bachtól Orffig 50 korongon. Olyan kitűnő karmesterek jelzik e produkciók színvonalát, mint Kurt Masur, vagy a szintén nagyszerű cseh karmester, Václav Neumann, de Kurt Sanderling, Franz Konwitschny és Herbert Blomstedt neve sem elhallgatandó. (Kezük alatt jobbnál jobb német együttesek

játszanak: a Lipcsei Gewandhaus Zenekara, a Drezdai Staatskapelle stb.). A Berlin Classics másik érdekes sorozata az Eterna – ebben olyan, már-már történelmi jelentőségű felvételek is helyet kaptak, mint az Otmar Suitner által vezényelt Mozart-operák, vagy Bach kantátái és János-passiója Günther Ramin-

nal. A világ egyik vezető trombitavirtuóza, Ludwig Güttler szintén szép felvételekkel járult hozzá a Berlin Classics katalógusához: Virtuosi Saxoniae nevű együttesével vette lemeze Bach, Händel, Hasse, Telemann, Vivaldi ragyogó műveit.

Szintén német kiadó a

Hänssler Classic,

amely a nyolcvanas-kilencvenes években egyetlen muzikusra, Helmuth Rilling személyére alapozta koncepcióját. Az 1933-ban született orgonista-dirigens nevéhez fűződik a Bach-évben piacra dobott 172 lemezes Bach-összkiadás, amely kivételes vállalkozás a hangrögzítés történetében. Azonban a Hänssler Classic nem kifejezetten csak a régizéne szakosodott, hanem további mintegy nyolcvan albumon engedett teret Rilling zenei kalandjainak, világpremierjeinek: a Rilling által a második világháború befejezésének 50. évfordulójára rendelt Requiem der Versöhnung (A megbékélés requiemje) tételeit olyan prominens kortárs zeneszerzők írták, mint Berio, Penderecki, Rihm vagy Kurtág. Szintén Rilling nevéhez fűződik Mozart közismerten torzóban maradt c-moll miséjének Robert Levin által kiegészített bemutatása és lemeze rögzítése is. Azonban a Hänssler Classic katalógusában a repertoárdarabok is megtalálhatók, s a kiadó friss szemléletű kiváló muzikusokat bíz meg azok megszólaltatásával. Ilyen nagyszerű lemez Bartók A kékszakállú herceg vára című operájának Eötvös Péter által vezényelt élő felvétele, amely nagy népszerűségnek örvend Magyarországon. És ide tartoznak Sir Roger Norrington kiváló bejátszásai Mendelssohn és Beethoven szimfóniáiból, sőt a brit karmester legújabb lemezén Berlioz Requiemje

hallható. Külön tömböt képez a kiadó katalógusában az SWR-Music 150 lemezes sorozata, amely a Dél-német Rádió Szimfonikus Zenekarára alapul, s több felvételt is magában foglal olyan dirigenstől, mint Michael Gielen. (Róla Ligeti György mint „álmai karmesteréről” nyilatkozott.) Nemrég jelent meg a Hänssler kiadásában a kiváló német dirigenstől két Bartók-lemeze: ezeken többek közt A fából faragott királyfi szvit, a ritkán játszott Négy zenekari darab és a Concerto is hallható. A Hänssler Classic kiadónak köszönhető továbbá Kurtág összes kórusművének világpremier felvétele is a Dél-német Rádió Kamarakórusának az előadásában.

(Speciális hirdetési összeállítás)

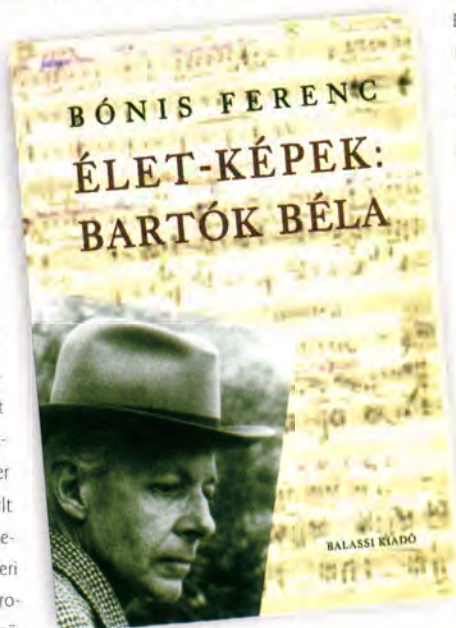

A Hänssler Classic Helmuth Rilling személyére alapozta koncepcióját

BÓNIS FERENC (SZERK.): ÉLET-KÉPEK: BARTÓK BÉLA

Balassi Kiadó, 2006, 551 oldal

Szokatlan ezt hallani, de ötven év telt el a könyv ösváltozata óta. A Bartók Béla élete képekben című könyvecskét akkor Szabolcsi Bence Bartók-esszéje vezette be, a zeneszerző életének egyes pillanatait bemutató mintegy száz fényképet pedig jelen kötet szerkesztője állította össze, s látta el rövid magyarázatokkal. A hatvanas években több idegen nyelvre lefordítva, már Bónis bevezetőjével, gazdagabb képanyaggal adták ki a kötetet, amely 1972-ben új, albumszerűen nagy formában, 375 képpel, 260 oldalon jelent meg. Kilenc évvel később, a Bartók-centenárium alkalmából még hetven felvétel került a kötetbe. A zeneszerző születésének 125. évfordulójára kiadott könyv pedig már 843 képet és dokumentumot mutat be a legutóbbi kiadáshoz képest kétszer akkora terjedelemben. Szép ünnepi kiadvány, melyet jó kézbe venni: finom „új-illata” művészeti albumokéra emlékeztet, s a nyomdai kivitelezés is első osztályú. Olyan, jól ismert képek mellett, mint amilyen a lezárt üveget épp „meghúzó” Bartók és a nevető (!) Mama látható egy bolondos születésnapon, vagy a Reiner Frigyes csodamasinájával (önkioldóval?) készült kitűnő minőségű fotó 1942-ből, újdonságot jelentenek például az Excalibur fedélzetén az utolsó tengeri úton készült svájcsapkás felvételek, a bajszos sorozat itt először közölt újabb darabjai, a francia becsü-

letrenddel kitüntetett zeneszerzőről unokaöccse által készített mutatósan humoros akvarellek, a gyermek Bartók iskolai bizonyítványa, vagy Bartók gazdag képeslap-gyűjteményének darabjai.

Az anyag ilyen mértékű bővülésében jelentős szerepet játszott a családi gyűjtemény jelenlegi gondozója, Vásárhelyi Gábor (az ő cégét társkiadóként is fel-tüntettek), s a célirányos érdeklődőt kitűnően segíti a névmutató. Érthetetlen azonban számomra, hogy egy olyan szaktekintély, aki azon kevesek egyike, akinek megvan a kellő háttérismerete ahhoz, hogy Bartókról újdonság erejével ható életrajzot írjon (ahogyan Bónis tette a könyv első 22 oldalán), hogyan feledkezhetett meg a képek forrásjegyzékének közléséről?

De mit érdekel engem a bajszos Bartók, a kisfiával szánkón ülő Bartók, a sziklacsúcson álló Bartók, a törökországi Tüysüz hegyen naplementét néző Bartók, a Szigeti Józsefnek tüzet adó Bartók?! – mondhatják néhányan, s meg kell mondanom, én is közéjük tartozom. Mert ha szigorúan vesszük, akkor a zeneművek megértése szempontjából aligha van információértékük ezeknek a kronologikusan fejezetekbe rendezett képeknek, dokumentumoknak. Hozzájuk olvasva a kommentárokat és a levelekből, visszaemlékezésekből vett útbaigazító-idézeteket, mégis úgy éreztem, hogy valamivel többet tudtam meg ennek a még mindig titokzatos embernek az életéről, személyiségéről – s ezáltal zenéjéről.

Várkonyi Tamás

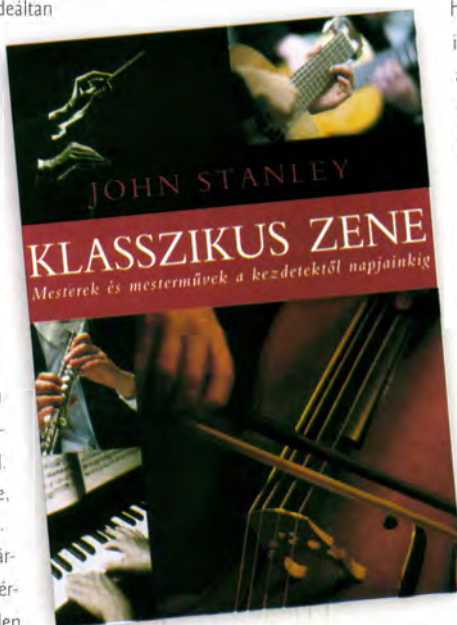
JOHN STANLEY: KLASSZIKUS ZENE

Kossuth Kiadó, 2006, 280 oldal

„Mesterek és mesterművek a kezdetektől napjainkig” – ez az alcíme a Londonban 1994-ben megjelent könyvnek, amely – revidáltnan

– 2005-ben ismét megjelent. Draskóczy Piroska fordításában újabb magyar nyelvű verzió gyarapítja tehát az idegenből fordított zenei tárgyú kötetek egyre terjedelmesebb listáját.

Érthető az igény: kézhez kapni közérthetően fogalmazott, áttekinthető munkát, amely nem társadalmi és művészeti környezetéből kiszakítva foglalkozik a zenetörténet valamely részletével, szeletével. Ennek kielégítésére vállalkozott a rendkívüli PR-érzékenységgel megáldott John Stanley, aki a Bevezetésben és a Személyes utószóban is úgy fogalmaz, hogy egy-egy gondolatával, meglátásával biztosan megnyeri magának az olvasót. „Ő is úgy látja” – bólint rá az érdeklődő, és máris szimpatizál az íróval. Akiről az is kiderül, hogy Nigel Kennedy menedzsere, mely információ vízváltatóként hathat közönségére. Kétség nem fér ahhoz, hogy az ötlet remek – madártávlatból. De nemcsak a polihisztorok ideje járt le, a térben-időben óriási kiterjedésű anyagot is lehetetlen mélységében ismerni. S mert a rendelkezésre álló terjedelem véges, a 280 oldal kizárólag aránytalanul használható ki.

Stanley korunk embere: tudja, hogy csak képekkel gazdagon illusztrált kötet-let érdemes jelentkezni. Aki belelapoz, könnyen úgy vélheti, hogy érdemes megvenni, aki azonban beleolvass, más véleménye lesz a könyvről.

A kritikátlan olvasót sem kell féltetni; ő is észrevehet majd „csúsztatásokat”. Aki tájékozott a zeneirodalomban, talán örülni fog annak, hogy van, amit ő tud jobban. Feltámadhat benne a vitakozás vágya, a belekérdezése vagy a rákérdezése, ám hiába. Így meg kell elégednünk azzal, hogy „A klasszikus kor” fejezetbe tartozik Schubert, s „A romantika” címszó alatt keresendő Beethoven. A magyarok örülhetnek, hogy Liszten kívül szerepel még kiválasztott szerzőként Bartók és Kodály, továbbá Ligeti és Kurtág. (A Liszt-címszó elolvasását csak erős idegzetűeknek ajánlom.)

S bár a hallgatnivaló ajánlása részrehajló, örömünkre szolgál, hogy a Budapesti Fesztiválzenekar tolmácsolásában kínálja Bartók Concertóját és Kodály Háry-szvitjét. Kurtágot a Hungaroton Kafka-törédek-felvétele képviseli. Öröm az örömben: nemcsak a fordító, de a szakmai ellenőrzésre vállalkozó Fehér András sem ismeri a létező

magyar címet: „A boldogult R. V. Truszova üzenetei”. Azért reprezentatív ajándéknak megteszi.

Fittler Katalin

JOSEPH HAYDN – ZONGORAMŰVEK

G-DŰR CAPRICCIO, HOB. XVII:1

E-MOLL SZONÁTA, HOB. XVI:34

C-DŰR FANTÁZIA, HOB. XVII:4

C-MOLL SZONÁTA, HOB. XVI:20

F-MOLL VARIÁCIÓK, HOB. XVII:6

ESZ-DŰR SZONÁTA, HOB. XVI:52

Schiff András – zongora

●●●○○

Néhány apróságát eltekintve Schiff András előző Hungaroton DVD-je – Bach: Angol szvitok – nagyon jól sikerült. A „főmenü” – a művek interpretációja – pedig nagyszerű volt. A legújabb DVD az előző korong nyomvonalán halad. Ez is koncertfelvétel, és most is rövid bevezetőket hallhatunk a művek előtt Schiff Andrástól. A hangversenyt Fertőd-Esterháza kastélyának pompás tükörtermében rögzítették. Aki valaha is ült már ott koncerten, az meglepődik, hogy a felvétel hangzása nem tükrözi a terem sajátos, hosszabb megszokást igénylő akusztikai karakterisztikáját. A 2005. szeptember 21-i koncert (Schiff András és barátai) annak idején – miként a nevezetes Bach-koncert is – nem az előadás művészi minősége miatt ugrotta át a média „ingerküszöbét”. Talán többen is emlékeznek rá, hogy ez a koncert hívta fel a figyelmet a kastély művészi hasznosítása körül serénykedő, jó szándékú csoportok között feszülő, kívülről nézve érthetetlen ellentétekre. Nyomás statikai érvekkel alátámasztott indokokkal nem foglalhatott helyet a teremben körülbelül száz, előre váltott jeggyel rendelkező hallgató. S arra is nyilván többen emlékeznek, hogy Schiff és muzsikustársai ezek után mind az öt koncertjüket megismételték, példát adva, miként lehet átvágni egy gordiuszi csomót. E körülményekről a DVD szerencsére nem tudósít, a közönség fegyelmeztet. Schiff diszpozíciója pedig tökéletes, nem tudom, hogy a stáb kihasználta-e a speciális helyzetet arra, hogy a műveket kétszer rögzítse.

„Haydn a legnagyobb zeneszerzők közül az egyetlen, aki még mindig nem foglalta el az öt megillető helyet” – fogalmaz Schiff. Nem vagyok benne biztos, hogy igaza van. A Haydn-zarándoklatra fogékony közönség (szóljon a buszjegye Kismartonba vagy Fertőd-Esterházára) például nyilvánvalóan cáfolja ezt az állítást, s a Haydn-kegyhelyektől távolabb eső helyeken, Pannonhalmán vagy Budapesten is az utóbbi években nem egy nagyszerű Haydn-koncerten lehettem jelen. Schiff állítását néhány évtizede valószínűleg senki sem vitatta volna, ezúttal azonban elgondolkodtatt, mivel a DVD készítői is mintha erre a premiszára építették volna koncepciójukat. S ezzel el is érkeztem a DVD gyengéjéhez. Az anyag hat, egyenként három-három részre osztott egységből áll. Minden egység egy rövid zenetörténeti be-

vezetéstől, Schiff műismertetéséből és a mű előadásából áll. A zenetörténeti ismeretterjesztő blokk tükrözi leginkább a Haydnnal kapcsolatos „premisszát”, s ennek megfelelően afféle „Haydn-basic”-nek tűnik: a legismertebb zenetörténeti közhelyekre, életrajzi momentumokra koncentrálnak, az 1761-es szerződésre, Mária Terézia nevezetes mondására, a Búcsú-szimfónia anekdotájára, a Polzelli-kapcsolatra stb. Olyan dolgokra tehát, amelyek nem csak a Haydn-rajongók könyökén jön már ki. Az időrendet követő szöveg nagyjából kapcsolódik a művek időrendjéhez, míg Haydn szempontjából teljesen fölösleges, hogy az ismeretterjesztő kisfilm egészen a 19. század közepéig követi a hercegi család történetét.

Schiff műismertetőivel kapcsolatban már az előző DVD-vel kapcsolatban megjegyeztem, hogy nem ártott volna szerkeszteni, esetleg valamilyen formában előre rögzíteni a mondandót. Ezúttal ez fokozottabban igaz. Egyrészt úgy tűnik, hogy Schiffnek viszonylag kevés verbálisan is kifejtendő mondani-valója van a darabokról, nem találja el az egyensúlyt a zenei fejtegetések és a közérthető megfogalmazások között, miként az ismeretterjesztő film, ő is gyakran csúszik közhelyekre, ráadásul vitatható megállapításokkal is szolgál (pl. a manheimi mesterek közé sorolja Dittersdorfot is).

Igénytelenségnek tartom, hogy a harmadik részt, magát a koncertfelvételt, minden egyes alkalommal ugyanaz a körülbelül 25 másodperces képsorozat vezeti fel. Közeli felvételek – hangulatképek – a kastélybelsőről, majd a művész bejön balról, taps, közönségről távoli, Schiff meghajol, kicsit jobbra biccentve mosolyog, közönségről közeli, majd leül, a zongora vége felől fényképezik, végül egy távoli a zongoristáról. A következő szemből rögzített közelivel indul el az előadás. Furcsa hatást kelt, hogy Schiff András minden darab előtt ugyanolyan, s kicsit az az érzése az embernek, hogy ez a kiadvány nem DVD, hanem hatrészes TV-konzerv, amit csak kiírtak DVD-re. Szerintem ma már ezt fordítva kellene csinálni: dolgozzanak a televíziósok azon, hogy egy-egy részletből adás-képes műsor szülessen!

Molnár Szabolcs

JELMAGYARÁZAT:

●●●●●

Remekmű

●●●●○

Nagyon jó

●●●○○

Átlagos

●●○○○

Elfogadható

●○○○○

Gyenge

Hungaroton Classic
HDVD 32441

MAHLER: 2. SZIMFÓNIA

Lisa Milne, Birgit Remmert – ének
Magyar Rádió Énekkara
Budapesti Fesztiválzenekar
Karmester: Fischer Iván

A Hatodik után újabb jeles Mahler-lemez Fischer Ivántól, aki egyértelműen Mahler szimfóniáinak egyik nagy előadójává vált. Nem könnyű a dolga, hiszen alig van komponista, akinek ilyen sok jó tolmácsolója akadna. Korábban alig adták elő, s Mahlernek a bomló monarchiában született fájdalom és expresszív világa a 20. század vége – 21. század eleje globalizálódó, ugyanakkor globálisan oszló világának emberéhez igen közel áll.

Fischer Iván nemcsak jó Mahler-dirigens, hanem sajátos mahleri atmoszféra megteremtője, s a zeneszerző szövevényes belső világának minél kimagaslóbb feltárására törekszik. Fischer lágyan összeköt máskor külön életet élő szövegeket, finoman bújtatja őket egymásba, miközben úgy variálja a ritmust, hogy a zene szövetének szárai egyedi módon rendeződjenek, ugyanakkor ne esék rajtuk erőszak. Olyan az 1. tétel, hogy akkor is nagyvá tenné az előadást, ha utána történetesen kevésbé megoldott tételek következnenek. Ám erről nincs szó, az eredetileg halotti ünnepként koncipiált zene megszólaltatásának sajátosságai végig megjelennek. A mű kimagasló felvételét hozta létre Sire Simon Rattle is, övé a konvencionálisabb olvasat tőkélye. Fischert azonban a megszokottól való eltérés felé vezeti a partitúra. Az

egész mű és a zárótétel kompakt formába öntése Rattle lemezén látványosabb, itt költőibb a kibontakozás, az időbeli eltérés mértékének megfelelően a hangsúly enyhén eltolódik a belső részletek felé.

A lemez szép, lágy hangzás jellemzi. Ebben a zenekart is dicséret illeti. A Fesztiválzenekar elérte az alapításával megcélozott színvonalat, és lassan saját hangzásvilágra is szert tesz. A hangmérnöki munka ezt persze befolyásolja, a szép, puha hangzás megvalósítása azonban kétségtelenül a zenészek érdeme. Míg Karajan kifejezetten szép, ám telt zenekari hangzás létrehozására törekedett, addig Fischer Ivánnak a könnyedebb, levegősebb, puhább hangzás az ideálja. Egy-egy kiemelt csúcspontot hallok csak keménynek, amúgy, a dinamikai skálán lefelé haladva, puhábbra vált az összkép. A két szólista is kiváló, technikájuk példás. Birgit Remmert megfelelő hang adottsággal és technikával énekl mély, panaszos dalát. Lisa Milne könnyedén, madárkaként szárnyal szólama nyaktörő magasságaiban.

Zay Balázs

Channel Classics – Karsay és Társa
CCS SA 23506

MAHLER: 4. ÉS 8. SZIMFÓNIA

Londoni Filharmonikusok Ének- és Zenekara
Karmester: Klaus Tennstedt

MAHLER: 1. ÉS 8. SZIMFÓNIA

Londoni Filharmonikusok Ének- és Zenekara
Karmester: Klaus Tennstedt

Klaus Tennstedt különös dirigens. Elhagyva az NDK-t idővel nagy hírnévre tett szert főképp Mahler-karmesterként. Sokat betegeskedett, visszavonult, egyszer aztán végleg. Szerették is, nem is. Néhány éve azt mondta egyszer egy német zenész, mikor az 1926-ban született s 1998-ban elhunyt Tennstedtről kérdeztem: nincsenek idegei. Ezért nem szerették, és ezért szerették. Mahler zenéjét sokan vezénylik jól. És nem igaz, hogy Tennstedt jobban vezényelt volna Mahlert, mint jó néhány kollégája. Mégis volt benne vala-

mi eredeti, mintha valami különösét tudott volna Mahlerről. Ezúttal két 8. szimfónia jutott a recenzió: egy stúdiófelvétel 1986-ból és egy élő videofelvétel 1991-ből, míg a 4. szimfónia stúdiófelvétele 1982-ből, az 1. élő videofelvétele 1990-ből való. A negyedik szimfónia első tételének felirata: „Megfontoltan. Nem sietni.” Hát, bizony, Tennstedt siet, ha nem is nagyon. Nála nem a mennyország kedvessége, békessége dominál. Markáns ez a 4. szimfónia. Széles a 3. tétel dinamikai skálája. Lucia Popp persze csodálatos, rend-

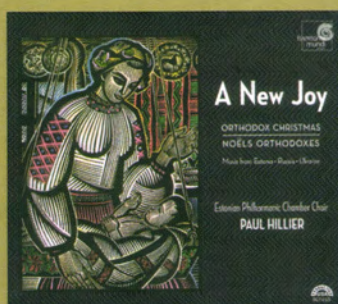
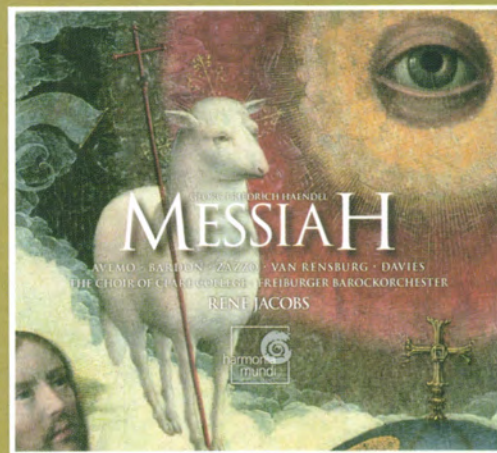
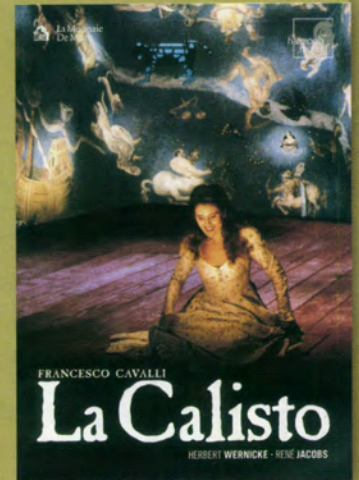
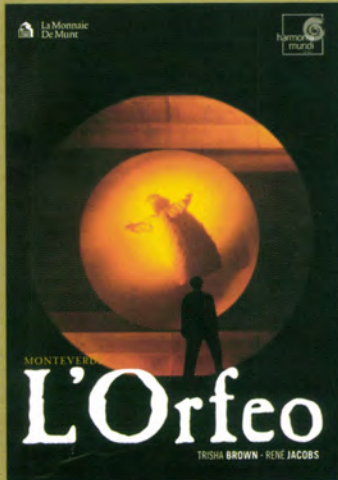
kül nőies a 4. tételben. A Nyolcadik szimfónia – egy másik, ugyancsak sajátosan mennyországi mű – bejátszása Tennstedt leghíresebb lemeze. Miért tett szert különösen nagy hírnévre? Mert finomabb a megszokottnál. Emberibb. Ezek szimfóniája? Százak szimfóniája lett belőle Tennstedtrel. Solti felvétele a műről utolérhetetlen, aligha lehet túlszárnyalni tökéletességben, minden a helyén, s hangerőben, dübörög, zeng. Ezzel szemben Tennstedt kisebb apparátussal készült. Átláthatóbb, áthallhatóbb. Soltinál sziklák széttöredezését, a Sixtus-kápolna utolsó itéletének világát látjuk magunk előtt. Tennstedtnél földiesebb táj képe bontakozik ki. Norrington Mahler-vekonnyítása bizarr, Tennstedté igazi érték. Mit mutat a DVD? Egy elég jó 1. és egy nagyon jó, de – talán az énekesek miatt – jóval vegyesebb benyomásokat keltő 8. szimfóniát. És a titokból semmit. Mondják, különös a mozgása, furcsa a vezénylése. Nem! Bár későbbi felvételek, bizonyonyal helyesen mutatják, hogy Tennstedt szemmel nem láthatóan „vitte át” érzékeny Mahler-értelmezését, hanem füllel hallhatóan.

Zay Balázs

EMI Classics (4. és 8. szimfónia, CD)
3 61572 2

EMI Classics (1. és 8. szimfónia, DVD)
3 67743 9

harmonia mundi

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650

MJASZKOVSZKIJ: 6. ÉS 10. SZIMFÓNIA
 Urali Filharmonikus Zenekar
 Domestik Choir of Ekaterinburg
 Karmester: Dmitri Lissz

●●●●○

A lemezborító információja alapján arra gondolhatunk: jubileumi gesztus e felvétel megjelenésének időzítése, hiszen Bartókhoz hasonlóan Mjaskovszkij is az 1881-es év szülötte. A kísérőfüzet lapjain további „aktualitásra” bukkanunk: az Urali Filharmonikus Zenekar idén ünnepli fennállásának 70. évfordulóját.

„Kortársunk a zenetörténet” – amióta e szlogen az egyre távolabbi múlt zenéjére vonatkozik, tudomásul kell vennünk: a közelmúlt kompozícióinak egyre vékonyabb szelet jut érdeklődésünkből. Ráadásul mind általánosabbá válik az a szemléletmód, hogy egy-egy elismert mester életművét alig pár alkotása képviseli a nagyközönség tudatában (lásd Vivaldi = A négy évszak). A szellemi teljesítmények jéghegycsúcsait összekötő vonal – vagyis a közismert remekművek láncolata – korántsem leképezése, metszete a tényleges zeneirodalomnak.

Néha egy-egy ritkaság, érdekesség ébreszt rá újra a nyilvánvaló tényre: a remekművekről is többet tudunk, ha nem izoláltan vizsgáljuk őket. Ilyesfajta környezet-ismerethez kínál értékes adalékokat a felvétel, amelyen 27 (!) szimfónia közül hallható két olyan, amelyek már bemutatón értő fülekre találtak.

A szerző, Ljadov és Rimszkij-Korszakov tanítványa, diáktársként Prokofjev jóbarátja, később Hacsaturján és Kabalevszkij nagyhatású tanára, a

zsdanovi esztétikai-ideológiai „tisztogatás” Prokofjev és Sosztakovics melletti harmadik kárvalottja. Zenéje érdemes a meghallgatásra a társadalmi-politikai körülmények ismerete nélkül is, hiszen segítségével kortársai zenéjéhez is értőbben közeledünk.

Elgondolkoztató például az a nyitottság, amellyel a történeti műfajt kezeli; a monumentális 6. (esz-moll) szimfónia tételeinek egyedi-egyszeri rendje burkolt programot sejtet (a zárótétel vokális szakasza is erre utal). Ugyanakkor, hasonló címmel/műfaj-megjelöléssel látta el a már-már szimfonikus költeményre emlékeztetően egybekomponált 10. (f-moll) művet is. A „formalista” szerző tehát nem mechanikusan kezeli a meglévő formakincset, hanem a mindenkorinak megfelelően alakítja azt. Mjaskovszkijnak különleges érzéke van az epika iránt, s a formai építkezést választékos hangszereléssel teszi izgalmasabbá. A kidolgozottság mívessege akkor is leköti a figyelmet, amikor – pregnáns melodika híján – szinte elveszteniénk tájékozódó képességünket.

Oázis a zeneirodalom ismeretlen sivatagában – e felvétel arra inspirálja hallgatóit, hogy behatóbban érdeklődjenek Mjaskovszkij művészetéről.

Fittler Katalin

Warner Classics
 2564 63431 2

BEETHOVEN: 9. SZIMFÓNIA
 West-Eastern Divan Orchestra
 Deutsche Staatsoper Énekkara
 Angela Denoke, Waltraud Meier, Burkhard Fritz, René Pape – ének
 Karmester: Daniel Barenboim

●●●○○

Világszerte hamar elterjedt a hír, hogy két művész, kiváló intellektus, az izraeli Daniel Barenboim és barátja, a palesztin Edward Said ötlete nyomán megszületett a rendkívüli ifjúsági zenekar, amelynek alapját megközelítően fele-fele arányban izraeli és arab muzsikusok képezték, s akikhez számos andalúziai játékos társult. Az együtt muzsikáláson túl, kezdetől tudatos cél volt egyfajta fórum biztosítása a párbeszédnek és utánagondolások lehetőségével.

Az 1998-as terv és szándék fokozatosan öltött alakot, és bontakozott ki. Az együtt töltött néhány hét alatt, a több országban rendezett koncertek közül a 2005-ös ramallah-i jelentették meg CD-n és DVD-n. (A felvételeket a Gramofon 2006. tavaszi számában Molnár Szabolcs szemlélte – a szerk.) Mindaddig nincs probléma, amíg nem a zeneirodalom egyik óriását tűzik műsorra. Ettől kezdve ugyanis szigorúan el kell különítenünk egymástól az értékelési szempontokat, főképp akkor, ha kizárólag CD-n hozzáférhető a koncert anyaga.

Dicséretes gyorsasággal jelent meg a piacon a Berlinben 2006. augusztusában adott est programja. Többéves együttműködés után is merész a vállal-

kozás: eltérő zenei iskolázottsággal érkező fiatalokkal megszólaltatni a remekművet. Nekik kétségkívül nagy élmény lehetett már a próbaidőszak is, a hangverseny hatása alól pedig már a közönség sem vonhatta ki magát. Ám a ténylegesen felcsendülő zene voltaképp nem több egy kiváló dirigens és nagyszerű zenész által vezetett „zenei tábor” produkciójánál.

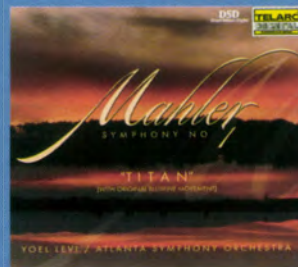
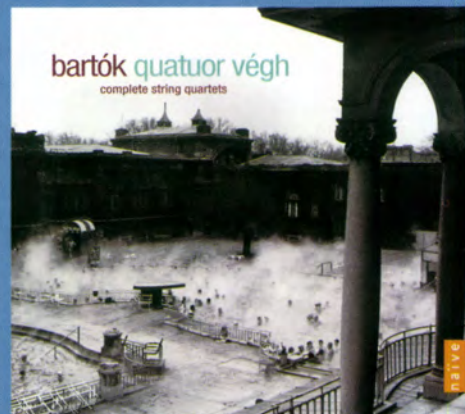
Barenboimot a 9. szimfónia műsorra tűzésével nyilvánvalóan az a szándék vezérelte, hogy az ifjú hangszeresek személyesen is átéljék Schiller Örömdójának örökérvényű üzenetét. Ezáltal a résztvevők emberileg gyarapodtak, de valószínűleg zeneileg is sokat profitáltak a neves dirigens próbái során. Ám a hangzó végtermék arról tanúsodik, hogy az előadók igyekezete többnyire saját szólalmuk megszólaltatására irányult. Mindezzel együtt, átfutott, lelkes produkciót hallhatunk, amelynek felépítettségéről a hatvannégy éves dirigens gondoskodott. A felvétel dokumentumértéke felbecsülhetetlen, s egyben a humanizmusba vetett hit bizonyítéka.

Fittler Katalin

Warner Classics
 2564 63927 2

naïve

Telarc Classics

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

ROMANTIKUS DALEST
Barbara Hendricks – ének
Schiff András – zongora

●●○○○

SPANYOL DALOK
Barbara Hendricks – ének
Love Derwinger – zongora

●●●○○

Aki friss lemezekből válogat, könnyen hiheti, hogy határainkon túl csak Barbara Hendricks élt túl egy dalénekeseket pusztító járványt. Most 1988-as párizsi estje jelent meg DVD-n, de azóta a világ operaszínpadait beéneklő törekeny naiva Arte Verum néven lemezkiadót is alapított kizárólag saját felvételei számára.

Bruno Monsaingeon rendezte televízióra az énekesnő Champs-Élysées színházbeli koncertjét. Újszerűnek gondolt, valójában lehetetlen, legfeljebb vágóképnek alkalmas kameraszögek jellemzik, a rendezői bal második emeleti szélső balkonjáról, tehát felülről „lővi” a művészt. A beállítás mindenképp meredek, hát még akkor, amikor az énekesnő bal füle és nyakszirte mögül les ki hosszan az optika: mindkettőben közös, hogy nem látszik a szem és a mimika, ez egy dalesten nonszensz, és a műfaj félreértéséről tanúskodik. (Maszszív félreértéséről, hiszen Fischer-Dieskau nün-

bergi utolsó koncertjein ugyanígy művészkedett Monsaingeon.) A program érdekesen érdektelen: vajon az üde, strófikus Mendelssohn-opuszkák miért illenének a progresszív, sötét ecsettel és szeptimekkel festő Wolf- és az utóromantikus nosztalgiára oly hajlamos, spleenes Mahler-darabok elé? A legnagyobb baj mégsem az, hogy egy operakarrierre csúcspann lévő művésznő akar valamilyen kamarapestet adni egy színházban, hanem a hendricksi jelenség belső ellentmondásainak feloldhatatlansága. A művésznő szupramuzikális, s a pazar formában, nagy kedvvel játszó luxus-zongorakisérőről, Schiff Andrásról ez ugyanúgy elmondható. A produkció azonban a tervezés és kivitelezés inkohereciája miatt mégsem hat. Hendricks sejtethetően sok színnel dolgozna, kontrasztok, tempóváltások, szöveghez alkalmazkodó finomságok sorát tárná fel, csak hogy még manirokban sem eléggé gazdag hangja nem képes e nagyszabású haditervet végrehajtani. Mindez a Verborgenheit című Wolf-gyönyörűségben is tetten érhető: az összes soroló és minden akcentusos hang bő operai kanállal indul, végül már szabályos, nagyszekundnyi dobbantót hallunk, amely kétvonalas E felett – a szoprán-regiszter felső harmadában – szüktorkú, fortében szinte sikoltós egyenszínre vált. Árnyalni ezzel a fegyvertárral nemigen lehet. Viszont intonációja tiszta, németje égzakt, vibrátója sűrű, márpedig ezek erények (utóbbi azért, mert legalább nem ritka és nagy amplitudójú). A diva-attitűd stílustalan ráadásokban is megmutatkozik: egy Mozart-dal kerül elő, végül pedig Schubert egyik legnehezebbje, a Nacht und Träume, amelyben a művésznő légzéstechnikája klasszis működést bizonyít. (De nem válogathattak volna például Wolf mintegy százötven dalából?) Hendricks operai liracsilága ekkora már landolóban, ám a „spanyol válogatás” üdvözlendő, hisz Hispánián kívül alig ismert repertoár egész ciklusait rögzítik (Obradors, Granados, Montsalvatge, de Falla műveit), a tetszetős borítót se feledjük, s hogy a lemez tisztelgés Victoria de los Angeles emléke előtt: máris három elkönyvelt sor a bevétel-oldalon. A csupa-dúr, könnyen fogyasztható műsorban „cool” hangszerkezelés jellemzi a svéd zongoristát, s itt megcsillanhat Hendricks humora is, igaz, ennek egyik eszköze, a túlmellezett alsó regiszter megint nem a hangszépség netovábbja. S egy utolsó megjegyzés: e pezsgő, igényes kuplé-rokon programot a katalánok ismert érzékenysége miatt se illene „spanyolnak” címezni. *Ókovács Szilveszter*

Warner Classics
50 5101 | 4856 2 6 (Romantikus dalest, DVD)

Arte Verum – Karsay és Társa
Arte Verum 001 (Spanyol dalok, CD)

ÉDES BÜNÖK
– LUIGI DENZA SZALONZENÉJE
Meláth Andrea, Leonardo de Lisi – ének
Guido Galterio – zongora
Ruggiero Pierluigi – gordonka

●●●○○

Mentális mélypont esetére kínál gondolás vigaszt a Hungaroton új kamaralemeze. Könnyű spicce borul a nem épp spiccen szomorkodó zenebarát, ha hallja: édeskés funiculi-funiculá életérés árad Denza dalaiból! Szívárványos égbolt, azürkék tenger, vehemens érzelmek, ismeretlenül ismerős dallamok, fülünkbe épült slágerfordulatok: Paolo Tosti remek szalonrománcainak kézműves utángyártása ez. Hogy Denza term(el)éséből, olasz, vagy francia, angol számaiból éppen a Funiculi, funiculá lett maradandó világsiker, annak titka a remekül elkopott tarantella-metrum lehet, de kevésbé motorikus dalai is kellemes darabok. A lemez énekesei kevésbé a hangszépség, inkább a zenei intelligencia miatt dicsérendők. Meláth Andrea vivőerős mezzoszopránja könnyedén tölti meg a „nápolyis” sablonokat, míg Leonardo di Lisi fakó és nazális tenorja a néhai Ernst Häfligert idézi. Így az olasz énekes inkább finom megoldásokra szorítkozik. „Áradni” sajnos, nem képes. A billentyűs felálláshoz időnként csellista társul: a kor gyakorlata szerint ugyanazt a célt hivatott elérni, mint Puccini unisono hegedűi a legkönnyesebb áriák fináléiban: szívhez szóló hangon együtt haladni az énekessel. (Máskor meg ellenszólamot játszik, vagy erősíti a hetven percen át akkordban kopogó zongora basszusát – a belle époque gyöngé csuklójú polgárisasszonyainak elkelt a segítség.) Mértékkel hallgatva, dalvégi fantáziátlan tusait, kötelező, teátrális végrefrénjeit direkt nem unva, néhány benn felejtett hunutos sorát feledve, és a nagy ideál Tostit ide nem hasonlítva tényleg kellemes lemez. *Ókovács Szilveszter*

Hungaroton Classic
HCD 32426

www.emimusic.hu

CHOPIN: PRELÜDÖK, IMPROMPTUK, BARCAROLLE, BERCEUSE
Alfred Cortot – zongora

●●●●●

Cortot 1933–34-ben készült felvétele Chopin Prelüdejiről máig nem vesztett fényéből. A javított hangminőségű régi felvételen tisztán átsüt a zongorahang. Cortot egy pillanatra sem játszik elképzelések nélkül. És ez az elképzelés mindmáig elképesztő. Saját mondanivalóval tölti meg a mű minden részét. Otthon van benne, minden hang a sajátja. Szinte alig van olyan rész, olyan hang, amelynek Cortot ne lelte volna meg valamilyen relációját. Olvasatában pedig négyféle reláció különböztethető meg. Az előjátékok belső viszonyainak (hangsúlyok, szólamok, részek) kiaknázásán túl

CHOPIN: I. ÉS II. SZONÁTA
Leif Ove Andsnes – zongora

●●●●●

Cortot darabok köztieket is létrehozott: több prelüd megszólaltatása korábbiakra utal vissza, másutt inkább különbségeket, ellentéteket domborít ki. Ezen kívül a Chopin-életmű más részeit is felillantja egyes noktürnök világát varázsolva elénk. Végül Cortot kortól függetlenné tett részeket, más zeneszerzők világát rendelve egy-egy előjátékhoz. Külön érdekes a 15. prelüd, amely noktürnös kezdete után szinte bartókos ostinatóval kápráztat el. Az utolsó darab a sorozat koronája. Cortot verziója jól mutatja, hogy az övé csak egy a sokféle előadásmód közül, ám egy olyan, amely különösen

meggyőző, s mint nagy interpretáció mellőzhetetlen. Cortot nem úgy játssza az utolsó darabot, ahogy alapvetően képelem. Hiányérzetnek azonban nyoma sincs. Egy másik Chopin-lemez: Andsnes a maiak egyik legmegbízhatóbbja, határozott, meggondolt, mint Zimmerman, noha billentése kicsit lágyabb. Rövid, de remek lemez. A korai c-moll szonáta jól felépített, érett egészként jelenik meg előttünk. Nem hiányzik a zeneszerzőre jellemző érzelmegzaltság, ugyanakkor minden objektív és rendezett. A harminchat éves norvég zongorista legértékesebb tulajdonsága, hogy egyetlen hangot sem hagy figyelmen kívül. Eltérő modora ellenére ebben Cortot rokona. Ilyen a 2. (b-moll) szonáta 1. tételének kibontakozása: Andsnes a bevezetésnek veretes keretet ad, majd kevésbé sodró játékra vált. Ám hamar kiderül, hogy nem véletlenül: nagy ívekben, hosszabb egységekben gondolkodik, s alig észrevehető crescendóval fokozza a feszültséget. *Zay, Balázs*

EMI Classics
0946 3 61541 2 1 (Prelüdök stb.)

Virgin Classics – EMI
00946 365466 2 9 (Szonáták)

**KÉT SZÓLAMBAN
HEGEDŰ-GORDONKA-MŰVEK**
Frank Peter Zimmermann – hegedű
Heinrich Schiff – gordonka

●●●●○

Nem gazdag a hegedű-csellő duóirodalom, de azért annál nagyobb, hogy a koncerteken mindig Kodály Duója (op. 7) szerepeljen, még ha a műfaj egyik legnagyobb remekének tűnik is. Néha Ravel szonátája is megszólal. Frank Peter Zimmermann és Heinrich Schiff felvételén az utóbbi igen, a magyar mester műve nem hallható. Hegedűspartnert kereső csellistáknak, vagy csellistát kereső hegedűsnek ez a lemez kötelező. Részben az előadás magas színvonala, részben a repertoár miatt. Arthur Honegger szonatinája és Bohuslav Martinů duója bármikor tökéletes választásnak bizonyul. Honegger darabja – a lekcisinylő cím dacára – igazi koncert „stück”. Az első két tétel klasszikus felépítésével, hangjának tónusával megadja az alkalmat (pl. egy koncert) komolyságát. A harmadik tételben aztán Honegger nem fogja vissza magát, úgy váltja a karaktereket, helyenként olyan látványos technikai megoldásokat és szórakoztató patronokat süt el, hogy garantált a lelkes taps. Hasonló a dramaturgiája Martinů kéttételes duójának is, elmélyülésre alkalmas első tétel, parádézó második. S akkor jön egy Bach-kánon a Fuga művészetéből. Itt már több mint gyanús, hogy ez a program egy jól kipróbált, bejáratott koncert-dramaturgiát követ. Végignézve a lemez anyagát éppen kétszer 30 percnyi műsort kínál. A második részben Matthias Pintscher (1971) friss munkáját. A 2004-ben komponált, terjedelmes darab után jól esik ismét egy Bach-kánon, végül az üzembiztos befejezés, Ravel szonátája. Tessék utánozni! – ha csak fele olyan jól játsszák, mint Zimmermann és Schiff. már akkor is sokat tettek a hazai koncertrepertoár felfrissítéséért!

Molnár Szabolcs

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 1912

**NAPOS VAGY FELHŐS
LIGETI GYÖRGY A DEUTSCHE
GRAMMOPHONNÁL MEGJELENT ÖSSZES
FELVÉTELE (4 CD)**

●●●●○

„Nekem nincs művészetelméletem, emiatt sokan csalódtak is. Nincs kifejezhető mondanivalóm. Nem lehet rám húzni valamely egységes, verbálisan kifejezhető kompozíciós elméletet, ehelyett mindig új dolgokkal próbálkozom.” Aki meghallgatja a Deutsche Grammophon Ligeti György emlékére megjelent albumát, valószínűleg maga is egyet fog érteni a zeneszerző kijelentésével. Egy olyan komponista portréja rajzolódik ki a négy lemez hallgatása során, aki műveiben szenvedélyes érdeklődéssel és magabiztosan térképez fel egy-egy területet, old meg egy-egy problémát, hogy a következő darabban már más világokat fedezzen fel, és hódítson meg. A több mint ötórányi zene Ligeti művészetének foglatát nyújtja. Az album gerincét a zeneszerző 1961 és 1972 közötti termése alkotja (ennek az időszaknak csaknem valamennyi alkotásával), ezt egészíti ki a még Magyarországon komponált három korszakos jelentőségű mű, valamint az utóbbi három évtized néhány nagyszabású kompozíciójának felvétele. A sok előadót felvonultató, összkiadás-jellegű albumok interpretációs színvonala soha nem egyenletes. Ezé a kiadványé sem, azonban itt magasabb az átlagnívó, mint a hasonló vállalkozások többségében. A zenekari művek közül az Atmosphères koncertfelvétele (Bécsi Filharmonikus Zenekar, vezényel: Claudio Abbado) és a két késői versenymű a leginkább magával ragadó. Utóbbiakat Pierre-Laurent Aimard, Saschko Gawriloff és a Boulez vezette Ensemble Intercontemporain szólaltatja meg. Mindkét vonósnegyes interpretációja kitűnő: az 1953-as elsőt a Hagen-, a másodikat a LaSalle Quartet játssza.

Kerékfy Márton

Deutsche Grammophon – Universal
00289 477 6443

MISTERIOSO – TÁVOL ÉS KÖZEL
Alekszej Ljubimov – zongora
Alekszander Trosztianszkij – hegedű
Kirill Ribakov – klarinét

●●●●○

Az idei Soproni Régi-Zenei Napokon fellépő fortepianista, Alekszej Ljubimov közreműködésével készült lemezen három olyan „szovjet” zeneszerző műve hallható, akik ma már különböző országokban élnek. A legfiatalabb az ukrán Szilvesztrov (1937), aki két művel szerepel a lemezen. A Post Scriptum (1990) címet viselő hegedűszonáta posztromantikus hangzású, nosztalgikus, meditatív, ezredvégi kompozíció, szinte láthatatlan fanyar grimaszokkal, szintén szomorú. (Utóirat Mozarthoz és a klasszikusokhoz.)

Érdekes darab a „szólóklarinetosra” írt Misterioso, ha hinni lehet a lemez leírásának, akkor a zongora- és a klarinetszólamot egy ember játssza. Nem tudom eldönteni, hogy élőben is lehetséges-e a darab egyszemélyes megszólaltatása, Kirill Ribakovnak valószínűleg sikerült. Tulajdonképpen Ribakovnak köszönhetjük a lemezen hallható Arvo Pärt darabot, a különböző vonósváltozatokban régóta ismert Spiegel im Spiegel. Az ő átirata nyomán készítette el a zeneszerző a hivatalos klarinétváltozatot.

Aki szereti az F-dúr hármashangzatot perceken keresztül hallgatni, az kedvelni fogja ezt a változatot is, nem tudom viszont, hogy az átirat elkészítésében mi volt a zeneszerzői feladat. Jóval keményebb és tartalmasabb élményt kínál az 1949-ből származó Trió és az 1952-es Hegedűszonáta, mely ismét megdöbbeníti az embert, micsoda erő sugárzik Úsztvolszkaja kompozíciójából, és elsősorban nem is az Energico (Trió, harmadik tétel), hanem a miniatűr Dolce tételből.

Molnár Szabolcs

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 1959

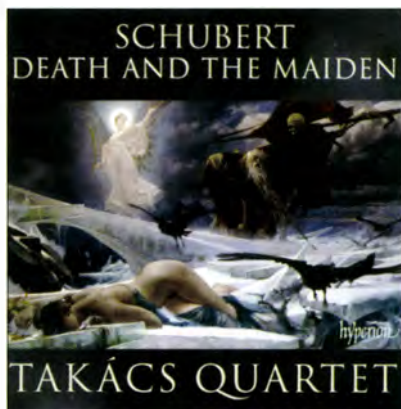
**DVOŘÁK: G-DÚR VONÓSNÉGYES
JANÁČEK: 2. VONÓSNÉGYES**
Artemis Quartet

Korábban egy egészen kiváló Ligeti-felvétel miatt figyeltem fel az Artemis Quartetre, kíváncsi voltam tehát legújabb Dvořák- és Janáček-lemezükre is. Nos, nem csalódtam. Újra beigazolódtott, a kortárs zene igényes előadása mégis haszonnal jár, a klasszikus repertoár felfedezéséhez vezető legjobb út. Elég csak behallgatni Dvořák G-dúr vonósnégyesének (op. 106) kezdő ütemeibe: mennyi izgalom, mennyi energia, mennyi potenciál van bennük, mennyire bizarr, mennyi kérdést felvető ez a kezdet! A folytatásban a kemény hangzás, a rámenős akcentusok, a dinamika feszültsége, a váratlan visszahúzódadások és a fantasztikus kitörések rendkívüli tömörségű és intenzitású drámai folyamattá sűrűsödnek, meglepődöm, hogy a tétel tíz percig tart. Egy ilyen első tétel után döbbenetes hatást vált ki az Esz-dúr lassú. Most is a kezdés ragadja torkon a hallgatót, aztán a kibomlani képtelen cantabilis szakaszok, a ritmus-ostinatók pedig olyan hallatlan feszültséget teremtenek, hogy nehéz elhinni: ez egy Dvořák-mű a 19. század végéről. És persze az interpretáció koncentrátsága ismét kiiktatja az idő fizikai fogalmát. A harmadik tételben sem ül le az előadás, a negyedik pedig egyszerűen káprázat. Ezek után nem az a meglepő, hogy Janáčeket mennyire modern hangvételben adják elő, hanem az, hogy az avantgárd effektusok kiemelése mellett mennyire letisztultan, mennyire beszédesen és panaszosan. Ez itt nem négy értelmes ember intelligens beszélgetése, hanem négy operaénekes egymásra is figyelő magánszáma. Felvillanyozó, mihamarabb hallani akarom az Artemis Quartet-et élőben is!

Molnár Szabolcs

Virgin Classics – EMI
0946 353399 2 5

**FRANZ SCHUBERT: D-MOLL (D. 810)
ÉS A-MOLL (D. 804) VONÓSNÉGYES**
Takács Quartet

Mintha tegnap lett volna, hogy a Takács Quartet DVD-i kapcsán idéztem az egyik muzsikusi megjegyzését: Schubert d-moll vonósnégyese a „kvar-tett-irodalom egyik legnagyobb remekműve, amely szerencséjére vagy szerencsétlenségére a legnépszerűbb is” (Gramofon, 2006. ősz). Ehhez akkor csak annyit fűztem hozzá, hogy éppen ezért az ember már nem is mindig vágyakozik a meghallgatására, kivéve, ha olyan magával ragadó előadás-ban hangzik el, mint a fent hivatkozott DVD-n. Nos, az idézett muzsikusi, a brácsán játszó Roger Tapping már nincs az együttesben, pultját bő egy éve Geraldine Walther vette át. Hát vele is fel kellett venni a kvartett-irodalom remekművét... De most nem elég „csak” nagyon jól, korábbi önmagunknál jobban, vagy esszenciálisan másképp kell eljátszani a darabot. Más lett ez a felvétel, de hogy a korabbinál jobb is, azt nem hiszem. Az esszenciális másság is hiányzik belőle, inkább idegesebb, türelmetlenebb ez a bejátszás. (Beszédese a különbség például a nevezetes variációs Andantetétel két felvétele között.) A korábban a Deccánál dolgozó kvartettnek ez az első felvétele a Hyperion-nál, és nyugati kollégáim többsége az enyémnél nagyobb lelkesedéssel fogadta az együttes brácsa, illetve kiadó-váltását. Az a-moll „Rosamunde” vonósnégyes abban a szerencsés helyzetben van, hogy nem kell megküzdenie (legalábbis nálam) a Takács Vonósnégyes korábbi felvételével. Mintha maguk is így éreznék, és ez elengedőnek bizonyult a tisztas, kiegyensúlyozott interpretációhoz, a nagyszabású nyitótétel kidolgozási szakaszában pedig a kvartettelés legszebb lapjait idéző drámai izzással találkozhatunk.

Molnár Szabolcs

Hyperion – Karsay és Társa
CDA 67585

KLASSZIKUS DVD-ÚJDONSÁGOK

HARNONCOURT & BEETHOVEN
THE CONCERT
HARNONCOURT AND HIS ENSEMBLE
THE MAISON DE LA MUSIQUE
THE HARNONCOURT FOUNDATION
DVD

BEETHOVEN VI. ÉS VIII. SZIMFÓNIA
Európai Kamarazenekar
NIKOLAUS HARNONCOURT

the BRAHMS symphonies
OF FRIEDRICH BRAHMS
LEIPZIG GEWANDHAUS ORCHESTRA
KURT MASUR
DVD

ANDREA ROST
ALBA ROSSI
DVD

ALBERT ARIAS
DVD

PAGANINI 24 CAPRICE
ALEXANDER MARKOV
DVD

VIVALDI THE 4 SEASONS
A COMPANION OF VIVALDI'S CONCERTI
RARI IN TRAVEL TO LONDON AND PARIS
RECORDED WITH PRODIGEUM THE SEAS
DVD

WARNER MUSIC HUNGARY
www.warnermusic.hu

ROST ANDREA
MOZART-ÁRIÁK
Barbarina
Cherubino
Donna Elvira
Donna Anna

PAGANINI 24 CAPRICE
ALEXANDER MARKOV

VIVALDI A NÉGY ÉVSZAK
IL GIARDINO ARMONICO

MENDELSSOHN: MŰVEK NÉGY KÉZRE ÉS KÉT ZONGORÁRA
Egri & Pertis Duó

●●●●○

Fanny és Felix Mendelssohn, a zenetörténet híres testvérpárja adta elő 1826-ban az ún. „családi koncertek” keretében a fivér Szentivánéji álom nyitányának négykezes változatát. Ők szólaltatták meg a most először rögzített D-dúr négykezes szonátát és a g-moll szonátátétel is ugyanúgy, mint az 1844-ben írt Andante con Variazioni című kompozíciót az akkor már férjzett Fanny házában rendezett vasárnapi koncertek alkalmával. Fanny és Felix tehát családi eseményeken, házimuzsikálásokon szórakoztatták közönségüket négykezes-játékkal, Egri Monika és Pertis Attila pedig a házimuzsikálás 21. századi módján folytatják ezt a hagyományt: CD-n rögzítették Mendelssohn négykezes-műveit, hogy azok is élvezhessék őket, akik se házikoncertet nem szerveznek, se négykezesezni nem szoktak a hosszú téli esteiken. Hálásak lehetünk a művész-házaspárnak, annak ellenére, hogy Mendelssohn a lemezen hallható zsengei valóban csak tanulódarabok – bár kiemelkedő tehetségről tanuskodnak –, a Szentivánéji álom kísérőzene tíz tételének négykezes-átírata pedig nem vetekedhet a zenekari verzióval. Inkább zenetörténeti érdekességeket hallhatunk tehát, s nem hiszem, hogy a számtalan remek Szentivánéji álom-felvétel helyett eszünkbe jutna ezt az előadást feltenni. Annál is kevésbé, mert nem csak maga az átírat nem ér a zenekari letét nyomába, hanem mert az Egri & Pertis Duó interpretációja sem nevezhető felvillanyozónak. Játékból hiányzik a metronómtól való elszakadás bátorsága, s dinamikai és frazeálási téren sem elég merészek. Így pedig sem a tündérvárás, sem a groteszk nem jöhet létre. *Katona Márta*

Hungaroton Classic
HCD 32410

MOZART: KÉT ZONGORAVERSENY
Bécsi Filharmonikus Zenekar
vezényel és zongorán közreműködik:
Maurizio Pollini

●●●●○

Papírfoma szerinti előadások ezek. Pollini hajdanán, még Karl Böhm kíséretével vette fel Mozart két másik zongoraversenyét: a K. 459-es és a K. 488-as koncert, valamint az ugyancsak Böhmmel előadott utolsó három Beethoven-zongoraverseny felvétele a legjobbak közé tartozik. Most karmester nélkül játszik Pollini, akinek stílusa az eltelt hosszú időben némi változáson ment keresztül. Sosem volt az érzelmek embere, ám előadása mára hűvösebb és objektívebb lett. Játéka akkor is mintaszerű volt – és ma is az. Ám régen jobban élt, jobban lelegzett, ma hűvösebb, gépiesebb. Ezt jól mutatja, hogy még Mozart kadenciáit is hidegnek érezzük a G-dúrban (K. 453), nem csak a kiváló kortárs zeneszerző, Salvatore Sciarrinoéit a C-dúrban (K. 467). Persze a Bécsi Filharmonikus Zenekar Böhm nélkül is hordoz magában valamit az egykori osztrák főzeneigazgató kiemelkedő kvalitásaiból és elvárásaiból, s a bevezetést és a közös részeket kevesebb hűvösség járja át. A tempók elég gyorsak. Az előadások alapjában véve példásak, Pollini bilentése, játékának tisztasága, megdondoltsága, kiegyensúlyozottsága is példás. Ám kedvesség, könnyedség, humor kevés van benne. Ez különösen a C-dúr zongoraverseny I. tételében érzékelhető, ahol bizony hiányoznak mindezen jellegzetességek. Összességében olyan előadások ezek, amelyeknek – gyengébb pianisták esetében – számos tulajdonsága fájóan tud hiányozni, ám a magas színvonal ellenére mégsem hat teljesen kielégítően túlzott kiszámítottsága és enyhe gépiesége miatt. *Zay Balázs*

Deutsche Grammophon – Universal
477 5795

KÉT MOZART-REMEKMŰ KORABELI ÁTÍRATBAN
Malcolm Bilson, Zvi Meniker – fortepiano

●●●●○

Mozart-művek kortárs átírata korabeli hangszereken? Hát mi lehet a historikus előadás célja, ha nem a szerzői elképzelések felkutatása és minél pontosabb tükrözése? Kézenfekvőnek tűnhetnek ezek a kérdések egészen addig, amíg meg nem hallgatjuk Mozart Gran Partitájának (K. 361) és g-moll vonósötösének (K. 516) átíratait a most megjelent Hungaroton-lemezen. Ekkor ugyanis úgy érezhetjük – s ez nem utolsósorban az előadásnak köszönhető –, közelebb kerültünk Mozart gondolkodásmódjához. Hiszen ebben a korban az átdolgozás természetes gesztus volt – gondoljunk Bach Vivaldi-, vagy Mozart Händel Messiás-átdolgozására. Persze ilyenkor nem az eredeti művet keressük, mivel a hangszereles sajtósági nélkül egészen más értelmet kaphat a darab. De ha célunk egy kor megismerése, magával ragadó tapasztalatokat szerezhetünk a kortárs átíratok segítségével. A két átdolgozás közül problematikusabbnak tartom Stegmann Mozart vonósötöséből írt négykezesét, s talán nem véletlen, hogy Bilson és Meniker is szükségét érezte, hogy helyenként megváltoztassák az átírat anyagát. Izgalmas és végiggondolt előadás, mégis megmarad a kuriózum szintjén, hiszen a vonósötös-hangzás hiányát nem tudja feledtetni a hallgatóban. Schwenke az eredetileg 13 hangszere írt Gran Partitából oboára, vonósnőre és fortepianóra készített átírata és annak megszólaltatása viszont egészen rendkívüli. Abigail Graham (oboá), Tóth Mónika (hegedű), Móre László (mélyhegedű), Vályi Csilla (gordonka) játéka megváltoztatja az összhatást, s új, mégis az eredeti partitúra szelleméhez hű szinkombinációt és atmoszférát teremt. *Katona Márta*

Hungaroton Classic
HCD 32414

**DALOK A LABIRINTUSBÓL
– JOHN DOWLAND ZENÉJE**
Sting – ének, lant
Edin Karamazov – lant

Sting valószínűleg legmerészebb álmában sem gondolta, hogy 2006-ban John Dowland az egyik legnagyobb reneszánsz zeneszerző lantkíséretes dalait énekli. „John Dowland dalai húsz éve kíséretnek” – meglepő vallomás. Kétségtelen, hogy nehéz kitérni előle, ha a téma időről időre felbukkan, és fáradhatatlanul unszol. A kísérfüzetben olvashatjuk, hogy Stinget már az első találkozáskor megfogta az Erzsébet-kori szerzemények melankóliája, iróniája, zenei kifinomultsága. Zongoraművész ismerőse biztatja a dalok megtanulására, rock-körökben jól ismert gitáros-barátja, Dominic Miller 16. századi lanttal kedveskedik neki, a véletlen (?) útjába sodor egy lenyűgöző tehetségű szarajevói lantművészt, Edin Karamazovot. Stinget Dowland zenéje iránti őszinte lelkesedése talán a legkacskaringósabb labirintusba vezeti, amelyben valaha is mozgott. Rockzenészként nincs meg hozzá az énektechnikája, nem ismeri eléggé ezt a zenei nyelvet, de nem adja fel. Bázeli énekspecialistával gyakorol, Karamazov is segíti őt a megismerésben. Nem lesz belőle Dowland-énekes: új zenei inspirációkat adaptál saját művészi világába, és fordítva, friss koncepciót lehel a 400 éves anyagba. Persze lehet fanyalogni: ez nem Dowland. Ám ott motoszkál az a sokak számára talán zavarba ejtő gondolat is, hogy ami szól, nemhogy nem fals, hanem hitelesnek tűnik, sőt eleven, friss és aktuális. Sting (több komolyzenész kollégájával ellentétben) Dowland személyét, korát is közel hozza. Nem csak saját rajongói felé nyit utat, célközönsége kimondva-kimondatlanul a komolyzenét hallgatók köre.

Gilányi Gabriella

Deutsche Grammophon – Universal
06025 170 3139

MARAIS: SUITTE D'UN GOÛT ETRANGER
Jordi Savall – viola da gamba
Pierre Hantaï – csembaló
Rolf Lislevand – lant, theorba

Születésének 350. évfordulójára készült el az Alia Vox gondozásában Marin Marais 33 tételű Suite d'un Goût Etranger (Szvit külföldi stílusban) című táncszorozatának első teljes hangfelvétele. Marais kísérletező hajlamú viola-játékos volt, Lully operazenekarának tagja, aki a gamba gyakorlatilag összes játéklehetőségét beledolgozta kompozícióiba. A felvételen szereplő terjedelmes szvitben Savall Marais stílusának, hangszeres tudásának esszenciájára lelt. Érezhető, hogy könnyen magáévá tette a szabályokat figyelmen kívül hagyó zseniális zenei kifejezőmódot, amelyben ellenpólust alkot két minőség: az arisztokratikus kifinomult és a vaskosan természetes. Különös Marais–Savall muzsika ez: a gamba és theorba hangjainak találkozásából mély, aranyszínű hang-elegy alakul ki, amit hárfá, barokk gitár és csembaló színei árnyalnak. Olykor ujjgyakorlatnak tűnő foszlányok tűnnek ki, ám a sorozat mégsem kelti tandarab benyomását. Sőt! A műfaji kereteket szétfeszíti: nincs Prélude, csak 12 hagyományos tánc és fura darabok olyan címekkel, mint Az álmodozó, A bizarr, A büszke, Az amerikai. A Labirintus című tétel 11 percig egymásba oldódó hangnemek ösvényein kanyarog: szvit a szvitben, hangulatok, tánclelékek sajátos füzére, mindez Savall és társainak sodró lendületű előadásában. Minden részletében igényes az album: fantáziadús borító, rajta a zenélő Marais, tartalmas kísérfüzet, hangfelvétel-technikai gondosság, felfedezésre váró izgalmas hangzásvilág és mindezek mellett a katalán művész mediterrán lendületű, vibrálóan temperamentumos játéka.

Gilányi Gabriella

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9851 A-B

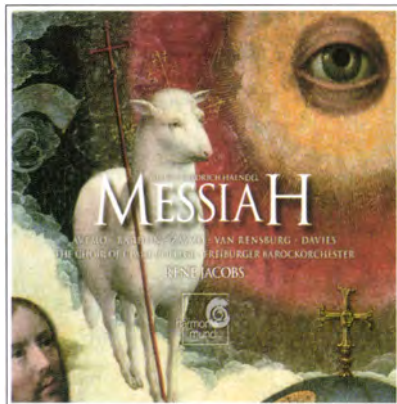
ECM RECORDS

Dreyfus Jazz

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: Budapest, XIV.,
Fogarasi út 5.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: ertekesites@musicdomekft.hu

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL: MESSIÁS
Avemo, Bardon, Zazzo, van Rensburg,
N. Davies – ének, a Clare College Kórusa
Freiburgi Barokk Zenekar
Karmester: René Jacobs

René Jacobs legújabb felvételén oratórium helyett drámai kontrasztokkal teli színpadi művet hallhatunk, amelyben az énekesek színészként, operanékesként lépnek színpadra. S ez teljes mértékben elfogadható, hiszen a szerző életében is főképp operanékesek, köztük kasztráltak énekeltek a szövegszerepeket. Händel hozzájuk alkalmazkodva, az ő képességeik és igényeik szerint alakította tovább a partitúrát a dublini bemutató után is, s dolgozott ki sokkal színesebb, operaszerűbb anyagot. Ezt az 1750-es változatot hallhatjuk René Jacobs felvételén.

Jacobs tehát nem a meditativ jelleget vagy a pompázatos tablókat, hanem a színpadi gesztusok jelenlétét erősíti előadásában, s ezáltal valóban sok ponton egészen új megvilágításban jelennek meg a jól ismert tételek, köztük a híres Halleluja. S ehhez az elképzeléséhez Jacobs kitűnően választotta meg énekeseit; főképp Lawrence Zazzo kontratenor és Kerstin Avemo szoprán tesz bizonyosságot rendkívüli színészi adottságairól.

Az előadók ennek a drámaiságnak rendelnek alá mindent. Különös módon csak ritkán – például a „The people that walked in darkness” kezdetű alt áriában – érezzük ennek hátulütőit, hiányolva az árnyakat, a vallásos megrendülést és az áhitatot. Az előadás gyenge pontja az egyébként egységesen és szépen hangzó kórus, amely időnként csak nehezen tud lépést tartani a karmester merész tempóival, s hallhatóan küzd a virtuóz szakaszokkal. Ennek ellenére Jacobsnak rendkívül izgalmas és üdítően korszerű Messziás-felvételt köszönhetünk.

Katona Márta

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
 HMC 901928.29

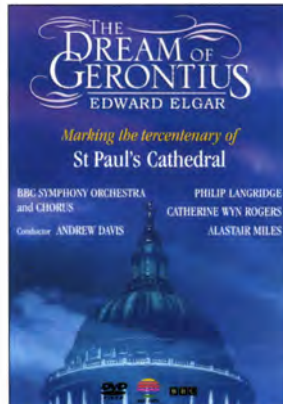
PUCCHINI: MESSA DI GLORIA, PRELUDIO SINFONICO, CRISANTEMI
Roberto Alagna, Thomas Hampson – ének
Londoni Szimfonikusok Ének- és Zenekara
Karmester: Antonio Pappano

Mintha Giacomo Puccini ifjúkori arcéle sejlene fel hatvan percben: 1880-ban járunk, amikor a gyanúsán tehetséges, ám azért az étellel is jó barátságban levő milánói diák írja nulladik opuszát. Egymásra halmozott ötletek sora, szapora és friss invenció, az egyházi szöveg világias karakterű, vidám feldolgozása, merész – kevésbé profi énekkarokat elbizonytalanító – szólamvezetés jellemzi a Messa di Gloriát. (A prima londoni kórus altjai is bűnbe esnek egyszer.) Annyi hamvas truvaj rejtőzik itt, amennyiből egy Gounod-képességű szerző három misét kiállított volna. Az énekeseknek még csak kevés szerep jut, de úgy tökéletes a stúdiómunka, ha Alagna- és Hampson-minőségben szólnak a rövidke sorok, a hajlékony áriaekzemények. Az iskolai gyakorlatként készült és az op. 1 jelzést büszkén viselő Preludio sinfonico inkább fantáziászerű: hosszúság, sötétesség – és tényleg lohengrines! – gomolygás után trombitafény, üstdobpergés és tutti dúrok jönnek, majd finom szálak varrják el a művet. Gyönyörű, de a Mise „nyitányául” mégse passzol. Végül pedig a Krizantémok-tétel kerül lemezre, amely mégiscsak szebb, áttetszőbb volna kvartettel (így mintha túlböngőznék a keccses darabot). De – és most nagy szavak következnek: – ahogy a Londoni Szimfonikusok és karmesterük mindhárom zsenigéhez nyúl, az Puccini-reremműveknek kijáró, komoly elemzést mutat és olyan szeretetet, amely átüt a felvételen. Tán azt is megmutatják, ami odabenn még nincs is: Pappano éretten rajzolja az Ifjú zseni „kezdett előtti” arcát, pedig későbbi férfibarázdák jelzik, hogy az invenció hozzá se futószalagon érkezett.

Ókovács Szilveszter

EMI Classics
 3 56519 2

EDWARD ELGAR: GERONTIUS ÁLMA
C. W. Rogers, Langridge, A. Miles – ének
BBC Szimfonikus Zenekar és Kórus
Karmester: Andrew Davis

1900-at írunk. Puccini a Toscával, majd pillanatokon belül a Pillangóasszonnyal áll a világ elé, egy Arnold Schönberg nevű fiatalember Gurre-Lieder című nagyszabású kompozícióján dolgozik. Eközben egy angliai kisváros lakója, a menthetetlenül vidéki Edward Elgar békebeli, szcenírozás után véletlenül se kiálló transzcendens oratóriumot körömel. Rajta kívül nem hiszi senki, de talán ő maga se, hogy e hosszas, helyenként dagályos művel nemzetközi áttörést ér el, s az Enigma-variációk után európai szerzővé nő.

Milyen ez a mifelénk alig ismert Gerontius álma? A maiak közül John Tavener világa hasonlít hozzá, pedig ez a misztikus-konzonáns millió már száz éve is kókonzervatívnak hathatott. Harmóniai a kortársak közül Richard Strauss félszáz évvel későbbi Négy utolsó énekét vagy Fauré eliziumi Rekviemét vetítik előre. És mily fenséges darab Elgar kvázi-Rekvieme! A háromszáz éves Szent Pál katedrális betölti a filozofikus és a halál spirituális szintjét hangzó művészetté emelő folyam. Elöl a rendíthetetlenül muzikális, strapabíró, angolosan fényes hangú tenorista, Philip Langridge a haldokló, majd purgatóriumig jutó, sorsával megbékélt címszerepben, Andrew Davis kissé femininül, ám intenzíven vezeti végig hatalmas, kétszáz fős apparátusát az eposzon, és örömmel nyugtázzuk, hogy az 1997. november 17-i hangverseny televíziós stábjába tökéletes szinkronba tudott kerülni a zenével. Végre nem Brian Large rendez, hanem egy Bob Coles nevű úr, aki elképesztő kupolaképekkel, s a darabhoz illően nyugodt, megkomponált beállításokkal segíti az áhitat vizuális létrejöttét.

Ókovács Szilveszter

Warner Classics
 3984 22351 2

CHARPENTIER: SALAMON ÍTÉLETE
Les Arts Florissants
 karmester: William Christie

Szentmártoni Bodó János 17. századi unitárius énekköltő írta: „Sok szép mivöket az faragó rendnek / nézd elméjököt az ács embereknek.” Most nézzük két szép mivöket az musicus rendnek, egy Ács nevezetű zeneszerzőnek!

Igazi ritkaság a Charpentier halála előtt néhány évvel keletkezett két mű, a Judicium Salomonis és a Motet pour une longue offrande (Motetta egy hosszú áldozásra), de a lemez az előadás miatt is értékes (bár vannak gyengéi is). Az oratórium egészen izgalmas, drámai kompozíció franciás pompával, nagy, freskőszerű formátummal, s ezt jól ki-domborítja Christie előadása, ami állandóan fejlődik, s ez a folyamat összefogja a művet.

A zenekar hangzása kellemes, a continuo szólam és a díszítések is színesnek teszik az összehatást. Az énekes szölisták azonban nem a legkiválóbbak, különösen a két elbeszélő szerepet éneklő Marc Mauillon és a Salamon szólamát megformáló Paul Agnew teljesítménye nem kielégítő. S ez annál inkább zavaró, mivel – az ötvenes-hatvanas évekbeli mikrofonbeállítási gyakorlatot idézve – túlzottan előlről hallani őket. Érdekes Charpentier döntése a kompozíciók karakterét illetően: a motetta eleve-nebb, míg az oratórium egyrészt elbeszélő jellegű, másrészt domináns szerep jut benne a bölcs Salamon értelemeszerűen nyugodtabb hangvételű imádságának. Így a kétszeres hosszúságú Salamon ítélete egészében véve lassabb, nyugodtabb alkotás, mint a nem is olyan hosszú motetta, amelyet sikerült a szöveg mélyére hatolva valóban izgalmasan megoldania a zeneszerzőnek.

Zay Balázs

Virgin Classics – EMI
 0946 3 59294 2 3

SÁLY LÁSZLÓ: AZ ÉG VIRÁGAI
 Vidovszky László, Jeney Zoltán, Sály László,
 Wilhelm András – zongora. Tokiói Rádió
 Gyermekkara, karmester: Fujio Furuhashi

Volt szerencsém a zeneszerzővel elbeszélgetni legújabb lemeze kapcsán. Megtudtam tőle, hogy a címadó darabot egy csillagkép ihlette. Cage-i eljárással az égitesteket ötvonalas papírra hangokká írta át 1973-ban, s még fényerősségüket is megfeleltette hangerejüknek. A címet egy kínai virágskönyv mottójából kölcsönözte: „A virágok a Föld csillagai, a csillagok az ég virágai”. Szép. Megkomponált és egységes műsort alkot a három darab, noha a gyermekkara írt sorozat 1996-ban, míg az azt keretező Preludium és a lemez négy zongorára írt címadó darabja az 1970-es években íródott. Utóbbi előadói valamit nagyon megértettek ebből a műből, egymásból és ebből a fajta zenei szerkesztésből. A négy zongora egyetlen hangszerként szól, csupán egy-egy nagyobb fényerősségű csillag-hang világlik ki a sűrű zene-éjszakából. Prózáiban: kutyanehez a mű – nem csoda, hogy a zeneszerző inkább a nyolcvanas évek elején orsós magnóra vett előadást örököltette (?) meg digitális hanghordozón, hiszen nem valószínű, hogy (1.) rendelkezésre áll még valamikor négy zongora, és (2.) talál négy ilyen muzsikust, aki hajlandó heteket-hónapokat áldozni az idejéből, hogy megtanulja a darabot. A gyermekkara írt 12 haiku – à la Karinthy – japán eredetiből Tandori által magyarra fordított, s japán gyerekek által magyarul megszólaltatott szövegét nem lehet érteni. Elképesztően nehéz énekelni ez is – minden elismerésem a gyerekeké. S bár a zeneszerzőben szép emlékeket ébreszthet e koncertfelvétel, esetlegességei miatt nem éri el a megörökítésre méltó produkciók színvonalát.

Várkonyi Tamás

Hungaroton Classic
 HCD 32417

KLASSZIKUS
 GYŰJTEMÉNYES
 ÚJDONSÁGOK

KURT MASUR
 CSAJKOVSKIJ-FELVÉTELEI
 SZIMFÓNIAK, ZONGORAVESENYEK,
 KERENKÓK, VONÓSSZERENAD,
 RÓMÉO ÉS JÚLIA
 ELISABETH LEONSKAJA
 LIPCEI GEWANDHAUS ZENEKAR
 NEW YORK-I FILHARMONIKUSOK
 10 CD

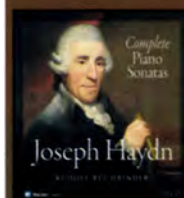
MAXIM VENGEROV
 FELVÉTELEI
 BEETHOVEN, BRAHMS
 DVORÁK, CSAJKOVSKIJ
 MENDELSSOHN, MOZART
 PAGANINI, PROKOFJEV
 SIBELIUS, SZOSTAKOVICS
 11 CD

AZ IL GIARDINO
 ARMONICO
 FELVÉTELEI
 BACH, BIBER, VIVALDI
 VALAMINT OLASZ
 KISMESTEREK MŰVEI
 11 CD

NIKOLAUS
 HARNONCOURT
 BEETHOVEN-FELVÉTELEI
 SZIMFÓNIAK, ZONGORAVESENYEK,
 HEGEDŰVERSENY,
 HÁRMASVERSENY, NYHÁNYÓK
 MISSA SOLEMNIS
 PROMETHEUS TEREMTÉNYEI
 PIERRE-LAURENT AIMARD
 GIDON KREMER
 EURÓPAI KAMARAZENEKAR
 14 CD

HAYDN
 ÖSSZES
 ZONGORASZONÁTA
 RUDOLF BÜCHBINDER
 10 CD

MOZART: HÁROM HEGEDÜVERSENY

Julia Fischer – hegedű
Holland Kamarazenekar
Karmester: Yakov Kreizberg

Julia Fischer a nemzetközi zenei élet egyik legkeresettebb művésze, amióta 12 évesen megnyerte a Yehudi Menuhin Nemzetközi Hegedűversenyt. A Holland Filharmonikusok vezető karmesterével, Yakov Kreizberggel évek óta tartó együttműködésük újdonságként jelent meg az idén az a felvétel, amelyen a tizenéves Mozart három, hegedűre írott koncertója (B-dúr K. 207, D-dúr K. 211 és A-dúr K. 219) hallható. Dramaturgiai szempontból ezek a kompozíciók nem olyan komplex alkotások ugyan, mint a bécsi évek nagy versenyművei, rendkívül erőteljesen mutatkozik meg azonban bennük a 18. század közepének itáliai stílusa.

Az olasz zenei nyelvezet, a transzparens szerkezet és a markáns, pergő ritmika olyan erőteljesen árad a felvételtől, hogy az emberben különös módon azt a benyomást kelti, mintha Vivaldi egyik tételét hallgatná – vagy inkább Vivaldi unokáját, mert féltreérthetetlenül egy újabb generáció izlésvilága nyilvánul meg a dallamívek vonalában, a harmonikus gondolkodás kevésbé a szekvenciák ellenállhatatlan erejére bízott, mint inkább fontos útjelzőkkel irányított rendjében.

A fülénél és fantáziájánál fogva vezetett hallgató pedig biztos ítélete elégedettségében mosolyoghat a kísérfűzet fölött, amelyből kiderül: a hegedűhang tökéletesen tiszta, zengő intonációja, fénye és elszántsága, a szerkezet motorikus haladása (amely néha mégis meglep a klasszika arányérzékének rafinált eszközeivel), Fischer szenvedéllyel és bájjal kiszámítottan kacérokodó játéknak komoly, felelősségteljes fegyelme, az interpretáció barokkos hangvétele tudatos előadói döntés eredménye.

Rákai Zsuzsanna

PentaTone Classics – Karsay és Társa
 PTC 5186 094

**BEETHOVEN: C-MOLL SZONÁTA OP. 30/2
 A-MOLL SZONÁTA OP. 23**

Daniel Sepec – hegedű
Andreas Staier – zongora

Szerencsére túl vagyunk már azon, hogy a történeti hűségéről (van ennek egyáltalán értelme?) hangszerválasztási kérdésként beszéljünk: Fortepianón is lehet csapnivalóan játszani Haydnt, Bachot hitelesen zongorán, szánalmasan nyekeregni bélhürokon, frissen, zamatosan muzsikálni modern hangszereken. Most itt van ez az új lemez, Daniel Sepec és Andreas Staier felvétele, amelyet zenei természetizmusként, tárgyfetisizmusként is értékelhetnénk. Mert miféle vonzerőt jelent az, hogy Sepec azon a hegedűn játszik, ami egykor Beethoven tulajdonában volt? Mit lehet mondani arra, hogy ez a hangszer annak idején egy levegőt szívott a mesterrel? Csak annyit, hogy „na und?” Bizalommal töltött el viszont, hogy a zongoristát (élőben és felvételen) kulturált, intelligens, érzékeny muzsikusként ismertem meg, aki eddig távol tartotta magát a bulváros hókuszpókuszoktól. A hegedűpartner hangszerén látható pecsétől tekintünk is el, és próbálunk meg belefeledkezni az előadásba! A c-moll szonáta mellbevágó. S bár fogadkoztunk, hogy nem foglalkozunk a hangszerekkel, lehetetlen nem megdöbbenni az 1824-ben gyártott Graf zongora hangzásától. Mély regiszteréből brutális effektusok szólnak. A balkéz akkordjai szenvedélyes csapások a kocsmasztalon. A rákövetkező Adagio az „éneklő” regiszterben szól, szárazon elpattanó hangokkal – azon kapom magam, hogy a „felbecsülhetetlen” értékű hegedű helyett csak a zongorára figyelek, a lassú tétel végén pedig van egy zongoraeffektus, ami a hegedű pizzicatóját imitálja, s hogy milyen jól, arra Beethoven is felhívja a figyelmet: az utolsó ütemekre a hegedű visszaveszi „jogos tulajdonát”.

Molnár Szabolcs

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
 HMC 901919

**FRANCK, DEBUSSY, SCHUMANN:
 HEGEDŰ-ZONGORA-MŰVEK**

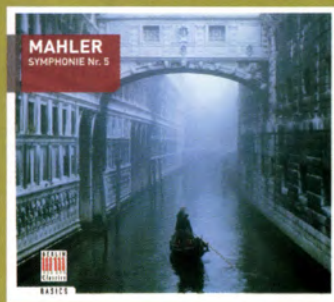
Dora Schwarzberg – hegedű
Martha Argerich – zongora

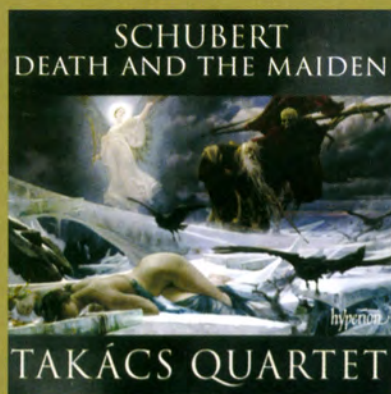
Zeneiség tekintetében Schwarzberg méltó társa Argerichnek, aki jó ideje szívesen muzsikál vele. Ugyanakkor az orosz emigráns hegedűtanárnak nem adatott meg a kifejezés olyan magas szintű képessége, mint partnerének, így játéka színekben, árnyalatokban szegényebb. Míg egy bizonyos zenei részre Argerichnek tíz-húsz-harminc árnyalata van, Schwarzbergnek egy. Ez Franck A-dúr szonátájában – mely a lemez csúcspontja – nem zavaró, bár különös jelleget ad az előadásnak. Argerich elemében van, játéka ezer színben pompázik. Szó sincs pusztá kíséretéről, minden egyes hangnak súlya van. A darab egészen különös formát ölt: nem nagy iramban fut le, hanem statikusan, széthúzva, már-már az idős Richter Mozart-játékára emlékeztetve. Nem a megszokott romantikus lendület jellemzi, hanem elidőzés egy-egy hangnál, passzázsnál. Így ismeretlen mélységek is feltárnak. Szemlélődő zenét hallunk, nem bravúrdarabot. Debussy Szonátájának és Schumann Fantasiestücke című rövid sorozatának előadása kevésbé meggyőző. Debussy darabjában a hegedű nem játszhat kísérszerepet a régi – Mozartig visszanyúló – hagyomány szerint, amire – legalábbis ilyen differenciált zongorajáték mellett – Franck szonátája esetében is adott a lehetőség. Debussy finom rezdülései mellett jobban kiütözik a két hangszeres játék közti különbség, s a zene folyamatoságának biztosításához nem elegendő a zongora differenciáltabb megszólaltatása. Schwarzberg igényes elképzelése érzékelhetően Argerich szintjén áll, hangszerének éneke azonban nyersebb. A Schumann-mű szétesik, durvább a hegedűhang, a zongoraszólam sem átütő.

Zay Balázs

Avanti Classic – Hangvető
 5414706 10232

Berlin Classics

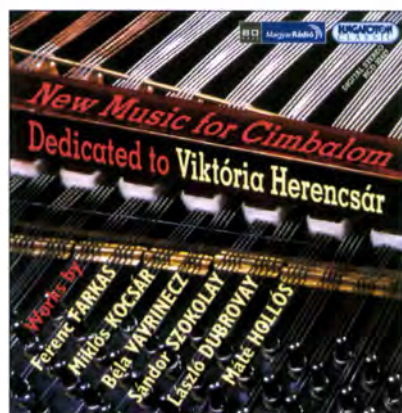

Hyperion

Hänssler Classic

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650

**ÚJ CIMBALOMMŰVEK
HERENCSÁR VIKTÓRIÁNAK AJÁNLVA**

Hat szerzőtől nyolc mű, illetve átirat – ez az új felvétel kínálata jó két évtizednyi idő kompozíciós terméséből. Farkas Ferenc az 1955-ben komponált Hibridek-ciklus zongoradarabjaiból 1980-ban készített cimbalomváltozatot: 1982-ből való 24 Exercitium tonale című gitár-sorozatából pedig 15 tételt hallunk Herencsár Viktória átiratában. Vavrinecz Béla Síratója (1975/76-ból) néha a vokális népzenei műfajt idézi, s Kocsár Miklós Balladájának (1993) felépítése is népzenei asszociációkat kelt, míg Szokolay Sándor Sonata da chiesa-ja (1993) archaizáló jellegű. A korong hallgatása során valódi felüdülést jelent, amikor hegedű társul a cimbalomhoz (Hollós Máté: Pastorale, 1997-ből), majd Hollós az 1998-as cimbalmos találkozóra készült kéttételes kompozíciója következik (Zene bármilyen fajta cimbalomra), befejezésül Dubrovay László Szóló-sorozatának eddigi legújabb, 15. darabja csendül fel, négy tételben (2002-ből).

A műsor jelentős részét rövid tételek alkotják. Még a markáns-pregnáns karakterű darabok egymásutánja is monotonná válik – a nyilvánvalóan „hangszerzerűsre törekvő” kompozícióknak sorozatban való végighallgatása azt eredményezi, hogy fogalmat alkothatunk a „jellegzetes” vagy „sajátos” cimbalomhangzásról – a különbségek, az egyedi jellegzetességek iránti érzékünk tompul. Lehet, hogy a darabok eme közös jellege épp arról tanúskodik, hogy a komponisták – túl a hangszerkinálta lehetőségek ismeretén – az előadóművésznek „testreszabott” művet tudtak írni. Ilyen megfontolásból Herencsár Viktória zenei portréjaként értékelhetjük a neki szóló darabok összességét.

Fittler Katalin

Hungaroton Classic
HCD 32427

**PAUL HINDEMITH: LUDUS TONALIS,
SUITE „1922”**

Borisz Berezovszkij – zongora

Berezovszkij ráértett Hindemith zenéjére. Mert ki gondolta volna, hogy Hindemith muzsikája ennyire érzelmes, ennyire szellemes, ennyire játékos, ennyire mély és ennyire frívól is tud lenni. A Ludus tonalis (alcíme szerint Ellenpont-, harmóniai- és zongoratechnikai gyakorlatok) egy 12 fűgából álló sorozat elő és utójátékka, a fűgák között interlúdiumokkal. A fűga-sorozat hangnemi elrendezése nem a bachi modellt követi, Hindemith sajátos sorrendben helyezte el a 12 dúr (?) hangnemű fűgát. A kontrapunktikus játékok, teljes tételek megfordításai, a reihe-technikára való utalások Berezovszkij üde zongorázásában valóban játékoságnak tűnnek, s nem tudós fontoskodásnak, az embernek néha az az érzése, hogy Hindemith számárfületek rajzol Schönberg portréjára. Berezovszkijt dicséri a 25 rövid tétel karakterekben gazdag előadása, miközben végig érzékeljük a hindemithi szándékot is, a sokféleségben jelenlévő egységet. Az interlúdiumokban mindenki megtalálhatja személyes kedvencét. Velem nagyon megszeretette Berezovszkij a második köztétel (Pastorale) ravasz álnaivitását, a harmadik (Scherzando) clown-játékát, vagy a sorozat kellős közepére (13. tétel) toladó, nevelés és mégis ijesztő indulót (Marcia). A fűgák természetes lefolyása arról árulkodik, hogy a formát a 20. században sem csak erőltetni és csikorogtatni lehet. Pedig a kottakép alapján ezek a tételek csikorognak rendesen, de valahogy Berezovszkij bealajozta a szerkezeteket, mert ebből lényegében semmi sem hallatszik. A lemez meglepetése, hogy a „Suite, 1922” mennyivel halványabb a „Ludusnál”, pedig emlékeim szerint ennek a kompozíciónak van nagyobb „pódiumrutinja”. Molnár Szabolcs

Warner Classics
2564 63412-2

WEINER LEO: ZENEKARI MŰVEK

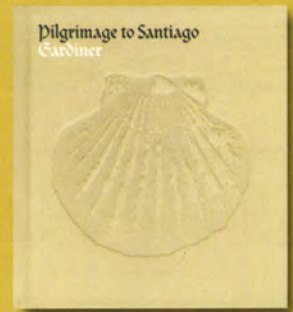
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Karmester: Kovács László

Weiner Leó igazi kismester – aki jár műzeumba, tudja, hogy ez nem negatív ítélet. Értékes lemez, bár a szerkesztés különös: négy 1949 és 1951 között keletkezett mű – a III., a IV., az V. Divertimento és a Változatok egy magyar népdal felett – után két korai darab, az f-moll Szerenád (1906) és a Farsang (1907) kapott rajta helyet. Talán nagyzenekari voltak miatt kerültek utóbbiak a divertimentók után, mert a két korábbi divertimento kisebb együttesre íródott. A három szóban forgó divertimento Weiner legjobb művei közé tartozik. Mintául Kodály Galántai- és Marosszéki Táncai, s Bartóktól nem a mély és felkavaró Divertimento, hanem a Rómán népi táncok és a Magyar képek szolgálhattak. Kodállal ellentétben Weiner nem hosszú íveket alkotott, hanem kis formákat sorakoztatott egymás mellé, miként Bartók is két fenti művében. Noha e három divertimentóban Weiner nagyzenekart alkalmaz, gondolkodásmódja az előadói apparátus tekintetében is alapvetően kis léptékű, ritkán szól a teljes együttes. A Változatok egy magyar népdal felett egykorú, de másféle, kevésbé intim alkotás. Hallhatóan erősebb hangzásra, extrovertáltabb karakterre törekedett benne a szerző. A Miskolci Szimfonikus Zenekar felkészülten játszik Kovács László irányításával. Nem beszélhetünk különleges előadásról, a művek sajátos interpretációként értékelhető megragadásáról, nyugtázhatunk azonban korrekt munkát. Megítélesem szerint a három divertimento igényes felvétele jelentős előrelépés. A Szerenád és a Farsang relatív ismertsége örvendetes, ám a nagyzenekari divertimentók sokkal több figyelmet érdemelnének. Jó lenne, ha hazai dirigenseink és zenekaraink olykor műsorra tűznék őket. Kis mesterművek. Zay Balázs

Hungaroton Classic
HCD 32424

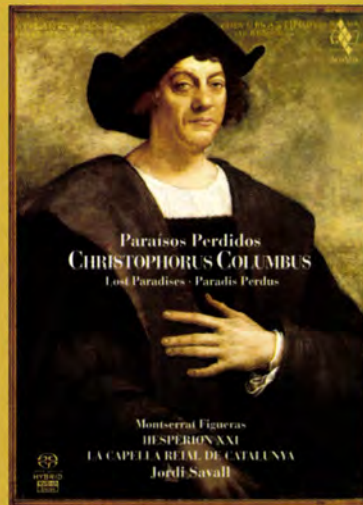
Channel Classics

Soli Deo Gloria

PentaTone Classics

Alia Vox

BIS

Chandos

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650

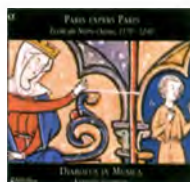
**SZENT EFRÉM FÉRFIKAR
BIZÁNCI LÉLEK**

Orpheia

ORP004EFR1

A 2006. február 23-i és 26-i koncertet idézi a felvétel. Jóllehet, nem templomban készült, akusztikailag érzékelhető a tér, amelyben a tizenhat tagú férfiak görög, bolgár, orosz, ukrán, rutén és magyar liturgikus zenét szóltat meg. Aki kevésbé járatos a keleti egyház zenéjében, bizonyára elvarázsoltnak hallgatja majd az antológiát: egyszerre érzékeli a hasonlóság-mozzanatokat és a különböző nyelvű énekek eltérő jellegzetességeit. A magyar hallgatónak különösen érdekes lehet az Abauji karácsony, amelyet az énekegyüttes művészeti vezetőjének, Bubnó Tamásnak neve fémjelmez: itt érzékelhető a legközvetlenebb módon a népi vallásosság és a folklór találkozás. Kidolgozottságát illetően stúdiókész az interpretáció; ám a helyszíni környezet elkerülhetetlen zajai-neszei zavarják a zene-inspirálta áhítatot. **FK**

**PARIS EXPERTS PARIS
- A NOTRE-DAME-I ISKOLA
ZENÉJE**

Diabolus in musica

Karmester: Antoine Guerber

Alpha - CD Bár

Alpha 102

A Fontevraud Apátságban hat szólistával felvett lemez a hőskorba repít vissza minket. Úgy száz évvel azelőtt, hogy Giottoval fejlődésnek indult a festészet, a Notre-Dame-i iskolával a zene lépett új korszakba.

Az Antoine Guerber vezette francia együttes felkészült, mondhatni stílusosan megfelelő, ám valamelyest mélyebb értelmezésre lett volna szükség a firenzei, wolffenbütteli és párizsi kéziratok életre keltésénél. A monoton hangszíjával szemben például a forma erőteljesebb megrajzolását, belendülést-visszahúzóást várna az ember. Hogy miképpen szólhatott ez a muzika úgy nyolcszáz éve, azt persze nehéz ma elképzelni, mindenesetre úgy érzem, az előadók részéről nem ártott volna több bátorsággal és kezdeményező kedvvel közeledni ezekhez a gyönyörű kompozíciókhoz. **ZB**

**BACH: HEGEDŰVERSENYEK,
5. BRANDENBURGI VERSENY**

Daniel Hope - hegedű

Európai Kamarazenekar

Warner Classics

264 62545-2

Csodálatos, differenciált hangzás. Érdekel muzikusokból álló remek kis zenekar. A több európai zenei szaklap által nagyra értékelt lemez bizonyítja, hogy nem hangszerektől függ, korhű-e egy előadás vagy sem. Felkészültséggel, izléssel muzikál modern instrumentumain az 1981-ben alapított, 50 tagú zenekar. Ám hol a szólóhegedű? A concerto grossos, primus inter pares-szerű előadás jogos, de itt szinte a másik végletről van szó: a hegedűszóló végig visszafogottan van csak jelen, elsikkad a zenekar burjánzó szólamai között. Mindennek ellenére izgalmas, kellemes lemez, jó hallgatni, de főképp a zenekar érdemel dicséretet. A brit hegedűművész, aki 11 évesen már Menuhinnal duózott, ugyanis nem a maguk nagyságában mutatja meg a hegedűversenyeket, s a hármaversenyként is felfogható 5. Brandenburgiban sem érvényesül igazán a concerto-elv. **ZB**

**LISZT: H-MOLL SZONÁTA,
PAGANINI-ETŰDÖK**

George-Emmanuel Lazaridis

Linn Records - Limar Audio

SACD CKD 282

Lazaridis felkészült zongorista, billentése szép, trillái szinte tökéletesek, a hangszer lágyan énekel a keze alatt. Lírai alkat, különös megoldásai érdekesek, ám gyakran nem illenek a zene természetes folyamába. A kiváló hangzású lemezen a h-moll szonáta számos ponton nem a maga természetességében bontakozik ki, hanem terelőúton haladva ölt testet, igaz, költői megoldásokkal gazdagon. A líraisághoz azonban ernyedtesség kapcsolódik nem csak ebben a műben, hanem az etűdökben is. Poetikus manierizmusnak lehetne nevezni a görög zongoraművész finoman különcködő stílusát. Fischer Annie, Lazar Berman, Brendel, Zimerman Liszt szonátáját adják elő poézissal – Lazaridis részben a magáét. **ZB**

**BALASSA SÁNDOR:
A HARMADIK BOLYGÓ;
LEGENDA**

**Magyar Rádió és Televízió
Ének- és Zenekara**

**Karmester: Ligeti András és
Sapszon Ferenc**

Hungaroton Classic

HCD 32458

„Kevés vokális mű született a Kodály-Bárdos-korszak óta, amely ennyire érzékeny lenne a költői tartalom, a költői forma, és a költői nyelv iránt” – írta Kroó György az a cappella Legenda ősbemutatója kap-

csán 1971-ben. 2006-ban kell bizonyos empátia ahhoz, hogy átérezzük a mű merészségét, ráhangolódjunk ma már kissé különösnek ható stílusára – de melyik zenéről nem mondható ez el? Ami biztos, olyan felvétel került a CD-re, ami ma is szuggesztíven közvetíti a mű gondolatvilágát. (Kár, hogy sem erről, sem az operakantatőről nem derül ki a kísérőfüzet adataiból, mikorai a felvételek.) A szűk egyórás Harmadik bolygó számomra egy megfáradt invenciójú szerző szónokiasan patetikus alkotásának tűnik, amelynek meghallgatása azonban sokat elárul Balassa nyolcvanas években végbe ment zenei „enyhüléséről”. **VT**

**ÉLJEN A MAGYAR!
ERKEL, WEBER, BERLIOZ STB.
MŰVEI**

Állami Hangversenyzenekar

Karmester: Ferencsik János

Hungaroton

HCD 32549

A magyar zenei élet hosszú ideig meghatározó karmester-egéniségének felvételei. Ferencsik nem az előadás finom részleteire, hanem a darabok egészének reprezentatív szimfonikus megragadására koncentrált. Az anyag olyan ritkán hallható magyar művek miatt érdekes főként: Kéler Magyar vigjáték-nyitánya, Pazeller Herkulesfürdői emléke, Müller Kossuth-indulója, míg Berlioz Rákóczi-indulója és Erkel Palotása abban az olvasatban csendül fel, amelyben sokan megismerték. A történelem letűnt korszaka elevenedik meg, de Strauss, Lanner, Suppé gyakran előadott darabjai a magyar alkotások tágabb környezetét is megjelenítik. Így a felújított kollekciónak átfogó képet fest egy hosszú korszak magyar zenéjének világáról, egy hosszú korszak magyar világának zenéjéről. **ZB**

Pearl

Wergo

ASV

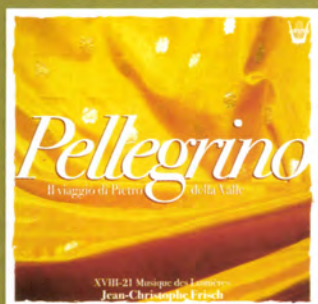
Avie

Orfeo

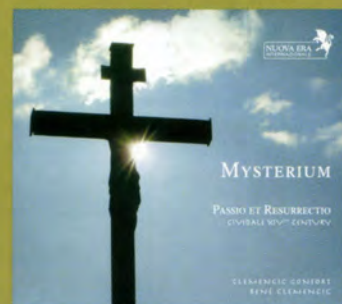
Profil

Arion

Bongiovanni

Nuova Era

Stradivarius

Glossa

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650

Prospero utódja

Száz éve született Ferencsik János

A Magyar Állami Operaház megnyitásának 75. évfordulójára egy album készült. A főzeneigazgató, Ferencsik János Hagyomány és haladás címmel rövid fejezetet írt a kötetbe. Minden jeles karmester-elődjéről, kollégájáról megemlékezett, Nikisch Artúrról ezt állapította meg: „Nikisch varázsló volt a Prospero fajtájából. Elég volt, ha megjelent, egyszeriben kicserélődött mindenki. Soha erélyes szót nem ejtett, mégis minden művész tudásának legjavát adta, ha ő dirigált. Érthető, hogy ezzel a zseniális adottsággal remekül tudott improvizálni: a pillanat szülte ihletet akár próba nélkül is át tudta adni zenekarának.” Mintha csak az ideálját és a saját későbbi portréját rajzolta volna meg e néhány mondattal.

◆ Albert Mária

1907. január 18-án született, 1984. június 1-jén halt meg – több mint húsz éve távozott, egy teljes generáció nőtt föl azóta. Jelet hagyott a magyar zeneélet egészén, életműve ebben az értelemben teljesnek mondható. Lajtha László és Fleischer Antal növendéke volt, 29 évesen, Liszt Ferenc halálának 50. évfordulóján Bayreuthban a Szent Erzsébet legendáját vezényelte, becsülték itthon és külföldön. Ő dirigálta 1940-ben Bartók Béla és Pásztory Ditta búcsúhangversenyét a Zeneakadémián, három évvel a budapesti premier előtt, 1942-ben A csodálatos mandarint vezényelte a milánói Scalában, 1948–1950 között bécsi Staatsoper tagja volt – néhány momentum eseményekben gazdag pályájából. Elnöke volt a Budapesti Filharmóniai Társaságnak, főzeneigazgatója az Operaháznak és az Állami Hangversenyzenekarnak. Lehetett volna világ nagyság, de ide született, itt élt és halt.

Közös művészi
munkánkba emlé-
kekre és a jövőbeli
örömére
szeretettel
Ferencsik János

Dedikáció Békés Andrásnak

Emléke nem halványul azokban, akik találkoztak, dolgoztak vele, és hiszik, az a feladatuk, hogy ezt az emléket megőrizték és továbbadják. Négyen idézik föl alakját, Lukács Ervin karmester, Békés András rendező, Molnár András operaénekes és Kocsis Zoltán kettős minőségben, mint zongoraművész és karmester.

Lukács Ervin: Ő lett a zenei apám

„A Zeneakadémián Somogyi László növendéke voltam, amíg tanultam személyesen nem ismertem Ferencsik Jánost. De természetesen sokat láttam koncerteken és az Operában, és rendkívüli benyomást tett rám. Amikor már tudtam valamit a szakmáról, rájöttem, hogy milyen fantasztikus technikai adottsággal bír, talán ezzel a készséggel született: hihetetlenül kifejező, magyarázó volt a keze. Ferencsik nem közölte az összes mondanivalóját, az érzéseit szóban, rámutatott egy-egy karakterre és megtartotta magának a többit. Az volt a cél, hogy megszólaljon a dolog, és nem az, hogy mindenki külön-külön megrágya, elemezze és elfogadja, vagy sem az elképzelését. Amit persze el kellett fogadni, mert egy vezéregyéniség – és ő aztán igazán az volt – állt az élen. Egy pár kedves szóval megteremtette a hangulatot, többnyire már csak jelezte, hogy mit akar. A zongorás szólopőrből már nem egészen így ment, elemzéseket is adott a szerepekről, de csak egy-egy lényegre törő mondattal világította meg, hogy te miért vagy itt, most miért ez a hang, ez a karakter szükséges, mit akarsz ezzel kifejezni, és így tovább. Pillantok alatt drámai helyzet állt elő, nagyon gyorsan tudott dolgozni.

1956-ban végeztem a Zeneakadémián, de már dolgoztam a Honvéd Művészegyüttes zenekarával. A forradalom alatt Kínában voltunk, s mivel mi is lelkesen forradalmi bizottságot szerveztünk, amikor hazajöttünk fölözlatták a zenekart, állás nélkül maradtam. Miskolcon, ahol akkor rendes operatársulat működött, megüresedett a zeneigazgatói poszt. Talán fél éve sem dolgoztam Miskolcon, amikor kaptam egy udvarias levelet Palló Imrétől (1958 augusztus 31-ig igazgatta az Operát). A levél korrepetitori próbajátékra hívott meg. Az első gondolatom az volt: „Hiszen én itt zenekart és opera-együttest vezetek, miért kellene próbajátékra mennem?” Azután úrrá lett rajtam az ésszerűség: jó lenne ezt a szakmát alaposan, „alulról” megtanulni. Elmentem tehát a próbajátékra, amelyet Ferencsik vezetett. Ennél veszőbb, kellemetlenebb helyzetben azóta sem voltam. Addig kevésbé voltam jártas az operairodalomban, mint a szimfonikusban. Elém tette a Salomét, A kékszakállút, a Peter Grimes-ot, a Székelyfonót, többféle dolgot kellett azonnal blattolnom, és hozzá az adott szöveget énekelnem. Engem vettek föl. Már másnap kiírtak együttes próbára Ferencsikhez: a Don Giovannira, Gyurkovics Mária, Osváth Júlia, Székely Mihály, Svéd Sándor előtt kellett helyállnom. Ferencsik folytatta a kínzást, a legatóknál például odamordult: vegye le a lábát a pedálról! A próba végén szólt, hogy nézzem meg a másnapi beosztást. A Don Carlos volt, azt mondtam: elnézést kérek, egész délután el vagyok foglalva,

meg sem tudom nézni a kottát. Mire való az éjszaka? – dörögte. Az éjszaka nekem jó lenne – válaszoltam, csakhogy bérházban lakom és a szomszédok nem tűrik az éjszakai zongorázást. Ki mondta, hogy zongorázzon? Üljön be az ágyba vegye maga elé a kottát, és nézze! Az volt az alapelve, hogy a hangszer nélküli partitúraolvasás nem vizuális, hanem akusztikus élmény. Az éjjelt valóban a zongorakivonattal töltöttem. Ez nyilván használt, mert másnap abbamaradt a kínzás, sőt segített: „Most vigyázz, most kicsit nyugodtabban!” A próba végén elköszöntem, mentem volna kifelé, amikor rám kiáltott: állj! Jöjjön csak ide, közelebb, még közelebb. És csak ennyit mondott: na, látja. Ezzel a sorsom megpecsételődött – jó értelemben, mert ő lett az én második, a zenei apám. Ettől kezdve nála kivételnek számítottam, a legjobb barátom és tanítóm lett. Az Operaházban majdnem minden premierjét én készítettem elő.

Emlékezetes volt Händel Rodelindájának új betanulása, a második szereposztásban a még főiskolai ösztöndíjas Marton Éva énekelte a címszerepet. Azután következett a Figaró házassága, A varázsfuvola, az Ariadne Naxosban és a Rózsalovag felújítása. Elkísértem az Állami Hangversenyzenekar turnéira, kevesebb koncertet kaptam, de ott voltam covernek, ha történe vele valami. Sosem történt, kivéve az utolsó utat, a szokásos téli német körúton. Ahogy lenni szokott, a húsz-huszonkét estből engem kitűztek hatra. Megérkeztünk az első helyszínre, a nürnbergi Meistersinger Halléba. Ez Ferencsik koncertje lett volna, ezért a feleségemmel délután elmentünk sétálni a városba. Őt felé értünk vissza, már lázasan kerestek mindenütt, hogy be kell ugrani, Ferencsik beteg. Két olyan darab ment, amit még sosem dirigáltam, gyors próbát tartottunk. Bejött, de inkább betámolgott a terembe, olyan rosszul érezte magát. Életemben akkor láttam először és utoljára könnyezni: gyerekek – mondta – nem bírom tovább, nem tudom megcsinálni, hazamegyek. Haza is hozták a Kútvölgyi úti kórházba, ahonnan, azt hiszem, már nem jött ki. A halála előtti napon még meglátogattam. Számomra rettenetes veszteség volt a halála, oly sok mindent köszönhetek neki. Már nagyon kevesen vagyunk, akik támaszkodunk az ő kimeríthetetlen tudására, felvillanyozó, csodálatos szellemére.”

Békés András: Igazi színházi karmester volt

„Ferencsik János természetéből következik, hogy nekünk sok kalandunk, sztorink nem adódhatott (pedig hosszú éveket töltöttünk együtt az Operaházban), mert ő nem volt beszédes. Nádasdy Kálmán hozott vele össze, ezt nagyon fontos említeni. Úgy sejtem, hogy még valaki jó referenciát adhatott rólam: Szabolcsi Bence. Ami azért lényeges, mert az Operában igen szigorú hierarchia uralkodott. Ahhoz, hogy Ferencsikkel merjenek összeengedni, feltétlenül igazi tekintélyek garanciájának kellett a háttérben lennie. 1965-ben kerültünk először össze. A Fidelióra készültünk. Bejött, leült a nézőtér egyik hátsó sorába, majd a próba végén fölállt, odajött hozzám, elköszönt és elment. Később azért akadt megjegyzése, amikor

A Himnusz tévéfelvétele közben

már ő próbált, zenekarral. Az első képben van egy gyönyörű szép kvartett. Nagyon igyekeztem kitalálni, hogy a jelenet valamilyen akcióval induljon. No, Ferencsik itt felmordult: ez nem fog menni! Ebben a zenében, nem fog rezszezni a deszka! – mondta. Te még nem tudod, hogy milyen pianissimót fogok én itt dirigálni – és így is lett. Jó ideig mindegyik Ferencsik vezényelte darabot én rendeztem.

1973 tavaszán a Hovanscsina új betanulásban került színpadra. Mérheterlenül nagy ambícióval láttam hozzá, három hetet töltöttem Moszkvában, Leningrádban. És mindent kockáztatva – abban az időben ugyanis tiltott terület volt – kimentem Zagorszkba, a templomokba és kolostorba. Meg akartam ismerni a pravoszláv hit szellemét, meg akartam érteni a mű örökké megoldatlan utolsó jelenetét, miért mennek máglyára az öhitűek és miért választja a tűzhalált Márfa mellett Andrej Hovanszkij is. Teli voltam élménnyel.

Mielőtt egy bemutatóra, felújításra elkezdtünk próbálni, mindig volt köztünk megbeszélés. Most is. Nagy lendülettel kezdtem el Ferencsiknek magyarázni. Nem sokáig hallgatta. Nézd, én egy zenész vagyok, kérlek, hallgass el egy pillanatra – odament a zongorához, és leütött két akkordot. Ezt gondold? Igen – válaszoltam. Akkor ül le és figyelj – mormogott, és zongorán eljátszotta az egész darabot.

Nemsokára váratlanul nyugdíjazták. Nem volt még hetvenéves. Jelen voltam, amikor az aktuális igazgató azt közölte: kérlek szépen, kénytelenek vagyunk téged nyugdíjazni. Csönd. Ha kénytelenek vagytok, akkor természetesen rendben van – válaszolta. Azért annyira voltunk beszélő viszonyban, hogy megkérdezhettem, miért hagyod? Hiszen egy karmesternek nincs kora! Hagyom, mert nekem azt ígérték, hogy így megkaphatom a kiemelt nyugdíjat – mondta. Nem kapta meg! Mint színházi ember, azt mondhatom, hogy tulajdonképpen semmi baj, jön az új, fiatalabb generáció, és helyet kér. Tessék, lehet jobban csinálni! Csakhogy mindezek után nem történt semmi érdemleges, a következő nemzedék egyszerűen nem mert beülni Ferencsik székébe.

1977-ben a hetvenedik születésnapját megünneplendő visszahívták a Figaró házassága felújítására. Megjegyzem, Ferencsik mindig megszabta, hogy ki léphet föl vele, ezt

az igazgatók tiszteletben tartották. Természetesen megint tartottunk megbeszélést. Én már nem ismerem az új énekeseket, ki ma az első primadonna a házban? – kérdezte tőlem. Megmondtam. Akkor ő lesz a Grófné – jelentette ki. Ne, nem az ő szerepe – érveltem. Megmakacsolta magát, – nálam az első primadonnáé a főszerep! – És lőn! Kár volt. Ugyanakkor jogosan ragaszkodott ahhoz, hogy Gáti István legyen a Gróf. Gátit azonban autóbaleset érte, így nem tudta megcsinálni a premiert, és más baritonistának kellett beugrani helyette, aki addig nem volt Ferencsik „súlycsoportja”. De amikor megtudta, hogy ez az énekes megmenti az ünnepi előadást, a tenyerén hordta, dédelgette. Ugyanígy bánt a kezdő énekesekkel is, ha a keze alá kerültek. Igazi színházi karmester volt.

Legendás produkció volt az Erkel Színházban az 1983 februári Parsifal-premier, amelyet Richard Wagner halálának 100. évfordulójára rendeztek. Ferencsik régóta szerette volna vezényelni a darabot, de csak Kerner István utolsó pesti előadása után negyven évvel kapta meg a lehetőséget. A címszerepet a Wagner hősként akkor még szinte kezdő Molnár András énekelte. Ő így emlékezik:

Molnár András: Szívesen követtem a kezét

„1979-ben kerültem a társulathoz, 1980-ban a második főszerepemet, A varázsfuvola Taminóját már Ferencsik Jánossal tanulhattam be, a munka életre szóló tanulságokkal szolgált. Hamar rájöttem, amit a kezével kifejez, azt pontosan kell követnem, én pedig szívesen követtem a kezét. Így tényleg csak lényeges kérdésekről esett kevés szó. Például a Képáriáról. Tökéletesen elfogadta, hogy milyen nehéz a tenorista számára. Hiszen a darab elején van egy zaklatott situáció után. Már az első próbán azt mondta: úgy énekelj, ahogy jól esik, csak a szépsége bontakozzon ki, majd én kísérlek. A zongorás próbákon még lehetett kottát használni, ez jó volt, mert, amit mondott azt bejegyeztem, úgy tanultam tovább, mert később már nagyon kellett tudni a szerepet.

Kevés mozdulattal dolgozott, azt hiszem, az ereje a jó értelemben vett tekintélyen alapult. A tekintély pedig azon hatalmas tudáson, amiről sejtettük, még óriási tartalékokkal bír. A régi nagy karmesterek zenéjében az is benne volt, amit nem a zenéről tudtak. Ez – nevezzük talán műveltségnek – hiányzik ma nekem.

Ferencsik a Parsifalból hosszú évtizedekig legfeljebb részleteket vezényelhetett – ez nagy fájdalom volt. Végül, amikor megcsinálhatta a darabot, azt hiszem, mindent bele akart foglalni, amit az életről, a zenéről, Wagnerről, erről az alkotásról gondolt. És úgy érzem, minden benne is volt. Az egész darabot, az egész szereplő gárdát mintha át akarta volna ölelni és megemelni. Sok karmesterrel énekeltem a Parsifalt, egyikük líraira hangolta az előadást, a másik drámaira. Vezényeljen bárki, ha a színpadon állok, fölsejlik bennem Ferencsik átölelő teljessége.”

Kocsis Zoltán: Más nem jöhetett szóba

„Ha Ferencsik János emlékét földízem, a képek, a benyomásaim különféle síkon, és más-más minőségben jelennek meg. Először is a koncertélményeim jönnek elő, bár kisgyerekként az Operában is láttam előadásokat, amelyeket ő vezényelt, emlékszem például Richard Strauss Rózsalovagjára – úgy tudom az egyik kedves darabja volt – és a Bartók színpadi művekre. Eleinte nem tudtam elhelyezni a világban, gyerekként nem is lehetett kellő kitekintésem, hogy mi a helye a nemzetközi koncertéletben. Később, amikor elkezdtem vele koncertezni, kibontakozott előttem egy univerzális, európai méretű zenei nagyság képe. Először Beethoven G-dúr zongoraversenyét játszottam vele. Sorra került Bartók második és harmadik zongoraversenye Liszt Esz-dúr koncertje, és Stravinsky zongoraversenye is – ezekre mind nagyon szívesen gondolok vissza. Az akkori emberi eszményeimnek is nagyon megfelelt az alakja, hiszen a környezetemből, neveltetésemből eredően meglehetősen konzervatív habitusom volt, számomra ő az igazi gerinces magyar urat testesítette meg.

Otthon, a zongora mellett

Meg kell azonban mondanom, hogy nem volt felhőtlen a viszonyunk. Mivel már sűrűn koncerteztem külföldön, és volt összehasonlítási alapom, a világ zenekarainak legjobbjaival mértem össze az Állami Hangversenyzenekart. Ha Magyarország első zenei emberét kellett megnevezni, senki más nem jöhetett szóba, mint Ferencsik. Nem elhallgatva persze azt sem, hogy nem szerettem próbálni, amit egyenesen tragikusnak tartottam. Hiszen az én értékítéletem szerint ő lehetett volna az a zenész, aki az ÁHZ-t, és vele az egész magyar zenekari kultúrát európai, sőt világrangra emelhetné. Nem volt személyes ügye, nem volt szívügye, hogy olyan zenekari tradíciót teremtsen, amibe bele lehet kapaszkodni, ami biztos alapul szolgálhat következő koroknak. Minthogy ő nem foglal-

kozott vele, másoknak kellett hozzáfogni. A Budapesti Fesztiválzenekar megalakulását nem ellenezte, de igazán rokonszenvvel soha nem állt ki mellette. Tény, hogy a zenekari tradíció alakításában nem a progresszív szellemet képviselte, amit mélyen fájaltam, mert inadekvát viselkedésnek tartottam egy ilyen nagy formátumú zenei egyéniség részéről.

Nagyon sokat vitatkoztunk azokról a húzásokról, amelyeket állítólag Bartók eszközölt A fából faragott királyfiban és A kékszakállú herceg várában. Ezekre ő nagyon büszke volt, mármint hogy tevékeny szerepet vállalt a húzásokban. Nem szerettem ezeket a változtatásokat, mert csonkításnak éreztem-érzem. Ő természetesen nem revidálta a véleményét. Legutoljára az ÁHZ régi helyén, a Vörösmarty téri irodaház negyedik emeletén találkoztunk. Elég lehangoló találkozás volt, látszott, hogy nagyon beteg, azért akkor sem mulasztotta el, hogy odaszúrja nekem, nem érti, miért szeretem annyira Rahmanyinovit... Persze tudtam, hogy a Szabolcsi Bence-Tóth Aladár-féle értékrendszer szerint ez másodrendű zene, az én véleményem viszont az volt és maradt, hogy Rahmanyinovit nem lehet így elintézni.

Igyekezett tőle idegen stílusú műveket is magáévá tenni: Stravinsky neoklasszikus periódusa például nem volt repertoárjának kedvelt része, ám karmesteri kvalitásai révén úrrá lett a nehézségeken. Érdekelték viszont a hazai kortársai: Bartók Béla, Kodály Zoltán, Weiner Leó, Lajtha László és Dohnányi Ernő mellett a legtöbb magyar szerző művét ő mutatta be koncertpódiumon.

Ferencsik roppant komoly, nagyon átfogó felkészültségű és rendkívüli tehetségű muzsikusz volt. Sajnálom, hogy nem lett belőle karajani méretű világnagyság. Semmivel sem volt kevésbé tehetséges! Sőt, azt kell mondanom, hogy Ferencsik egyes koncertjeire sokkal, de sokkal szívesebben emlékszem vissza, mint egyik-másik Karajan-produkcióra.

Milyen örökséget vehettem át Ferencsiktől? Ez egy kissé bonyolult kérdés, hiszen a halála és az én színrelépésem közé ékelődik Kobayashi évtizede. És ebben e tekintetben ismét megmutatkozik az ő zenei nagysága, mert Kobayashi sokéves tevékenységén ma is átsugárzik a ferencsiki előadói szellem, pedig már alig vannak a zenekarban, akik az ő keze alatt játszottak. Még azoknál a Bartók-műveknél is érezhető ez, amelyek nem tartoztak a kedvencei közé, mint például a Négy zenekari darab vagy az op. 10-es Két kép, vagy a Zene húroshangszerekre, ütőkre és cselesztára. Hétévenként kicserélődnek a testünk sejtjei, és mi mégis ugyanazok maradunk. Ha most fölteszek egy ötvenes-hatvanas években készült Ferencsik-felvételt, azt ugyanúgy anyanyelvemként hallom vissza, mint régen.

Ferencsik nem kevés büszkeséggel hangsúlyozta, hogy a nagy klasszikus karmesteri tradíció folytatójának tekinti magát, Toscanini, Furtwängler, Klemperer örökösének, ez így is volt. Ismétlem, kár, hogy e nagyszerű hagyomány megtestesítőjéből nem lett egy földrészeken fölött ragyogó csillag.”

Nyílik a hetedik ajtó

Bartók + Párizs 2007 a Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon

2007 júniusában hetedszer indul el a látványos parádé a miskolci főutcán, hogy jelezze: kezdődik a Bartók +... Nemzetközi Operafesztivál. Hetedszer hangzik föl A kékszakállú herceg vára, hiszen Bartók műveinek minden esztendőben jelen kell lenniük a sorozatban. Minden alkalommal más zeneszerző, korszak vagy stílus társul a Bartók-oeuvre mellé. Ezúttal a francia opera- és zeneirodalom ritkán hallható, gyönyörű alkotásai hallhatók.

✦ Albert Mária

Kezd hagyománnyá válni, hogy a Bartók+... szervezői két fesztivál között, nagyjából félidőben gálaesttel köszönik meg a miskolciaknak, hogy figyelik és segítik a programot. A koncert arra is jó, hogy a következő sorozat iránt fölkeltsse az érdeklődést. November 25-én először jelent meg a fesztivál a vadonatúj Művészetek Házában, ahol Gershwin- és Bernstein-estet adtak.

Verdi, Puccini, Mozart és Csajkovszkij, a belcanto és a veristák után miért választották a franciákat? – kérdeztük Bátor Tamást. Az igazgató szerint a francia operákat, oratóriumokat méltatlanul ritkán szólaltatják meg Magyarországon, nemzedékek nőnek föl úgy, hogy legfeljebb a Hoffmann meséit, a Carment, a Faustot, ritkábban Gounod egy másik világszerte népszerű operáját, a Rómeó és Júliát hallhatják. De nemcsak a közönség tájékozottságából hiányzik a francia irodalom Rameau-tól Poulencig, az énekeseknek is alig nyílik alkalmuk, hogy e művekben bemutatkozhassanak.

Marc-Antoine Charpentier Actéonja operatörténeti kuriózum. Egyes források szerint az 1683-ban kelt mű címszerpét, amelyet haute-contre hangra komponált, a szerző maga énekelt. Az Actéont 2005 novemberében a Művészetek Palotájában már megszólaltatta az Orfeo Zenekar és a Purcell Kórus Vashegyi György vezényletével, Káel Csaba rendezésében, a felújítás, valamint a miskolci környezet bizonyosan további értékeket mutat föl a darabból. Charpentier munkássága a pompás francia barokk nyitánya, Jean-Philippe Rameaué viszont a finálé – a Pygmalion műfaja ugyanúgy opéra-ballet, mint a többi híres műve, A lovagok, vagy az Indiák.

Más korszak, más stílus Halévy romantikus operája, A zsidónő. Magyarországon, színpadon 1925-ben játszották utoljára, a legendás karmester, Fleischer Antal vezényletével, azóta csak koncertelőadásokon hangzott el. A Litván Nemzeti Opera és Balettszínház vendégjátéka tehát szenzációszámra megy. A modern színházi kultúrájáról híres balti ország operaháza Günther Krämer német rendezőt kérte föl A zsidónő színrevitelére. Krämer korábban a bécsi Staatsoperben rendezte a darabot, a produkció sajátósszhangja igen pozitív volt.

Bátor Tamás, a fesztivál igazgatója igazi ritkaságokat tűzött műsorra

Három további ritkaságra is fölhívta figyelmünket Bátor Tamás igazgató, Massenet két alkotását is bemutatják. A bécsi Staatsoper vendégjátékán a Manon Kenneth MacMillan koreográfiájával látható. Massenet Wertherét 1984 márciusában kitűnő szereposztásban mutatta be a budapesti Operaház, de majd két évtizede sajnos lekerült a repertoárról. A spliti Horvát Nemzeti Színház produkciója pótolja a hiányt. Delibes Lakméja ugyancsak a kuriózumok közé tartozik. Az ötvenes évek eleje óta csak Lakmé bravúros csengettű-áriája hangzik el egy-egy gálaesten. Nos, az egész mű a maribori Szlovén Nemzeti Színház előadásában látható a 2007-es fesztiválon.

Debussy Pelléas és Mélisande-ja már a huszadik századot képviseli, igaz, mindjárt az első éveket. Debussy műveinek avatott interpretátora, Kocsis Zoltán vezényli a koncertszerű előadást a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar élén. A szervezők természetesen nem feledkeznek meg a kettős Kodály évfordulóról: 125 éve született és 40 éve halt meg Bartók kortársa. És ahogy már említettük, a június 13. és 24. között zajló fesztiválon ismét játsszák A kékszakállú herceg várát: 2007-ben Kovalik Balázs rendezésében.

Misura Zsuzsa skálái

Világhírű énekpedagógusok – 4. rész

A Liszt-díjas, érdemes művész nagy ivű pályája derekán kezdett tanítani. Történt ugyanis, hogy 1990-ben felkereste egy ifjú hölgy, és arra kérte, hallgassa meg, foglalkozzon a hangjával, segítse őt leendő énekesi pályáján. Így aztán szinte belecsöppent a tanításba.

Forrás: Gramofon-archív

◆ Lindner András

Misura Zsuzsa: Valóban így indult. Az illető akkor jött haza Drezdából, próbálkozott itthon is a szakmában maradni, járt Szegeden és Debrecenben is, de a dolog csak nem jött össze. Ekkor fordult hozzám. Őt aztán követték mások is, és nekem el kellett döntenem, hogy vállaljak-e mindenkit, aki jelentkezik.

Gramofon: És mire jutott?

M. Zs.: Arra, hogy néhány óra nem elegendő annak eldöntésére, hogy valaki alkalmas-e a pályára vagy sem. Az mindjárt hallatszik, hogy milyen szép és mekkora vivőerejű a hang. Ám ennek a pályának számtalan összetevője van – a szerencsén kívül! Hiszem, hogy a befektetett munka megtérül.

G.: Foglalkozik kezdőkkel?

M. Zs.: Teljesen kezdőkkel nem. Olyan növendékem van viszont, aki az éneklést munkaeszközként használja, később ő is szeretne profi énekesé válni, hiszen egy kórusban is képzett szakemberekre van szükség manapság. Amikor nyugdíjba mentem, az operaház visszaszerződött énektanárnak, de két évvel ezelőtt Petrovics Emil azt mondta nekem és még néhány a színházhoz kötődő énekpedagógusnak, hogy finansziális okokból nem áll módjában újraszervezni minket. Növendékeim ennek ellenére kitartottak melletttem, mert felmérték, hogy a miénk az egyetlen hangszer, amit mi belülről másként hallunk, mint ahogy az kívül hallatszik. Kell egy állandó segítő, aki szól a hibákért, elárulja egy-egy szerep buktatóját, előre figyelmeztet a nehézségekre.

G.: Megvilágítaná ezt egy példával?

M. Zs.: A Turandotban például nem a nagyária a legnehezebb, hanem a három kérdés, és ami utána jön. Turandot az esetek többségében messze van a zenekartól, alig hallja az üstdobot, mégis így kell megszólalni, erősen felszpannolt állapotban. Ez a helyzet intonációs nehézséget okozhat. Sok minden persze torok kérdése, és ha valakinek biztos a felső regisztere, az áriát is könnyebben tudja elénekelni.

G.: Valamikor ön is jeles művésztől leste el a mesterfogásokat, hiszen Réti József, Bende Zsolt és Szőnyi Ferenc tanított. Érvényesek ma is az ő tanácsaik?

M. Zs.: Az énektechnikai oldal ugyanaz, a szakma lett más. Itt vannak a világmegváltó rendezők, akiknek fontosabb, hogy az énekes cigánykereket is tudjon vetni. Elengedhetetlen a tökéletes szereptudás, különben az első rendelkező próbán szétmehet minden. Javasolni szoktam – különösen a hosszú szerepeknél –, hogy az utolsó felvonást, és az áriákat kezdjék tanulni, mert előfordulhat, hogy a végére nem jut elég idő, és az áriák is jobban beérnek.

G.: Milyen egy tipikus Misura óra?

M. Zs.: Először skálázunk. Olyan ez mint a sport, a gyakorlás teszi a mestert. Én nem vagyok türelmetlen, és erre biztatom a növendéket is, hiszen van aki zeneileg jóval előrébb tart, mint technikai téren. Hozzám sokan magasság képzésre járnak, zömében szopránok keresnek meg, de vannak tenoristáim és hébe-hóba basszistáim is. Hiszen az utóbbinak is lehetnek gondjai a magasságokkal.

G.: Hogyan képes a technikai hibákon segíteni?

M. Zs.: Ezt most hosszadalmas lenne elmesélni, de megpróbálom átadni, amit Szőnyi Ferenctől tanultam. Általában meg is mutatok mindent, mert a zenész akusztikusan jobban megérti, mint magyarázva. Réti Józseftől életre szóló intelmet kaptam: „Aki nem énekel barokk zenét, annak később gondjai lehetnek.” Nagy igazság van ebben is.

G.: Szokott színészi tanácsokkal is szolgálni a tanítványainak?

M. Zs.: Hogyne. Wagner Trisztán és Izolda című zenedrámájának harmadik felvonását például nem tudtam volna elénekelni, ha Szőnyi nem mutatja meg azt a technikai trükköt, miként lehet 23 percig, egy helyben térden állva maradni, és közben zsibbadás nélkül jól énekelni. Sokat gyakoroltuk annak idején! Akit érdekel, azzal szívesen megosztom ezt a „titkot”. Szeretek főpróbára járni, mert utána még lehet szólni, például, hogy milyen módon lehet lépcsőn legurulni, úgy, hogy a láb esztétikus maradjon, vagy egy köpenyt úgy forgatni, hogy később ne zavarjon az éneklésben, hogyan lehet egy kellék, mint a legyező, stóla, fejfedő segítőtárs... ■

A gróf kissé neurotikus

Az idei Salzburgi Ünnepi Játékokon a világhírű dán baritonista, Bo Skovhus alakította a Figaro házasságában Almaviva grófot. A nagy sikerű produkciót a német Claus Guth állította színpadra, Nikolaus Harnoncourt dirigált, Dorothea Röschmann a Grófné, Anna Netrebko Susanna, Christine Schäfer pedig Cherubino szerepében lépett fel.

◆ Lindner András

Fotó: Rickard Sund

Gramofon: *Almaviva gróf szerepét régóta a repertoárján tartja. Hogyan jellemezné: sármos úriember? Tipikus férfi, aki szüntelen új kalandokra vágyik? Vagy szerencsétlen fickó, akit minduntalan balsikerek üldöznek?*

Bo Skovhus: Hogy mit domborított ki a szerepből egy produkcióban, mindenképp előtt a rendezői elképzelésektől függ. Mivel legalább tizenöt különböző rendezésben és több mint kétszázötvenszer alakítottam már a Grófot, ez idő alatt a karakter szinte minden ön által is említett elemét alkalmam volt hangsúlyozni, a színpadon megjeleníteni. A mostani salzburgi előadáson a szerepet neurotikus, szüntelenül idegesen vibráló személyiségként kellett ábrázolnom, aki képtelen eldönteni, mit is akar valójában. Szereti a feleségét, de szerelmes a Grófné komornájába, Susannába is, folyamatosan őrlődik e csapda-helyzetben, ezért rohangál fel és alá a színpadon.

G.: *Remek színészi vénával, élethűen ábrázolta ezt a fura jellemet. Széles repertoárján nemcsak Mozart-operák sorakoznak. Azért Mozart az első?*

B. S.: Feltétlenül, amit az is megmagyaráz, hogy én tulajdonképpen Mozarttal lettem ismert énekes. Pályámat 1988-ban a bécsi Volksoperben kezdtem a Don Giovanni címszerepével, és azóta egy szezonom sem volt, amelyben ne szerepelt volna legalább egy Mozart-opera.

G.: *Szükség van-e speciális énektechnikára ahhoz, hogy valakiből jeles Mozart-énekes válhasson? A tenoristák között nem véletlenül mondják egyikre-másikra, hogy igen, ő pompás Mozart-tenor. Mozart-baritonokról viszont nem szól a fáma...*

B. S.: Persze, hiszen Mozart korában ez a hangfaj még nem is létezett, csak basszusok és tenorok voltak. Valóban szükséges különbséget tenni éneklési stílusok között. Mozartnál talán a legfontosabb, hogy tudni kell „besorol-

ni” az ensemble-ba, folyamatosan együtt kell lélegezni a többiekkel. Verdinél a nagy vivőerő, a hatalmas hangvolumen, és az orgánus szépsége a lényeges, Mozart esetében ugyanakkor az a döntő, hogy hallgassuk a mellettünk, mögöttünk, előttünk álló énekeseket. Továbbá: Mozartnál rövid hangokkal kell operálni, nem szabad legato énekelni, de talán ennél is lényegesebb, hogy végig érthetően kell deklamálni a szöveget. Nem véletlen, hogy nincsenek könnyű helyzetben a szép legato énekléshez szokott olasz operaénekesek, amikor nagyritkán Mozartot énekelnek. Fontos a Mozart operák tolmácsolásánál a recitatívók precíz megszólaltatása is, nem véletlen, hogy Harnoncourt órákig gyötört bennünket a csembalistával, de külön-külön is.

G.: *Ha már operaszöveg: ön szerint egyenrangú a zenével?*

B. S.: Rendkívül fontos. Ha csak egy picit is eltérünk a helyes szövegtől, ha megbicsaklik olasz kiejtésünk, minden azonnal „piszkossá” válik.

G.: *A három jelentős Mozart baritonszerep – Guglielmo, Don Giovanni, Almaviva gróf – közül melyiket érzi igazán közel magához?*

B. S.: A Così Guglielmóját nem is tudom hányszor alakítottam már, talán épp ezért meguntam, egyszerűen elment tőle a kedvem, mert a szerep rendkívül passzív.

G.: *Dalokat is szívesen tolmácsol. Adódik a kérdés: opera vagy daléneklés?*

B. S.: Ha öt-hat éve teszi fel a kérdést, azt válaszolom, hogy a dalok. Most viszont másképp érzem. Azon vagyok, hogy új operaszerepeket vegyek fel a repertoáromba. Kurwenal, Amfortas mellett jövőre – ismét Claus Guth-tal – a drezdai Semperoperben az új Nürnbergiben például Beckmesser leszek. ■

Ki tudja, mit gondolt Mozart?

Paul Groves amerikai tenor karrierje 1991-ben indult: megnyerte a Metropolitan Operaház nyílt meghallgatási versenyét. Hamarosan a legendás MET-ben tapsoltak neki, előbb kisebb szerepekben, de később jöttek a Mozart-alkítások. A Salzburgi Ünnepi Játékok alatt fogadta a Gramofon munkatársát.

➔ Lindner András

Gramofon: Ön a kevés valódi Mozart-tenorok egyike...

Paul Groves: Igazán jeles Mozart-tenorok sosem voltak nagy számban. Talán azért, mert Mozart speciális éneklési módot kíván.

G.: Mennyire figyel egymást Michael Schade, Piotr Beczala, Bruce Ford és Rainer Trost? Rivalizálnak egymással?

P. G.: Inkább barátként tekintünk a másikra. Michael jóval több Mozartot énekel, mint én, hiszen fellép a Titusban és a Lucio Sillában is... Állandó szerződés köti a bécsi Staatsoperhez, ahol őt tekintik „a” Mozart-tenornak. Én is többször felléptem Bécsben, de kizárólag vendégművészként. Az igazság az, hogy nem éri meg két estéért átrepülni az óceánt, aztán megint vissza, majd újból ide...

G.: Amerikában él ma is?

P. G.: New Yorkban. De Louisianában születtem.

G.: Mozart-szerepei közül melyiket kedveli leginkább?

P. G.: Talán a Così fan tutte Ferrandóját. Mert szinte kizárólag ensemble-ban énekel, én pedig kifejezetten kedvelem, ha egy együttes tagjaként énekelhetek. Édesapám neves kóruskarnagy volt, és én már kisgyerekkorom óta énekeltem énekkarban. Mozartot énekelni számomra leginkább ahhoz hasonlatos, mint amikor egy kórusban énekelem a tenor szólamot. Don Ottaviót viszont 2000-ben kivettem a repertoáromból. Túlságosan passzív szerep. Egyébként minden az énekes hangjától függ. Én sem kizárólag Mozartokkal kezdtem, elég ko-

rán énekeltem Rodolphe-ot és a mantuai herceget is. A MET-beli versenyt követően James Levine irányított Mozart zenéje felé. Mindenkit meg kell hallgatni, de imitálni nem szabad senkit. Érdemes figyelni a jó énekstílusra, a frazeálásra, vagy akár egyszerűen arra, hogyan képi egyik vagy másik énekes a hangokat. Úgy vélem, hogy mindenképp lehet, és kell is méríteni. Számomra mégis Wunderlich Mozart-hangja az igazi csoda. Mint tenort a most 81 esztendőes Nicolai Geddát tartom követendő példának, aki fantasztikusan ismert minden stílust, és minden operát eredeti nyelven tudott tolmácsolni.

G.: Ön szerint változott a Mozart-éneklés az utóbbi időben?

P. G.: Számptalan dirigenssel dolgoztam együtt, romantikus karakterekkel, akik előtérbe engedik az énekeseket, mint például Muti. És olyan nem kevésbé jeles karmesterekkel is, akik számára nem az énekhang a minden – ide sorolom például Nikolaus Harnoncourtot, aki többször hivatkozott arra, hogy „Mozart ezt így képzelte”. Kérdem én, honnan tudhatja bárki is, mit gondolt Mozart?

G.: Nemesak ugyanazt a darabot különböző koncepcióban elképzelő dirigensekkel dolgozott, hanem olyan rendezőkkel is, akik a klasszikus operákat manapság modern köntösbe öltöztetik. Kedvét leli ezekben?

P. G.: Nem vagyok az újítás ellen, de ha akár ketten is vannak a színpadon az énekesek közül, akik nem értik, mit akar valójában a rendező, ez már elegendő ahhoz, hogy a produkció megbukjon. Elhibázottnak tartom, ha megváltoztatják a cselekményt, és szembe fordulnak a zeneszerzővel, egyszóval, ha a zseniális mozarti muzika ellen rendeznek...

Jelenet a salzburgi Varázsfuvolából

Hertogenbosch szélesre tárt kapui

A hertogenboschi énekversenyt egyebek mellett az emeli a többiek fölé, hogy a közép-hollandiai kisváros egy nemes cél érdekében egy teljes régiót hozott mozgásba, hiszen ilyenkor majdnem egész Észak-Brabant tartomány összefog, hogy sikerre vigye az új tehetségeket prezentáló zenei vetélkedőt.

➔ Lindner András / Hertogenbosch

A város, a tartomány és a holland kormány együtt támogatja a verseny megrendezését, de a jegyeladásból érkező bevételekre és a szponzorok nagylelkű adományaira is szükség van ahhoz, hogy a 400 ezer eurós költségvetés összejöjjön. „A városi önkormányzat határozta el: alapítanak egy énekversenyt, mert úgy gondolták, hogy a helybeliekben van elegendő érdeklődés a vokális zene iránt. Miért ne rendezhetnének versenyt a Benelux államok fiataljainak? Hamarosan bővítették a kört, és Hertogenbosch szélesre tárta kapuit; más európai, sőt tengerentúli országokból is hívtak ide fiatal tehetségeket” – informál az indulásról Marc Versteeg, aki 2001 óta a rangos, idén már negyvenhatodszor megrendezett verseny ügyvezető igazgatója. Arról is tájékoztat, hogy a versenyzőknek egy ideig három kategóriában – opera, dal, oratórium – volt kötelező indulniuk, de idővel megengedték, hogy az énekesek maguk határozzák el, milyen műfajban kívánják megmutatni tehetségüket. A daléneklést azonban extra díjakkal ma is külön honorálják.

A versenyen, amely számos operaénekes-sztárt indított el a pályán, bárki indulhat, ha befizeti a hetvenöt eurós nevezési díjat. Idén százketten neveztek, de a zsűri folyamatos szelekcióját követően alakult ki a döntő nyolcas mezőnye. Ami két szenzációval is szolgált: egyfelől alig van verseny, ahol a fináléban két tenorista is lenne, másrészt – nagy örömmre – egy Németországban élő, erdélyi magyar mezzoszoprán is bejutott a legjobbak közé. Dobay Kinga elnyerte az ötezer eurós második díjat, és megérdemelten kapta meg a közönségdíjat is. Vele együtt emelkedett ki a mezőnyből az angol Joshua Ellicott tenor, akit különösen kegyeibe fogadott a zsűri, hiszen nemcsak a tízezer eurót jelentő első díjat ítélte neki, de a legmagasabb színvonalú éneklést honoráló Arleen Auger-díjat, az operaáriák legszebb tol-

HERTOGENBOSCHBÓL INDULTAK:

1956	Elly Ameling, holland szoprán
1961	Yvonne Minton, ausztrál mezzó Bartha Alfonz, magyar tenor
1963	Dan Jordachescu, román bariton
1965	Viorica Cortez, román mezzó Ileana Cotrubas, román szoprán Siegmond Nimsgern, német basszus
1966	Marina Krilovici, román szoprán Ludovic Spiess, román tenor
1970	Sonia Ghazarian, líbiai szoprán
1971	Robert Holl, holland bariton
1973	Csengery Adrienne, magyar szoprán
1974	Polgár László, magyar basszus
1979	Nelly Miricioiu, román szoprán
1980	Thomas Hampson, amerikai bariton
1982	Komlósi Ildikó, magyar mezzó
1988	Ruth Ziesak, német szoprán Adrienne Pieczonka, kanadai szoprán

mácsolásért alapított Opera Zuid Engagement díjat, sőt – a német Marret Wingerrel megosztva – még a Heijmans-díjat is, a kötelező holland kortárs kompozíció leginkább átélt előadásáért.

A csupán 30 esztendő Ellicott valóban nagyszerű énekes, máris Händel, Purcell és Mozart operáinak hivatott tolmácsolójának tartják, de fellép Britten-művek tenorfőszerepeiben is, és énekel Bachot, Berliozt is olyan neves karmesterekkel, mint Sir David Willcocks és Leonard Slatkin. A döntőben Ferrando áriáját szólaltatta meg a Così fan tuttéból, aztán varázslatos pianókat produkált a Nacht und Träume című Schubert-dalban, de énekelte Stravinskyt is, végül meggyőzően adta elő Robin de Raaff 38 esztendő kortárs holland komponista e verseny

Joshua Ellicott a döntőben Ferrando áriáját énekelte

Fotók: Hertogenboschi Eteverseny programroda

kötelező darabjának komponált, Musicians wrestle everywhere (A zenészek mindenütt tusakodnak) című művét, amely Emily Dickinson versének nagyhatású megzenésítése.

Dobay Kinga többek között Hamari Júliánál, Teresa Berganzánál és Mya Besselinknél tanult. Selymes mezzója jó énektechnikával párosul, ezt leginkább a bravúrosan tolmácsolt Hamupipőke-áriában mutatta meg. Dobay édesanyja is profi muzsikus, hiszen a jeles magyar ötvenhatos zenészekből alakult Philharmonia Hungarica zenekar egyik hegedőse volt. Már jó ideje leánya énekesei karrierje fölött őrökdi, férjével Kingát Hertogenboschba is elkísérték, és minden fordulót végigszurkoltak. Dobay, az egyik korábbi bécsi Belvedere énekverseny díjazottja, Mozart Titus kegyelme című operájának egyik áriáját is megszólaltatta. Remek stílusát a publikum Kurt Weill

Der Abschiedsbrief (A búcsúlevél) című dala után kitörő tapssal értékelte.

Mögötte a zsűri harmadik díjjal, és hozzá kétezer-ötszáz euróval a fináléba jutott másik tenoristát, az ír Robin Tritschlert jutalmazta, aki Ellicottnál jóval kisebb kvalitású lírai tenor. A zsűri engedékenyebb volt a végén, olyanira, hogy a dél-koreai Hye Won Nam, illetve az orosz Oleszja Golovnyeva kivételével minden döntős versenyzőnek, a holland Hanneke de Witnek és az ugyancsak szoprán ír Celine Byrne-nek is odaítélt valamilyen kisebb-nagyobb díjat. Az orosz leány még valóban fiatal, alig huszonhat esztendő, van mit tanulnia, a hangját Európában képző szülői születésű énekesnő pedig nagyravágásának áldozata lett: Verdi Traviatájában az első felvonásbeli nagyáriába bántóan hamis hangokat kevert. ■

ZENETÖRTÉNÉSZ A ZSÚRIBEN

A neves énekeseket, köztük Robert Holl baritonistát és Roberta Alexander szopránt is felsorakoztató zsűri elnöke Hans Hierck holland zenetörténész volt. Őt kérdeztük az énekversenyen szerzett tapasztalatairól.

Gramofon: Milyenek értékel a verseny színvonalát, és látott-e a produkciókban valamiféle tendenciát?

Hans Hierck: Amikor évekkorábban feleségem, a neves holland mezzoszoprán, Jard van Nes többször zsűrizett itt, én is jelen lehettem külső megfigyelőként a meghallgatásokon. Van módom tehát összevetni a korábbi versenyek művészi színvonalát a mostanival – és nem maradt el a többitől. Számos igazán kiváló, érett énekest hallhattunk, gyönyörű hangokat, de a szép hang önmagában még nem ad semmiféle biztosítékot arra, hogy az illetőből idővel igazi énekes válik. Több versenyzőnél tapasztaltam, hogy miközben próbált el-

mélyedni a zenében, nem értelmezte a szöveget. Így nem volt képes hitelesen tolmácsolni, amiről énekelte.

G.: A döntőbe jutott nyolc énekes között azonban már találtak jeles művészeket is, akik néhány percben igazi drámát varázsoltak a hertogenboschi Theater aan Parade színház színpadára...

H. H.: Egy zsűritag nyilván csak annak alapján ítélezhet, amit hall. Nem ismeri a résztvevők előéletét, azt sem tudja, hogy a versenyző élete legjobb formáját nyújtja-e ezen a néhány napon, vagy most mélyponton van. Érdemes több versenyen megmérgettni magukat. Hertogenboschban a zsűri „plusz szolgáltatást” ad: a kiesett versenyzőknek alkalmuk nyílik konzultálni a zsűri egyik tagjával a produkciójukról, így első kézből kaphatnak információkat arról, hogy a zsűri miért ítélezett negatívan versenyzereplésükről; hogy egy-egy ária közben mire kell legközelebb jobban ügyelniük, hol és mit kell továbbcsiszolniuk...

G.: Ön mit tart fontosabbnak: a szép hangot, a briliáns énektechnikát, vagy a meggyőző előadásmódot?

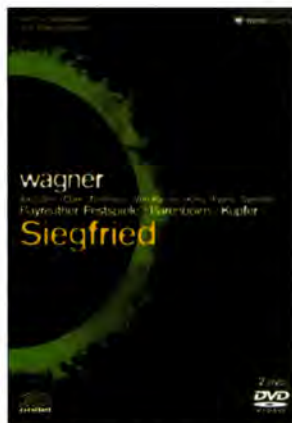
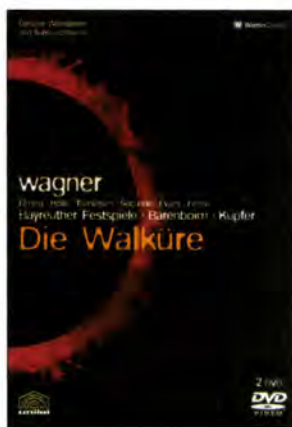
H. H.: Mindig ezek kombinációját keresem. És figyelem az énekesek muzikalitását. Magam nem szavazok, csak akkor van szerepem, ha egy versenyző megítélésekor vita alakul ki a zsűriben – akkor viszont döntő a voksom.

G.: Ki írja elő, hogy mit énekeljenek a versenyzők?

H. H.: Minden indulónak be kell küldenie a verseny titkárságára egy repertoárlistát, tizenöt darabdal, s kérjük őket, hogy tegyenek bele dalokat, oratóriumrészletet és operaáriákat is. Különdíjakkal ösztönözzük a daléneklést. Végül az illető maga határoz, hogy mit ad elő, de ha bejut a fináléba, ott már a zsűri dönt. ■

Az első három helyezett: Robin Tritschler, Dobay Kinga, Joshua Ellicott

**RICHARD WAGNER:
A NIBELUNG GYÜRŰJE**

**John Tomlinson, Siegfried Jerusalem,
Anne Evans, Günter von Kannen**

**A bayreuthi Festspielhaus
zenekara és kórusa**

Karmester: Daniel Barenboim

●●●●○

Bizonyára mindenki látott már épületet, amely egykor újszerűségével hódított, ám néhány évtized múltán megszokottá vált, a csillogás megkopott, hirtelen megöregedett, patina nélkül, morzsalékosan. S miközben a klasszikus alkotások mit sem veszítenek eleganciájukból, mellettük a hajdan volt modern sokszor szánalmasan avittnak tűnik. Nem egy operarendezéssel is hasonló a helyzet. Franco Zeffirelli, Otto Schenk vagy Nádasdy Kálmán sok évtizedes színrevitelei sikerrel játszhatók manapság is, de ki merne felújítani egy-egy túlságosan is korhoz kötött rendezést húsz esztendő múltán?

Nem Wagner színpadi utasításait és diszleteit kérem most számon Harry Kupfer főművén, az 1988-as betanítású bayreuthi Ringen. Az egykor kelet-német sztárrendező még csak nem is hozakodott elő olyan pszichologizáló átértelmezésekkel, mint tíz évvel korábban A bolygó hollandiban, és nem is aktualizálta A nibelung gyűrűjét, miként Patrice Chéreau 1976-ban vagy Jürgen Flimm 1999-ben. Kupfer produkciójának egyetlen hátránya, hogy az általa kreált világ mára reménytelenül elavult.

Másfél évtized múltán nincs ember, akit lenyűgöznének a színpadkép forradalmának gondolt látványelemei: a rock-koncertekről ismert füstölés és villódzó lézer. A Nyolcadik utas a halál anti-utópiájának jegyében formatervezett metáldiszletekre, kazánokra és vastraverzekre ugyancsak legyintünk: hányszor előttük már! Mi maradt hát? Nyomasztó félhomály, amelyben épphogy sejteni a cselekményt, suhogó lebernyegek, néhány divatjamúlt napszemüveg és a korszak komputer-monitorainak zölden vibráló katódfénye. Azóta három új színrevitelt ért már meg a Festspielhaus, és ha egyszer majd azokat is piacra dobják, gyaníthatóan a Kirchner-Rosalie-féle rendezés lesz a leginkább maradandó, pusztán azért,

mert világos, tiszta színekkel jelenített meg egy mindenkor divattól független, átlátható világot. Pedig Kupfer koncepciójának vannak valódi szépségei, ha nem is vizuális értelemben. „Törjön szét, mit alkottam én! Művem vesszen el! Csak egyet várok még, a véget!” – éneklí a bús-haragos Wotan A walkür második felvonásában, miközben dárdájával nagyot koppant. Ekkor – Kupfernél – leszakad az ég. A tátongó hasadék többször feltűnik még a későbbiek folyamán: innét hozza Brünnhilde Siegmund halálhírét, szétnyílik Siegfried meggyilkolásakor, és végül elnyeli az összeomló világot. A gyászzene alatt a reményvesztett Wotan e szakadékba dobja dárdája tört darabjait, akárha sírgödörbe hullajtana virágot. Lerogy, és látja: a túlparton Brünnhilde térdepel. A tragédia lezárult, elvégeztetett. Nem Wotan és Alberich harca, hanem az, amely az apa és imádott lánya között lángolt. Siegfried halálával mindketten elbuktak. Hogy mindez hiteles lehet, és a rendezés e ponton nem fordul giccsbe, annak köszönhető, hogy Kupfer megtalálta a legemberibb főistent, aki valaha színpadra lépett: John Tomlinsont. Az angol basszbanon hangjának és fizikumának teljében – Hans Hotter jó utóda – lenyűgöző Wotan. Nemcsak meleg hangszínének szépségével az, de színészi játékával is. Emberi, túlságosan is emberi, ahogy lányával évődik, ahogy ujjong, dühöng és megrendül. Érdemes érte végigülni a tizenhat órát. Sajátos, hogy méltó partnereket is leginkább a basszisták között talált a rendező: Philip Kang Fafnernek, Hagennek is féltelmetes, Günter von Kannen pedig olyan, mintha Wagner eredetileg is rá szabta volna Alberich figuráját. A hősökkel kevésbé vagyunk szerencsések: bár tagadhatatlan, hogy Siegfried Jerusalem – nomen est omen ő Siegfried – ezúttal a legjobb formájában énekel, Paul Elming hajléktalanra formált Siegmundja minden tekintetben hagy kívánnivalót maga után. Anne Evans (Brünnhilde): nagy test, szép hangszín, kevés levegő. A gibichungok bányászokból, tűzoltókból és martinászokból verbuvált serege, ha vitézeknek nem is, de kórusnak nagyszerű.

Daniel Barenboim vezénylésében pedig minden megvan, amit a közönség elvár egy hatásos Ring-produkciótól: sejtelmes pianók, gyilkos fortisszimók, örvénylő vonós futamok, dobhártyarepesztő fúvósok – egyvalami hiányzik csak: a zsenialitás. Az, ami annyira egyedivé teszi Furtwängler, Knappertsbusch vagy Thielemann előadásait.

Rockenbauer Zoltán

Warner Music
2564 62318-2, 62319-2,
62320-2, 62321-2

BARTÓK: A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA
John Tomlinson, Sally Burgess – ének
Opera North Zenekara
Karmester: Richard Farnes

●●●●○

A világ a maga módján megemlékezik a Bartók évfordulóról (néhol ambíciózusabban, figyelmesebben, mint magunk), így az elmúlt hetek egyik meglehetősen nyilvánosságot kapott újdonsága a Chandos angol nyelvű Kékszakállúja. A felvétel két koncertszerű előadáson készült a Leeds Town Hallban. A kiadást a Peter Moores alapítvány szorgalmazta és támogatta. Fontos ezt hangsúlyozni, mert az alapító, Sir Peter több évig rendező asszisztensként tevékenykedett a bécsi Staatsoperben, mignem a családi megavállalkozás visszavázta az elnöki székbe, ahol nem felejtette el, mily szép időt töltött a műsák körében.

Adódik a kérdés, hogy bár a tett dicsérendő, de, egyáltalán lehetséges-e hiteles Kékszakállú másképp, mint magyarul? Nos, a CD-t hallgatva csupa pozitív benyomásunk keletkezhet, kezdve a kényes prologtól, aminek megszólalása Giles Havergal fordításában kifejezetten jó. Az opera nem az ismert magyarról-angolra tükörfordításban hangzik el, az az érzésem, hogy a köznyelvhez közelebb álló, mégis költői sorokat írt John Lloyd Davies az énekesek számára, Tomlinson képességeit nem kell méltatni, Borisztól Wotanig mindig pontosan eltalálja szerepe karakterét. Kékszakállúja már az élet delelőjén túl járó férfi, aki a megváltásban reménykedik, és csalatkozik. Az indulatai, a hangvétele is e felfogásnak felel meg, néha recsegősen szól az elszánt Judithoz. Bennünket a jobbnál-jobb magyar Juditok elkényeztettek, a brit mezzo nem kél velük versenyre: más. Ő és a karmester is megértette a partitúrát. Összegezve: bizony érdekes ez a produkció, aki szereti a művet, nem hagyhatja ki a felvételt.

Albert Mária

Chandos Records – Karsay és Társa
Chan 3133

CLAUDIO MONTEVERDI: ORFEO
Simon Keenlyside – ének; Concerto Vocale,
Collegium Vocale Gent; Karmester: René Ja-
cobs, rendező és koreográfus: Trisha Brown

●●●●○

Sokat lehetett hallani, és szinte kizárólag dicséző szavakat, a brüsszeli La Monnaie színház előadásáról, amelyet később Londonban (Barbican Center) és az Aix-en-Provence Fesztiválon is játszottak. A három „húzónév” (van persze több is) külön-külön is figyelemfelkeltő, hát még együtt! A címszerepben Simon Keenlyside, a karmester René Jacobs és a rendező-koreográfus (együttesét is kölcsönadta a produkcióhoz) Trisha Brown vonzereje vitathatatlan. Hogy a zene, a szöveg és a mozgás totális szimbiózisba valóban olyan revelatív módon valósult meg, mint ahogy azt a Daily Telegraph kritikusa írta, számomra kétséges. Ami az előadás zenei részét illeti, nem lehet okunk a panaszra. A hangzás testessége nem akadályozza a zene könnyed folyását. Keenlyside Orfeója a rendezői koncepcióhoz igazodik, színpadi jelenléte ennek megfelelően szertartásos, ami gyakran merevséggel párosul. Nehéz az Orfeót a színpadon szembeni mai elvárásokhoz igazítva megrendezni (ebben is tökéletes ellentéte Monteverdi utolsó operájának, a Poppea megkoronázásának), és az is kérdés, hogy van-e benne egyáltalán rendeznivaló. Házasítása az absztrakt táncszínházi nyelvvel elsősorban termékeny ötletnek látszik, végül azonban a darab szcenizációs problémáját nem-hogy megoldaná, inkább elmélyíti. Miközben a táncosok és az énekesek egyszerű és szép koreográfia szerint mozognak (bevallom, ez egyszerű szépség túlonúl is artisztikus számomra...) azon kapja magát az ember, hogy jobb nem nézni őket, mert elterelik a figyelmet a zene apró eseményeiről.

Molnár Szabolcs

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMD 9909003-04 (DVD)

HÍRES TENORÁRIÁK – VERDI
Bartha Alfonz, B. Nagy János, Gulyás Dénes, Ilosfalvy Róbert, Kelen Péter, Kónya Sándor, Simándy József – ének

●●●●○

A háromtenorság óta nagy divatja van a válogatásoknak. Sztárenekesek lemezeiről összevágnak felvételeket, időnként hajánál fogva rántanak hozzá „tematikát”, és kész a sikeralbum. Gyakori a szerzői kompiláció is. Most a Hungaroton szűrte ki archívumából neves magyar tenorok Verdi-áriáit. Hét énekes lép elénk különböző „korszakokból”, különböző súllyal, de szinte azonos minőségben. A legolaszabb hang B. Nagy Jánosé, a legdinamikusabb Gulyás Dénesé, a legfűtöttebb Kelen Péteré, a legolvadóbb Ilosfalvy Róberté, a leghíresebb Kónya Sándoré; Simándy Józsefé a legérettebb, Bartha Alfonzé pedig... a legletűntebb. Utóbbiról egy magyarázó sor: e nyitott, testetlen lírastílus mára valóban elpárolgott, miközben efféle flexibilis, gondtalanul csengő vocéra nagy szükség lenne.

A Verdi-életmű kronológiája szerint haladunk a Requiem szülője kivételével, ebből ugyanis a lemez fináléja lett, afféle bönuszként 16 operária után. Nagyon hiányzik egy-két ária, a művészek fotóiról nem is beszélve, azt viszont jólesően állapítjuk meg, hogy az összes most egymás mellé sorolt ária felvétel kiállja a nemzetköziség próbáját: bármely náció büszkélkedne vele. Ha lehetnek csúcsei egy eleve magas színvonalú válogatásnak, akkor B. Nagy János Riccardója, Gulyás Gabriele Adorno-áriája és Simándy előadásában Otello halála a legemlékezetesebb. Külön öröm, hogy a sokszor 30-40 éves szalagok tisztán szólnak, s hogy Gardelli, Ferencsik, Erdélyi és Medveczky ma is vállalható tempókkal, stílusjegyekkel segítették szólólistáikat. Így még az sem baj, hogy e CD inkább szól a híres tenorokról, mint Verdi-áriákról.

Ókovács Szilveszter

Hungaroton Classic
HCD 32425

MOZART: ÁRIÁK

Magdalena Kožená – ének
A Felvilágosodás Korának Zenekara
Karmester: Sir Simon Rattle

●●●●○

Két fenomenális muzsikus együttműködésének első hangzó dokumentuma a Deutsche Grammophonnál megjelent CD. Épp egy tucatnyi Mozart-áriát énekelt föl a világhírű cseh mezzó, a zenekari kíséretet Sir Simon Rattle irányította. Nem afféle „kirándulás” ez a lemez: lepjük meg a nagyérdeműt valami kunszttal! Koženának mondani-valorja van ezekről a kompozíciókról, mint ahogy mindenről, amit a „szájára vesz”, legyen az népes cseh műdal, vagy Britten elbűvölő altatója. Talán épp a kifejezés szándéka teszi a tizenkét ariá közül a legérdekesebbé azokat, amelyek nem az ő fahájából valók. A Cherubino-áriák persze megragadóan finom stílusban szólnak meg, de az igazi valomást Mozartról Susanna ariája, Fiordiligi monológja, Despina filozofikus okoskodása, Vitellia szenvedélyes beismerése szolgáltatja. Natural Mozart singer – írják róla, ez magyar túlkörfordításban bizonyára bántó és lekicsinylő lenne. Kožená különös jelenség a mai énekes-piacon, a marketingje épp olyan profi, mint egy filmsztáré, professzionális a honlapja, amelyek bizonyos képeit csak fanklubjának tagjai nézegethetik. De ők sem tehetnek fél lépést sem a magánélethez. Pedig tudnivaló, hogy nexusa a karmesterrel nem pusztán zenei természetű, s a kapcsolat gyümölcse alighanem már vidáman fut és beszél. És e nem titkolt, de nem is reklámozott viszony nyilván sokat ad két egyenrangú okos embernek. De spekuláció helyett gyönyörködjünk a válogatásban, amelybe három betét- illetve koncertaria is került.

Albert Mária

Deutsche Grammophon – Universal
00289 477 6272 AH

RICHARD STRAUSS: ELEKTRA

Nilsson, Rysanek, McIntyre – ének
A New York-i Metropolitan Zenekara
Karmester: James Levine
Rendező: Herbert Graf

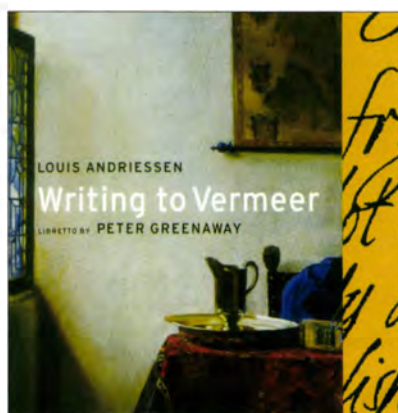
●●●○●

Ágamemnon! – siratja atyját a megalázott címszereplő Strauss inyencoperájának második jelenetében. Birgit! – így mi.

Jelen kiadványt, tizenhét perces ovációstul, visszamemlékezésével a sztáregényre, Birgit Nilssonra hegyezték ki. A svéd hölgy pályája, vitálkapacitása, elpusztíthatatlan hangvolumene, partnereinek sora tiszteletet parancsoló (Ring-ciklusa Soltival fenomenális), hát még a sikerei és kora. 1980-ban már ő is ott tart, mint a legtöbb idősödő diva: őszintén nyilatkozta éveit számát, hiszen dob vele az attrakción. Nagy visszatérés ez, Rudolf Bing húsz éve mit csuklózott, ám azóta és most is ő mosolyog a New York Times címlapján – Bing meg már rég sehol. Hatvanegy éves a drámai szoprán, amikor az egyenes tévéadásban közvetített Elektra előadásába lép. Félve érik a felismerés: hisz Nilsson hangja kontroll nélkül imbolyog! Hisz hamis! Az ünnepelt falat rengető decibeellek ugyan, de élesen és egyenesen kiáltozik, nincs rá diszkrétebb szó. Ellenben a bécsi Rysanek – Nilsson árnyékában állandó Chrysothemis – monológja a Saloméből ismert zenekari extázist hozza el, s a csaknem perfekt heroina-énekletést is üdvözölhetjük benne. De hát kit és miért ünneplünk most? És kit kér föl majd pár hónap múlva Götz Friedrich Elektrának? Nem az Elektra-éneklés Nilsson, hanem Rysanek, persze, aki nem hibátlan, mert háromvonalas B felett már az ő hangja is dárdszerű. Elektra nélkül nincs Elektra – a DG másik moziját viszont látni kell, csak hogy abban Friedrich asszonyai már Leonie Rysanek előtt mossák a vér- és esőáztatta köveket.

Ókovács Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4111

LOUIS ANDRIESSEN: WRITING TO VERMEER

Narucki, Bickley, Hannigan – ének: Schöenberg és Asko Ensemble, De Kickers Gyermekkor, karmester: Reinbert de Leeuw

●●●●○

A hat jelenetből álló opera ötlete és librettója a zeneiális filmrendezőtől, Peter Greenaway-tól származik, aki az 1996-os nagy hági Vermeer-kiállítás ünnepi megnyitójára fiktív leveleken alapuló előképet készített. A leveleket a festő életét meghatározó három asszony írhatta volna a németalföldi festészet e különös óriásának. Ebből a jeles alkalmából létrejött együttműködésből bontakozott ki a holland komponista operája. Andriessen egyébként nem először dolgozott Greenaway-jel: az M is for Man, Music, Mozart című film (lefordítani nem érdemes, magyarul elveszti bon mot jellegét) is kettőjük alkotása. Az utrechti születésű zeneszerző muzsikos édesapjánál, a szintén komponistaként ismert Hendrik Andriessennél tanult, majd Milánóban, illetve Berlinben Luciano Berio lett a mestere. Ami nem jelenti azt, hogy Berio útján járna; a Writing to Vermeer zenei világa sokkal közelebb áll Elgar és Britten posztromantikus hangvételéhez. Jól követhető, szép motívumok adják a „levélopera” érdekességét. A címzett természetesen nem szólal meg; a három asszony, Vermeer szigorú anyja, áldozatos felesége és kései műzsája, Saskia de Vries olvassa föl a leveleket, amelyek a kórus közbevetéseivel helyenként megindítóan lírai, másutt izgalmas dialógusokká alakulnak. Olyan ez a muzsika, mintha opálos, finom hangpára permetezne ránk a Delft fölötti felhőkből. Kétféle a gyermekkor, a két kamaraegyüttes hangzása pazarul összesimul. Michel van der Aa felelős az elektronikus effektekért, amelyek azt a bizonyos sejtelmes-opálos emelkedettséget kölcsönzik a darabnak.

Albert Mária

Nonesuch – Warner Classics
7559-79887-2

TRAGIKÁK

Véronique Gens – ének
Les Talens Lyriques
Karmester: Christophe Rousset
Virgin Classics – EMI
 00946 346762 2 9 ●●●●○

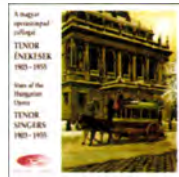
Egy évszázad tragika-szerepeiből, Rameau, Lully, Mondonville, Leclair, Gluck operáiból ad izelítőt a francia szoprán, aki ma már a régizene egyik ünnepest sztárja. Amikor egyedül viszi a szerepet – finnyás kritikus, akinek semmi sem elég jó – kevésbé nyeri el tetszésemet. A magasabb regiszterben több a voce, mint a szöveg, noha Lullynél, aki tudvalegőleg Molière szindarabjaiból, a színészek deklamálásából alakította ki saját stílusát, a szólistát egyértelműen a szavaknak kellene vezetniük a kifejezésben. A hatás azonban elementáris akkor, amikor Rousset és profi együttese ebben rásziget: egyes bosszúáriákat olyan tüsszel kísérnek, hogy szinte meggyulladnak a húrok. A drámai szünetek, a hirtelen hangulati váltások – legyen szó áriáról, zenekari közjátékról, balettről vagy nyitányról – rendkívül hatásosak. VT

ÁRIÁK, JELENETEK
SIMÁNDY JÓZSEF
Hungaroton Classic
 HCD 32463

Ideje volt már újabb Simándy-válogatást közreadni – és még erre se fért az a Virágária-rádiófelvétel, amelyről tanítani lehetne a messa di vocét ifjú tenoroknak, magas B-n. Mindegy, a mostani merítés is tanulságos, ráadásul a hosszú pályájú csillag leg-

sebb korszakából való; túlzásnak hangzik bár, de Simándy fűtött művészete egyaránt otthonos az összes hősszerepben Edgartól Lohengrinig! Érzéke és technikája elsősorú Lenszkijé és Rodolffá is tette, sőt, a korongnak épp legjobbjára gazdagon árnyalt Csajkovszkij-ária. Drámai hőfok tekintetében a Nilus-parti jelenet vezet. Molinari-Pradelli vezénylése ugyan meghallatszik rajta – ahogyan sajnos az is, hogy Takács Paula ötven éve ünnepest stíljé felett eljárt az idő (persze, Fodor János iparos-Petúrja felett ugyanúgy). Egyetlen eredeti nyelvű részlet ez az Aida-szín, ám a tenorista ragyogó magyarja is problémátlan. Kiadók, ha csak lehet, még több Simándy-kincset, ezeret! ŐSZ

TENOR ÉNEKESEK 1903-1955
Pannon Classic
 8025

Elhivatott stáb áll az ötödik historikus válogatás mögött, így őket megbán-tani végképp nem akarván írom: régi magyar tenorokat bemutató lemezük első számát borító nélkül fel sem ismerném, pedig egy időben a Trisztánra keltem-feküdtem. Ahogy előrébb haladunk az időben, és a fonográfhangból sellak lesz, majd magnószalag, földben-émlékezetben is elporladt énekesek egyéniségének mind több jegye tárul elénk. Kiderül, hogy 1930-ban még Bánk híres sorai is egészen más szavakkal szóltak, s hogy a Hoffmannból Ferenc ravasz dalát '49 tájt még nem spieltenor bárkik, hanem Fekete Pálók énekelték, lenyűgöző technikával. (Sajnos, a nyomda ördöge Fehér Pált ír...) Pataky Kálmán viszont adós marad a Posta-kocsis magas D-jével, de „olvasztott arany” hangon frazírozza Belmonte áriáit, Laczó István Otellóját pedig oly jó volna sztereóban, karcmentesen hallanunk! Sajnos, nem lehet – szerencsére így legalább igen. ŐSZ

VIVALDI: GRISELDA
Marie-Nicole Lemieux,
Veronica Cangemi
Simone Kermes,
Philippe Jaroussky – ének
Ensemble Matheus, karmester:
Jean-Cristophe Spinosi
Naïve – Karsay és Társa
 OP 30419 ●●●●●

A Naïve újdonsága, Vivaldi Griseldája a nemzetközi lemezpiacon komoly érdeklődést váltott ki. A muzikológusok kutatásai nyomán kiegészülő művek arról tanúskodnak, hogy a négy évszázad szerzője kitűnő drámai vénával bírt. Az 1700-as évek első harmadában a szövegek minősége, a dramaturgiai szerkezet átláthatósága egyre fontosabbá vált. Apostolo Zeno költő Griselda-librettóját például a komédia korabeli és máig utolérhetetlen nagymestere, Carlo Goldoni dolgozta át. A csábítás és csalás fölött diadalmaszkodó Griselda egyébként szerelemgyerek, persze csak átvitt értelemben: az operában mutatta be

Vivaldi szerelmes művészi hódolatát tanítványának, Anna Girónak 1735-ben, a Teatro S.Samuuele falai közt. A kiadók múltba fordulása néha öncélú, itt erről szó sincs. Nagyszerű csapat állt össze, és nemcsak ennek a darabnak a felvételére. A hegedűművész-karmester, Jean-Cristophe Spinosi húszéves korában alapította a Matheus Kvartettet, ami azután az ensemble alapját adta. Érdekes, hogy az együttes, akárcsak William Christie Les Arts Florissants-ja egy régióhoz kötődik, Matheusék Bretagne-hoz és Brest kikötővárosához. Az együttes kiterjedt turnéi során csak Bécsig jutott, Budapesten a Griselda egyik szólistája, a Titus kegyelme előadását beugrással megmentő ifjú tenorista, Stefano Ferrari járt. Ám Sophia Coppola Marie Antoinette-ről szóló filmjében akár láthatók is a muzsikusokat. A CD-ről megismerhetjük napjaink kontratenor sztárját, Philippe Jarousskyt, aki Spinosihoz hasonlóan hegedűsként kezdte zenei pályáját, majd a barokk muzsika fellegváraiban, Royaumont-ban és Ambronay-ben debütált énekesként. A teljes játékidő ugyan csaknem három óra, valódi zenei gourmet-knak kifejezetten ajánlott időtöltés.

Albert Mária

KARÁCSONY KIRI TE
KANAWÁVAL
A COVENTRY KATEDRÁLISBAN
Warner Classics
 450999001 2 ●●●●○

Kérdezheti az olvasó, mit keres egy áhítatos, karácsonyi énekcsozor a zenei színházi felvételek között? Az egyik válasz: Kiri Te Kanawa bármely körülmények között igazi prima donna assoluta. Továbbá: a recenzens elfoglaltságát jelent be, mert odaadó híve az operacsillagnak, akit látha-

tott-hallhatott próbán is dolgozni. Így tudja jól, a brit szopránnál egyetlen dalocska, egy taktus sincs dobva, csupán üzletileg tekintve. Hiszen, aki ilyen jeles művész, már nem engedheti meg magának a Mahler emlegette slamposságát. Nos, a karácsonyi dalok – közsímszerepek és kevésbé azok – mind úgy hangzanak el, mint ha egy németalföldi miniatúra kelne életre. Ugyanakkor páratlanul egyszerű, keresetlen és humánus Kiri Te Kanawa minden megszólalása, de elég „historikus” ahhoz, hogy belesimuljon a híres Coventry katedrális miliójéba, alkalmazkodjon a hatalmas egyházi férfi- és fiúkar emelkedett tónusához. A BBC Filharmonikusokat a készséges Robert Stapleton vezényli, az énekesnő gyakori partnere. Szép ünnepest hozza! AM

A beboptól Bartókig

Oláh Kálmán első díjat nyert a Thelonious Monk Jazz-zeneszerzői Versenyen. A Liszt-díjas zongorista és zeneszerző *Always (In memoriam Ablakos Lakatos Dezső)* című kompozíciójával nyerte meg az amerikai zeneszerzői jogvédő iroda, a BMI által finanszírozott, 10 ezer dolláros fődíjat, amelyet a washingtoni Kennedy Centerben tartott nagyszabású gálaesten adtak át neki. Az ünnepségen Jacky Terrasson, John Patitucci és Teri-Lynn Carrington adta elő a díjnyertes szerzeményt.

➡ Pallai Péter

Foto: Kassay Róbert

Gramofon: *A szerkesztőség nevében is gratulálok a sikerhez. Felkérést kaptál a részvételre, vagy te jelentkeztél?*

Oláh Kálmán: A nyáron az interneten véletlenül a Thelonious Monk Intézet honlapjára tévedtem. Jelentkeztem. Rájöttem, a kompozíciós versenyre való nevezéshez elég, ha beküldök egy már korábban megírt számot. Őszintén szólva: a pénz is motivált egy kicsit. Nem csekély összegről volt szó, és bejött – mintha csak lotóztam volna.

G.: *Megszabták, hogy milyen formációra komponáljanak a résztvevők?*

O. K.: Minimum trióra és maximum szeptettre, de előnyben részesítették a kifejezetten zongorára szerzett darabokat, mert párhuzamosan folyt egy zongoraverseny is.

G.: *A kiírás kifejezetten jazz-zeneszerzőknek szólt. Mivel a jazz egyik lételeme a rögtönzés, mennyi előre megírt és mennyi improvizációra hagyott résznek kell lennie egy ilyen kompozícióban? Vagyis miben különbözik a jazz-zeneszerzés a klasszikus komponálástól?*

O. K.: Jazz-zeneszerzést igazából nem lehet tanítani. A klasszikus zeneszerzés szabályait kell elsajátítani. Emellett hangszeres és rögtönző jazz-zenésznek kell lenni ahhoz, hogy valaki jazzt komponáljon; olyannak, aki több stílusban is otthon van. Jómagam a jazzkompozícióhoz – felépítés, forma és motivikus építkezés szempontjából is – az elemeket a klasszikus zenéből veszem, és úgy ülök neki egy jazzdarabnak, hogy ezeknek a klasszikus szabályoknak is megfeleljek. A különbség az, hogy egy jó jazzkompozíció természetesen rövidebb. Ugyanakkor meg kell adni az improvizációs részek vázát, és pontosan jelezni, miként épüljön fel a megszólaló mű, függetlenül attól, hogy bizonyos részeket nyitva hagyunk.

G.: *Az *Always...*-t a néhai Ablakos Lakatos Dezső emlékének ajánlottad. Ez hogy történt? Először*

megszületett a fejedben a téma, és utána rájöttél, hogy az Ablakos Lakatos Dezső emlékéhez illik, vagy fordítva: először erre a csodálatos szaxofonosra gondoltál, és ez a gondolat inspirálta a kompozíciót?

O. K.: Az utóbbi, hiszen a darab aznap délután született, amikor Dezső emlékére a Magyar Rádió Márványtermében egy csodálatos emlékestet rendeztek, amelyen én is felléptem. Jóformán egy óra alatt szereztem a darabot. Az járt a fejemben, hogy milyen szép lenne este olyasmit játszani, ami kifejezetten az ő emlékére készült.

G.: *Ez a páratlan zeneszerzői siker egybeesik a Bartók-emlékével. Ennek keretében, főleg trióban, olyan Bartók által sugallt rögtönzéseket produkáltál, amelyek már a kortárszene határát súrolták. Ablakos Lakatos Dezső és Bartók Béla emléke más-más világ. Hogy fér meg a kettő együtt?*

O. K.: Tényleg messze áll egymástól a két zenei világ, bár Dezső olykor tudott nagyon modern stílusban is improvizálni. Az emlékére írott darab kifejezetten dallamos, szerintem szélesebb rétegekhez szóló kompozíció, a többi mostanában szerzett darabom ennél sokkal modernebb és kevésbé populáris. Annak ellenére, hogy az Always... nem mainstream stílusú darab, Dezsővel kapcsolatban nekem mindig az igazi jazz jut az eszembe, a bebop, ami szerintem minden jazz-zenész anyanyelve. Tanulhatunk még különböző nyelveket, de ne feledjük az anyanyelvünket! A bebop akcentusainak, stílusvonulatainak elrejtve mindig ott kell lenniük az improvizációban, bármilyen zenét játszunk is. Azért csodálgattam annyira Dezső játékát, mert ő vérbeli jazzmuzsikus volt.

Bármilyen más hatás ér engem, azért időről-időre mégis visszatérek az igazi jazzhez. Erről eszembe jutott Sztravinszkij egyik gondolata a jazzről: „Ha a jazz arra törekszik, hogy modern zenei hatásokat szívjon magába, már nem jazz többé, és nem is jó.” Persze azóta több jazzmuzsikus bebizonyította, hogy ez mennyire nem igaz, ugyanakkor elgondolkodtató, vajon milyen határokon belül nevezhetünk egy produkciót jazznek. Egyáltalán szükséges-e, hogy annak nevezzük, vagy hívjuk inkább contemporary improvisationnek?

G.: *Előtted már olyan, egymástól teljesen eltérő stílusban játszó jazz-zenészek is merítettek inspirációt Bartók műveiből, mint Charlie Parker, Stan Kenton vagy Dave Brubeck. Mi az, ami a magyar zeneszerző munkásságát relevánssá teszi egy jazzmuzsikus számára?*

O. K.: Elsősorban jellegzetes harmóniavilága és talán még az, hogy például a Schönberg–Webern-féle vonallal

A djátadó gálán
Washingtonban, John Patitucci
és Wayne Shorter társaságában

szemben Bartóknál – még a legmodernebb műveiben is – az atonális érzést keltő hangzások mindig keverednek a tiszta, tonális részletekkel. Tehát bármennyire is modern zene, van tonalitása, ami szerintem a jazzben is nagyon fontos. Újabban a bartóki dallamvilág foglalkoztat leginkább, pontosabban az úgynevezett polimodális dallamvilág, amit még szerintem jazzzenészek nem nagyon aknáztak ki. A polimodalitás a népzeneből jön. Ez többféle modális skála egyidejű alkalmazását jelenti. Persze nem ilyen egyszerű, de Bartóknak van erre egy módszere, és ez még további lehetőséget nyújt nekünk, hogy a bartóki dallamkonceptiót a saját műfajunk keretein belül is alkalmazzuk.

G.: *Te már 1995-ben felvetted a szextetteddel a Polymodal Blues című szerzeményedet, amelyet most Bolla Gáborék Avignonban maguk is albumra játszottak.*

O. K.: Igen, ennek nagyon örültem, és nagyon tetszett, ahogy játszották.

G.: *Mi lett volna, ha azt a szerzeményedet küldöd be? Szerinted nyert volna?*

O. K.: Nem valószínű. Pedig ebben a 12 ütemben van pár ötlet: egyrészt a polimodalitás bluesformába öntve, másrészt a téma eredeti hangszerelésében bizonyos kontra-punktikus elemek (kánon, tükröszimmetria) is fellelhetők. Tehát, ha valaki igazán elmélyed ebben az ütemsorban, akkor sok mindent talál benne. Ezzel együtt, ezen a jazzzeneszerzői versenyen nem hiszem, hogy nyert volna, mert egy ilyen 12-ütemes blues előadásában inkább az dominál, ami utána jön, vagyis az improvizáció. A téma nagyon rövid, a Polymodal Bluesnak – szerintem – akkor van igazán hatása, ha az improvizációkba is bele tudják szólni a polimodalitást a zenészek, ami persze nagyon nehéz.

G.: *Merre tartasz zeneileg? Ambicionálsz a kortárszene, a komponáltabb darabok irányába történő elmozdulást, vagy szívesebben maradnál jelenlegi „kétlaki” állapotodban?*

O. K.: Azt hiszem, hogy nem csupán kétlaki vagyok, hanem „többlaki” – ezt akarom megtartani, sőt arra töreksem, hogy minél többlakibb legyek. Mindenképpen sok irányban akarok tovább fejlődni. Azonban azt, hogy milyen új hatások fognak érni, nem tudhatom előre. ■

Oláh Kálmán honlapja:

www.kalmanolah.com

Oláh Kálmán és formációinak következő koncertjei:

2007. január 18., Párizs, New Morning jazzklub

2007. január 29., Miskolc, Művészetek Háza

Pege Aladár (1939–2006)

Filmkockák a nagybőgő Paganinijéről

Összeállította: Ziperovszky Kornél

„A magyar jazznek első olyan alakja volt, aki a forradalom után itthon és a nemzetközi színtéren is jelentős sikereket ért el. Ettől a hazai bezártságban a szabadság jelképévé is vált. Mérhetetlen virtuozitással játszott hangszerén, ehhez fantasztikus improvizációs készség társult. Ezzel vált külföldön is ismertté. Nekem rendkívül sokat jelentett, hiszen gyakran léptünk fel együtt.”

(Babos Gyula)

Sokszor titulálták a nagybőgő Paganinijének, a neves szakírót, Joachim Ernst Berendt viszont inkább Django Reinhardthoz hasonlította. Pege mindig azt emlegette, hogy aki sokat gyakorol, sokat dolgozik, és van tehetsége, sokra viszi. Hangsúlyozta, hogy nem jazzmuzikus, de ezzel sokakat irritált a hatvanas évek közepétől, amikor a jazz műfaj emancipációját csak milliméterenként lehetett kicsikarni a magyar kulturális közéletben. Részéről ezt nem annyira lekicsinylésként kellett érteni, inkább csak prioritásait szögezte le: nagybőgőművész volt, hiszen (klasszikus) nagybőgő zenész-tanári diplomát szerzett a Zeneakadémián, ott is maradt a tanszéken tanársegédnek, mesterkursusra a Berliini Filharmonikusok szólóbőgőséhez járt. Tudásának és sikereinek ez az alapja – mondta.

„Azt szokták mondani, hogy a Pege-iskola, az igazi iskola. Akik az én zenekaromban voltak, nem csak zenét kellett, hogy tanuljanak, hanem bizonyos fegyelmet is. Anélkül nem tudnak labdába rúgni. Az is igaz, hogy nálam bárki játszik, mindig jobban játszik, mint bárki mással, mert muszáj, hogy tartása legyen. Ez csak a jazz vonalon van így, a klasszikus vonalon nem, mert

amikor jönnek hozzám a klasszikus koncertre próbálni a partnerek, akkor már nekem kell mondani: nem lesz sok ez a próba? – Ali, hát mit képzelsz, próbálunk, és javítjuk... – mondják. Enélkül nem megy.”

(Gramofon, 2001. január)

A jazz mint bűvópatak csörgedezett néhány évig Magyarországon. De az Astoria és más szállodák éjszakai bárjaiban, alaposan betechnikázott – és ezen nem az erősítést kell érteni – helységeiben néhány kiválóság jazzt is játszhatott a szórakoztató zene alatt és mellett. A Dália Klub megnyitása előtt azok tartották fenn a hagyományt, akiknek még az ötvenes évek erőltetett, gyanakvó, lefojtott légkörében is olyan nevük volt, hogy nekik nem tiltották meg a zenélést. Egyikük volt az akkor még ifjabbnak nevezett Pege Aladár (apja ugyanezen a hangszeren megbecsült zenész volt, felmenői végestelen-végig muzikusok), akit technikája és tehetsége mellett az is kiemelt társai közül, hogy képes volt bármit feláldozni azért, hogy játszhasson, s szinte bármilyen körülmények között képes volt muzsikálni. Akik majdnem ötven évvel később hallották zenélni a belváros egy másik pontján, a Fat Mo's Music Clubban (az ideiglenesen tartózkodó angolszász és egyéb külföldi üzletemberek és egyetemisták kocsmájában), át is élhették ezt.

„Az a rettentő elszántság, elkötelezettség, ami jellemezte, mindig csodálattal töltött el. A muzsikálás volt az élte, azon kívül szinte semmi másra nem jutott ideje, szórakozni nem járt, nyaralni sem utazott el. Azt a tempót, amit ő diktált, nem ajánlanám senkinek, de tény, hogy a zenélést nem lehet

félvállról venni, az sosem lehet hobbi. Ali kitartásával és szorgalmával gyakran példálózom a saját tanítványaim előtt.”

(Kőszegi Imre)

Pege személye összeköti a magyar jazz korszakait is: játszott még Szabó Józseffel, Beamter Bubival, nemrég pedig Kollmann Gábor vagy Révész Richárd (csak két nevet kiemelve a több tucatnyiból) voltak együttesének hozzá képest fiatal tagjai. A Bledi Jazzfesztivál, Montreux, a Jazz Yatra Bombayben, Sue Mingus ajándéka, a Down Beat kritikusai szavazás, az amerikai fellépés Hancockkal és Wynton Marsalisszal világra szóló sikerei voltak. Évtizedekig a legismertebb magyar muzikusnak számított külföldi jazzkörökben, mégsem akarta soha elhagyni az országot.

„Én nem disszidáltam. Pedig fantasztikus szerződéseket kínáltak fel. Azt is felkínálták nem egy esetben, hogy olyan koncertturnékat és lemezfelvételeket biztosítanak, hogy egy éven belül a legmagasabb fokra hághatok. Valahogy nem érdekelt. Mint ahogy olyat sem tettem soha, hogy valakinek ajánlkoznom volna. Ez nem fér össze a jellememmel. A mérleg jegyében születtem.”

(Interjúrészlet 1982-ből, Turi Gábor Azt mondom: jazz című könyvéből)

Raiffeisen Jazz Klub

Minden vasárnap 16.00 órakor a Klubrádióban

Szereti a jazzt?

Ismeri a jazz sztárjait?

Gyűjti az új lemezeket?

Hallgassa hetente a Raiffeisen Jazz Klubot.

Minden műsorban egy-egy jazzmuzsikussal vagy a jazz világhoz közel álló meghívott vendéggel beszélgetve, jazztörténeti, illetve jazzkritikai rovattal, programajánlóval és legfőképpen sok jó zenével próbáljuk izgalmassá tenni a vasárnap délutánt.

Hangoljon ránk, és ráhangolódik!

Klubrádió. Vélemények. Hírek.

Budapest	95.3	Esztergom	98.1	Keszthely	92.2
Ajka	88.8	Gyöngyös	88.9	Pápa	92.7
Balatonfüred	91.8	Kecskemét	97.7	Veszprém	90.6

Fotó: Jacky Lepage

„Egyszer minden tervemet meg fogom valósítani!”

Először akkor hallottam játszani, amikor a 2002. május 31-i Pat Metheny Group-koncert után a fenomenális gitáros és dobosa, Antonio Sanchez jamelt egy jóízűt a Bárka színház klubjában a magyar jazz néhány jeles képviselőjével. Az ekkor 14 éves Gábort is engedték beszállni. Még volt benne egy adag zabolatlanság és bárdolatlanság, ám mindenkit lenyűgözött virtuozitásával, a jazzirodalomban való jártasságával és stílusérzékelével – magát Methenyt is.

◆ Bércesi Barbara

Csodagyerekként indult, de ez a stempli nem feltétlenül jelentett számára előnyöket. Ahogy mondja, inkább gátolta az előrelépésben. Mára a helyzet megváltozott. Gábor néhány hete múlt 18, úgy érzi, mostanra megszűnt a jelentősége éveinek számának, szeretné, ha egyedül a játéka alapján ítélnék meg.

A zenével korán szoros kapcsolatba került. Szülei otthon sok igényes muzsikát, így jazzt is hallgattak. Befratták zeneiskolába, ahol először furulyázni, majd klarinézni tanult. Aztán átváltott a szoprán saxofonra, majd a tenorsaxofonra, de máig játszik szopránon is a tenor mellett, egykét szám erejéig. Biztos zenei alapokat szerzett, hiszen csaknem nyolc évig tanult klasszikus zeneiskolában, a jazz kifejezőmódjait viszont autodidakta módon sajátította el Coltrane-t, Davist, Sonny Rollinst hallgatva.

Gábor annak idején fontos döntést hozott, amikor egy hagyományos középiskolába jelentkezett. Idén érettségizik, közben pedig otthon gyakorol, s ha épp nem fogja kézbe a hangszert, gyakran akkor is valamilyen zenei gondolon töri a fejét.

Elgondolkodtató, hogy fiatal kora ellenére Gábornak nem a divatos jazzirányzatok, hanem a bebop, a modern mainstream jazz az alapvető megszólalási stílusa. De szinte mindenfajta zenében megtalálja azokat a momentumokat, amelyek gazdagíthatják zenei ismeretanyagát. A szórakozás forrása, s néha az inspirációé is a jazz-rock, a latin jazz, sőt a reggae is megfogta az utóbbi időben. Egyszer majd ő is szívesen játszana fusiont vagy kubai jazzt, ha lesz rá ideje és energiája.

Gábor és zenekara évek óta vesz részt nemzetközi jazzversenyeken, amelyekről igen szép eredményekkel tértek haza. Játszott egyebek közt a Montreux-i, az indiai Yatra, a Bukaresti és a Londoni Jazzfesztiválon. A Bolla Quartet 2005-ben megnyerte az európai jazzegyüttesek versenyét Avignonban. A rangos Hans Koller-díjat kétszer nyerte el, a második alkalommal egy kéthónapos New York-i ösztöndíjat kapott. Nem a bizonyítási kényszer hajtja – erre nincs is szüksége, hisz rendkívüli módon tisztában van

saját képességeivel, értékeivel, lehetőségeivel és céljával –, inkább új benyomásokat, ismeretéseket akar szerezni, világot látni, megtapasztalni, hogy más országokban hogyan él meg a jazz.

Nem kevés keserűséggel állapítja meg, hogy bizony sok helyütt a kontinensen pezsgőbb a jazzélet, mint Magyarországon. Több a jazzklub, jobbak a lemezkiadás feltételei, méltányolják a mainstream jazzmuzikusokat, és jobban megbecsülik a saját tehetségeiket is, mint itthon.

Adódik hát a kérdés: merre tekeri Gábor a kormányrudat az érettségi után? 2007 őszén mindenképp a kéthónapos New York-i tanulmányút következik, s ha még nem is látná lehetőségét egy hosszabb tengerentúli tartózkodásnak, szeretne valahol Európában, például Bécsben zenei diplomát szerezni.

Addig igyekszik minél több fellépéshez jutni a 2003. október 15-én, 15. születésnapján alakított zenekarával. A Quartet jam sessionok közös zenélései nyomán jött össze, meséli, idővel a zongora mögé Cseke Gábor helyett Szakcsi Lakatos Róbert ült, a bőgőnél pedig Oláh Zoltánt váltotta Orbán György. Mohay András dobos a kezdetektől vele játszik. Gábor most érzi úgy, hogy együtt van a zenekar, jól szól, és szívesen hallgatja vissza a felvételeiket. Köztük a standardeken kívül egyre több a saját szám, s előnyben részesítik a magyar szerzők, Gadó Gábor, Oláh Kálmán szerzeményeit is, hisz, ahogy mondja, azok bizony vannak olyan jók, mint bármelyik. Amikor ő maga ír, a legkülönbözőbb forrásokból, gondolatokból, érzésekből – a szerelem az egyik legerőteljesebb hatás – érkezik az inspiráció, s az eredményt csak akkor veti papírra, ha azt teljes mértékben a magáénak, belülről fakadónak érzi. Néhány hónappal ezelőtt a Bolla Quartet felvette új lemezanyagát Franciaországban, e pillanatban kiadót keres. Reméljük, a Gramofon 2007. tavaszi számában bemutat-hatjuk. ■

A Bolla Quartet honlapja:

www.thebollaquartet.com

Az év leghosszabb jazzfesztiválja

– Hétfő Esti Jazz, második kiadás

Sikeres évet hagy maga mögött a 2006-ban indult Hétfő Esti Jazz sorozat, amely tíz alkalommal állította reflektorfénybe a magyar jazzélet egy-egy kiválóságát, akik máshol nem hallható műsorral örvendeztették meg a publikumot. A HEJ 2007-ben is folytatódik, s újabb jazzművészeink készülődnek meglepetéssel a már a jazz-zene palotájának is nevezhető MüPában.

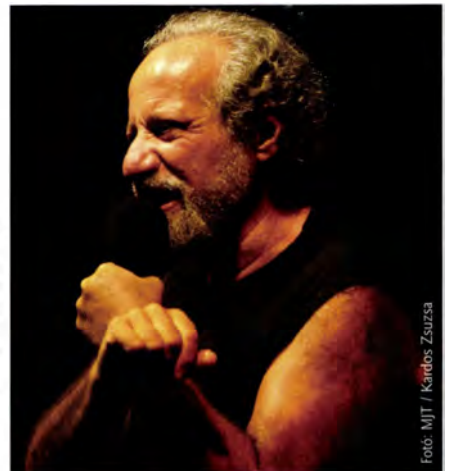

Foto: MJT / Kardos Zsuzsa

• Bércesi Barbara Berki Tamás

De maradjunk még az óévnél. December 11-én Berki Tamás integet majd 2006-nak a Fesztivál Színház színpadáról, aki jazzstandardeket és zenésztársai szerzeményeit is előadja. Ha a hatvanéves, Szabó Gábor-díjas scatvirtuóz fókuszba kerül, nem hagyja cserben, sem egykedvűen közönségét, ebben pedig most az Éliás–Dajka páros, Horváth Kornél, valamint a Bolyki Brothers is segítségére lesz.

2007-et a Fekete-Kovács Kornél, Artisjus és eMeRTon-díjas szárnykürt- és trombitaművész vezette Modern Art Orchestra koncertjével üdvözölhetjük. A január 15-ére eső hétfőn Fekete-Kovács A tölgy és a méh című darabjának erre az alkalomra készült hangszerelése csendül fel, melyet 2006. szeptember 13-án, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, a világhírű amerikai trombitás, Wallace Roney közreműködésével szólaltattak meg. A 2005 őszen létrejött húsztágú zenekar már bizonyította: nemcsak nevében modern, repertoárjában, lendületes

megszólalásában egyaránt előremutató művészi attitűd jellemzi. A Hétfő Esti Jazz február 26-i koncertje felér egy nyilatkozattal: a jazztradíciók tisztelete mellett a jazz előőrseiként ténykedő formációk is a Fesztivál Színházba valók! A tizenöt, különféle művészeti ágban alkotó előadó 2000 óta a Budbudas névvel azonosítja magát, amely szanszkritül annyit tesz, 'buborékok'. Buborékok, mert koncertzenekarként működnek, egyszerű, egyedi produkciókat hoznak létre, melyeket természetesen igyekeznek minél kerekrebbre formálni. Néhány név a tagok közül: Grensó István, Ágoston Béla, Hans van Vliet, Márkos Albert, Szesztay Dávid, Hajnóczy Csaba, Benkő Róbert, Hárságyi Péter és Jeszenszky György; hozzájuk lemezlovasok, video jockey-k (spontán látványművészek), MC-k csatlakoznak az akusztikus és elektronikus zene kézfogásának jegyében. ■

Bővebb információ:

www.mupa.hu

Mozarttól a Misztikus Álmodókig

Nem kisebb feladatra vállalkozik Szakcsi Lakatos Béla, mint hogy egy teljes félidőn át egyetlen zongora hangjával töltsön meg a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermét február 23-án, pénteken fél 8-tól. Invenciógazdag játéka minden bizonnyal megérinti majd a kiváló akusztikájú teremben helyet foglaló népes publikumot. A zongorista egy számára és a magyar jazzélet számára is fontos időszakban keletkezett lemezekon hallható kompozíciói közül válogat: ez, az 1988-tól 1994-ig tartó „GRP-korszak” 4 albumát öleli fel (köztük a második volt a Mystic Dreams, azaz „misztikus álmok”).

Bár Szakcsi régi álma, hogy világhírű klasszikus zongoraművész és zeneszerző lesz, nem teljesült maradéktalanul, de kiváltképp miután Cristoforo című százperces balettjét bemutatták a Magyar Állami Operaházban, a klasszikus zeneművészek nagy könyvébe is beírta a nevét. A február 23-i koncert második felében Mozart D-dúr „Koronázási” zongoraversenyét adja elő a Liszt- és Kossuth-díjas

művész a Hollerung Gábor vezette Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarral, s a cadenzák helyén megszólaltatott szabad improvizációiban Szakcsi azt is megmutatja, hogy játszott volna jazzt Wolfgang Amadé, ha már a 18. században létezett volna e műfaj. ■

CHICK COREA KLASSZIKUST ÉS JAZZT ZONGORÁZIK – KÉT ALKALOMMAL IS

A Budapest Kongresszusi Központban december 6-án, a debreceni Kölcsey Központban pedig december 8-án ad különleges koncertet az egyik legnagyobb élő jazz-zongorista-zeneszerző, Chick Corea. Az első részben Mozart-művek hangzanak el Corea előadásában a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar közreműködésével és Héja Domonkos vezényletével, míg a második részben a zongora virtuóza a számára egyik legfontosabb komponista, Bartók Béla művei által ihletett jazzimprovizációkat játszik majd a 125 éve született magyar művész emléke előtt tisztelegve.

Mi íGY ŐRizzük a szabadzenei szellemiséget

Ahogy Szabados György fogalmazott az I. Győri Improvizatív és Szabadzenei Fesztivál szórólapjának beköszöntőjében, a GyőrFree olyan szellemi műhely, amely arra törekszik, hogy elősegítse annak a magyar zenének és a benne élő szellemiségnek továbbélését, amely a hangzó hagyományok fundamentumán jön létre és az improvizativitásban teljesedik ki. Tagjai abban a hitben munkálkodnak, hogy tevékenységük a legnemesebb ügyet szolgálja: az ember és a zeneművészet kultikus megújulását.

➤ Bércesi Barbara

A GyőrFree szellemi társulás elődje 1986-ban jött létre, amikor a győri Apáczai Csere János Tanárképző Főiskola néhány lelkes jazzrajongója útjára indította a TK Jazz Klubot. Már az első esten több művészeti ág képviseltette magát, filmet vetítettek, verset mondtak, s miután az amúgy KISZ-klubként működő helyiséget Grensó István egy porszívóval szimbolikusan kitakarította, kezdődhetett a koncert. Grensó aznap este szólóban játszott. Mindenki érezte, hogy itt valami „másféle” fontos dolog születik. A második koncert, egy Szabados szólószongora-est már óriási érdeklődés mellett zajlott a főiskola dísztermében. Noha a KISZ-titkár veszélyt szimatolt, és kijelentette, hogy „az elitista kultúra nem szolgálja a többség ízlését”, ezért az efféle programokat be kell szüntetni, mégis sikerült továbbéltetni a klubot. Az elkövetkező hetekben, hónapokban Dresch Mihály, Benkő Róbert, Baló István, Kovács Tikmayer István és még sokan felléptek.

A budapesti főhadiszállás mellett Győrben Szombathelyen, Sopronban és Veszprémben hasonló szellemiségű programok zajlottak, az így működő hálózat 1989-ig élt. A vidéki helyek összekötője és szervezője Fülöp Péter

volt, aki a mai napig kormányozza a GyőrFree hajóját. 1989-ben a klub átkerült az Arany János Művelődési Központba, ahol Péter igazgató-helyettesként – 1991-től igazgatóként – kezdett dolgozni, a hely neve pedig Vasutas Jazz, Kortárs- és Népzenei Klubra módosult. A kezdeti irányvonal megtartása mellett jelenleg is él a klub berkeiben a táncházmozgalom. Mára, mondhatjuk, a nagy öregekké vált előadóművészeket kívül számos fiatalabb tehetség, köztük Szelevényi Ákos (noha már ő is túlnőtt az ifjú titánságon), Mezei Szilárd és a Dél-alföldi Szaxofonegyüttes is bekerült a GyőrFree-körbe. Itt jött létre például a Burány Trió is egy hirtelen inspirációnak köszönhetően.

Lemezkiadás, új időszámítás

A számos szabadzenei előadást, műhelyfoglalkozást vagy egyszerű szabad zenei kísérletezést rendszerint rögzítették azzal a céllal, hogy a nem megszokott formációk spontán születő megnyilvánulásait, így módon a hagyományos, megkomponált, összepróbált produkciók vilá-

A GYŐRFREE EGYESÜLET TAGSÁGA

Szabados György – elnök (képünkön), Grensó István, Szőke Szabolcs, Juhász Endre, Pataki Béla, Burány Béla, Jobbágyi Zsolt, Kapui Szabolcs, Süveges Szabolcs, Vértes Kornél, Mezei Szilárd, Szelevényi Ákos, Leszták Tibor, Boda László, Ocsenás Tamás, Takács Zsolt, Fülöp Péter

gán kívül eső zenei megnyilatkozások lenyomatait is megőrizzék. 2000-ben úgy gondolták, hogy ezeknek a különben technikailag is igényesen felvett anyagoknak a megjelentetésére egy lemezkiadót hoznak létre.

2002-ben létrejött a GyőrFree Jazz-, Improvizatív, Kortárs- és Népzenei Műhely Kulturális Közhasznú Egyesület, s a létrehívók nagy öröme-re Szabados György elvállalta az egyesületi elnökséget. A Műhely tagságáról az elnökség dönt, köztük zenészek, hangtechnikusok, szakírók, szépirok sorakoznak.

A lemezkiadás az improvizációs műhelyek anyagain túl a műhellyel rokon szellemiségű fesztiválokon, például Magyararkanizsán készült koncertfelvételekre épül. Több mint 20 lemezt jelentettek meg; van köztük, amit a Universal Recordsszal vagy a Leo Recordsszal közösen adtak ki. A lemezkiadási tevékenység eredményeként tematikus kiadványokba, sorozatokba rendeződtek az anyagok, így útjára indult a GyőrFree Műhely Módszertani sorozat, amelyben a spontán, folyamatosan születő zenék nem szerkesztett formában jelennek meg. Szelevényi Ákos és Mezei Szilárd anyaga is napvilágot látott e sorozatban. Egy másik sorozat, a Magyar Improvizációs Zenei Archívum – amelynek gondozására egy alapítvány is létrejön – a múlt rendszer kultúrpolitikai hadviselésének áldozatául esett anyagokat ássa újra elő, nyitó lemeze méltó felütés: a Szabados Szeptett 1973-as felvétele. A rendelkezésre álló felvételtömeg, amely egyebek közt a Közgáz Jazzklubban, az I. kerületi Művelődési Házban, a kisörspusztai nyári találkozókban, Győrben, Hódmezővásárhelyen, s máshol szerveződő klubokban került szalagra, több száz CD-t tölthetne meg. Ezek katalógizálása, közreadása, kutathatóvá tétele is az alapítvány tervezett feladatai közt van.

A 20 éves Műhely

A második ikszbe lépett GyőrFree négy lemezzel ünnepli magát és a magyar improvizatív zenekultúrát, közülük kettő, a Mezei–Malina Duó Fűzet című albuma és Szőke Szabolcs szólólemeze, az Agenda már megjelent, a Mezei Trio Bármikor, most című CD-je, és a Szabados Szeptett említett felvétele, így az Archívum születése pedig az évfordulóhoz kötődik. Részben a GyőrFree kerek évfordulóját ünnepelte az idei Magyararkanizsai Jazz, Improvizatív zene... Fesztivál, november 24-én Győrben kiállítás nyílt a műhelyről, november 25-én pedig a MU Színházban szerveztek kiállítással egybekötött lemezbemutató koncerteket.

Külön bekezdést érdemel mindazoknak a szervezeteknek és személyeknek a felsorolása, akik – a művészekért és persze velük együtt – az 1980-as évektől kezdve segítettek, támogatták a műhely fennmaradását és fejlődését. A Közgáz Jazzklubban Ganczer Sándor és Czabán György

Három dudás, egy csárda – a Dél-alföldi Szaxofonegyüttesből Burány Béla 'Pöccök', Ágoston Béla és Szokolay 'Dongó' Balázs

éltette a lángot, a Mediawave Alapítvány első hét évében pedig Hartyánci Jenővel élt hasonlóan szoros kapcsolat (Győr misztikus fogékonysága az improvizativitásra közismert). A győri Harmónia Művészeti Iskola és vezetője Takács Zsolt igen sokat tett azért, hogy a lemezkiadás is elindulhasson a műhelyben, a zeneoktatással is kiemelten foglalkozó intézmény kiváló stúdiója nélkülözhetetlen alapot adott a munkához. A MU Színház 2002 óta otthona a GyőrFree fesztiváljainak, improvizációs műhelyeinek, de lemezfelvételeket készítenek, és kiállításokat is rendeznek itt rendszeresen – mindezt Leszták Tibor jóvoltából és hathatós közreműködésével. Simon Géza Gábor és a Pannon Jazz kiadó nemcsak a műhely lemezeinek támogatójaként nyújt segítséget, nélküle nem jöhetne létre a Magyar Improvizációs Zenei Archívum sem. A már említett magyararkanizsai fesztivál szervezői, Nagy Zoltán és Bicskei Zoltán is kiveszik részüket a GyőrFree-ügy támogatásából, a határon túli kapcsolatrendszer ápolásának elősegítéséből – akár csak a Hangvető és a Folk Európa. Boda László és a szombathelyi BKL könyvkiadó a GyőrFree-lemezek papírból készült, igényes kiállítású borítóit állítja elő, sőt az ő gondozásukban jelenik meg nem sokára az a 600 oldalas Szabados György-kötet, amelyben a zongorista esszéi, a vele készült interjúk és albumainak kritikái olvashatók.

Nem elhanyagolható tény, hogy a GyőrFree-re nemcsak itthon és a környező országokban esik figyelem, de lemezeik külföldi fogadtatása is igen kedvező. Jelentek meg lelkes kritikák kiadványaikról Olaszországban és Dániában, a Szilárd Mezei International Ensemble Draught című CD-je az év 10 legjobb lemeze közt volt Angliában, de a jazz-körökben a világ egyik legjelentősebb szaklapjának tartott Down Beat magazinban is jelent meg róla recenzió. ■

GyőrFree-lemezek kritikája a Gramofonban

Mezei–Malina Duó: 93. oldal, Szőke Szabolcs: 108. oldal

www.jazzkutatás.eu

◆ H. Magyar Kornél

Simon Géza Gábor évtizedek óta tartó, töretlen szellemi erőfeszítéseinek, rendszerező kutatásainak gyűjteményes kiadása az interneten is megkezdte önálló életét. A Jazzkutatás.eu cím alatt elérhető honlap célterülete általánosságban a magyar jazz, annak története az elérhető írások – lemez- és koncertrecenziók, tanulmányok, kis- és nagyszék, interjúk – tükrében. A gyűjtemény jelenleg a nagy elmék íróasztalához hasonlatos szent rendetlenség állapotában van, mondhatni a főszerkesztő munkájának fázisait is a nyilvánosság előtt végzi. A többi mellett ez is az internet kétségtelen előnye – a munka javításait a közzététel után is el lehet végezni. Ám az ennél fontosabb interaktív eszközök kiaknázása a Jazzkutatás.eu oldalon egyelőre várat magára. Alighanem a gyenge rendszerezési eszközök miatt, nem lehet az összekapcsolódó tételeket egymás alá rendezni. A keresővel nem szűrhetők a cikkek szerzők, évek és más könyvészeti adatok szerint, alapvetően nincs kiforrott, végiggondolt, tudatos menüterkép. A honlap komoly esztétikai kívánnivalókat hagy maga után – meghökkentő például a cím a fejlécben gót betűkkel írva. Mindenesetre a későbbi fejlesztés mindenképpen profi programozót és webgrafikust igényel, akiknek közreműködése áttekinthetőbbé, rendszerezhetőbbé és értékelhetőbbé teszi az önmagában is fontos tartalmat. A gyűjtemény elsősorban diakrón szemléletű, azaz leginkább a jazztörténet már lezárult korszakaira fókuszál. Ez olykor okozhat meglepetéseket. A honlapmenüben a Francia kapcsolat rovatban például Gadó Gábor vagy Szelevényi Ákos neve csak apró betűben szerepel, és

nincsenek a róluk szóló cikkek külön fejezetbe rendezve. Ugyanez a helyzet a Klasszikus és Jazz rovatban – legalább Oláh Kálmán érdemelne hasonló kiemelést.

Talán a legerősebb a magyarországi korai recepciót elemző írások gyűjteménye. Csáth Géza, Kosztolányi Dezső sőt Jókai Mór szövegei olvashatók. Fontos kincse a dokumentumtárnak Seiber Mátyás tevékenységének ismertetése, aki 1928-ban elvállalta a frankfurti Hoch'sches Konservatorium frissen alakuló jazztanszakának a vezetését. A Magyar Jazztörténet baloldalt található adatbázisa átfogó – ha nem is teljes – képet kínál.

A honlap iránti figyelemre jellemző, hogy a 2006. augusztusi indulás óta egyetlen olvasói bejegyzés sem szerepel a fórumban. Reméljük, csak a hírverés hiányzik, és talán ez a cikk is hozzájárul a munka nagyobb elismeréséhez. Mindenki által elérhető, gazdag írott információforrás a magyar jazzról – ezt a legfontosabb hangsúlyozni a honlappal kapcsolatosan.

www.jazzszovetseg.hu

◆ Bércesi Barbara

Még 2006 elején indult útjára, majd a nyár folyamán nyerte el látszólag végleges formáját a www.jazzszovetseg.hu címen a Magyar Jazz Szövetség új honlapja. A honlap első látásra egyszerű, de viszonylag tetszetős dizájnnal bír, elrendezése a hagyományos megszokott, oldalt elhelyezett menüsorral jól áttekinthető, könnyen kezelhető. Az MJSZ-szel való kapcsolatfelvétel módjai is nyomban megtalálhatók a lapon. Az „Aktuális” menüpont alatt valóban naprakész információk olvashatók, az oldal betöltésekor is ezek jelennek meg (kár, hogy újra a kör alakú logóra kattintva viszont üres lapot látunk). A „Szövetségről...” egy kattintással

elolvashatjuk a leglényegesebbeket, a „Hírlevél” menüpontban pedig a tagságnak kiküldött papírlevél elektronikus változata bukkan fel, de a Firefox böngészővel sajnos nem fér a teljes szöveg az ablakba (ma már célszerű többféle programon tesztelni egy új weblapot). A „Letöltés” alatt azért elérhetjük az összes megjelent Hírlevelet, egy

belépési nyilatkozatot és a Magyar Jazz Kalauzt. Ez igen hasznos, mert az új ablakot nyitó „Jazzkalauz” link keresőfelülete több problémával küzd. Pontosabban szinte használhatatlan, pedig ez a kereső lehetne egy fontos információforrás a magyar jazzéletben többféle módon tevékenykedők számára. Sajnos (vagy szerencsére) más, jól működő, rendszeresen frissülő weblapok látják el a feladatot, amit az MJSZ lapjától várhatnánk el. Ezek majd a jelenleg üres „Linkgyűjtemény”-ben is biztosan helyet kapnak.

**JASON MORAN:
ARTIST IN RESIDENCE**

Nincs könnyű dolga a recenzensnek Jason Moran legújabb albumával. Bár a Bandwagon zenekaráról ismert afro-amerikai zongorista komoly erőfeszítéseket tesz arra, hogy a kísérőfüzetben megmagyarázza, mit takar a cím, és bár kétségtelenül vannak értelmezhető üzenetei a CD-n szereplő daraboknak, mégis valahogy zavaros az egész. De nézzük sorban, mit is hallunk.

Az első tracken egy női hang ismétli ugyanazt a szöveget, amolyan samplers bevágás, izgalmas is a dolog, Moran zenekara ennek ritmusára improvizál. Majd váratlan fordulat következik, egy operaezenes nő hangja csendül fel – mint kiderül, Moran feleségéről van szó –, és arról szól a dala, hogy milyen nehéz is utazó jazzmuzsikus feleségnek lenni. Aztán egy remix a Refraction című Moran kompozícióból, majd egy bölcsődal, mely Moran első zongoraóráit eleveníti fel. A kérdés csak az: ki kíváncsi erre? Ezután egy minidisk felvett zeneesztétikai vagy talán inkább filozófiai előadást hallhatunk, melyre zongorázgat Moran, ami megint csak nehezen értelmezhető. A Refraction I az első olyan momentum, amire rá lehet hangolódni, csak hát ez is folytatás nélkül marad. Az Arizona Landscape visszanyúl a jazz hőskorához, egész pontosan Willie 'The Lion' Smith-hez, jól is áll ez Morannek, mint a kalap, amit a Bandwagonben visel. A Rain az album zeneileg legizgalmasabb darabja, egy monoton téma ismétlődik, majd felépül, lüktetni kezd és kap többféle értelmezést. Az 1900-ból származó Néger Nemzeti Himnusz, a Lift Ev'ry Voice and Sing a torzító gitárral nekem sután szól, pedig ez az a stílus, ami fekszik Morannek.

Az utolsó szólódarab után egy csomó megválaszolatlan kérdéssel hagy ott minket a zongorista, aki egyszerűen felveszi a kabátját és távozik.

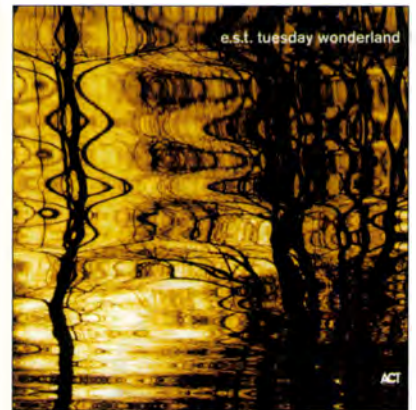
Bori Viktor
●●○○○

PARALLEL

**Blue Note – EMI
62711**

Jason Moran új lemeze többdimenziós alkotás. Intellektuális mélységei figyelemre méltóak, benne a zenei és verbális kereszttulások rendkívül izgalmasak, de mindenekelőtt kivételes művészi produkció. Moran három, megrendelésre készült saját művét dolgozza át, hangképük kialakításához a Bandwagon-társakat, Tarus Mateent és Nasheet Waitst, valamint Marvin Sewell gitárost, Ralph Alessi trombitást, Alicia Hall Moran énekesnőt, Joan Jones és Abdou Mboup ütősöket hívta meg. A nyitó Break Down erőteljes hip-hopos, post-bopos indítása egyrészt megelőlegezi, hogy most modernebb hangvételhez lesz szerencsénk, másrészt Moran azonnal gondolkodásra késztet: világos, hogy amit hallunk, részben ironikus. Majd egy félig kortárszenei darab hőkenti meg a hallgatót. Mrs. Moran klasszikusan képzett hangja éles kontrasztban áll a szöveggel, s itt is finom humor érződik. Moran több számban alkalmazza a körkörös építkezést a témák között, mesterien idéz elő minimalista eszközökkel nagy feszültséget. Megindító mélységekbe húz. Waits pedig végig árnyékként követi őt. Visszatérő eszköz a nem zenei hangfolyamok alkalmazása, ceruzaserczés, zörgés, beszéd, melyek – Moran megmutatja – működhetnek zeneként. A Bandwagonon hallott módon zongorázza le Adrian Piper filozófus szavait. Dupla csavar: lenyűgöző, amit a zongorista művel, egyben játékkal felel a művészetelméleti fejtegetésre. Két darabban Moran most is (mint a tavalyi Same Motheren) leás a jazzgyökerekig, amelyek számára valódi kapaszkodót, tiszta forrást jelentenek. Végül a művész veszi a kabátját, és távozik, miután lezárásként eljártott egy látszólag megnyugodni nem akaró, két harmónia váltakozásával is teljessé rajzolt mikrokozmoszt.

Bércesi Barbara
●●●●●

**E.S.T.:
TUESDAY WONDERLAND ●●●●○**

Európai invázió! Kiáltja a Down Beat 2002. újívi címlapja óriási betűkkel, az E.S.T. fényképével. Állításuk szerint ők voltak az első európai együttes, akik a jazzvilág eme legbecesebb prezentációjában részesülhettek. „Svensson kristálytisza játéka és invenciózus darabjai megadhatják a frissesség és újdonság rég áhitott injekcióját a mainstream tradíciónak, melyet stagnálás és önismétlés fenyeget”, így a Down Beat szemleirője. A skandináv jazz legújabb generációjának előretörését a populáris irányzatokban már évek óta tapasztalhatjuk, sorra jelennek meg és hódítanak nálunk is. Az E.S.T. februári Jövő Háza-beli koncertjét is lelkenző visszhang kísérte. Svensson és társai jazzt játszó poegyüttesnek vallják magukat, akik egyaránt játszanak jazzt és rockot favorizáló helyeken fényeffektokkal, füstgéppel, és Monk Bemsha Swingjével énekeltek meg a közönséget. Feljutnak a poplistákra, és videóik az MTV-n mennek. Mint eme korongon is tapasztalhatjuk, zenéjük mixtúra, a jazz, elektronikus effektek, pop, rock és az európai klasszikus zene elegye. A lemez egy klasszikus zsánerepreludiummal indul a la Jarrett, bár ez inkább bécsi mint Bach. Mindez hamar átvezet egy patetikus rock atmoszférájú crescendo hömpölygésbe, amit elektronikus effektek, torzítók fűszereznek. Majd jön a jazz, hetvenes évekbeli Jarrett, azután hömpölygés visszafelé, ami különböző karakterű decrescendo ostinatókban elül. Mindez ismétlődik különböző groove-okban, egyre több az ostinato vagy fugato játék, egyre hosszabbak a transzra törekvő repetíciók sok elektronikával Emerson, Lake & Palmerre, stadion-rockra emlékeztető atmoszférával, ami újra és újra egyre közhelyesebb jarretti motívumokba torkollik.

Szigeti Péter

ACT – CD Bár
9016-2

**BABOS PROJECT SPECIAL:
VARIÁCIÓ**

A Babos Project Romani szerves folytatásaként működő Project Special első lemeze a Variáció. de nevezhetnénk a harmadik Project-lemeznek, és a sokadik Babos-lemeznek is, mert a rajta hallható muzsika a gitáros-zeneszerző által évek óta mondott mesék újabb, de egyelőnyegű epizódja. Babos elindul szép hazájából, átruccan a tengerentúlra, ott főleg a progresszív jazzből merít némi ihletet úgy, hogy igazából sose hagyja el a szülőföldet és a roma hagyományokat. Variáció a cím, mert magyar, cigány balkáni népzene. Wes Montgomery és a fusion ad itt egymásnak találkozót, de a hangzásban tetten érhető Babos-féle kézjegy összetartó ereje még markánsabb. A zeneszerzés, a Project összetartása mind Babosnak köszönhető, de annak ellenére, hogy a gitár/gitárszintetizátor van az előtérben, mindenki jelentős szerepet vállal a történetek kikerekítésében. Hárs Viktor bőgős, basszusgitáros a legrégebbi társ, akinek külön is érdemes figyelni a játékára, mert sokszor elképesztő futamokkal fűti a zenét. Szakcsi Lakatos Róbert zongorán és szintetizátoron is háborzongatóan izgalmas szólókat játszik, lelkesítő, ahogy az egyébként is nagy ívűen építő Chacho Romban még egy emelettel feljebb viszi a liftet. Balogh László, a csapat benjáminja egy év alatt rendkívül sokat fejlődött, erőteljesen dobol, és mindig megtalálja a megfelelő figurát, csak a tempótartásban kell még szigorúbbnak lennie magához. Veress Mónika magyarul (Paradicsom, Himnusz) és lovári nyelven (Kigyó Ballada, Himnusz) is énekel, hol pajkosan, hol szenvedéllyel, mindig gyönyörűen. A Paradicsom amúgy elsőre giccsesnek hathat, de fogadjuk el: a cigány kendő színvilága is merész. Daróci Choli József meséje és a Himnusz emelkedett befejezése az albumnak. *Bércesi Barbara*

CLS
CLS SA0872

**BILL FRISPELL/RON CARTER/PAUL
MOTIAN**

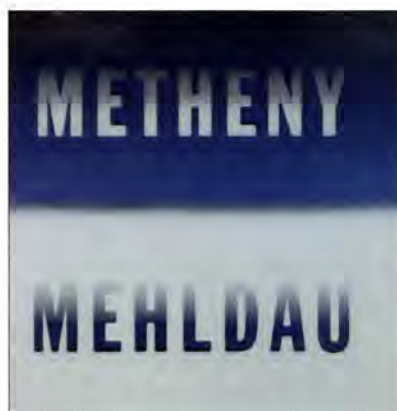
Bill Frisell jó értelemben vett kiszámíthatatlanságával és határtalan kreativitásával csak elképesztő termékenysége vetekszik. A legkevésbé sem tradicionális beállítottságú gitáros, nem konvencionálisan használja a hangszert, hanem sajátos technikája révén senkivel össze nem téveszthető stílus fejlesztett ki. Művészetében jól megfér a country és rock hangzás Monk világával és a hallgathatóság határait súroló avantgárd törekvésekkel. Felvételei a kortárs jazz kiemelkedő alkotásai, akár zenekarvezetőként, akár sideman-ként szerepel is. Mára már – a legnagyobbakhoz hasonlóan – minden iskolát kinőtt, ő maga már az iskola.

Mostanában megint visszatért a klasszikus gitártrío formációhoz. Éppen egy éve foglalkoztunk East/West című dupla albumával, amelyen két koncert legjavából kaptunk izelítőt (Gramofon 2005–2006. tél). Az akkori zenészek a fiatal generáció tagjai, míg ezúttal ismét a „veteránokhoz” fordult. Ron Carter kimunkált bőgőjátékával, Paul Motian pedig érzékeny dobtechnikájával ideális partnernek bizonyul egy ilyen intim hangulatú felvételhez. Nem is kellett semmilyen „blikkfangos” címet keresni a lemez számára, elégséges volt a három jazzóriás neve.

A darabok között Monk Misteriosója éppúgy megtalálható, mint Loewe My Fair Lady-jének betétdala, vagy a country-sztár Hank Williams egyik „slágere”. Ahogyan annak idején Coltrane képes volt jazzkatedrális építeni a bugyuta Chim Chim Cheree-ből, úgy Frisell is könnyedén formál remekművet bármilyen anyagból. Nos, ez most is száz százalékos sikerült neki. Kíváncsian várjuk, hogy legközelebb mivel lep meg bennünket!

Márton Attila

Nonesuch – Warner
755979897-2

PAT METHENY-BRAD MEHLDAU

Bár a két muzsikusként tartozik egy generációhoz, mindkettőjükre jellemző, hogy rendkívül tudatosan építik karrierjüket, és a kitarító munka eredményeként kivívták a szakma és a közönség elismerését is. A Pat Metheny Group olyan zenei világot hozott létre, amellyel óriási népszerűségre tett szert világszerte, és közönsége jóval túlhaladt a jazz rajongótáborán. Ennek hatása alól az ifjú Mehldau sem tudott kibújni, ahogy ezt a kísérőszövegben megvallja. A Brad Mehldau Trio első sorban a szakavatott jazzközönség körében arat sikereket nagyjából 1995-ös berobbanása óta. Neoromantikus, a jazz és klasszika határmezsgyéjén mozgó szólókoncertjeivel Mehldau folyamatosan tágitja a rajongói körét, ha Methenyhez képest más irányba is.

Szinte törvényszerű volt a két ikon egymásra találása, és borítékolni lehetett, hogy rendkívül értékes anyag fog születni, ha ők ketten bemennek a stúdióba. Metheny hozott több anyagot, egész pontosan hetet a tizből, de ez korántsem jelenti azt, hogy bármilyen módon is ő dominálna. Mehldau a legnagyobb alázattal nyúl Metheny darabjaihoz, de azok metamorfózison mennek keresztül, ahogy Mehldau saját hangrendszerébe helyezi őket. Tényleg mehökkentő az eredmény, úgy a duó-daraboknál, mint a két kvartett-track-en, melyek – úgy csiripelik a verebek – egy második Metheny-Mehldau albumot vetítenek előre.

Bár ezen a CD-n csak jó vagy még jobb pillanatok vannak, mégis kiemelkedik a Ring of Life, a Jeff Ballard/Larry Grenadier alkotta szuper ritmusszekcióval, valamint kettejük világának megkapó egybeolvadása az albumot záró Make Peace-ben.

Bori Viktor

Nonesuch – Warner
755979964-2

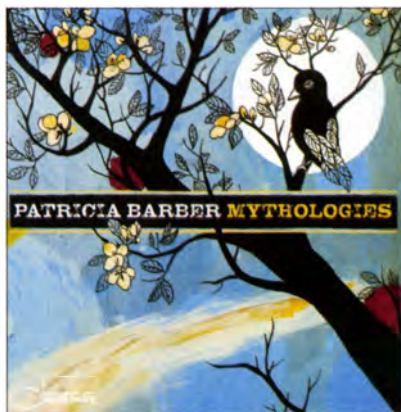

**SZAKCSI GENERATION:
8 TRIOS FOR 4 PIANISTS**

Szakcsi Lakatos Béla és fia, Béla és Róbert, valamint unokatestvérük, Oláh Kálmán már több mint tíz éve muzsikálnak Szakcsi Generation Band nevet viselő családi formációjukban. A négy zongorista 2003-ban készített közös felvételt a Magyar Rádió tehetségkutató versenyének alkalmából hozánk látogató Jack DeJohnette-tel és John Patitucci-val, amit két évvel később egy nagy sikerű budapesti koncerten be is mutattak. A lemezt mégis csak most vehetjük kézbe, ám a várakozás után annál nagyobb lehet az örömmünk. Miként azt a cím elárulja, a hat muzsikus triókat alkot a korongon: a pianisták cserélődnek a nyolc számban. Az örökzöld "Round about midnight, egy Steve Swallow-, valamint egy Frank Loesser-darab mellett mindnyájan saját kompozíciókat játszanak, így felfedezhetjük előadói és szerzői stílusuk különbözőségét. Az idősebb Szakcsi Béla virtuóz lendülete már a lemez elején magával sodor, amit Oláh Kálmán ugyancsak határozott, kiforrott játéka követ, míg az ifjabb Szakcsi Béla és Róbert hozzájuk képest visszafogottabb, érzékeny előadómódja érezhetően több teret enged a külföldi művészeknek. Az elsőrangú mainstream jazz közegeben a világsztárok természetesen remekül érzik magukat, és tökéletesen feloldódnak Oláh Kálmán egyéni harmónia- és dallamvilágában, illetve az idősebb Szakcsi cigány-motívumot kibontó szerzeményében is. Az elvárt stílusgazdagsággal nyűgöz le a kísérlet, szédületes szólókat hallhatunk a bőgőn és a dobokon, ám Patitucci és DeJohnette csatlakoztatlan egyensúlyérzékkel tapintanak rá arra, hogy az album nem szenzációs vendégszereplésükről szól. A két világhírű klasszis teljesen egyenrangú partnereként muzsikál a Szakcsi Generationnel, és a produkciót ez teszi igazán nagyszerűvé. *Laczkó Krisztián*

BMC Records
BMC CD 126

**PATRICIA BARBER:
MYTHOLOGIES**

„Dalszerző vagyok, ami nem azonos a költővel. A költészet szenvedély, vezetőm, aki mindig kéznél van, és a legfőbb inspirációm. A zene nyelvével szemben a szavak mindenki számára elérhetőek. Akár a költészetet tanulmányozom akár a zenét, közvetlenül az eredeti forrásból várom az útmutatást. Nem tudok a költészetéről beszélni, de ismerem. Ezeket a tanulmányokat egymagam folytatom logikával és szorgalommal, de a művészet nem jön létre a logika vagy szorgalom által. Akárcsak a zene, a költészet is a szájunkban, fülünkben és a levegőben jön létre. Mivel a költészet zene, és a zene mágikus minőség, így a költészet is az.” Patricia Barber 2003-ban kapta meg a kitüntető Guggenheim-ösztöndíjat, és ennek keretében három évig dolgozott Ovidiusz Átváltozások című műven alapuló dalciklusán. A The Moon és a Whiteworld már a 2005-ös debreceni koncert programján is szerepelt. Az ötletet egy színházi adaptációból merítette, melyet a Broadwayen látott, és arra készítette, hogy elolvassa a művet. Nagyon tetszett neki, és alkalmasnak találta szerkezetét egy dalciklus megalkotására, imádot együtt csapongani, barangolni Ovidiusszal. Intenzíven tanulmányozta a 19. század dalszerzőit, harmonizációikat. Nehéz néhány szóval megfogalmazni, hogyan jön össze a latin költészet, a 19. századi bécsi klasszikus dal és a jazz, de Patricia Barber világában mindez logikusan épül egymásra. A Mythologies nem a szélesebb jazzpublikum számára készült, akik az 1940-es, 1950-es évek bűgű dízőzeinek mai inkarnációit hallgatják szívesen, de aki már megszerette Patricia Barber világát, most megértheti, hogy a suttozó, intim dalolás, a minimalista zongorajáték kiemeli a szavak költészetét még hiányos nyelvismeret esetén is. *Szigeti Péter*

Blue Note – EMI
59564

**KEITH JARRETT:
THE CARNEGIE HALL CONCERT (2 CD)**

Úgy van az ember Keith Jarrett menetrendszerűen megjelenő lemezeivel, mint a diák a kötelező olvasmányokkal: meghallgatja, és megpróbálja feldolgozni őket. Csakhogy amíg az irodalmi alkotások mindig más korhoz és íróhoz kötődnek, a szerző itt ugyanaz, és az anyag is mindössze két változatban, szóló- vagy trióalbumok formájában ölt testet. A műfaji és a stílári változatosság helyett egyetlen személyiség lelkivilágának változásait követhetjük nyomon a felvételeken – és mégis, mindannyiszor várakozással adjuk át magunkat az élménynek, amit Jarrett játéka ígér. Mondhatnánk varázst is, mert napjaink jazzmuzsikájában kevés előadó akad, aki a személyesség ilyen erős kisugárzásával képes magával ragadni a hallgatót. Súlyos betegség és az előző, Radiancé című kettős CD után a 2005-ben a Carnegie Hallban adott koncert anyagát rögzíti ez a két korong, amely módosulásokat jelez a zongorista felfogásán. A korábbi, hipnotikus erővel építő, hosszabb improvizációk helyett itt rövidebb darabokban kontúrosabb kompozíciós elvek – szorosabb kötődés a dalformához – érvényesülnek. Címek nincsenek, az alap több mint egyórás koncertanyag tíz részre tagolódik. Jarrett úgy kezel dallamot, harmóniát és ritmust, hogy egy darabon belül is új irányt ad az előadás folyamán. Az amorf, dallam nélküli, kromatikába csúszó passzusokban a harmóniak dominálnak, a koncert második felében azonban – mint a gospel invokáló VII. tételben – könnyebben befogadható, a szépség érzéki jelenlőségét képviselő melodikus és ritmikus invenciója vált ki ovációt az addig hűvösen viselkedő közönségből. Az öt ráadás standard – köztük a My Song – varázslatos dallamaival végképp leveszi lábáról a közönséget. Ajánlott hallgatmány. *Turi Gábor*

ECM – MusiCDome
1989/90

ROY HARGROVE: NOTHING SERIOUS

●●●○○

THE RH FACTOR: DISTRACTIONS

●●●●○

A harminchat esztendő s trombitás, szárnykürtös Roy Hargrove ma már kétségkívül a nemzetközi jazzvilág élmezőnyébe tartozik. Szerepelt már szinte mindenkivel, aki számít. Jelenleg kétféle saját produkcióban is érdekelt, mindkettőnek egyszerre jelent meg lemeze.

Az egyik egy újonnan szervezett jazzkvintett, amely modern bopot, mainstream jazzt játszik. Ebben Ronnie Matthews zongorázik, Justin Robinson szaxofonozik, valamint Willie Jones III. dobol és Dwayne Burno bőgőzik. A kvintett vendégszólístája pedig a hetvennégy esztendő s jazztrombonos mester, Slide Hampton, akinek nagyzenekarában Hargrove is közreműködik. Főként Hargrove-kompozíciók szerepelnek ezen az albumon, amelyek tökéletesen illeszkednek az albumon szereplő jazzstanderek világába. A jó szándék dacára bizonyos enerváltság jellemzi ezt a játékot, Hargrove a legerősebb szólista, a tehetséges, még kissé szertelen szaxofonos Robinson azonban egy kicsit soknak tűnik. A többiek játékát is elismerés illeti, az összehatásból mégis hiányzik valami.

A másik album szereplője Hargrove RH Factor nevű funk-, R&B-együttese. Az összeállítás is ha-

sonló, mint az előző együttesben, trombita – szaxofon fúvósszekció (Hargrove és Keith Anderson), basszus (Lennz Stallworth, Reggie Washington), dobok (Willie Jones III., Jason "JT" Thomas) és több elektromos billentyűs hangszer (Charles McCampbell, Bobby Sparks) szerepel, valamint természetesen gitár (Todd Parsnow) és énekes (Renee Neufville) is. Itt is hallható egy jazzlegenda vendégként, David Fathead Newman szaxofonos, akit Hargrove még a gimnáziumukban fellépő Ray Charles nagyzenekar szaxofonszólístaként ismert meg. Ezen a CD-n azonban nyoma sincs az enerváltságunk, mintha mindenki jobban érezné magát a muzsikusok korának talán jobban megfelelő zenei világban, pedig tulajdonképpen nincs túl nagy különbség a szólísták játékában a két albumon, csupán a zene ritmikus lüktetése más. Hargrove ugyanúgy jazzt játszik a Distractions-on, mint a másik lemezen. Ha választanom kellene a két album közül, az utóbbit választanám.

Friedrich Károly

Verve – Universal

0602498885079

0602498885062

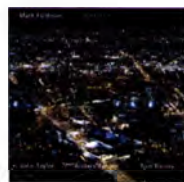
DON BYRON:
DO THE
BOOMERANG

●●●○○

A szerzteágazó érdeklődésű és szertelen tehetségű Don Byron az 50-es, 60-as évek funky-soul énekes-szaxofonos, Junior Walker előtt tiszteleg legújabb lemezén. Önmagában ez meghökkenítő lépésnek minősülhet a garabonciás kísérletezés zászajla alatt hajózó klarinétos kedvelői körében, de az valószínűleg legkitartóbb hiveit is meglepi, hogy Byron ezúttal (két szám kivételével) nem fő hangszerén, hanem tenorszaxofonon játszik. Sőt, az idézőjeleket, a kifordítom-befordítom megközelítést is hiába keresi a hallgató: Byron és csapata (David Gilmore – gitár, George Colligan – Hammond B-3 orgona, Brad Jones – basszus, Rodney Holmes – dob, Curtis Fowlkes – harsona, Chris Thomas King és Dean Bowman – ének) nem újraértelmezi, hanem rendesen megszólaltatja Walker jellegzetes dalait. Minden a helyén van, a zene igazán dögös; kár, hogy volt valaki, aki ezt autentikusabban csinálta. TQ

Blue Note – EMI

41094

MARK FELDMAN:
WHAT EXIT

●●●●○

Azt hittem, Mark Feldman személyében egy új jazzhegedűst fogok megismerni, de nem ez történt. Feldman rendkívüli tehetségű művész, klasszikus szempontból a legmagasabb szintet képviseli: tónusa gyönyörű, virtuozitása káprázatos, interpretációja átütő erejű. A számomra eddig ismeretlen muzsikus a zongorista John Taylor, a bőgős Anders Jormin és a dobos Tom Rainey társaságában modern kortárs zenét játszik, amely csak igen vékony szálaikon kötődik a jazzhez. Megkomponált darabokat adnak elő, amelyekben az improvizációnak kevés a szerepe, ez is a bőgősre, a dobosra, illetve a zongoristára jut, a hegedűs érzésem szerint az első taktustól az utolsóig leírt hangokat játszik, ráadásul a jazzes ritmusokat nem valami jó feelinggel. Ha ez a lemez nem a jazz kategóriában szerepelne, megérdemelné az öt csillagot, így azonban marad némi hiányérzetünk. A sound viszont most is csodálatos! DCs

ECM – MusiCDome

ECM 1928

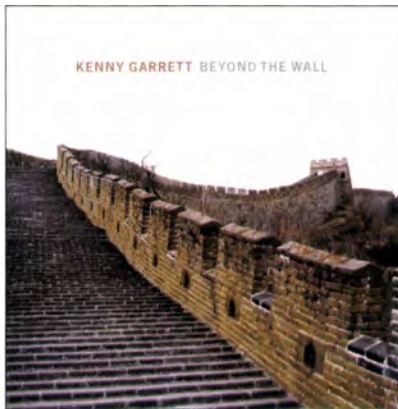
STEFON HARRIS:
AFRICAN
TARANTELLA –
DANCES WITH
DUKE

●●●●○

Az egyik legnagyobb élő vibrafonos kétségtelenül Stefon Harris, aki kiválóan játszik marimbán is. Legújabb albumának alcime arra utal, hogy az anyag nagy része tisztelgés Ellington életműve előtt. A Mester öt kompozícióját dolgozza fel, de nem a „slágerek” között tallóz, hanem két szvitből merít. A kilenctagú együttes, melyben a szokásos jazzhangszerek mellett cselló és mélyhegedű is helyet kapott. Harris remekbeszabott hangszereleiseiben adja elő az örökbecsű műveket. Nagy élmény, különleges zenei csemege. Nem pusztán restaurálja az ellingtoni koncepciót, saját zenei nyelvére formálva tolmácsolja azt. Az album Achilles-sarka éppen a címadó darabot is magába foglaló háromtételű Harris-kompozíció, egyébként díjnyertes szvit, amely meglehetősen öncélú alkotás benyomását kelti. Érthetetlen, hogy egy Ellingtonnak szentelt lemezt miért nem lehetett az ő hatalmas zenei örökségéből vett darabokkal kitölteni. MA

Blue Note – EMI

41090

**KENNY GARRETT:
BEYOND THE WALL**

Magam is meglepve látom, hogy csupán három-csillagos ez az alapvetően jó lemez, mely összhátásában csalódást okoz hallgatójának. Csalódást kelt a zenekar vezetője, aki keveset mutat meg magából, illetve művészi képességeiből. Mellette szinte végig jelen van a lemezen a tenorszaxofonos Pharoah Sanders, aki legalább annyira meghatározó személyiség a CD-n, mint Garrett. Sőt: ugyan a lemez kilenc szerzeménye mind Garrett tollából való, mégis a leggyakrabban azt érezzük, hogy a Coltrane-től populáris irányba eltávolodott, de a szaxofonos fémjelezte hagyománnyal teljesen sosem szakító Sanders írta őket. fél szemmel egy másik nagy mesterre, McCoy Tynerre figyelve. Garrett csapatában a kiváló Mulgrew Miller kapja Tyner szerepét, mellyel heroikusan meg is küzd. Mégis egyetlennek mondható a teljesítménye, hiszen alkalmanként sikerül megőriznie a kellő távolságot a mestertől, máskor azonban Tyner-stílusgyakorlatnak hat, amit játszik. Ugyanez duplán igaz a Now című szerzeményre, melyben Miller mellett Bobby Hutcherson szintén tyneri manírban vibrafonozik. Többszöri hallgatás után is olyan érzésünk marad, hogy ez a zenei „pièce bien faite” nem szembesíti hallgatóit valódi drámákkal, talán a zárószám kivételével, mely az egyetlen kvartett a lemezen. Itt Garrett magára marad, és rendkívüli erővel fúj, ám másutt a gondosan kimunkált, csiszolt modorosság dominál. Garrett orientalizmusa szintén művinek hat, még akkor is (Realization), amikor tibeti buddhista kántálás fölé játszik a zenekar. A CD címét – Garrett intenciójával nyilvánvaló ellentétben – úgy is értelmezhetjük, hogy ezt a zenei világot egy Kínai Nagy Fal választja el mindattól, ami szellemileg-művészileg inspirálta. *Máté J. György*

Nonesuch – Warner
79933

**JOE LOVANO ENSEMBLE:
STREAMS OF EXPRESSION**

A nádfúvós hangszerek majd mindegyikét játszi könnyedséggel kezelő, de leginkább tenorszaxofonosként jegyzett Joe Lovano legújabb albumán jazztörténeti kirándulást tesz. A lemez magvát a Miles Davis Nonett 1949–50-ben felvett, és később a The Birth of the Cool gyűjtőcímen kiadott darabjainak zenéje alkotja. Gunther Schuller komponista és zenetudós, aki az eredeti felvételeken még vadászkürtön játszott, a The Birth of the Cool legemlékezetesebb témáit áthangszerezte és háromtémás szvitbe gyúrta, ami egyáltalán nem szolgálalkü utánzat, hanem hiteles főhajtás az eredeti hangzás szellemi atyjai: Gil Evans, Miles Davis és John Lewis, de nem Gerry Mulligan előtt. Davisék annak idején 78-as fordulatszámú lemezekre dolgoztak, így a résztvevő zenészek nem mindegyike jutott szólószerephez, és a szólók is szükségszerűen rövidek voltak. Az átdolgozásban sokkal jobban kibontható az eredeti szerzemények harmóniavilága, és több helyütt az egymásba torkolló szólók gyönyörű ívet kölcsönöznek a rőtönzésnek. Az album egészét tekintve a domináns hang természetesen Joe Lovanóé, kinek tónusa tenorszaxofonon itt a néhai Ben Websterét idézi, és aki két felvételen új hangszerez, a számára speciálisan készített aulochrome-mal jelentkezik, ami egy kétszöves szoprán saxofon. A Miles Davisnek emléket állító anyagot Lovano beágyazta a Streams of Expressionbe, ami öt saját szerzeményből áll, úgy, hogy az első kettő megelőzi, az utolsó három pedig követi a cool-szvitet. Mivel a Streams of Expression önmagában véve sem alkot összefüggő egészet, Lovano ezzel a szerkesztési elvvel sajnálatosan elejét vette annak, hogy az alkotóelemeit tekintve egészen kiváló zene egy-egy koncepciót nyerjen. *Pallai Péter*

Blue Note – EMI
41092

MINDEN, AMI A FÚJÁSHOZ KELL!
Nálunk a világ vezető fúvós márkáinak Magyarországon egyedülálló, kipróbálható, így összehasonlítható hangszer készlete várja.

RITMUS ÉS ÜTŐHANGSZEREK
Ütőhangszerek az óvodai Orff-tól a rock- és jazz szereléseken át a szimfonikus zenekari modellekig.

PREMIER, PAISTE, LUDWIG, HARDCASE, ADAMS, STUDIO 49 képviselő

FÚVÓS HANGSZERÉSZMŰHELY
Javitóműhelyeinkben aranykoszorús mesterek több mint 30 éves gyakorlatával irányított munka folyik – a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével.

ÚJDONSÁG:

VONÓHANGSZEREK ÉS TARTOZÉKOK
Tanuló, professzionális és karbon vonók, tokok, komplett hegedűkészletek.

FON TRADE MUSIC

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 210 2790, 06 30 488 6622
fontrade.music@chello.hu
Nyitva: munkanapokon
9:00 - 17:30 -ig.

www.fontrademusic.hu

**WOODY HERMAN:
THE WOODY HERMAN BAND!**

**GERRY MULLIGAN: PRESENTING
THE GERRY MULLIGAN SEXTET**

**OSCAR PETERSON:
JAZZ BALLADS 8 (2 CD)**

A Woody Herman-lemez legnagyobb erénye az egyetlen hibája is: az eredeti, 1954-es Long Play-anyagot tartalmazza, mely mindössze 34 perc – technikai minősége viszont kiváló. Hermannek ez az úgynevezett Third Herd zenekara volt, ami a big bandek fénykorán már jóval túl volt. Herman és fő hangszerelője, Ralph Burns főleg a táncpublikumot célozták meg, és csak másodsorban igyekeztek megőrizni például a Second Herd híres szaxofonkórusának izgalmas, modern hangzását. Hermannek mulhatatlan érdemei vannak a tekintetben, hogy a big band repertoárban a bebop több, akkoriban kibontakozó stílusjegye is megjelent. A harmadik formációnak ebből a felállásából ugyan hiányzik néhány nagy név, mint például Milt Jackson vagy Shorty Rogers, de mindezért kárpótolt a fegyelmezett ensemble játék, a zenekar valóban kezesbárányként reagál a zenekarvezető-klarinetos utasításaira. A hangszerelés pazar, a tuttik precízek, és a ritmika az érett szving legjobb pillanatait idézi.

Pontosan egy évvel későbbiek a Mulligan-szextetnek az itt reprodukált felvételei, de egészen más zenei világot tárnak elénk: ez már a javakorabeli cool, a fehérnek bélyegzett hűvösségével, ami Parkerhez képest mindenesetre valóban filozofikusabban és látszólag rezignáltan szólal meg. A jazz-

történet kitüntetett pillanata. A felvételek technikai szintjén talán lehetett volna még valamit javítani a digitalizálás során. Az elképesztő szextetben egyébként Bob Brookmeyer trombonon, John Eardley trombitán, Peck Morrison bőgőn, Dave Bailey dobon hallható. A hangszerelés adja a muligan muzsika megkülönböztető jegyét, ez a saját kompozíciókon túl a néhány itt hallható standarden is lemérhető. A szólók vetekszenek a kórusokkal, nálam ezidő szerint döntetlenül állnak.

Viszonylag jól dokumentált és eléggé hozzáférhető az újabb hanghordozókon is Oscar Peterson pályájának első, még Art Tatum, Nat King Cole és mások hatása alatt alakuló pályaszakasza. Mivel azonban eléggé időtálló és sok örömet adó zenéről van szó, csak üdvözölni lehet az újabb válogatást. Az ún. balladák összegyűjtése ráadásul a Petersonnál oly jellegzetesen gyönyöröző hangzhatagokat is csak mértékletesen tárja elénk. A kettőlemez, összesen közel 130 perces gyűjteményben helyet kaptak 1945-től egészen 1953-ig készült felvételek, köztük egy örületes koncertrészlet is, amely magasan felülmúlja a korabeli 3 perces korlátok közé ékelt apróbb igazgyöngyöket. *Zipernouszky Kornél*

Membran – H&H 92
222973-20, 222974-20, 222538-31

**FRANK TUSA:
FATHER TIME**

Miközben a nemzetközi CD-piacon napról napra aggasztóbb a helyzet, egyes patinás kiadók megkezdték a régi katalógus hangminőségben erősen javított kiadását. A nagyszerűen szóló Van Gelder sorozat mellé most felzárkóznai látszik az Enja a 24 bites „master edition”-nel, mely ráadásul keccses, bár kissé érzékeny papírtokban kínálja a német kiadó részben elfeledett termékeit. Közülük való a mostoha sorsú Father Time is, ez az 1975-ben felvett hatszamos gyűjtemény, csupa Tusa-szerzeménnyel. A bőgős nem a nagy virtuózok egyike, inkább jó kísérő, semmint határozott irányító. Komponistaként a Coltrane-követő modális hagyományba illeszkedik, annál is inkább, mivel több együttesben együtt dolgozott a Coltrane nyomaiban járó Dave Liebmannal. A Father Time-on is meghatározó szólam Liebmané, sokan az ő nevéhez társítják a lemezt. *MJQy*

Enja – Varga
ENJ-2104 2

**TERUMASA HINO:
TARO'S MOOD**

Terumasa Hino a japán free, később straight-ahead és fusion zene egyik legjelentősebb figurája, a 60-as évek végén robbant be a köztudatba Hinology című albumával. Csillogó soundját Hubbard és Davis nyomán alakította ki. Az 1973-as Taro's Mood című dupla koncertlemez, akárcsak a korszak más Hino-munkái, jól strukturált, mégis gyakran szabad improvizációkkal előrehaladó darabokból áll. A japán kvintett intenzív, free hard bopot játszik a lemez nagy részében, ugyanakkor feltűnő a kompozíciók vissza-visszatérő lírizmusa is. A trombitás zenekarvezető kiváló technikájú, mégis igen személyes hangú muzsikusként, aki e lemez elkészítése idején vált ismert trombitássá Európában. A Taro's Mood CD-kiadása négy bónusz számot tartalmaz, így az eredeti kiadásénál átfogóbb képet nyújt a komponistának is figyelemre méltó japán muzsikusként korai korszakáról. *MJQy*

Enja – Varga
ENJ-2107 2

**TABÁNYI MIHÁLY:
SZÉP IDŐK –
HUNGARIAN
JAZZ HISTORY 18.**

Tabányi Mihály harmonikakirályt, a magyar jazz élő legendáját köszönti ez a kiadvány 85. születésnapja alkalmából. Válogatást hallunk olyan felvételekből, amelyek eredetileg 78-as fordulatú normállemezekre jelentek meg 1943–1962 között. Tabányinak valóban nagy korszaka volt az a közel két évtized, amikor Magyarországon rajta kívül talán még 2-3 zenekar készített swinges, amerikai jazzre emlékeztető lemezeket, ám egyszerűen „Szép idők”-nek nevezni azt a kort a szerkesztők részéről elég nagy melléfogás! Tabányi érdemei a hazai könnyűzene és jazz történetében elvülhetetlenek, több mint 400 dal felvétele fűződik nevéhez. Tekintve, hogy idősebb korában nem készített új lemezeket, már 20 évvel ezelőtt megjelent tőle egy régi felvételeket tartalmazó LP, amelyet később több CD követett. E válogatás is érdekes lehet kutatók, vagy idős nosztalgizók számára. *DCS*

Hungaroton
HCD 71219

**NIGUN FEAT. DANIEL ZAMIR:
BALE KULTURNIK**

Sokan úgy vélik, hogy napjainkban, az internetes fájlcsereelő korában már a jazzművészeknek sem érdemes konceptalbumokat készíteni, hiszen a rajongók úgyis csak a legkedvesebb trackjeiket fogják letölteni. Ennek az – egyébként is vitatható – állításnak élő cáfolata a Nigun új albuma, a Bale Kulturnik, amely már címével is kifejezi, hogy pontosan meghatározható tematikát és hitvallást sűrít zenei gondolatokba. A jiddis kifejezés ugyanis olyan emberekre utal, akik tudatos döntést hozva visszatérnek kulturális gyökereikhez, és felmutatják, közvetítik azokat.

A Nigun vezetője, Páncsicsy András gitárművész-zeneszerző ilyen ember: hangszerével és kompozícióival a kelet-európai zsidóság, s ezen belül is elsősorban a haszidok csodálatosan gazdag zenei örökségét eleveníti fel, egy alig egy évszázados, rugalmas, gyorsan változó műfaj, a jazz kontextusába helyezve. Ezt a törekvést az új lemezen is olyan nagyszerű muzikusok segítik, mint Barcza Horváth József nagybőgős, Baló István dobos, Bacsó Kristóf szaxofonos és izraeli kollégája, Daniel Zamir, akivel a Nigun már koncerten is játszott együtt. Teljesítményüket csak azért nem értékelem öt pontra, mert a Bale Kulturnik hallgatása közben azt a csodálatos megtisztulás-élményt nem éreztem, amit néhány hete, amikor Bodrogkeresztúron felkereshettem Steiner Sájale cádik sírját.

Recenzióm végén fontosnak tartom megjegyezni, hogy Páncsicsy András hosszú ideje a Gramofon jazz és világművészeti rovatának szakkritikusa, de ez a tény – belső etikai kódexünknek és az elmúlt tíz évben kialakult gyakorlatunknak megfelelően – véleményemet nem befolyásolta.

Retkes Attila

Etnofon – Hangvető
ER-CD 090

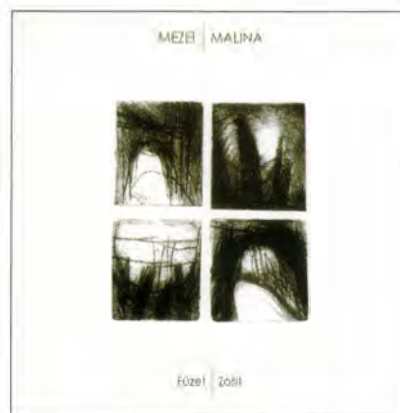
**UNIT:
TIME SETTING**

A UNIT öt európai – egy belga, két francia, egy dán és egy magyar – zenész közös produkciója. Az idei MOL Jazz Fesztiválon mérsékelt sikert arattak, de aligha a talmi csillogásért ragad hangszert az öt művész. Laurent Blondiau trombitás irányítása érezhető a lemez teljes ívében. A felvételek hangsúlyozottan közösségi zenélésről szólnak. Minden zenekari tag adott kompozíciót a „közösbe”, hat szám pedig együttes invenció eredménye. Nehéz a hagyományos értelemben vett témákat plasztikusan elkülöníteni az improvizációtól. A lemez a Miles Davis-i értelemben vett kísérlet, a közös improvizáció lehetőségeinek felvázolása, de egyben hitvallás a kortárs európai jazz ügye mellett is. Ám a mélyebb rétegekben, a nagy összeborulás mögött, a szerződés palimpszesztjében kirajzolódnak egy másik történet körvonalai. Számomra ez a lemez egy próbatétel krónikája: égtájak kultúráihoz kapcsolható vonzások és tisztítások játssz-mája, amelynek a tétje rettentően komoly. Ebből a szempontból meghökkenítő a formáció elnevezése: az egység talán az Emberi Tényező diadala, amely döntése által emelkedhet az ellentétek fölé. Gadó Gábor jobban tetszik saját produkcióiban és Winanddal közösen, mint itt. Kimagasló zenei egyénisége szikrázóan manifesztálódik, amikor a UNIT tizenhat felvétele közül felcsendül a tizenkettedik. Ez Gadó egyetlen szerzeménye a lemezen, a fenséges Second coming – monumentális zenei teret varázsol. Különleges most új felvételen újra hallgatni, még döbbenetesebb a UNIT kontextusának feszülő kontrasztban. Gadó zenészpártneri kevésbé ügyelnek a tradícióra, de náluk is megjelenik – ez tiszteletre méltó bennük akkor is, amikor úgy érzem, elvetik a progresszió súlykát.

H. Magyar Kornél

BMC Records
BMC CD 119

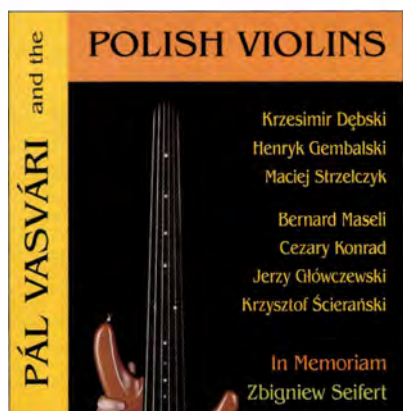
**MEZEI-MALINA DUO:
FÜZET**

Mezei Szilárd, az 1974-es, zentai születésű brácsás már 1990 óta készíti felvételeket és lép fel különböző összetételű zenekaraival szülőföldjén, a Vajdaságban, Magyarországon, Erdélyben és Európában Dániától Németországig. Már a kezdetektől nagy elszántsággal járja azt az utat, melynek köveit anno Bartók, majd Szabados, Braxton és szellemi körei helyezték le, s amit mások mellett a GyőrFree Műhely, a Mediawave Alapítvány és a Magyarakizsai „Jazz, improvizatív zene...” Fesztivál gondoz. Malina Ervin nagybőgős Selenca, az az Bácsújfalui szülőltje. Hét évvel fiatalabb földijénél. Mezeinél, ám ez nem sokkal több, mint életrajzi adat. Ebben a tizoldalas, hat teljesen szabadon áramló, valamint négy, magyar népdalokon és saját kompozíciókon kibontott improvizációval teleirt füzetben Mezei adja a sorvezetőt, az ő játéka a motívumgazdagabb és dinamikaileg változatosabb, Malina alázatosan, de magabiztosan követi őt a kalandokban, melyek egyáltalán nem veszélytelenek. Bátorság kell hozzá, hogy ilyen mélységben feltárják lényüket, s vállalják a kockázatot, hogy sok hallgató bezárkózik ez előtt a számára túl nehezen befogadható, főleg a közös belső rezdülések által strukturált, ritkán konszónáns zene előtt. Aki csak egy kis rést nyit lélekspallettáján, ahhoz besüt a délvidéki napsugár, mely hordoz fájdalmat, örömet, őszinte szabadságvágyat. Megjelenik számára a népzene transzcendenshívogató zengése, sőt, Mezei hosszú vonóhúzásai még Jordi Savall éteri viola da gamba-játékát is felidéznek, aki Bach, Sainte Colombe vagy Marin Marais zenéjének épít katedrális éveket óta. Igazi ajándék a Füzet a húsz éve alakult győri „Vasutas” klubnak, a GyőrFree elődjének, és mindenkinek, aki elfogadja.

Bércesi Barbara

GyőrFree – Hangvető
GyőrFree 001

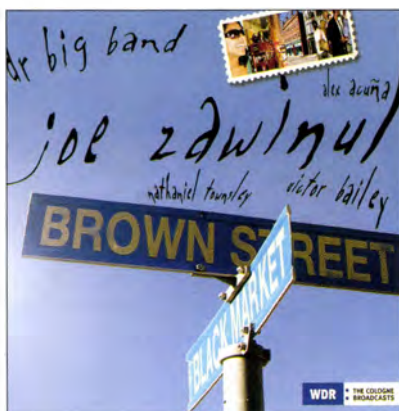

**PÁL VASVÁRI AND THE POLISH VIOLINS:
IN MEMORIAM ZBIGNIEW SEIFERT**

●●●●○

Vasvári Pál pályájának kezdetétől fogva szorosan kötődik a lengyel jazzhez, melynek nagyjai közül sokan hosszú évek óta állandó partnerei. Az egyik legkiválóbb magyar basszusgitáros új felvételét szintén neves lengyel jazzistákkal készítette el, hiszen a hegedűművész Zbigniew Seifertnek állít emléket vele. „Seifert zenéje alapvetően változtat meg a zenéről alkotott véleményemet az improvizáció, a komponálás és az intenzív előadás szempontjából. Ezért gondoltam, hogy összeszedem a három legnagyobb élő lengyel jazzhegedűst, és csinálom velük Zbiggy emlékére egy lemezt” – árulja el a korong születéséről, mely egy az egyben az ő szerzeménye. Vasvári írta és hangszerelte a teljes albumot, melynek páratlan érdeme mégis az, hogy népszerűsíti a méltatlanul kevés figyelmet kapó lengyel jazzt. A közreműködők többsége a szerző régi társa, barátja. A három kiválasztott hegedűs Henryk Gembalski, Maciej Strzelczyk és Krzesimir Dębski (aki csak Vasvári kedvéért vállalta el, hogy tizenöt év után ismét jazzfelvételen szerepeljen), a világhírű Bernard Maseli vibrafonozik, szaxofonon játszik Jerzy Glówczewski, a dobok mögött Cezary Konrad ül, és egy számban feltűnik a basszusgitáros Krzysztof Ścierański is. A muzsika stílusát Vasvári Pál kísérletező, új utakat kereső attitűdje jellemzi, amiből békés, lágy hangvételű, egyszerű dallamvilágú szerzemények születtek. Magát a hangzást is látgyítja a vibrafon bongása, a basszus bűgása és persze a hegedűk, melyek szólói azért nem kevés lendületet is visznek a tétélekbe. Alkalmanként mégis az a benyomásunk, hogy a kompozíciók kissé elnyúlnak, s valamivel több energia, feszesség, talán izgalom kívánczik az egyébként kiváló korongra. *Laczkó Krisztián*

Brüel Note
BN-602

**JOE ZAWINUL/WDR BIG BAND:
BROWN STREET (2 CD)**

●●●●●

A zenében is örökifjú Joe Zawinulnak ismét sikerült újat alkotnia. ráadásul úgy, hogy saját örökzöldjeig nyúlt vissza. Négytagú csapata a hatvanéves kölni WDR Big Banddel állt össze, hogy tizenötöd magával Weather Report- és Zawinul-slágeret szólaltasson meg ezen a vadonatúj dupla albumon. Noha állítólag a főnököt kezdetben nem igazán bűvölte el az ötlet, hogy számaikat nagyzenekarra írják át, Vince Mendoza munkája hamar meggyőzte a produkció különlegességéről. A negyvenöt éves zeneszerző és hangszerelő írt már Pat Methenynek, Gary Burtonnak, Charlie Hadennek, de olyan popsztároknak is, mint Robbie Williams vagy Björk. A legszemléletesebben az első lemezen található klasszikus, az In a Silent Way mutatja Mendoza kifinomultságát.

Mindenképpen megér egy párhuzamos zenehallgatást az album: érdemes elővenni például az 1979-es 8:30 című Weather Report- lemezt, az 1983-as Processiont (ezen debütált Victor Bailey basszusgitáros, aki a mostani albumon is szerepel), vagy az 1980-as Night Passage-et. Amellett, hogy ezek a számok a Brown Streeten, ha lehet, még zawinulosabban lüktetnek, vagyis sok bennük az afrikai eredetű ritmus, a big band-hangzás még egy fokkal dinamikusabbá és izgalmasabbá teszi a fúzió-világzene egyveleget. A zenekar méretét meghazudtolva könnyedén szólal meg, és nem nehezedik rá a négy zenész mesterien összehangolt játékára. A WDR szólistái pedig minden felvételen kiváló színvonalat hoznak.

Igazi zenei csemege az album, s ismét nem kellett csalódnia a magyar közönség körében is nagyon jól ismert élő jazzlegendában.

Vörös Eszter

Intuition – Varga
INT 3450 2

**AL DI MEOLA:
CONSEQUENCE OF CHAOS**

●●●●○

Az 1970-es években nagy figyelemmel hallgattam Al Di Meola szólóit, amikor Chick Corea legendás Return To Forever elnevezésű kvartettjének lemezén megismertem. Akkoriban tetőzött a jazz-rock divathulláma, s az éppen feltűnt fiatal gitáros virtuozitása, muzikalitása elkápráztatott. Később saját lemezeit, majd az 1980-as, 90-es években különböző formációkkal budapesti koncertjeit hallván egyre inkább megfogalmazódott bennem a gondolat, amely a mostani CD hallgatása közben is kísért: Di Meola egy fantasztikus zenész, valami azonban – legalábbis számomra – hiányzik belőle: a mélyebb jazz-feeling. Nem vagyok benne biztos, hogy egy swinges darabot, vagy egy standardet hitelesen el tudna játszani. Igaz, nem is nagyon próbál. Pedig a vadonatúj CD borítóján Chick Corea, Steve Gadd, John Patitucci neve is ott szerepel, akiktől megszokta az ember, hogy verbéli jazzt is játszanak. Nos, az említett kiválóságok alig jutnak szóhoz a lemezen és Di Meola is marad a számára jól bevált fúziós receptnél, nem sok újdonsággal szolgál. Gyakran az az érzésem, hogy hol Santana, hol egy flamenco-gitáros játékát hallgatom. Távol van ez attól, ami számomra az igazi jazzt jelenti.

Ugyanakkor nincs szándékomban lebecsülni a produkciót. Al Di Meola ma is mesterien gitározik és zenéje a kortárs fúziós műfajon belül elismerésre méltó teljesítmény. A lemeznek magyar vonatkozása is van: az African Suite című kompozícióban Horváth Kornél játszik ütőhangszereken, akit a gitáros kifejezetten erre a duóprodukcióra invitált stúdiójába, miután közös magyarországi fellépésük előkészületei alatt Kornél játéka lenyűgözte őt.

Deseő Csaba

Telarc – Karsay és Társa
CD-83649

FELLY K: FAR AWAY

●●●○○

A Far Away Kovács Felicia Flóra – alias Felly K. – énekesnő állítása szerint első önálló jazzlemeze. Az album szerzője Oláh Cumó Árpád – alias Tzumo –, akiről méltán elmondható, hogy az egyik legtehetségesebb ifjú magyar jazz-zongorista. A Magyar Rádió tehetségkutató versenyén való feltűnése óta finoman szólva ígéretes nemzetközi karriert építő pianista Berklee-beli tanulmányai után tavaly végzett a világszinten is rendkívül exkluzív Thelonious Monk Institute-ban. Az évek óta Budapest és New York között ingázó, több jazzprodukciónál ismert Fellyt a véletlen hozta össze a művésszel, amely egymásra találás, majd közös felvétel lett. A jó arányérzékkel eltalált kompozíciók – melyek a Lennon-McCartney-klasszikus Michelle átíratát kivéve mind Tzumo szerzeményei – érzelmes, könnyen befogadható soul jazz-es stílust idéznek, ami jól illik Felly személyiségéhez. A korong nagy erősségét jelentő kísérletet a bőgős Massimo Biolcati, a dobos Ferenc Nemeth és az ütőhangszeres Arturo Stable magabiztosan hozzák. A visszafogott zongoraszólók (bár csak ne párosulna hozzájuk Tzumo allűrösen ható nyöszörgése!) üdítő lendületet visznek a dalokba, a hangulatot líra, tánc vagy éppen spanyolos fieszta-jókedv árnyalja. A muzsika érzékenysége mégsem érvényesül maradéktalanul, talán mert Felly előadásmódjából hiányzik az a finomság és elegancia, mely a zenekar által megteremtett bensőséges közegbe illeszkedve igazán magával ragadná a hallgatót. Emellett alkalmanként az előadói perfekcionizmus hiánya is zavaró: a legfelső regiszterekben egész egyszerűen „elfogy” az énekesnő hangja. Mindezzel együtt a Far Away könnyed kikapcsolódást ígér, messze repülni azonban nem lehet vele. *Laczkó Krisztián*

Argus Film And Art
AACD2006

VIKTORIA TOSLOY: PICTURES OF ME

●●●○○

Lev Tolsztoj ükunokája egy hirtelenszöke, svéd jazzénekesnő, aki enyhe akcentussal angolul énekel. Ez nem egy Rejtő-regényből kiragadott mondat, hanem a Viktoria Tolstoy album recenziójának indítása. Viktoria honlapja kellő szerénységgel a svéd jazz first lady-jének címkézi a dekoratív hölgyet, aki ebben a vonatkozásban minden bizonnyal rászolgált erre a címre. A probléma ott kezdődik, hogy Viktoria nem tudott meggyőzni, hogy ő jazzénekesnő. Sokkal inkább jazzt is éneklő popénekesnőnek nevezném, aki valószínűleg bejutott volna a Megasztár döntőjébe, de helyezést nem jósoltam volna. Viktoria néhány hete Budapesten koncertezett a Pictures of Me anyagával, és nem aratott egyértelmű sikert, de vizsgáljuk a lemezt önmagában. Az 1974-ben született Viktoria büszkén vallja, hogy sosem tanult énekelni. Nos míg orgánuma és intonációs képessége valóban istenadta ajándéknak tűnik, addig előadásmódja akárcsak megjelenése nyilvánvalóan egy szakemberegárdá munkájának eredménye, akik nagy valószínűséggel lefaragták róla az egyéniséget, ha volt neki. A lemezen szereplő produkció korrekt, jó háttérrel adna bármiféle tevékenységhez. Viktoriát és az itt szereplő kísérő zenekart sokkal inkább egy előkelő hotel vagy parti színpadára képelném, mint koncertterembe. A program változatos. Prince, Peter Gabriel és Seal dalai mellett a csellista Lars Danielsson kompozíciói a svéd folklórból merítenek, a zongorista Jacob Karlzon pedig szép balladákat írt. A ritmusszekció a latinos, funkys groove-okat izgalmasan, a swingeket kissé lagymatagon játssza. A zongoraszólók profik, virtuózak, ismert patternekből építkezők, és felbukkan még egy-két jellegtelen popos saxofonszólo. *Szigeti Péter*

ACT – CD Bár
9712-2

TAKE 6: FEELS GOOD

●●●○○

E sorok születésekor még egy hét van hátra az együttes nagy várakozással övezett budapesti fellépése előtt. A Take 6 új, Ray Charlesnak dedikált albumát bemutató turnéjának állomásaként lép fel a Budapest Kongresszusi Központ színpadán. A 8 Grammy-díjjal büszkélkedhető hatosfogat még sosem járt Magyarországon.

A Feels Good az 1988-ban elkezdett sorozat tizenkettedik darabja, mely diszkográfia a sorlemeken kívül egy válogatás-CD-t is magába foglal. Az új anyagra 4 évet kellett várni a Beautiful World főként popslágereket tartalmazó gyűjteménye után. Ezúttal is a Take 6-től megszokott nagyon magas színvonalú zenét hallhatjuk, amely meghatározóan gospel alapokon áll. A lemezen elsősorban a capella kórusének hallható David Thomas, Alvin Chea, Cedric Dent, Mark Kibble, Claude V. McKnight III és Joey Kibble előadásában (utóbbi Mervyn Warren váltotta a csapatban), azaz hangszeres kísérletet nem alkalmaz, bár az egyik darabban egy gitárt is használnak, más-hol pedig egy nagydob is hallható. Gyakorlatilag a néhány tagból álló jazzkórusok összes hagyománya megtalálható a Take 6 előadásmódjában. A gospelkórusok elsősorban lineáris szólamszerkesztése és természetesen meghatározó hangulata, a Mills Brothers instrumentális hangutánzásai, de az ötvenes-hatvanas évek legkiválóbb jazz vokálegyüttesei, a Four Freshmen, a Hi-Lo's, vagy a későbbi Singers Unlimited szofisztikált harmóniavilága egyaránt megtalálható a Take 6 palettáján. Hibát ebben a zenében keresve sem találunk, legfeljebb az kifogásolható, hogy nagyjából egyforma mindegyik lemezük. De ilyen nagyképűek nem lehetünk, szabad a pálya, tessék jobban csinálni! *Friedrich Károly*

BHM – Varga
BHM 1019-2

VUKÁN-SZAKCSI:
THE MASTERS OF PIANO
(CD/DVD)

●●●●○

Mesterek? Igen, kétségkívül indokolt bármilyen felsőfok használata ezzel a lemezzel kapcsolatban. Szakcsi és Vukán két kolosszális zongorista, akikre az egész ország (vö.: nemzet) büszke kell legyen. Amikor pedig amolyan járteszen megpróbálják

kiüríteni magukat, saját szavaik szerint „manipuláció nélkül”, leülnek egymással szemben a két egymásra tolt, nyitott zongorához, akkor megtörténik a zene születése. Az improvizáció, a duózás művészete egészen páratlan élményt ad. A felvétel a Thália színházban készült egy 2005. decemberi koncerten.

Aki a kétféle lemez közül először az audio CD-t hallgatja meg, feltétlenül jó minőségben, sztereóban, lehetőleg fejhallgatóval tegye, hogy találghasson az egyes szólóknál: melyik kié. Jó játék utána feltenni a koncert képes felvételét, és ellenőrizni magunkat. Mellesleg kiderül belőle, hogy a duópartnerek valóban nagyon közeli rokonságban álló lelkek, de a frazirozásban a hangsúlyokat mégis máshová teszik. Vukán néha peckes, érzelmei áradásának Szakcsi enged szélesebb folyást. Vagy mégse? Örök repertoárdarabok, mint az Őz, vagy a Hulló falevelek mellett főleg saját témákra improvizálnak, köztük az egyik egy – sajnos nem jelzett – szép Bartók-parafraízist tartalmaz.

Határozott emlékeim vannak gyerekkoromból arról, hogy Gonda, Csik, Vukán, Szakcsi és talán Fogarasi milyen hihetetlen pazar négy- és nyolckezeseket produkáltak a tévétúdióban. Ezeket apám akkoriban annyira nagyra tartotta, hogy szalagos Grundig magnójához mikrofont csatlakoztatott,

és a tévé hangszórójából hallható hangot ezzel rögzítette. Nos, a szóban forgó felvételek közül három, egy-egy szóló és egy duó bekerült az extrák közé egy 1975-ös felvételtől. Akkori lelkesedésünk ezért az örömenéért teljesen indokolt volt.

Az extrákban található kettős interjú és a „színpalak mögötti” bejátszásoknak nem tett jót a sok szóbeli pongyolaság: kérdés nélkül úgy kezdődik az előbbi, hogy „Hát, több dolog...”, így csak nagyjából tudja a néző kitalálni, hogy mi lehetett a nyitó kérdés. Az sem illik a muzsikusok színvonalához, hogy egyikük „fekákat” emleget zenetörténeti fejtegetése alatt, és Bartókról is sarkítottan fogalmazott véleményt halunk. A kettős interjú ettől még érdekes, csak mivel a riporter név nélkül sem szerepel a felvételen, sem a CD-borítón (csak az, aki az interjú feliratozását angolra fordította), nem szól bele, nem kér pontosítást az elharapott mondatoknál, a beszélgetés a vágások ellenére parttalanává válik. A számok címe sincs következetesen feltüntetve. A DVD még így is jóval gazdagabb az audiónál, ráadás számot is ad, és csupán az apró kiadási hibák vannak le egy pontot a remekmű értékéből.

Zipernouszky Kornél

Hagyma Produkció
HP 0601

MONIO MANIA:
2

●●●●○

Feltétlenül erőnye a Christophe Monniet szaxofonos-effektkezelő-zeneszerző-hangszerelő vezetett francia–magyar válogatottnak, hogy zenéje nem igyekszik senki máséra hasonlítani, még ha helyenként fel is fedezhetők rokon vonások az európai avantgárd különböző zenekaraival (a holland ICP Orchestra, a hazai Kampec Dolores vagy a Monio Maniával több ponton perszonaluniót mutató Campagne des musiques à ouïr is eszünkbe juthat). Pozitívum, hogy sok más korláttörőgető együttessel szemben az MM-et csupa rendkívül profi zenész alkotja. A Monniet által megálmodott – a természetben elő nem forduló – szonoritások hallatán pedig az ember többször felkapja a fejét: hú, ez izgalmas! Ami viszont éket verhet a 2 és hallgatója közé, az a Monniet lényegéhez tartozó könyörtelen ironia, ami minden jelenséget idézőjelek közé tesz, avagy negálja azt. „És mit állítunk?” BB

BMC Records
BMC CD 122

BINDER KÁROLY – SZAKÁLY ÁGNES:
MEGREPEDIT LÉPCSŐKÖN

●●●●○

„A kortárs zene, a népzene, a jazz ölelkezése...”, olvasható a Megrepedt lépcsőkön című Binder-album borítóján. Ami a zongorista összegző zenei világát frappánsan jellemző felsorolásból hiányzik, az természetesen a bartóki örökség, mely mindig is alapvetően meghatározta a muzsikus stílusát. Nincs ez másképp a Szakály Ágnes cimbalomművésszel közösen készített duólemezen sem, melyen Binder kompozíciói ismét rendkívüli mélységekbe ragadják magával a hallgatót. A szerző belső tudatig hatoló hangja elképesztően hitelesen szólal meg ebben a hangszer-összeállításban. A zongora, illetve a preparált zongora és a cimbalom találkozása különleges élményt ad, a sejtelmes hangjáték-szerű improvizációk során éppúgy, mint a szorosan egymás mellé fűzött, feszes tételekben. A felvétel minden egyes hallgatásakor újabb és újabb rétegek rezonálnak bennünk. LK

Binder Music Manufactory
BMM 0502-49-285346

ÚJ DIMENZIÓ MŰHELY:
ELÉGIA 1956

●●●●○

Szabados György és az Új Dimenzió Műhely tagjai, Babits Antal, Klenyán Csaba és Jávorka Ádám. Kortárs improvizatív zene. A Magyar Rádió 22-es stúdiójában 2005-ben rögzített, utóbb Elégia 1956 címre keresztelt anyag. Két Szabados- és négy Babits-szerzemény. Bár inkább rögtönzés. Ami hiány a kortárs zenében. Klasszikus végzettségű muzsikusok a kölcsönös ihletettség jegyében teszik. Jól. 1956 olyan esemény volt a magyar történelemben, amely minden felelősen gondolkodó értelmiségit (muzsikust) állásfoglalásra kell hogy készítsen. Hajnalok. Elégia 1956. Szárnyak. Bálvány. Bartók szellemében. Pentaton Mantra. Ezek a darabok címei. Tág határok: magyar, zsidó, indiai zene. A tragikum időtlen szépsége. A visszafogott indulattal zajló párbeszéd egy ponton energiaátadásba csap át. Úgy, ahogy történt. És ahogy történnie kellene. TQ

Logos Publishing House
L CD 07

DJABE: TÁNCOLTAK A KAZLAK (DVD)

●●●●○

Apa és fia – a néhány éve elhunyt festőművész, Égerházi Imre, illetve a Djabe együttes alapítója és gitárosa, Égerházi Attila – különösen szép és megragadó, az édesapa halála után is folytatódó művészi „együttműködésének” bizonyítéka a Táncolnak a kazlak című projekt, amely 2002-ben indult, s ezzel az attraktív, igényesen kivitelezett DVD-vel zárult le (a folyamat befejeződését a cím múlt időbe helyezése is jelzi). Az Égerházi Imre festményei – jórészt táj- és zsánerképek – által inspirált muzsika négy évvel ezelőtt született meg, s azóta alig változott, legfeljebb az újabb és újabb hanghordozók (CD, DVD audio, DVD koncertfelvétel), illetve az időközben végigjárt hosszú külföldi turnék által csiszolódott, érett egy kicsit. Zenei szempontból tehát az új DVD nem kínál különösebb izgalmat: akihez közel áll a Djabe könnyen befogadható, már-már konvencionális, de mindig szépen hangszerezelt, olykor keleties-arabos színezetű instrumentális jazzmuzsikája, az most is kellemes hangzóélménnyel gazdagodhat. A zenészek egyéni teljesítményét értékelve – s ez sem különösebb meglepetés – ezúttal is a hegedős-trombitás-szárnykürtös Kovács Ferencet, „Öcsit” kell kiemelnem, aki szép csendben, szinte észrevételenül lett a jelenlegi magyar jazz-szcéna egyik leginveciózusabb szereplője. Vizuális és technikai szempontból a Táncoltak a kazlak nemcsak megfelel a 21. századi európai követelményeknek, hanem személyességével, érzelmegazdagságával sokszor felül is múlja az eddigi produkcióinak kivitelezése alapján a Djabéval szemben támasztott – egyébként is magas – elvárásokat. Fontos érték, hogy a DVD-n szerves egységbe rendeződik a magyar Alföld, a toscanai dombtető és a címadó kárpátaljai szénakazlak mikrovilága.

Retkes Attila

Gramy Records
GR 066

ACOUSTIC ALCHEMY:
BEST KEPT SECRET (DVD)

●●●○○

A Best Kept Secret zenei anyaga egy 1998-as lemezen már hallható volt, ezúttal DVD változatban üdvözölhetjük. A nagyjából egy órányi zene egy stúdiófelvétel során élőben hangzott el, időnként a London Metropolitan Orchestra közreműködésével. A DVD-n még két valószínűleg régebbi videoklip is látható. Az egyik gitáros, Nick Webb halála előtt még éppen be tudta fejezni az album felvételeit. A formáció ekkor 14 esztendeje működött már, nyilván nagy csapás lehetett az egyik vezető egyéniség távozása. Az együttes azonban továbbra is működik, a másik gitáros, Greg Carmichael irányításával. A Webb nélkül készült első albumuk a Positive Thinking, azaz pozitív gondolkodás címet kapta, jelezve, hogy a gyász ideje leteltével inkább hálásnak kell lennünk a sorsnak, hogy egyáltalán létezett és alkotott egy ilyen nagyszerű muzsikus.

Az Acoustic Alchemy az úgynevezett smooth jazz egyik legsikeresebb együttese közé tartozik, de a felvételek meghallgatásakor eléggé meglepő ez az értékelés. Itt ugyanis gyakorlatilag szórakoztató könnyűzenét, ezredforduló környéki szalonzentét hallhatunk, igaz, valóban felkészült muzsikusok előadásában. E felvételek inkább korunk divatosabb könnyűzenei ritmusainak és stílusainak kavalkádját vonultatják fel, a polkától a mai populárisabb irányzatokon át a latin vagy reggae ritmusokig. Az improvizatív előadásmód dacára jazztartalomról nem nagyon tudok beszámolni, a blues, azaz az afro-amerikai zene hatásaitól teljesen távol tartja magát ez a muzsika. Természetesen van ennek a zenének is piaca, számomra azonban nehezen nevezhető jazznek.

Friedrich Károly

GRP – Universal
0602498849019

Telarc

(SACD)

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

EUROPEAN MANTRA: 5

●●●○○

NALANDA: GIVE WITHOUT LIMITS

●●●○○

Az agilis Smart Music fiatalokból álló csapata az ifjú magyar zenészeknek egy olyan rétegét képviseli, amely tagjaival sokáig csak menő popsztárok stúdiózenészeiként lehetett találkozni. Az utóbbi években egyre több Smart-koncertet látni a fővá-

rosban, és újabban megjelentek a Smart-logóval ellátott lemezek is. Kell, nagyon kell ez a fajta friss lendület az ezer sebből vérző hazai jazzéletnek. Legutóbb megjelent két kiadványuk Kaszás Péter és Borlai Gergő zenekarainak felvételeit tartalmazza.

A két dobost kölyökszeniként ismerte meg a hazai közönség. A felnőtté váláson túl eljött az idő, hogy bemutassák, milyen egyéni távlatokban gondolkodnak. Az eredmény sok tekintetben biztató mindkét esetben, ám a keresgélés alagútjának még bőven benne vagyunk a szurkos közepében. A European Mantra 2001 óta működő, koncertező együttes. Eklektikája az évek során valamelyest tisztult, a mostani lemez pedig (az első stúdiólemez az előző, F.A.Q. című koncert-CD után) már nyomon követhető irányt mutat. Gergő mindig is érdeklődött a hard core- és heavy metal-dobosok iránt – birtokolja is energiájukat. A mostani lemez kíméletlenebbül hajtja hallgatóját ebbe a zúzó világba, mint a korábbi EM-koncertek. Nincs sok köszönet az 5 című korong hallgatásában, az érdekesebb, mondhatni zeneibb részeket is beárnyékolja Lukács Péter gitárreszelése, amelyhez a billentyűs Nagy János, a basszeres Papesch Péter és Borlai is könnyen elcsábítható – az össznépi atomvillanás garantált. Több zeneiséget, több esztétikát várok a Mantrától, főleg mióta tudom,

hogy Gergő micsoda meglepetésekre képes – különösen legutóbbi önálló lemezéről vagy Juhász Gábor zenekarából –, és hogy Nagy János is mennyire sokoldalú zenész.

Hasonlóan a bimbózás fázisában a Nalanda. A különbség annyi, hogy Kaszás zenekara fincsi fusion jazzben mozog – de ezzel együtt kevesebb kockázatot vállal a Mantránál, nem okoz meglepetést, se kellemetlent, se kellemeset –. Dave Grusin, a Yellowjackets vagy a Spyro Gyra már sokszor játszott hasonlót. A Nalanda tagjai mind nemrég végzett jazztanszakosok, profizmusuk vitán felüli, ráadásul a vendégszólísták közül többen a kedvenceim közül valók. Az „igazi sugallat” azonban most még mindezek ellenére is elkerüli a Nalanda-lemezt – dacára a sztoikus bölcsességnek, amit a cím és a Gandhi-idézet képvisel. Mindazonáltal jó úton jár a Nalanda, közös koncertjeik olyan nagygyúkkal, mint legutóbb Mike Mainieri pedig nyilván pótolhatatlan tapasztalatokkal gazdagítják játékkukat, stílusukat.

Mindkét dobostól nagyon várjuk a folytatást.

H. Magyar Kornél

Smart Music

SMCD 04

SMCD 03

FRANCK AVITABLE: SHORT STORIES

●●●○○

Megint egy név, amelyet meg kell jegyeznünk. A források szerint Franck Avitable játékára Bud Powell volt meghatározó hatással, de ember legyen a talpán, aki szólólemezeit meghallgatva erre a következtetésre jut. Sokkal inkább az európai klasszikus zene nagy alakjainak szellemét őrzi a 18 (!), három kivétellel saját kompozíció. Debussy, Ravel, Brahms, Chopin, Schumann – igen. Jazz? Is. Nem kétséges, kiváló zongoristával állunk szemben, aki rendkívüli harmóniai érzékkel és technikai képzettséggel nyúgözi le a hallgatót. Egyik méltatója csupa derűt és napfényt vélt felfedezni Avitable korábbi lemezein. Ezek a (letűnt New Age irányzatot idéző) jegyek néhány szerzeményben itt is megjelennek, de még a zsongító, moll hangnemű darabokba is beszűrkedik a diszsonancia. A tágas érzelmi és dinamikai tartományt bejáró anyag egy kortárs európai pianista maradandó névjegye. TQ

Dreyfus Jazz – MusiCDome
FDM 46050366902

SYLVAIN LUC: JOKO

●●●○○

Gitár, cselló, zongora, klaninét, szájharmonika, dob, afrikai ütők – nem átlagos összeállításban készült a franciaországi baszk-cigány származású gitáros lemeze. Az anyag sem a hagyományos jazzreperatórióból válogatódott, a saját szerzeményeken kívül helyet kaptak benne Jim Morrison, Paul McCartney, Keith Jarrett, Joe Jackson, James Taylor számainak feldolgozásai. Öt percnél csak egy darab hosszabb: bár a rögtönzésnek jelentős szerepe van az előadásban, elsősorban a kompozíciós gondolkodás határozza meg a történéseket. A kamarajátékban egyszerre kevés hangszer jut szerephez, így minden megszólalás külön nyomatékot kap. Az akusztikus és elektromos gitáron egyaránt játszó Luc kevés eszközzel sokat mond. És szvingel is, ha úgy akarja. A kiváló partnerek (Michel Portal, Jacky Terrasson, Éric Longworth, Olivier Ker Ourio) csak erősítik a lemezről kialakult jó benyomást. TQ

Dreyfus Jazz – MusiCDome
FDM 46050366922

GUITAR VISIONS

●●●○○

Előbb azt kell megfejtenünk, hogy az üzleti szempontokon kívül milyen megfontolásokból született meg ez a válogatás. A kulcs Bireli Lagréne. Ő kapta a Dreyfus kiadótól a felkérést, hogy a márka által kiadott gitáros felvételekből, kedvenceiből válogasson egy lemezre valót. Megtette. Mindenekelőtt háromszorosan beválogatta önmagát, aztán szellemi elődjeit, Charlie Christian, Django Reinhardt és Barney Kessel, partnerét, Sylvain Lucot, végül a hangszer olyan ismert, illetve kevésbé reklámozott képviselőit, mint Tomatito, Lucky Peterson, Luis Salinas, John McLaughlin, Christian Escoudé, Philip Catherine, Patric Rondat. Az eredmény igazi vegyes felvágott, bár nem savanyúság: élvezetes jazz, blues, fusion, latin gitárjáték mesterfokon, többnyire kamaraösszeállításban. Elképesztő hangszeres tudás, virtuozitás és zene is, természetesen. Ajándék inyenceknek, karácsonyfa alá. TQ

Dreyfus Jazz – MusiCDome
FDM 46050366892

**HÁRSHEGY:
(H)ÁR(S)VÍZ**
Magánkiadás

L202

●●●○○

Hárs Viktor többéves tapasztalattal rendelkező, kiforrott stílusú basszus-hangszeres, akinek remek játéka számos élvonalbeli jazzformációban élvezhető. Hárshegy nevű saját zenekarának angol nyelvű dalszövegeiről nem derül ki világosan, hogy ki nek a művei. Kár, hogy a CD szerény kivitelű borítója nem tartalmazza a szöveg írott változatát sem – Váci Eszter prozódíája nem mindig egyértelmű. A szerzemények hangszerelésében a gitáros Fehér Géza is közreműködött. A lemezről felcsendülő szerzemények erénye, hogy nagyjából homogén kompozíciós ívet alkotnak. A zene hangnemi és tempóbeli adottságai érdekes lebegő hangulatot árasztanak, amely a rockos motívumok intelligens, finom használatával válik árnyaltabbá. Sting stílusát szépen idézi a lemez, ám összességében nem indít meg olyan intenzív zenei kommunikációt a hallgatójával, amelyet a közreműködő művészekről várnánk. *HMK*

**INTRODUCING GIULIO
STRACCIATI TRIO:
FREE THREE**
Philology

W 328.2

●●●○○

A Trio Midnightot az teszi a magyar jazz új nemzedékének – megítélés szerint – legjobb zenekarává, hogy a három muzsikussal nincs összláncolva, mindenkinek megvan a saját szakmai élete, de amikor kon-

certen vagy a stúdióban találkoznak, minden idegszálukkal képesek a mainstream jazz kereteit szétfeszítő, spontán improvizációra koncentrálni. Oláh Kálmán és Balázs Elemér méltatása most nem feladat; ezúttal Egri Jánost kell dicsérnem, akinek pályáján mind fontosabbá válik a fiatalabb generációhoz tartozó itáliai muzsikusokkal való együttműködés. Most a csaknem két évtizede működő Philology Jazz – elsősorban Chet Baker, Phil Woods és Lee Konitz életműve előtt tisztelgő – független olasz kiadó mutatja be a Giulio Stracciati Triót, amelyben Egri Jancsi nagybögőzik (remekül), Piero Borri dobol (nagyon jól) és a névadó gitározik – sajnos szintelenül. *ReA*

**BÁGYI BALÁZS:
MAGYAR ZENE**
Magánkiadás – Hangvető

BBQCD02

●●●○○

„Ajánlom ezt az albumot mindenkinek, aki szereti a régiókat megidéző, szívből jövő, tiszta, akusztikus muzsikát. Román és bolgár folk, jazz és szabadzene mellett e lemez anyagának fő ihlető forrása a magyar zene.” Bági Balázs második kvartettlemezen az együttes alaposan átalakult. A trombita helyett cimbalom szól, és a kvartett ezúttal öttagú, melyben Tűzkő Csaba szaxofonjával és a vendégnek titulált Salamon Beáta (a Méta primása) hegedűjével egyaránt primásként funkcionál. A kárpát-medencei és balkáni népzeneiket, illetve a jazzt ötvöző produciók mondhatni a hatvanas évek vége óta külön irányzatot képviselnek a magyar jazzszíntéren. A lemezen öt népzenei ihletésű darab szólal meg, és előadásukat az adott régió dialektusa jellemzi, egy coltrane-iánus jazz és egy a cimbalom, dob és bőgő szóló-, illetve duó-kombinációiból rőtt szabadzene. *SZP*

**JACQUES LOUSSIER TRIO:
BACH – THE BRANDENBURGS**
TELARC – Karsay és Társa

CD-83644

●●●○○

Jaques Loussier, a klasszikus zenén nevelkedett francia zongoraművész 1960-ban jelentkezett először Bach-feldolgozóival. A zenetörténet egyik legnagyobb komponistájának zongoradarabjait bőgő-dob kísérettel, kevés improvizációval és némi swinggel fűszerezve játszotta. Sikerét világszerte 6 millió eladott lemez jelzi. Az 1980-as években Loussier feloszlatta trióját, és francia, majd hollywoodi filmstúdiók számára, később pedig koncerttermi előadásra írt szimfonikus darabokat. A legutóbbi években ismét triót alakított fiatal francia zenészekkel, s megint csak Bach zenéje felé fordult. Új CD-jén a híres Brandenburgi Koncertek átdolgozásait játssza. Klasszikus zenei szempontból nem értékelhető magasra ez a produkció, s jazzkörökben még kevesebb elismerésre számíthat. Az egykori közönségsiker ettől függetlenül megisméltódnak. *DCs*

**GERI ALLEN:
TIMELESS PORTRAITS AND
DREAMS (2 CD)**

Telarc – Karsay és Társa
CD 83645

●●●○○

Geri Allen egyike a kevés jelentős női zongoristáknak. Ráadásul igen sokoldalú művész. Nemcsak az afro-amerikai, de az afrikai őshaza zenéjének is ismerője. Legutóbbi CD-je tisztelgés az amerikai feketék történelme, kultúrája és a polgárjogi mozgalmak előtt. A darabok között tradíció-

nális spirituálét éppúgy találunk, mint Mary Lou Williams Martin Luther King emlékére írott jazzmiséjének részletét, vagy Parker és Billie Holiday művészetének megidézését. Allen és férje, Wallace Roney kompozíciói egészítik ki a 15 tételű zenei anyagot. A kivitelezés elsősorban a szóló-zongorára, illetve a triójátékra hárul. Alkalmanként a trombitás Roney, a tenoros Donald Walden, a két énekes, valamint az Atlantai Jazz Kórus is közreműködnek. Eklektikus lemez, de nyilvánvaló koncepcióra épül, és jól illeszkedik Geri Allen eddigi munkásságába. Hogy miért kellett egy négyperces szám kedvéért dupla albumra bővíteni a kiadványt, azt nem sikerült megfejteni. *MA*

**BARBARA DENNERLEIN DUO:
10TH ANNIVERSARY**
Bebab Records – Varga

Bebab 250972

●●●○○

Tízéves közös zenélést ünnepel új lemezén a Hammond-organista Barbara Dennerlein és a kiváló dobos, Daniel Messina. A már világszerte is ismert német billentyűs a Hammond-organisták szűk körében is azon kevesek közé tartozik, akik a bőgőt kiváltva pedálokon is játszanak, mégpedig nem is akárhogyan. Csak figyelmesen hallgatva tudja az ember megállapítani, nincs senki, aki a basszusmeneteket pengetné a dob és a dallam mellett. A német jazzélet igazi büszkesége már 15 évesen feltűnt a müncheni jazzklubokban, mára pedig az ország egyik legjelentősebb zenésze lett. Dennerlein valósággal táncol a pedálokon (basszuszólóiban tűnik ez ki igazán), s ezt a képet megerősíti egy találó fotó is a CD borítóján. A lemez kifejezetten kellemesen szvingelős, bluesos, olykor virtuóz, máskor lírai, és a jól felépített improvizációk legtöbbször átcsapnak egy igazi Hammond-őrületbe. *VE*

CHERYL BENTLYNE:
THE BOOK OF LOVE

Telarc – Karsay és Társa
CD-83652 ●●●○○

Cheryl Bentley 1979 óta a Manhattan Transfer elidegeníthetetlen alkotótagja. Noha a *The Book Of Love* a tizenharmadik szóló diszkográfiájában 1977 óta, a mérvadó források csak 2004-től az első Telarc-albuma óta jegyzik. Cheryl persze kitűnő énekes, de nem rendelkezik azzal a karizmatikus aurával, ami vonzóvá tenné a közönség bármely szegmense számára. A *Szerelem* könyve igazi múlt századbeli balladaalbum vonósokorussal megédesítve, ami tapasztalatom szerint hazai jazzkörökben korábban eladhatatlanná tette volna. A producer, Corey Allen – aki a hangszerelő és zongorakísérő is egyben – jegyzetei szerint a felvételek idején elhunyt Don Aliának is emléket kívántak állítani a *Goodbye* című dallal, melyben posztumusz hallhatjuk. Kellemes hangulatlámpazene szerelmesek számára, amely a szerelem életrajzait kíséri végig néhány ismert dallal, olykor mértéktartóan szvingelve. SzP

MARIA MULDAUR:
Telarc – Karsay és Társa
CD-83943 ●●●●○

Maria Muldaur nem jazzénekes, bár egyszer évekkel ezelőtt készített egy Peggy Lee előtt tisztelgő albumot. Mindez csak azért fontos, mert ez a Gramofon jazzrovata. A Bob Dylan dalaiból szerkesztett love song-lemez kellemes, bluesos country & western, ami Maria világa, életeleme. A jazz

csak az *Ain't Misbehavin'* egy sorával küszik be a billentyűs David Torkanowsky egyik szólójában. Nem tudom, hogy a kissé modoros, affektált torokhang Bob Dylan atmoszférát erősítendő szólal-e meg intonációjában, vagy csak egyszerűen ez a szükséges szexi groove. Maria Greenwich Village szülőtte, zeneileg ott-honosan mozog Memphisben vagy Nashvilleben. Lelki vonzalmat érez a szerelem dalokban megjelenő dylani inkarnációja iránt. A Telarc igazgatója akkor kereste meg őt egy Dylan-album gondolatával, miután látta Scorsese az énekes-dalszerzőről készült dokumentumfilmjében. Közben megbarátkoztam azzal a kissé füstös torokhanggal... SzP

MADELINE PEYROUX:
HALF THE PERFECT WORLD
EmArcy/Rounder – Universal
0602517032798 ●●●○○

A francia neve ellenére tősgyökeres amerikai énekesnőnek mindössze két albuma jelent meg egy évtized alatt. Az 1996-os debütáló *Dreamland* csak nyolc évvel később követte az igazi áttörés, a milliós példányszám-ban elfogyott *Careless Love*. A Billie Holidayre emlékeztető mesterkéletlen előadásmód, a repertoárjára felvett jazzörökzöldek meghozták az eredményt. Sajnos az idén készült harmadik CD-je már inkább a mostanában oly divatos pop és country elemekkel átszótt light jazz irányába tolódott el. Ezt jól tükrözi a dalok megválasztása is – találunk szerzőket Leonard Cohentől Joni Mitchellig, a jazzstandardeket viszont Peyroux goridosan kerüli. A hangvétel is egyre inkább szenvelgő, bár nem Lady Dayt, sokkal inkább Norah Jonest idézi. Tetszetős, kellemes zene, ám bizony fényévekre van a régi nagy divák, de akár Cassandra Wilson vagy Dianne Reeves művészetétől is. MA

LARS DANIELSSON:
MELANGE BLEU
ACT – CD Bár
9604-2 ●●●○○

Több mint két évtizede van jelen a svéd jazzéletben Lars Danielsson bőgős/csellista, aki korábban neves amerikai muzsikusokkal (Dave Liebman, John Abercrombie) készített kitűnő felvételeket. A *Melange Bleu* az előző lemezének folytatása; melodikus improvizációs mintákra épülő, visszafogottan lüktető szintetikus ritmusokkal (van ilyen?) és mindenféle, utólagosan hozzákevert elektronikus hangzásokkal, csicseregésekkel megspékelt „korszerű” képződmény. Liftzene, intézhetnének el amúgy, ha nem a skandináv jazz olyan kiválóságainak közreműködésével született volna meg, mint Bugge Wesseltoft, Nils Petter Molvaer, Jon Christensen, Eivind Aarset és a Koppenhágai Koncertzenekar. Így hát vigyázat! A lassan kibontakozó szerzemények misztikus, melankolikus hangulatot árasztanak: távolban vibráló északi fény. A nap erejét másutt keressük. TQ

DAVE VALENTIN:
COME FLY WITH ME
High Note – CD Bár
HCD 7160 ●●●●○

Íme egy ékes példa a régi igazságra, amely szerint minden stílusban lehet kiválót alkotni. Dave Valentin új lemeze a latin jazz kategóriájába tartozik, amelyre általában a könnyed szórakoztató hangzás jellemző. Ez esetben ennél sokkal többről van szó. Valentin rendkívüli tehetségű,

virtuóz jazzfuvolás, akire az első hangtól az utolsóig oda kell figyelni. Az új produkcióban is igen magasra helyezte a mércét nemcsak saját szólóit, hanem az egész program hangszerelését illetően is. Természetesen a fuvola a vezető hangszer, mögötte kiváló ritmusszekció játszik, élén a zongorista Bill O'Connell-lel, aki szintén remek improvizációkat ad elő. A műsor főleg latin ritmusú számokból áll, amelyekben a dob mellett két további ütőhangszeres színesíti a hangzást, de helyet kapott egy csodaszép ballada is a tenorszaxofonos Chris Barretto közreműködésével. DCs

DUSKO GOYKOVICH:
SAMBA TZIGANE
Enja – Varga
ENJ-9489 2 ●●●●○

A 75 éves, boszniai születésű trombitás huszoneves korától a nyugati világban él és dolgozik, előbb Amerikában, majd Németországban telepedett le, ahol idén májusban ez a lemez is készült. Külön öröm számunkra, hogy a szextettben Snétberger Ferenc a gitáros, aki maga is már vagy 20 éve berlini lakos. Goykovich az évtizedek során már szinte mindenkivel játszott, aki számít a jazz világában Woody Hermantól Tony Lakatosig, ezúttal is igazi nemzetközi együtttest hozott össze. A lemez tulajdonképpen egyenes folytatása a *Samba Do Mar* című albumnak (Gramofon 2004. tavasz) ez vonatkozik mind a zenei stílusra, mind pedig a repertoár megválasztására. Villa-Lobos, Jobim, Baden Powell és persze a zenészek saját kompozíciói hangzanak el. Színvonalas, profi munka, fülbemészőan dallamos latin zene remek szólókkal, amely fittyet hányva a kategorizálásnak mindig utat talál az emberek szívéhez. MA

AZ ORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ
JAZZ ÉS KLASSZIKUS ZENEI
SZAKÜZLETE

PHONE, ALPHA, EGEA, ACT
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE, DIW, CYBELE,
FUGA LIBERA, RICERCAR, ARCANA, EXTON,
HIGH NOTE, SONS OF SOUND, CRYPTO, MDG,
MA, OMNITON, SONG LINES

Nyitvatartás
hétfőtől - péntekig 10-20
szombat 10-16

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 6.
Tel./Fax: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

CONCERTO

Komolyzenei hanglemezek
a gregoriántól
a kortárs zenéig

LP, CD, DVD
vétel-eladás

Lemeztisztítás

Postai utánvét

Ez komoly!

AKADÉMIA

zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

Az MCD üzletlánc
CD boltjaiban:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI., Jókai u. 40.

MCD CAMPONA, XXII.,
Nagytétényi út 35-37.

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves Vásárlóinkat,
továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

GRAMOFON

Ősztől megújult formában, kibővített tartalommal

**A tízéves zenei lap legjobb cikkei
az interneten**

GRAMOFON Online

www.gramofon.hu

arabesk

Ki mit t'ud az ománi lantfesztiválon?

Debussyt valószínűleg a mór építészetre jellemző gazdagon díszített, cikornyás falmotívumok ihlették híres zongoraművei megírására. Az 1888-as Két arabesk szólamai mint az indák fonódnak össze és válnak szét. Persze az európai kultúra a romantika korában megélenkült érdeklődéssel fordult az egzotikus keleti világ felé.

◆ Pödör Bálint

A romantika nyitottsága az arab zenekultúra irányába természetesen nem volt előzmény nélküli. Európába már a török hódoltság alatti

Magyarországon keresztül kerültek hangszerek, a janicsárzenekarokból az üstdob és a zurna (magyarul töröksíp) érkezett – utóbbi rokona a tárogató –, a kuruckor emblematis magyar fúvós hangszere is. Sokkal korábban, a mór invázió idején (713–1492) került be az Ibériai-félszigetre az ud (oud írásmódja is elterjedt), ebből fejlődött ki az európai lant, a középkori trubadúrzene alapvető hangszere. (Etimológiája: al ud – lud – lute.) Ének kíséretre, hírmondásra használták – Magyarországon például Tinódi Lantos Sebestyén szólaltatta meg ily módon –, de a lant rokona a magyar népi hangszerek tekintett instrumentum, a koboz is. Egy korabeli festményen, amely a Mozart családot ábrázolja, Leopold Mozart theorbán, azaz barokk lanton játszik.

Al tarab – Muscat ud festival

Ezt a fesztivált 1970 óta rendezik meg Ománban, az Arab-öböl partján fekvő, nyugatbarát országban. Fővédnöke maga Ófelsége, Qaboos bin Said, ománi szultán, a művészetek bőkezű pártfogója, akinek köszönhetően a kis állam napjainkban kulturális reneszánszát éli. Ő hozta létre „Az ud barátainak társasága” nevű nemzetközi egyesületet. Összesen tíz szólistát hívtak meg Marokkóból, Egyiptomból, Szaúd-Arábiából, Jemenből és Ománból. Az európai zene sokféleségével és elkülönültségével ellentétben az egymástól sok ezer kilométerre fekvő

muzulmán országok lakói – az általános érvényű vallási kánonok következtében – egységes zenei nyelvet beszélnek. A legutóbbi fesztiválon a lantosok hagyományos bemutatkozásán kívül az egyiptomi Ammar El-Sherei kifejezetten erre az alkalomra komponált két művének ősbemutatója bővítette a programot. Az udos szólistát mindkét esetben a nagy felkészültségű Royal Oman Symphony Orchestra kísérte. A találkozó céljai közt szerepelt a hagyományörzés és az arab zene modern stílusokba és formákba transzformálása, például a szimfonikus zenekari hangszerezés által. A fesztivál kapcsán a német Enja Records olyan impozáns kiadványt jelentetett meg, amely a három nap hangfelvételének négy CD-jét és többnyelvű, fényképekkel gazdagon illusztrált, informatív könyvet tartalmaz. Ebben alapos, de közérthető tanulmányokat olvashatunk az arab zenéről prof. Issam El-Mallah müncheni etnomuzikológus (az ománi szultán zenei tanácsadója) tollából. (A kiadványt Párnicsky András ismerteti a 105. oldalon.)

A fesztivál fővédnöke, Qaboos bin Said, ománi szultán

Al ud, az arab lant

Hogy éppen az ud lett e fesztivál főszereplője, az semmiképpen sem véletlen. Ezt a pengetős hangszert ugyanis egyesek az egész arab zene szimbólumának tekintik. Ez nem is tűnik nagy túlzásnak, ha megfigyeljük, milyen gyakran szerepel képi ábrázolásokon (már a 9. századból maradtak fenn effélék) és szöveges forrásokban. Az első nagy Daloskönyv (kis képünk), a 10. századi Kitab al-Aghani is az ud szerepét hangsúlyozza, és mint a zeneoktatás első számú prezentációs eszközét írja le. A hangszer teste körteforma, háta domború, nyaka a testéhez képest rövid, elkeskenyedő, a végén jellegzetesen, 90 fokban hátrahajlik. Kezdetben öt dupla húrja volt, mára a

hat duplahúros változat terjedt el. Ezeket madártollal pengetik, de más hajlékony eszköz is megteszi. Hangterjedelme nagy, kicsengése a gitárnál jóval rövidebb, tónusa bársonyosan tompa. Nincsenek rajta érintők (bundok) emiatt az intonáció, az egyes hangok pontos lefogása igen nehéz. Ebben sokkal inkább a hegedűhöz, mintsem a gitárhoz

hasonlít. Ugyanakkor ez a kialakítás kedvez a negyedhangok megszólaltatásának, ami az arab zene egyik lényege.

Tarab – az elbűvölés művészete

Az udot „amir al-tarab”-nak, vagyis „az elbűvölés hercegének” nevezik. Az énekhang és az ud igéző hangjaiból öröm és mélységes szomorúság árad, és a katarzis élménye jár át a hallgatót általa. Felmerül a kérdés: európai füllel hogyan hallgassunk arab zenét, hiszen első hallásra túl bonyolult, emelkedett, sőt patetikus. Nos, e zeneműveket valóban meghatározza a vallásos, transzcendens tartalom, és fogadjuk el, ezekről a fennkölt dolgokról az arab népek kultúrájában csak áhítattal, költői eszközökkel szoktak szólni.

Az arab zene hangsorai: a makámok

Ahhoz, hogy az arab zenét némileg megértsük, meg kell szoknunk, hogy a mi hangközeinknél (amelyeknek a rendszerét Pitagorasz dolgozta ki) kisebbeket is használnak, így például az egészhangot nem két félhangra, hanem három részre osztják. Ebből következően sokkal több hangsor jöhet létre: elméletileg akár 150 is. Míg Európában a dúr és a moll hangsor a meghatározó, Keleten ezeken kívül még számos más makám használatos. Persze

A Royal Oman Symphony Orchestra csellószólama

ezeket is megkülönböztethetjük dúr és moll jellegük szerint. Az sem téved nagyot, aki az arab dallamokat összhangzatos mollban (lá-ti-dó-ré-mi-fá-szí) vagy még inkább az összhangzatos moll 5. moduszában (mi-fá-szílá-ti-dó-ré) képzelel el, mert ezek valóban gyakoriak. Léteznek ún. „apa-makámok”, két alapvető köztük a kurd és a nahawand, valamint ezek „fiai”. A könyv statisztikája szerint egyébként a fellépők 44 hangsort használtak a fesztivál során. A magasan fejlett improvizációs készség a jó előadó alapvető ismérve. Az egyes zeneszámok elején a játékos hosszú, akár többször tíz percig tartó szabad bevezetőt játszik, ez a rész az úgynevezett takszim. Természetesen a kompozíciós formák kötöttek, ilyenek a samai, a longa, a mazufa és a qasida.

Hagyomány és modernitás

Abadi al-Johar, szaúdi ud-virtuóz

A népzenet hagyományosan szólóhangszer, hangszerkíséretes ének vagy kicsi, 3-4 fős hangszercsoport szólaltatja meg. Ettől lényegesen eltér az arab klasszikus zene, tehát a komponált udvari zene. (Egyebek közt ezt játsszák a Nyugaton felkapott haszáné kíséretével.) A szimfonikus zenekar vagy egyes európai hangszerek használata régi gyakorlat, a 18. századtól kezdve

szívesen alkalmaznak például a vonós rebab helyett hegedűt. Mára a művelt, felső körökben sikk, mondhatni, az alpműveltség része az európai szimfonikus zene ismerete. Ám ezzel egyidejűleg ellentétes folyamatot is megfigyelhetünk: népi hangszerek kapnak helyet a szimfonikus zenekarban, mint esetünkben az ud. (Emlékeztetőül: Kodály a Hány Jánosban tökéletesen illeszti a cimbalmot a 19. századi nagyzenekarba.) A popzenében nem használnak háromnegyedhang alapú makámokat, csak dúrt és mollt. Ez nem csak a globalizálódó ízlés miatt van így: a nyugati „temperált” hangszerek nem is képesek ezek megszólaltatására, csak a népi hangszerek. A műfaj legis-

A makámokat régen az ud húrjaihoz igazodó tabulatúrában jegyezték le – ma a kotta is helyettesítheti ezt

Forrás: Enja Records

Alaa Hussein Saber, az ud-concertók egyik szólóját a fesztiválon

mertebb sztárjait nem kell bemutatni: Khaled, Rachid Taha és mások nevét említhetnénk. Az igényesebb, szűkebb hallgatói réteg körében népszerű világzene is használja az arab zene jellemző elemeit. A műfaj két ismert alakja a tunéziai udos, Anouar Brahem és a nemrég Magyarországon is nagy sikerrel szerepelt, libanoni születésű Rabih Abou Khalil. Utóbbi extravagáns szerzeményeiben a jazz, a kortárs kamarazene és a népzene motívumai keverednek.

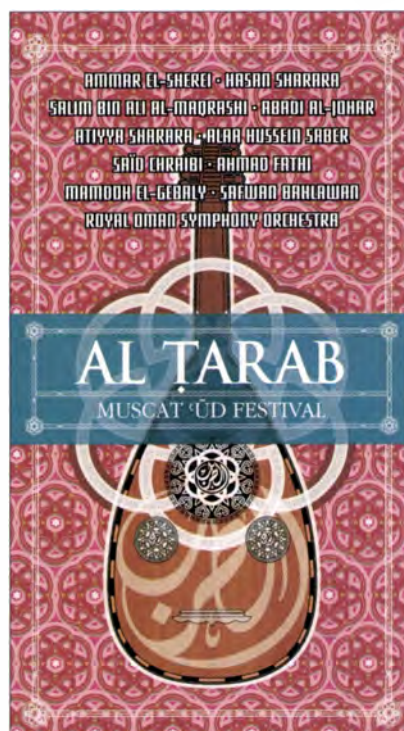
Hála a Muscat ud festival exkluzív felvételének, most újabb gazdag információkkal bővíthetjük az arab zenéről szerzett tudásunkat. ■

Átfogó információk Ománról

www.omanet.om

Az Enja Records honlapja

www.enjarecords.com

AL TARAB
MUSCAT UD FESTIVAL

Több szempontból is különleges kiadvány az Al Tarab. Már a méretei is impozánsak, hiszen négy CD-t, a hozzá tartozó színes füzetet és egy négy-nyelvű kétszázharminc oldalas, képekkel illusztrált könyvet tartalmaz. Azonban még ennél a ténynél is figyelemreméltebb az átgondoltság és alaposág, amellyel összeállították a 2005. november 29. és december 1. között megrendezett ománi Muscat fesztivál programját – melynek teljes anyagát tartalmazza a CD-k. Az ománi szultán kezdeményezésére az 1970-es évek eleje óta működik a fesztivál azzal a céllal, hogy az arab lantot az udot, és a hangszer mestereit bemutassa a közönségnek. Az ud mint virtuóz szólóhangszer az arab zenében igen gyakori, ilyen minőségében az első albumon hallhatjuk. Emellett azonban sokszor kísérnek vele énekeseket is, ezt a szerepkört hivatott bemutatni a második és részben a harmadik korong. Végezetül pedig a szultán személyes felkérésére 1983-ban az Atiyya Sharara által komponált Oud Concerto és a külön erre a fesztiválra íródott két nagyzenekari mű, a Dialog for Ud and Orchestra és a Variations on Arabic Melodies csendül föl. Mindkettő zeneszerzője és szólistája Ammar El-Sheri. Az első kettő a versenyművek szabályai szerint íródott concerto grosso a Vivaldi teremtette háromteteles beosztást követve. Ezek a rendhagyó művek

azzal a céllal jöttek létre, hogy az európai zenei hagyomány új utakat nyisson az arab zenében. Külön fontosnak tartom megemlíteni, hogy Ammar El-Sheri a kadenciában valóban improvizál, hűen a műfaj eredeti értékrendjéhez. Az előadók a térség számos országából (Omántól Egyiptomtól át Szíriáig) invitalták, lehetővé téve ezzel, hogy a kiadvány az arab világ sokszínű, mégis egységes zenei életét bemutassa. Ennek megértését segíti a könyv, amely a koncertekkel kapcsolatos tudnivalókon túl az arab zenébe is betekintést enged. Így például kottaképekkel ellátva sorolták föl azt a huszonnégy makámot (módusz) és négy nyugati skálát, amelyet az előadók használtak a koncerteken. Azt is megtudhatjuk, hogy tradicionálisan milyen alkalmakhoz kapcsolódott zene a Közel-Keleten. Az Al tarab kifejezés jelentése magyarul varázslat, azt a fajta elmélyültséget és spontán hozzáállást nevezik így, ami ahhoz kell, hogy az előadó igazi érzelmeket, örömet vagy éppen bánatot tudjon közvetíteni a közönségének. Az 'al tarab' ereje a muscati ud fesztivál előadásainak felvételén keresztül is megérinti a hallgatót.

Párniczky András

Enja – Varga
ENJ-9504 2

A PRince Award-díjas és Los Angelesben Surround Music Awardra jelölt album turnéjának dupla koncert DVD-je

DJABE táncoltak a kazlak

GR-066

dupla DVD

papírtokos csomagolás, 131 perces koncertfilm, LPCM sztereó és Dolby Digital, 5.1 hang

extrák

Multiangle: a kivetített filmek, 100 perc dokumentum- és koncertfilm, fotógaléria

Gramy Records
1092 Budapest, Ráday u. 40.
telefon 061 2171121 fax 061 2180166
e-mail mail@gramy.hu
www.djabe.hu, www.gramy.com

ADEL SALAMEH: RISSALA

●●●●●

Adel Salameh, a palesztin udművész és komponista idén ötvenéves. 1990-ben emigrált Franciaországba, azóta aktívan koncertezik Nyugat-Európában. Számos lemezt jelentetett meg szólóban és együttesben. Szereti kitágítani a műfaji határokat, együtt muzsikál mindenféle nép- és jazz-zenészekkel. Az Arab Path to India című lemezén például a perzsa-arab ud és az indiai sarod hangját elegyíti. 1998 óta állandó partnere az algériai születésű, ám szintén Franciaországban élő énekesnő, Naziha Azzouz. Közös munkájuk eredménye a Nuzha és a Kanza című CD. A Rissala visszatérés a gyökereihez: új albumán tradicionális arab népzénet hallunk. Salameh a példaképét, Mohamed Abdel Wahhabot, a korábbi udos generáció doyenjét tiszteli meg egy háromtételes opusszal, amit Shawqi Ala Qadr Al Hawa című versére írt. A mostani ud-ének-hegedű-riq-harmonika felállásban a zenészek tökéletes összjátékát élvezhetjük. Az arab zenekar jellegzetes pici csörgődobja, a riq több szólóhoz is jut. Adel Shams El Din (gyanitom, a legendás Hamza El Din ivadéka) virtuózan kezeli hangszerét, de a zenekar összes tagjáról elmondható ugyanez. Ám közülük is kitűnik Salameh, aki lenyűgöző érzékenységgel és érzelmi kifejezőerővel játszik. Tizenegy szerzeménye sorában az arab klasszikus zenére jellemző lassú, fennkölt hangzás mellett jelen van az európai középkori zene is, néha mintha francia népdalt hallanánk. A lemez záró száma, a La fille du paysan egy vidám körtánc, tökéletes feloldása a súlyos, komor hangvételű Doors of Jerusalem címűnek. A hallgató, aki e nehéz, ám annál értékesebb ötvenöt percnyi zenét türelemmel végigkísérte, különleges élményben részesül.

Pödör Bálint

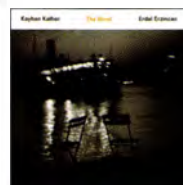
Enja – Varga
enja9177

INTRODUCING – ETRAN FINATAWA

●●●●○

Ha Afrikáról esik szó, sokan a szünni nem akaró, tízezrek életét kioltó polgárháborúkra: a faji, vallási, törzsi szembenállásra gondolunk. Szerencsére jó példa is akad, háborúzás helyett együtt zenélés. A nyugat-afrikai Niger több kultúrterület földrajzi találkozási pontjában fekszik. Ezen a helyen alakult 2004-ben ez a zenekar, amelynek különlegessége, hogy tíz tagjából hat fő woodabe, négy fő tuareg. Habár e két nomád népcsoport (másik kilenccel együtt) egymás mellett él Nigerben, kultúrájuk olyannyira különböző, hogy más-más nyelvcsaládba is tartoznak. A woodabék marhatartók, föltűnően tarka a népviseletük. A sötétek fejken-dős tuaregeket főképp tehajcsároként ismerjük. Miután a zenekar Nigerben sikeres lett, afrikai fesztiválokon majd még távolabb folytatta karrierjét. Kéthónapos nyugat-európai turnéjukon rögzítették ezt az ötvenperces albumot. A tradicionális pengetős és ütőhangszereket (calabash, tendé, akayauré, azakalabó) az elektromos gitárral ötvözik. A lemez producere, Chris Birkett basszusgitárral, tökéletes stílusérzékkel szállt be. A rövid ütemek ismételtetése számunkra kissé monoton, sőt talán unalmas, de ha át vesszük a daloknak a tevé lépkedésére emlékeztető ritmusát, a végtelen sivatag, a homokdűnék képe jelenik meg képzeletünkben. A természeti népek számára ez a zene még mindig gyógyító erejű varázsszer, általa juthatnak el egészen az önküvetlig is. Az afrikai zene legtöbbször 6/8-os ütemmutatójú. (Kettes és hármas motívumokra egyaránt osztható, a zenészek egyik fele az előbbi, másik az utóbbi lüktetésben játszik: ez a poliritmia.) Ettől a CD-től ne várjunk „megcsinált” világzénet, általa hiteles emberek egyszerű, őszinte muzsikáját ismerhetjük meg.

Pödör Bálint

World Music Network – IndieGo
INTRO105CD

KAYHAN KALHOR: THE WIND

ECM – MusiCDome

ECM 1981

●●●●●

Kayhan Kalhor, a kemençe világhírű előadójának találkozása Erdal Erzincan baglamással gyümölcsözőnek bizonyult: olyan mélységét mutatják meg a perzsa-török muzsikának itt, amelyet kevesen ismernek. Az erős folkgyökerek ellenére nem igazi autentikus muzsikáról van szó, hanem klasszikus értelemben vett kompozíciókról, amelyek azonban híven tükrözik az eredeti tradicionális környezetüket. A lemezt komoly előkészítő munka előzte meg: Kayhan Kalhor hosszú ideig kutatta, gyűjtötte, válogatta azokat a dallamokat, amelyekből elkészíthette ezt a lemezt. Ula Özdemir zenetudós-baglamás segítségével, aki harmadikként társult a formációhoz. Itt semmi sem felületes, a dallamok iver egyenesen szárnyal a végtelenbe. Légies és lenyűgöző az a világ, amit ez a zene teremt. Egyes dallamfordulatai időnként kifejezetten a magyar népzene ősi rétegeit juttatják eszünkbe.

Pál Eszter

THE IDAN RAICHEL PROJECT

CUMBANCHA – IndieGo

CMB-CD-2

●●●○○

Az Idan Raichel Project célja elsősorban a béke és egymás elfogadása, legyen szó a föld bármelyik kultúrájáról, s az izraeli zenész ennek érdekében mindenféle tradíciót beépít muzsikájába, különböző nációjú zenészek közreműködését kérve. Természetesen az alap az izraeli hagyomány és az azt körülvevő sajátos kultúra. Már a zsidóság zenei öröksége is meglehetősen sokrétű, hiszen a diaszpórában szétvált s az utóbbi évtizedekben újra egyesült nép különböző tradíciókat, szokásokat hozott magával. Ezt a sokszínűséget ötvözi Idan Raichel a világzenei multikultúrával és a popzene divatos irányzataival. Leginkább ez utóbbi a gond, néha nagyon egyszerű a kíséret, kevés az érdekes harmóniai fordulat és az egész lemezt ugyanaz a szintetizátorhang uralja. A dallamok leginkább örömmzenére emlékeztetnek, igazán pörgős szám sincs az albumon, az énekesek viszont megidézik a tradicionális technikák sajátos ízét.

Pál Eszter

INTRODUCING: BELA LAKATOS & THE GIPSY YOUTH PROJECT

World Music Network – IndieGo

INTRO106CD

Bizony érdemes így bemutatkozni, ilyen közvetlen, spontán, rokonszerves CD-vel! Lakatos Béla és a Gypsy Youth Project a magyarországi cigány fiatal-ság, a „ternipe” sorsát önti zenébe, szerelemről, nehézségekről – őszintén. Eszközeiben egyszerű, minőségében igen jó zenét hallunk sokféle, változatos hangszíni szólístával, többnyire hagyományos hangszerek illetve kiváló szájbőgő kíséretében (Pal o foro, Geri romnji). Egyetlen magyarul énekelt dal büjlik meg (Dimo) a lovári nyelvűek között, de azok is mind olyanok, mintha már régen ismernénk, otthonosak lennének ebben a zenében. A legjobban sikerült szám a Na sutyom, amiben egy nem hivalkodó, de annál tetszesebb hangnemművészt látunk, valamint pazar kiállások. Ha fagyos délutánokon jökdre hangolódunk, jó zenére vágyunk, bátran nyúljunk ez után a CD után.

Pödör Eszter

KARAVAN FAMILIA: GIPSY CROSSROADS

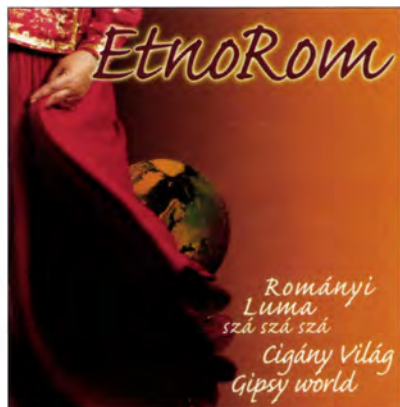
Karavan – Fonó Budai Zeneház

KF 01

Hetvenhét percnyi mindenféle... A Karavan familia cigány népzenei feldolgozásokat tartalmazó CD-jének ez a legfőbb jellemzője: eklektikus. A bluestól a rumbán át a keleti ihletű számokig szinte bármit fölfedezhetünk benne. Ez erény, de egyben hátrány is. Hiszen így a lemez zenei anyaga nem egységes, „összefésületlen”, de egyszersmind ez a biztosítéka is annak, hogy mindenki talál a számok között kedvére valót (a 18 különböző között bizonyosan akad nem is egy!) Mégis: rendező elvnek kevés, hogy bármilyen cigányzene fölkerülhetett a CD-re, amit a Karavan familia magáénak érez – miként az egyébként szép kísérszövegben olvasom. Számos hangszer és hangszíni is megszólal a különböző stílusokban, s ezek jók is: kifogás inkább az énekelt szövegekkel kapcsolatban merül föl: akár szólóban, akár kíséretként gyakori a felülintonálás.

Pödör Eszter

ETNO ROM: ROMÁNYI LUMA – CIGÁNY VILÁG

A narancsos, rozsdavörös, piros színekben pompázó borító szép, a kísérfüzet igényes. No és milyen a CD? Szögezzük le mindjárt az elején: jó. Az Etno Romot 2005-ben alapította az egykor Kalyi Jag-os Künstler Ágnes és Balog József. Az új formáció azonban nem a Kalyi Jag „leányvállalata”, hanem önálló, karakteres, minőségi zenét játszó, saját jogán figyelmre méltó csapat. A CD anyaga színes, változatos. A zene alapvető jellemzője a lendületesség, amely a jó hangszere-lési és harmóniai ötletekkel kiegészülve rögtön magával ragadja a hallgatót. A sodró, gyorsabb tempójú számok túlsúlyban vannak, de ne higgyük, hogy a lassú dalok kevésbé szépek... (A Soha senkit nem szerettem és a Miért sír az én tulipánom ennek példái, bár utóbbi talán kicsit kevésbé sikerült, kísérorakordjaiban közhelyesebb.) Mindvégig erény a szép tiszta intonáció és az érthető szöveg. A Romános az egyetlen szám, amelyben nincs ének, van viszont cimbalomszó, de még milyen... A konkrét népi dallamokat feldolgozó és a saját szerzeményű számok hangvételükben egységesek, jól illeszkednek egymáshoz, és a kísérfüzetben is precízen megkülönböztetve szerepelnek. Talán érdekes lett volna az eredeti „alapanyagot” kicsit részletesebben bemutatni, nem elintézni mindent a „tradicionális” mellék-névvel. A sok dicséret mellett, ami a néha kifejezeten slágergyanús titelalátokat illeti, meg kell említenem, hogy a két leghosszabb szám terjedelménél fogva kilóg a sorból. A zene sokszínűségeiből természetesen következik, hogy némelyik dal tetszik, némelyik kevésbé. Utóbbiakat fedje homály, szerencse, hogy a 14-es dal ennyire a lemez végén kapott helyet. Kár lenne amiatt kihagyni ezt a jó Etno Rom CD-t.

Pödör Eszter

Fonó Budai Zeneház

FA-233-2

JAZZ ÉS VILÁGZENE

Magyarországon forgalmazza

Varga István
(ist.varga@t-online.hu)

MAKÁM: AKOM BAKOM

●●●●○

Krulik Zoltán, a Makám vezetője és zeneszerzője tiszteletre méltó következetességgel halad azon az úton, amit magának kijelölt. Kárpát-medencei kulturális örökségünkhöz és a magyar anyanyelvhez való szoros kötődés, egyszerű struktúrára épülő, transzparens, színárnyalatokban mégis gazdag hangzás – ezek a jellegzetes „Makám-sound” ismertetőjegyei. A zenekar fejlődéstörténetében nagyon fontosnak érzem a 2003-ban megjelent Anzix című – három karizmatikus énekesnő közreműködésével készített – albumot, amely sajátos szemszögből, a katonafeleségek aspektusából foglalkozott a háború borzalmaival, szerelem és hazaszeretet kérdéseivel. Zenei szempontból közel állt ehhez az egy évvel későbbi Almanach is, amely lazán összefűzött zsánerek-pék sorozata. Az Akom Bakom című, frissen megjelent CD-vel Krulik három szempontból is új korszakot nyitott. Ez az első saját kiadású lemezük, és a Makám tagsága jelentősen megfiatalodott. Az Akom Bakom című lemez húsz dalában az éneklő, gitározó és a perepelocska nevű ukrán hárfán játszó Krulik mellett Lázár Enka és Mezei Kinga énekel, Horváth Olga hegedül és vokálozik, Eredics Dávid klarinéton, kavalon és furulyán játszik; Boros Attila akusztikus basszusgitárt penget, míg Keönch László ütőhangszereken muzsikál. A harmadik és legfontosabb újítás a tematika: a korábban gyakran melankolikusnak tűnő Makám mesés-játékos lemezt készített, amely elsődlegesen gyerekeknek szól, de esti koncerteken a felnőtt közönség is lelkesen fogadja. Karikás szemű nyúl és ma született aligátor-kölyök, a vakond vára és egy settenkedő álmedve: ez a lemez nem sorskérdésekkel foglalkozik, hanem szórakoztatni akar, de így is értéket közvetít. *Retkes Attila*

Z Paraván – Hangvető
ZPCD 005

THE CONTINUING ADVENTURES OF: TARAF DE HAÏDOUKS (CD, DVD)

●●●●●

A legjobb, amikor a romániai cigány primás észvesztő virgázására japán lány hastáncot táncol a londoni Union Chapelben fölvert koncerten. Néha hátborzongató rádöbbenni, hogy akár pár évtizeddel korábban ilyen érzéki csalódás elképzelhetetlen lett volna. Nagy pillanatok tanúja a Taraf de Haïdouks dupla lemezes új kiadványa. Aki látta őket a WOMUFE fesztiválon jó tizegy-néhány évvel ezelőtt, az régóta tudja, mit művelnek. De döbbenet a most megjelent dupla lemezes kiadvány DVD-változata is. A fiúk esetlenül kiállnak a színpadra, bámulnak némán, aztán mintha gombnyomásra indulna az agyfelbomlás. Snitt, BBC Music Awards: a zenekar hivatalos rajongója, Johnny Depp átadja a díjat. A zenekari tagok csak állnak, talán azt se tudják, miről is van szó. Játszhatunk? Játszanak. Mást nem csinálnak. A színpadon, a stúdióban. A liftben a stúdió felé. Mindenhol, mindig. A felvételeken szokás szerint döbbenetes, ahogy a szölisták játszanak, elképesztő teljesítmények fül- és szemtanúi a kétlemezes kiadás vásárlói. Leírhatatlan, purgáló hatása van a primhegedű, primfurlya és a cimbalom szólóinak, bár utóbbinak a kontráját is nehéz emberi ésszel felfogni, nemhogy azt elképzelni, hogy a bánatba lehet ilyen eszelős tempóban játszani. Nem egyedülálló jelenség a Taraf. Van hasonló nálunk is. Ilyen a szabolcsi Parno Graszt, az erdélyi Szászcávási vagy Magyarpalatkaí bandák. A Parno az étteremben, ebéd közben kezdett el zenélni – ott voltam. Már nem voltak éhesek. Ez a stílus, a tempó, a forma a cigányság identitásának kitörhetetlen alfája és omegája. Archiválni ezt mindennél értékesebb vállalkozás. Hiszen bár a Tarafot is három generáció alkotja, az utánpótlás igencsak kérdéses. *H. Magyar Kornél*

Crammed Discs – Varga
DVDTDH2

ROBY LAKATOS & ENSEMBLE: KLEZMER KARMA
Avanti Classic – Hangvető

5414706 10242

●●●●○

Sajátos ötvözeete szólal meg a cigányzenének és a klezmer muzsikának Roby Lakatos lemezén. Van itt minden: tangóval, valcerrel, csárdással, jazzel fűszerezve szól a jiddis hagyomány dallamvilága, egyszóval egy olyan egyveleg izzik össze a virtuóz előadásban, amely kifejezetten Közép-Európára, pontosabban a Kárpát-medencére jellemző. Roby Lakatos játéka kidolgozott és rendkívüli technikai képzettségről árulkodik, pontos intonáció, tökéletes ritmika és kifinomult hegedűjáték jellemzi, ennek ellenére néhol kissé modoros az előadás és a feldolgozás. Mindezt leszámítva nagyon alapos munkával elkészített lemez, amely hitelesen képviseli a felsorakoztatott stílusokat és meggyőzően keveri azokat. Jó partner volt ebben Myriam Fuks, neves klezmer-énekesnő kifejező énekhangjával, valamint a Rolla János vezette Liszt Ferenc Kamarazenekar, akik nem maradtak el virtuozitásban Roby Lakatostól.

Pál Eszter
SZŐKE SZABOLCS: AGENDA
GyőrFree Műhely – Hangvető

HCD 326

●●●●○

A gadulkáról szól Szőke Szabolcs Agendája, amelyet ő – találóan – magányhangszernek nevez, párhuzamba állítva ezt a szabadon értelmezett vonását a brácsával. Azt, hogy mit jelent neki a magány és a magány szülte emlékezés, megmutatja az albummal, amely a tizennégy húros bolgár vonóhangszerére készült kompozíciók sorából áll. Minden dallam egy-egy emlék, őszinte vallomás az elmúlt harminc esztendőről, amit a gadulkával töltött. Ihletett és érzelmeikkel teli dallamok ezek, amelyeken keresztül a gadulka lelkét is megidézi, bemutatva a hangszer sokszínű lehetőségeit. A lemez egyik érdekessége a száragi, az indiai hegedű-féle hangszer, amely egyszer gadulkával imitálva. Mindkét alkalommal női énekhanggal. Tóth Evelin kifejező és szuggesztív énekével, mivel a száragit sajátos hangszínének köszönhetően eredetileg az énekhang imitációjára használták. *Pál Eszter*

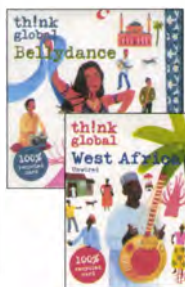

THE ROUGH GUIDE TO LATIN-ARABIA
World Music
Network – IndieGo

RGNET117XCD

●●○○○

Nem elírás, valóban Latin-Arábia zenéjét hallhatjuk ezen a korongon! Az új stílus magja földrajzilag „valahol Kairó és Havanna között” található – ennél azért szakszerűbb magyarázatot várnánk egy újonnan felbukkant (kreált) jelenség igazolására. Még nagy képzelőerővel sem követhető az arab népzene kincs és mondjuk a Karib-szigetek kultúrájának itt bemutatott kapcsolata. Számomra csekély az a pusztán történelmi érv, amellyel a kalauz szerkesztője szolgál, miszerint az arabok mentek volna a spanyolokhoz, a spanyolok meg Amerikába. Úgy gondolom, a latin-amerikai kultúra esetében sokkal inkább az afrikai hatást kell hangsúlyozni. A válogatáson többnyire arab zenészek latinos próbálkozásait hallhatjuk, közülük mindössze az egyiptomi Amr Diab cumbia stílusba hajló szerzeménye és a kubai születésű, New-York-i hegedűvirtuóz, Alfredo de la Fé ötletes muzsikája fogott meg. Kárpótlásul a korongot számítógépen lejátszva egy interjút és egyéb információkat kapunk. *Pödör Bálint*

THINK GLOBAL: BELLYDANCE, WEST-AFRICA

World Music
Network – IndieGo

RGNET1161CD

RGNET1169CD

●●○○○

Vélhetően avatlatlan európai füleknek szánták a Think Global sorozatát, amely az egzotikumra utazik. Sajnos éppen ezt üti agyon a sablonos és idegenszerű kíséretekkel. Miért gondolják azt zenei szerkesztők, hogy egy érdekes afrikai dallamot csak akkor tudunk befogadni, ha klasszikus tercpárhuzamokkal és angolszász popzenével tálalják? Az arab válogatás már a címével is azt sugallja, hogy tájékoztatlannak nézzenek minket, a borítóra ugyanis azt írták: Bellydance, magyarul hastánc. Aki kicsit is járta az arab kultúrában, pontosan tudja: európai megközelítést takar ez a szó. Különösen, ha minden arab zenére ezt próbáljuk alkalmazni. A dalok egyébként egész jók, még a feldolgozások nagyja is a hagyományban gyökerezik. A nyugat-afrikai korong viszont sokkal kiábrándítóbb: hiába érdekes a dallam, különleges az énekhang, ami alatta szól, akármit kísérhetne, annyira átlagos. *Pál Eszter*

TRANSYLMANIA: EL NE ADD AZ ŐSI HÁZAT

Periferic – Stereo Kft.

BGCD 160

●●●○○

Ismét a népzene épülő rockstílust hozza a TransylMania, a világzenének egyfajta keményebb változatát. Mint azt már tőlük megszokhattuk, a dalok a székeley sorsról, a magyarság égető kérdéseiről szólnak, mindegyik egy-egy intelem, akár a címet kölcsönző Anyám intése című dal. Ez a rockos világzene lassan egyre elterjedtebb, ahogy a népzene népszerűsége nő, és lassan minden stílusra ráteszi a névjegyét. A TransylManiánál a népzene nemcsak konkrét idézetekben jelenik meg, hanem át is szövi ez a zenei nyelvezet a dalokat, és ehhez hasonló a szövegek világa is: népdalokból, versekből kölcsönvett sorokat váltanak fel a hozzájuk illő saját gondolatok. Bár a TransylMania egyéni hangja egyre erőteljesebb, még mindig az őket segítő Komorán hatása alatt áll. A hangzás változatos és érdekes, az énekesnő hangképzése viszont még nem tökéletes, kevés hangszínt jelenít meg és sokszor ok nélkül erőlteti a hangját. *Pál Eszter*

A HAGYOMÁNYOK HÁZA 2006. ÉVI KIADVÁNYAI

HAGYOMÁNYOK HÁZA

1011 Budapest, Corvin tér 8.

tel.: 225-6049, fax: 225-6777,

www.hagyomanyokhaza.hu

BEVEZETŐ ÁRAK

ACOUSTIC REVIVE
CD demagnetizáló RD-3
69.000 - FT

LEBEN CS300X INTEGRÁLT
ERŐSÍTŐ (2X15W)
599.000 - FT

OYAIDE P-037e SCHUKO
EZÜST/RHODIUM DUGÓ
14.000 - FT

OYAIDE C-037e IEC
EZÜST/RHODIUM DUGÓ
13.000 - FT

PENNA-POOR KFT. 1025 Bp. TÖRÖKVÉSZ ÚT 95-97/D
TELEFON: 325-8772, 438-0331 TEL./FAX: 325-9430
E-mail: ppaudio@penna-poor.hu www.penna-poor.hu

„Minden hang ima, minden forma mester.”

ACCUPHASE

ACOUSTIC REVIVE

ACROLINK

ALTMANN

AUDIENCE

AUDIO RESEARCH

AUDIO REFINEMENT

CASTLE

E.A.R. YOSHINO

FUKOTOMI

KIMBER KABLE

LEBEN

MANA ACOUSTICS

MICHELL

NAIM

NIRVANA

NOTTINGHAM

OYAIDE

PARASOUND

PROAC

SHAKTI

THETA DIGITAL

TRANSFIGURATION

YAMAMOTO

MOUNA

A BELSŐ CSEND

HANGJAI

JAPÁN BŐL...

A HARMONIKUS

LÉLEK ÉS A ZENE

TERMÉSZETESSÉGE

AZ EGYEDILEG

KÉSZÍTETT

ESZKÖZÖKBEN

A térhatású hangtechnika – 2. rész

Az irányhallásról

Sorozatunk előző részében a sztereó technika történetét tekintettük át, majd ezt követően azt is megvizsgáltuk, hogy valójában milyen követelményeket támaszthatunk a sztereó hangfelvételekkel szemben. Már akkor is említettük, hogy a sztereó technika gyakorlati megvalósítása szorosan kapcsolódik fülünk irányhallási képességeihez, ezért az alábbiakban – a pszichoakusztika területére kalandozva – ennek mechanizmusát mutatjuk be.

• Ujházy László

Irányhallásunk azon alapszik, hogy két fülünk van, s a természetes hangtér irányait együttes működésüknek, valamint a hozzájuk csatlakozó precíz agyi kiértékelésnek köszönhetően érzékeljük. A „természetes hangtér” megjelölés itt arra utal, hogy ezúttal nem a hangszórórendszerek által létrehozott mesterséges hangképirányok felismeréséről van szó, hiszen ott más törvényszerűségek is működnek: gondoljunk például arra, hogy a sztereó hangtérben olyan térszögekből is érzékelünk hangokat, melyekben nincsen hangszóró, azaz hangforrás.

Hogyan érzékeljük a hangforrások irányát?

Irányhallásunk mechanizmusa részben térbeli látásunkhoz hasonlít: ott ugyanis a két szem által érzékelt képek kis különbségei alapján alakul ki bennünk a látottak térbeli plaszticitása. Bár mindkét szemünk ugyanazt a képet látja, a bal egy kicsit balról, a jobb pedig egy kicsit jobbról fókuszál a képre. Ebből következik a két benyomás közötti aprócska különbség, amely elegendő hozzá, hogy a térbeliség érzete tudatunkban kialakuljon. A hangok területén pedig – bár ott is mindkét fülünkkel ugyanazt a hangeseményt halljuk – a két fül által érzékelt hangjelek fizikai jellemzői között kialakuló kisebb-nagyobb különbségek alapján érzékeljük a hangforrások irányát. E különbségek itt is abból adódnak, hogy a két fül a hangtérnek nem azonos pontján helyezkedik el, ráadásul egymástól fejünk által elválasztva, mely utóbbi akusztikai hatása ugyancsak jelentős. Agyunk tehát az említett különbségeket vizsgálja meg, s ezek nagysága és előjele alapján hozza meg a hangirányokra vonatkozó ítéleteit.

A szemközti oldalon mellékelt felülnézeti ábrára tekintve láthatjuk, hogy ha például a

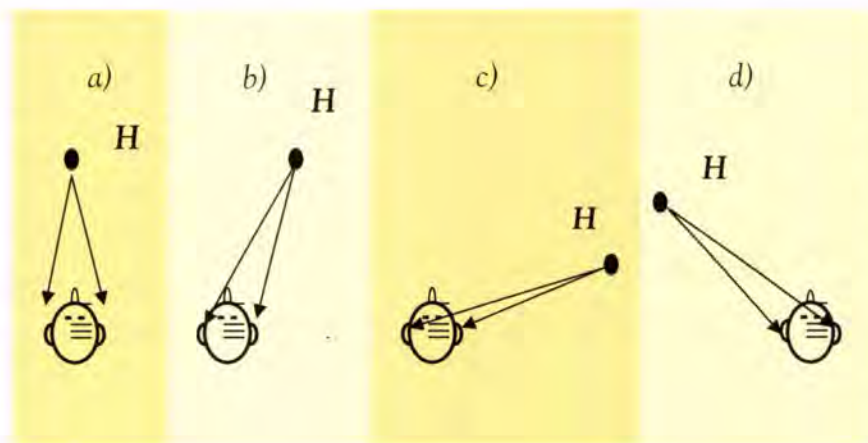
hangforrás (H) előttünk pontosan középen szólal meg, akkor a két fül által hallott hangok fizikai jellemzői között nem lesz különbség, hiszen az elrendezés teljesen szimmetrikus, s ezért a hangforrás hangja pontosan azonos módon jut el a két fülbe [a] ábra]. Ha a hangforrás kimozdul jobb irányba, [b] ábra], akkor ezzel a szimmetria megszűnik, s jobb fülünk a hangot másképp érzékeli, mint a bal. De mit is jelent ez a „másképp”, azaz milyen fizikai jellemzők változnak meg?

Staccatók és legatok az irányhallásban

Időbeli lefolyását tekintve a fizikában (és a zenében is) két fajta hangjelenséget különböztetünk meg: az *impulzus* jellegű és a *folyamatos* hangokat. Impulzus jellegű például egy megütött dob hangja, a keményen indított *staccato*, a megreccsenő bőgőhúr és az emberi beszéd. A másik csoportba soroljuk a folyamatos hangokat. Ilyen például egy vonós vagy fúvós hangszer kötött, *legato* játéka vagy egy orgona kitartott akkordja. Témánk szempontjából e két csoport megkülönböztetése azért szükséges, mert azok irányérzékelésekor is más-más fizikai jellemzők megváltozása segíti tájékozódásunkat.

Impulzusjeleknél például a b) ábra esetén a jobb fülünkhöz képest a bal fülbe később érkezik a hang, s ez a késés – az egyre növekvő útkülönbség következtében – annál nagyobb, minél inkább oldalirányban helyezkedik el a hangforrás [c] ábra]. Míg középső megszólalás esetén késés nincsen, addig a szélső oldalirány esetén ez már a fültávolságnak felel meg. Ellenkező irányú hangforrás esetén is hasonló a helyzet, csak ott mindez a bal fül javára játszódik le [d] ábra].

A folyamatos jeleknél az időkülönbségeknek nem lehet szerepük, ezért itt más

fizikai jellemzők működnek. Ismét az ábrákra tekintve könnyen beláthatjuk, hogy az a) esetben a szimmetria azt is eredményezi, hogy a hangok érzékelésekor a két dobhártyánk egymáshoz képest ugyancsak szimmetrikus mozgást végez: ha az egyik éppen maximálisan benyomott állapotban van, akkor ugyanebben a pillanatban a másik is hasonló helyzetben lesz, azaz ilyenkor a dobhártyák mozgása pontosan azonos fázisban megy végbe. A többi példában viszont mozgásuk már nem lesz szimmetrikus, azaz mindenkor pillanatnyi állapotuk között fáziskülönbségek lépnek fel: míg az egyik dobhártya éppen benyomott állapotban van, addig a másik már „kifelé” mozog. E különbségeket az agy ugyancsak kiértékeli. És végezetül, míg a mély és középmagas hangfrekvenciákon az emberi fej akusztikai szempontból „átlátszó”, addig a magas frekvenciákon már árnyékol, ezért például a c) esetben a bal fül lényegesen halkabban – azaz kisebb intenzitással – tompábban érzékeli a hangforrást. Erre a mechanizmusra is az a jellemző, hogy a középirányban nincsen a két fül között intenzitáskülönbség, bármely irányú kimozdulás esetén azonban a különbségek megjelennek, s annál nagyobb mértékben, minél inkább oldalirányból érkezik be a hang.

Az eddigieket összefoglalva: hacsak nem pontosan középen helyezkedik el a hangforrás, a két fül által észlelt hangjelek között futási idő-, fázis- és intenzitáskülönbségek léphetnek fel. A különböző beesési irányok esetén az érzékelt különbségek a dobhártyák közelébe helyezett mikrofonsondákkal pontosan mérhetők, részben kiszámíthatók, továbbá mesterségesen előidézhetőek (ezt teszi a sztereó fejhallgató is). S mindhárom irányérzékelési mechanizmusra érvényes, hogy agyunk a két hangot „összeadva” azokat egyetlen hangeseményné szervezi, ám közben a kettő különbségét is megvizsgálja, s ahhoz rendeli hozzá a hangforrás irányát.

A bal- és jobb információból képzett összeg- és különbségalkotás egyébként nagyon hasonlít egy sztereó hangfelvételi rendszerhez, vagy akár a sztereó hanglemezbarrázdák vágási módjához, mely utóbbi külön kezeli a „hang” (összeg) és az „irány” (különbségi) jeleket.

Mind a vizsgálatok, mind a napi tapasztalatok kimutatták, hogy irányhallásunk a már említett impulzus jellegű hangoknál a pontosabb, ezért a hangfelvételek hallgatásakor is megfigyelhetjük, hogy amint megszólal egy dobütés, egy *staccato* vagy egy *narrátor* hangja, azok helyét hangszórók alapján is igen pontosan érzékeljük, míg kitarított hangok esetén az irányok már elmosódottabbak. A jelenség megfigyelésére kitűnő példa Saint Saëns *Az állatok farsangja* című művének EMI-felvétele.

Az iránymeghatározás pontossága az első középirányban a legnagyobb, egyebek közt ezért is fordulunk önkéntelenül a megszólaló hangforrások irányába. Míg oldalirányban csökken a pontosság, addig az akusztikai terekben történő jelenlétérzetünk szempontjából éppen az oldalirányból beérkező hangok, például a terem oldalfalairól történő visszaverődések a jelentősek. Egy konkrét példával szemléltetve: a hangversenyteremben a pódium felé tekintve előlről jól érzékelhetjük a hangszerek irányát, ám azt, hogy milyen teremben, milyen akusztikai környezetben hallgatjuk a zenét, azt az oldalról beérkező hangjelek tulajdonsága alapján határozzuk meg, nem pedig az előlről vagy a hátunk mögül beérkező visszaverődések segítségével, ahogyan ez utóbbit korábban gondolták. Újabban ezért is egészítik ki a surround-rendszerek öt hangszóróját még további két, oldalirányú hangszóróval.

Felmerülhet a kérdés: egy oldalirányú hangforrás esetén miért nem halljuk ugyanazt a hangot kétszer, hiszen azok a két fület nem azonos időpillanatban érik el. De milyen nagyságrendűek is ezek a késések? Ha például a hangforrás tőlünk egészen jobbra helyezkedik el, akkor hangját a bal fülünk kb. 0,8 ms késéssel hallja, tehát a legnagyobb időkülönbség is kisebb, mint egy ezred másodperc. Ez az érték sokkal kisebb annál, mint amelynél a két hangot már külön-külön érzékelnénk, hiszen ez utóbbi kb. 50 ms (tehát fél tizedmásodperc) időkülönbségnél következne csak be. Így mivel az 50 ms-on belül beérkező két azonos hang tudatunkban eleve egyetlen hangként jelentkezik, a kérdésben felvetett „kettős hallás” nem jöhet létre.

A folyamatos hangjelek irányérzékelésével kapcsolatban még egy fontos jelenségről kell szólnunk, melyre a sur-

round-hangrendszerek felépítésénél (a minden csatornára vonatkozóan egyetlen közös mélysugárzó hangszóró indokaként) ma már szinte általánosan hivatkoznak. Ugyanis a mögöttünk hagyott évmilliók alatt feltehetően nem volt szükségünk rá, hogy túlélésünk érdekében a mély hangok irányát felismerjük, ezért a 300 Hz alatti frekvenciatartományban irányhallásunk nem működik. Így például egy bőgő vagy egy fagott mély hangjainak irányát csak a 300 Hz feletti felhangjaik alapján állapítjuk meg – szerencsére mindkét hangszernek van ezekből bőven. Ha ellenben keményen indítják a hangokat, vagy például egy pillanatra megreccsen a bőgő húrja, akkor annak irányát már impulzusjelként, még nagyobb pontossággal érzékeljük. Csodálatos tehát, ahogyan irányhallásunk a fülünket érő információtömeget feldolgozva, mindenkor a „leghasznosabb” ingereket használja fel a hangtérben történő minél biztosabb tájékozódásunkra.

Az első és hátsó hangirányok megkülönböztetése

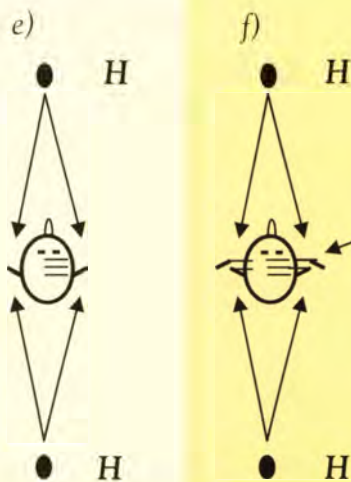
Az előzőekben leírt irányérzékelési mechanizmusok a vízszintes síkban a minket körülvevő képzeletbeli kör elülső félkörében érvényesek, nem adnak azonban magyarázatot az *előttünk* vagy *hátsó mögött* megszólaló hangirányok megkülönböztetésére. Hiszen például az *e)* jelű ábra alapján könnyen belátjuk, hogy ha egy hang pontosan középről, de a hátunk mögött szólal meg, akkor a két fül által észlelt hangbenyomások között ugyanúgy nem lesz különbség, mintha az előlről szólalt volna meg. Hogyan teszünk mégis a kettő között különbséget? Ez utóbbira egy lehetséges magyarázatként a fülkagylók árnyékoló hatását említhetjük, ugyanis egy hangforrást valóban más-más színezettel érzékelünk előlről és hátulról. A szakirodalom is gyakran hivatkozik arra a kísérletre, amely szerint ha két fülünk elé a hallójáratokhoz kis csövecskékkel kapcsolódva egy-egy hátrafelé néző mesterséges műanyag fülkagylót helyezünk [*f) ábra*], akkor az első-hátsó irányokat is nehezebben különböztetjük meg egymástól. Az egyéb-

ként nem minden tekintetben meggyőző kísérlet helyett sokkal biztosabb magyarázatot ad elől-hátul érzékelésünkre vonatkozóan az elmúlt évtized egyik kísérlete, mely szerint fejünk akaratunktól független (spontán) mozgásával úgy pásztázzuk a hangteret, mint a lokátor forgó antennája az égboltot. Bizonyított, hogy rögzített – tehát tökéletes mozdulatlanságra ítél – fejjel romlik irányérzékelésünk. Olykor a világtalanoknál figyelhető meg, hogy az egyébként is rendkívül kifinomult irányhallásukat hogyan segítik fejük intenzív mozgásával. Sőt – visszatérve a vizuális analógiára – a tárgyak egymásmögöttiségét is jobban érzékeljük fejünk mozgásakor.

A *fejünk felett* megszólaló hangforrások érzékelésében is spontán fejmozgásaink segítenek. Ha egy hang pontosan a fejünk felett szólal meg, akkor akárhogy is forgatjuk fejünket, a két fülünk által észlelt hangok közötti, olykor csak nagyon csekély különbség nem változik. Ennek ellenpróbájaként megfigyelhetjük, hogy ha egy surround hangrendszer valamennyi hangszórója pontosan ugyanazt az egyetlen mono hangjelet sugározza, akkor a hangszóró-elrendezés középpontjában helyet foglalva úgy érezzük, mintha a hang felülről szólna, holott fejünk felett nincs is hangszóró. Ilyenkor fejmozgásainkat nem követi a hangbenyomás lényeges megváltozása, s ez segíti elő iránytévesztésünket, s ebből következik a center sugárzó nélküli sztereó hangkép középső irányának – a későbbiekben bemutatandó – „felfelé húzódása” is.

Irányérzékelésünket a *vizuális élmények* is segítik, sőt olykor felülírják. Előfordulhat, hogy egy hangversenysterem földszinti soraiban a fagottot vagy a tubát *hangélményként* (becsukott szemmel) a mennyezetről visszaverődve felülről halljuk ugyan, ám látásunk segítségével e hangszereket mégis a pódiumra helyezzük. A vizuális és akusztikus élmények kapcsolata ugyancsak különös módon jelenhet meg a sztereó kísérőhangos operafilmeknél, amikor például a színpad (és ezzel a sztereó kép) egyik szélső irányában álló és a hangfelvételen ebbe az irányba kevert énekes hangját csak totálkép esetén halljuk ebből az irányból. Ha az énekest közelképben mutatják, akkor a kép (középen elhelyezett tévékészülék esetén) a hangirányt is középre húzza, vagyis nem onnan halljuk, ahol a felvételen valójában megszólal.

Ezzel az emberi fül irányérzékelését nagy vonalakban áttekintettük, ismét hangsúlyozva, hogy még nem a hangszórók alapján, hanem a természetes hangterekben történő tájékozódásunkat vizsgáltuk. Következő számunkban arról írunk, hogy az emberi irányhallást szolgálóan utánpótló mesterséges fejutánzatokkal hogyan készíthetők hangfelvételek, azaz bemutatjuk az úgynevezett műfejes hangtechnikát, továbbá azt is megvizsgáljuk, hogy milyen előnyökkel és hátrányokkal kell számolnunk a sztereó hangfelvételek fejhallgatóval történő hallgatásakor.

A fülbe helyezett toldalékcső, a végén kifordított mesterséges fülkagylóval

A y r e

Az új Ayre 5 series

C-5xe univerzális lejátszó

K-5xe előerősítő

V-5xe teljesítményerősítő

Bemutatóterem:

1137 Budapest, Szent István krt. 12., I.em. 4.a.

Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137 | e-mail: jambor@limar.hu

Linn • Mark Levinson • Ayre • MartinLogan • Audio Physic • Conrad Johnson • VAC • VTL
Magnum Dynalab • Sophia Electric • Solid- Tech • Nordost • SME • Benz- Micro • Lumagen

Limar Audio
www.limar.hu

120 százalékos virtuális valóság

Nagy szerencséje volt a Gramofonnak, hogy szerkesztője egy olyan időszakban kereste fel a világszerte elismert Szabadi Vilmos hegedűművészt, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanárát, amikor éppen akadt néhány kevésbé zsúfolt hete. Megkértük, legyen ő Lánc-reakció rovatunk következő véleményformálója, hiszen sok-sok zenét hallgat, így joggal gondolhattuk, hogy szívesen osztja meg gondolatait, benyomásait a rendszerről, mellyel testközelbe, s a High-Endről, mellyel – remélhetőleg – szellemi közelségbe is került. Hogy milyen mértékű közelség alakult is ki, az alábbiakban kiderül.

◆ Bércesi Barbara

A kétszeres MIDEM-díjas, Hungaroton- és Liszt-díjjal is kitüntetett Szabadi Vilmosról tudják muzsikustársai, közelebbi ismerősei, hogy a zene mellett a technika vívmányai iránt is élénken érdeklődik. Kérdésünkre elmondta, hogy nagypapja géplakatos, ezermester volt, ő szeretett vele a szerelést-barkácsolást, a gépeket és a manuális alkotást. Szabadi kamaszként hangfalakat, sőt erősítőket is épített. Meglepő, de igyekszik naprakész lenni a kvantumfizikától az űrkutatáson át az alternatív energiatermelési módokig minden tudományterületen, s arra is különös gondot fordít, hogy kiválassza az otthonában működő lehallgató-rendszereket. Szabadit a különféle információkra való állandó nyitottság jellemzi, figyelme megosz-

tásával akkor is hallgat zenét, ha közben más tevékenységet folytat. Mivel a munka az otthon töltött időből is jelentős szeletet kiharásít magának, Szabadi csak elvétve hallgat muzsikát pusztán kikapcsolódásként. Amikor a Penna-Poor Kft. munkatársai először felkeresték a hegedűművészt otthonában, akkor érte

az első meglepetés,

mert a szakemberek körüljárták az egész házat, hogy felmérjék, milyen típusú és teljesítményű láncot szállítsanak hozzá, illetve hogy megtalálják elhelyezéséhez az ideális helyet. S anélkül, hogy ismerték volna az épület pontos paramétereit, az adott lehetőségek közül, vélhetően az akusztikailag legmegfelelőbb helyiséget, a művész stúdió-zenelehallgató szobáját választották a vendégkészülékek számára. Majd jött a félnapos beszerelés, mérés, kalibrálás. Szabadi korábban még nem találkozott ehhez hasonlóan körültekintő és holisztikus szemlélettel, amikor zenelejátszó berendezést szándékozott vásárolni.

Miután a hegedűművész az eszközök „aklimatizálódása” után meghallgatta az első CD-t a rendszeren – egy 1953-as, vágatlan master-szalagról CD-re írt anyagot és néhány saját Hungaroton-felvételt –, rögtön megfogalmazta, mit élt át: „Olyan a különbség egy átlagos rendszer és e között, mintha valaki a TV-ben nézné egy űrhajó kilövését, vagy pedig ott állna a helyszínen. Ha 100 százaléknak vesszük azt az élményszintet, amely egy koncertteremben átélhető, akkor azt mondhatjuk, hogy a rendszer a realitás 120 százalékát adja vissza” – magyarázza Szabadi. A koncertteremben az előttünk ülő ruhájától a termet borító anyag minőségén át a karmester kedélyállapotáig sok befolyásoló tényező merülhet fel. A rendszer viszont optimális viszonyok közt nyújt tökéleteset. „Nem hogy elégedett voltam azzal, amit a rendszer nyújtott, meg kellett állapítanom, hogy

másfajta létforma,

amit egy ilyen szintű rendszer használata képvisel. Nehéz elviselni a sokkot, amit amúgy mások arcán is viszontlát az ember” – mondja (ugyanis sok ismerős járt éppen eb-

Fotó: Gramofon / Polónyi István

ben az időszakban Szabadinál, s véleményük az övével egybehangzó volt; aki csak egy percre ugrott föl zenét hallgatni, az is órákig maradt nála.)

Kezdetben Szabadi óhatatlanul a saját, egyáltalán nem átlagos, hang-rendszereihez mérte az új lánc nyújtotta hangélményt, de a „mérkőzés” hamar eldőlt az új jövevény javára, függetlenül attól, hogy milyen stílusú és milyen apparátussal előadott mű felvétele szólalt meg. Még a lemezstúdiókban tapasztalható, s a muzsikus füle által etalonként beidegzett, kiemelkedő hangminőséggel is versenyképes teljesítményt nyújtott a rendszer.

Mivel azokat ismeri legközelebb-ről, s érthető módon azokra volt a leginkább kíváncsi, Szabadi először saját CD-it hallgatta meg – mind a negyvenháromat. Ezzel kapcsolatban egy

érdekes megfigyeléséről számol be: „Ha a saját CD-im hallgatása után álltam neki gyakorolni, az kezdett célként lebegni előttem, hogy versenyezzek a saját magam média kópiájával.” Márpedig ez erős kihívás, hiszen egy lemezfelvétellel már a lehető legszorosabb kapcsolatba kerül előadó és zenemű, s jó esetben a tökéleteshez közelítő interpretációt rögzítik. Sajátos katalizátorokká váltak hát a gyakorlásban a visszahallgatott saját felvételek. Esetükben Szabadi azt is kihallotta, mennyire másfajta „zenei rendezői fülek” ültek a stúdióban, sokszor felismerte, hogy melyik hungarotonos kolléga készítette az adott korongot.

Ezután bekerültek a lejátszóba a példaképek lemezei, mindenekelőtt Michael Rabin tragikus sorsú hegedűművészei, akinek hangideálja Szabadi számára megfejthetetlen és utólráhetetlen gyönyörűség. „A rendszer eddig számomra rejtve maradt rétegeket tárt fel a hallgatott zenékben, de alapvetően nem változtatta meg véleményemet egyetlen felvételtől sem, csak

teljessé tette őket”

A vokális felvételeknél Szabadi érzése szerint az énekes „tömegében” is megjelent, s az volt a legelképesztőbb, hogy egy olyan operafelvételnél, melyet már sokszor hallgatott a saját rendszerén, amint az énekesnő megszólalt, az addig békésen szundító kutyája felpattant, és lelkesen rohant a hangfalak felé.

A művész a klasszikus zenei lemezek mellett a legkülönbözőbb műfajú zenékkal is „tesztelni” kezdte a rendszert. Vokális jazz-, big band jazz-, pop-, sőt még hard rock-

felvételeket is hallgatott rajta. Figyelte, mire képes a lánc, de nem tudta zavarba hozni. Nem érezte szükségét, hogy hangerőt állítson egy lírai, halk énekes szám és egy hangosan dübörgő rockzene között, mert halk és hangos hangok egyaránt rendkívül dinamikusán és részletgazdagon szólaltak meg a tiszafa borítású hangsugárzókon. Legfeljebb csak azért volt szükség „beavatkozásra”, mert a CD-k kivezéreltségi szintjei általában igen eltérőek. Úgy érezte, mélységben is tökéletesen el tudja helyezni a muzsikusokat, s a lefegyverző dinamika miatt, mondhatni, négy dimenzióban is értékelhető hangélményt kapott. „Ennek még a csöndje is megrázó élmény” – mondja lenyűgözve Szabadi, vagyis a rendszer zajszintje füllel érzékelhetetlen, ez pedig nem gyakran

tapasztalható otthoni készülékek esetében.

Szabadi némi keserűséggel fogalmazza meg a művészek és valóban gondolkodó értelmiségiek szájából egyre gyakrabban hallható megállapítást, miszerint a tartalmas időtöltést manapság szinte semmi sem támogatja, márpedig szerinte a High-End minőségű zenehallgatás is a tartalmas időtöltés kategóriájába tartozik. Azt is megkockáztatja, hogy aki otthonában ilyen minőségben hallgat zenét, az még nagyobb kedvvel megy koncertre, tehát ez oda-vissza ható dolog. Hogy érdemes-e sok pénzt kiadni egy High-End-láncre? „Egy biztos: zenét hallgatni érdemes. S bár a zenében is a tömegérdekek kiszolgálása zajlik, amíg létezik alternatíva – amit például a High-End nyújt – optimista vagyok, mert ez a legkifinomultabb foka a kultúrának.” ■

AZ ALÁBBI ÖSSZEÁLLÍTÁS SZÓLT SZABADI VILMOSNÁL:

- Parasound D-200 univerzális CD/DVD/SACD-játszó
- EAR-Yoshino 834T 100 W-os hibrid integrált erősítő
- Audience AdeptResponse tápregenerátor
- Altmann Attraction D/A konverter Optima (45 Ah, 12 V) akkuról hajtva
- ProAc Response D80 hangfalpár
- Audience Au24 kábelek
- Mana állványok
- Shakti On-Line és Kő
- Shakti Hallograph

I've got the music in me, come to the source
at **MIDEM Classique & Jazz**

CLASSICAL
JAZZ
CONTEMPORARY
TRADITIONAL

consor.com

Classical & Jazz music is currently at a major turning point. If you want to be in tune with the genre's latest evolutions, MIDEM Classique & Jazz is the place to be.

Only MIDEM Classique & Jazz brings together so many key international players under one roof.

With 1,158 Classique & Jazz companies from 53 countries and 10,000 professionals from the recording, publishing, digital and mobile, audio/video and live sectors on show, you'll find MIDEM an invaluable source of new business for the year to come.

**Don't forget: the earlier you register,
the less you pay!**

To find out more, go to www.midem.com/classique

Alternatively, contact Cornelia Much
Tel: 49 (0) 7631 17680
email: info.germany@reedmidem.com

MIDEM® is a registered trademark of Reed MIDEM - All rights reserved.

 Reed MIDEM
A member of Reed Exhibitions

MIDEM: 21 - 25 January 2007 • MidemNet Forum: 20 - 21 January 2007
Palais des Festivals, Cannes, France • www.midem.com

LINN

A Linn új sztereó rendszere, a MAJIK SYSTEM

A házimozik és MP3 lejátszók korában forradalmian új sztereó rendszert alkotott a Linn. A CD lejátszó, az MM és MC bemenettel is rendelkező előerősítő és a 2x100 wattos végerősítő hármas egysége azoknak szól, akik a ZENÉT szeretik. Egyszerű, letisztult forma, varázslatos hang. Ez a LINN MAJIK SYSTEM.

Bemutatóterem:

1137 Budapest, Szent István krt. 12., 1.em. 4.a.

Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137 | e-mail: jambor@limar.hu

Linn • Mark Levinson • Ayre • MartinLogan • Audio Physic • Conrad Johnson • VAC • VTL
Magnum Dynalab • Sophia Electric • Solid-Tech • Nordost • SME • Benz-Micro • Lumagen

Limar Audio
www.limar.hu

Menjünk a moziba be...

Nem filmzenéről lesz szó az alábbiakban, bár Kotschy András egyik mesterének épp azt a Lohr Ferencet tekintí, aki az első hangosfilmet megalkotta. Az akusztikus tervező idén három olyan munkában vett részt, amely szorosan összefügg a zenével. Az új debreceni Kölcsey-központ, a felújított szolnoki Aba-Novák Művelődési Központ és a moziból átalakított miskolci Művészetek Háza akusztikai terveit készítette, ezek a házak 2006-ban nyíltak meg. Egyik korábbi munkája a győri Richter János terem, amely szintén moziból avanszált koncert-helyszínné. Büszkesége a nyíregyházi Kodály Zeneiskolához csatlakozó kamaraterem.

→ Albert Mária

Gramofon: *Hogyan lesz valakiből akusztikus?*

Kotschy András: Magyarországon többféleképp, mert – ellentétben több európai országgal – nálunk sajnos nincs intézményes akusztikusképzés. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem fizikus szakára jelentkeztem. Elöttem végzett ugyanitt jó barátom, Horváth Domonkos, aki azután hangmérnök lett a lemezgyárnál, majd a Pannónia Filmstúdióknál. Igen érdekesnek találtam a munkáját, eljárta minden speciális előadásra – így szereztem ismereteket. Vannak kollégák, akik elektromérnökből, építészből lettek akusztikusok. (Az ELTE egyébként nemcsak fizikai tanulmányaim színhelye, trombitáltam az egyetem zenekarában, a jövőre 50 éves együttes egyik alapító tagja vagyok. A feleségem, sőt az egyik fiam és az ő felesége zenei aktivitása pedig a kórusban teljesedett ki. Ma az intézmény zenei együtteseinek elnöke vagyok.) Sokat köszönhetek a ma 92 éves, teljes szellemi frissességben élő Tarnóczy Tamás professzoromnak, aki kiverekedte, hogy a diplomamunkám a három budapesti zeneterem akusztikai felmérése lehessen.

Passzív hallgató – aktív rendszer

G.: *Mármint az akkor létező három teremé, a Zeneakadémiáé, az Operaházé és az Erkel Színházé.*

K. A.: Kicsit mulatságos számomra, hogy az Erkel Színház védelmezői a terem nagyszerű akusztikájára hivatkozva érvelnek a bezárás ellen. Hál'isten tényleg jó a színház akusztikája, ezt igazolták a Beranek-féle mérési módszerrel végzett vizsgálataim. Az Erkel kapta a legmagasabb pontszámot, nyolcvannyolcat, középre az Operaház került. A Zeneakadémia hetvennégy pontját egy későbbi felülvizsgálat után hetvenhétre értékeltük. Ám tagadhatatlan, hogy az Erkel igen rossz állapotban van, az enteriőr régen nem felel meg a kor ízlésének, és a gépészet sem képes kiszolgálni a mai követelményeket, különösképpen nem, ha a háznak többféle műfajt kell majd befogadnia. Nyilvánvaló például, hogy a nézőtér fölé be kell majd szerelni egy jelentős méretű világítási hidat, ez mindjárt változtat az akusztikán. Ma az együttesekben a szereplők jól hallják egymást és a zenekart. De az énekesek tegyék a szívükre kezüket: a szólóknál bizony mindegyikük menekül előre a rivaldához, hiszen a széles és nagy proszcéniumnyílás miatt a zenekar viszonylag távol van.

G.: *Említette, hogy Leo Beranek mérési módszereivel dolgozott.*

K. A.: Ő már a hatvanas évek elején összefoglalóan bemutatta a világ hatvan legnagyobb koncerthelyszínét, mégpedig úgy, hogy egymás mellett tárgyalta az objektív paramétereket a szubjektív benyomásokkal, megkérdezett egy-egy teremről neves karmestereket, bevezetett például olyan jelzőket, mint melegség, meghittség. A kötet, amelyben adatait közreadja, ma is közkézen forog a szakmában.

G.: *Meglep, hogy objektív paraméterek mellett a szubjektívítés ennyire számít.*

K. A.: A szubjektív akusztikai élményt tudat alatt számtalan dolog befolyásolja kezdve azon, hogy aki jegyet váltott, nem veszett-e össze néhány órával korábban a főnökével, és ezért rossz hangulatban van. Kényelmesen vagy az utolsó pillanatban egy zsúfolt járművel ért oda, tetszik-e a terem enteriőre, és így tovább... Helsinkiben a kongresszusi központ nagyterme, mint annyi más új építményé, kettős céllal készült: konferenciák helyszínéül és hangversenyek számára. A terem álmennyezete fölött egy ugyanakkora térfogatú nyitható teret képeztek. Ám az építkezés közben meghalt az akusztikus, és valaki telerakatta ezt a részt hangelnyelő anyagokkal. Amikor egy koncertre egybenyitották a teret, kiderült, hogy egy monumentális süketszobát hoztak létre. A közönség természetesen fölháborodott a rossz hangzás miatt. Hívtak gyorsan egy új akusztikust, aki rendbe hozta a termet, de a közönség szubjektív ítélete hosszú évekig mégsem változott – ilyen sokat tesz az első benyomás. Egy új terem kipróbálásánál nagyon fontos, hogy a legelső alkalommal, amikor a muzikusok próbálnak a teremben, az akusztikus legyen jelen, mert a véleményük alapján azonnal reagálni kell.

G.: Milyen stációkból áll a munkafolyamat?

K. A.: Ma sokat segít az a számítógépes modellező program, amelyet arra használunk, hogy alapfokon fölépítsük egy terem akusztikáját az építészektől kapott rajzok alapján. A világon több modellező rendszer van, mi egy svéd eredetűt használunk, amely a nemzetközi körtesztekben mindig benne van az első háromban, tehát megbízható. Képes továbbá arra is, hogy hangminták alapján megállapíthassuk, hogyha valaki a tizedik sor ötödik székén ül, miként hall majd például egy Mahler-szimfóniát. Ezt megmutathatjuk a megrendelőnek, akivel konzultálhatunk arról, hogy hol legyen puhább vagy érdesebb a hangzás. Fontos megemlíteni, hogy munkámat nagyban segíti két kollegám, Nagy Attila Balázs és Tamás Ferenc.

G.: Tehát elkészült a modell...

K. A.: A továbbiakban részletek számítanak, hogy például mekkora területű a faborítás, hiszen számolni kell azzal, hogy milyen mértékben nyeli el a burkolat a hangot. Kérdés még, hogy mi és milyen területen áll (mondjuk, épp egy világítási híd) a hangreflexió útjában. A termék akusztikai minőségét szubjektív és objektív alapon is az utözengési idő befolyásolja legerőteljesebben. A legtöbb teremnek konferenciák és hangversenyek rendezésére is egyformán alkalmasnak kell lennie. A Kölcsey Központban, Debrecenben ezért alkalmaztuk az úgynevezett aktív rendszert, amely számtalan cellaegységből, az pedig egy mikrofonból és hangszóróból áll. Az odaérkező hangot a mikrofon fölveszi, és a hozzá tartozó hangszóró megfelelő kiegészítéssel lejátssza. Így az a szubjektív benyomása támad az embernek, mintha a fal, amerről a hang érkezik, több méterrel messzebb lenne, mint a valóságban.

G.: Kié a döntő szó, mennyiben hibáztatható vagy dicsérendő az akusztikus?

K. A.: Építész, illetve belsőépítész válogatja, hogy az akusztikus milyen lehetőséghez jut – a közös munka természetesen kompromisszumon alapul. Találkoztam már olyan nagyszerű és egyszerű építészeti elképzeléssel, hogy nekem csak bólogatnom kellett. Máskor leültünk a belsőépítéssel, elmondta, hol lát problémát, másnapra két jól használható akusztikai megoldással álltam elő. Az ipari zajcsökkentéstől, a lakások válaszfalának hangszigeteléséig sokféle feladatot kaphat egy akusztikus, a szakmai csúcs persze a zenei előadásokra alkalmas terem tervezése. Ritkán adódik olyasfajta gyönyörűség, mint 2006-ban, hogy a szakember egy esztendőben több ilyen munkához jut. Az év elején megnyílt debreceni Kölcsey Központban feltétel volt, hogy a beszédérthetőséget és a muzsikát egyaránt szolgálja a terem. Ennek megfelelően modelleztük az akusztikát. Kováts András az építésztervező és Balogh Balázs belsőépítész szinte minden javaslatomat elfogadta. Beépítettük a már említett aktív rendszert, ami ezen a helyen magyar fejlesztésű, és olyan sokoldalú, hogy egyetlen gombnyomással annak megfelelően tudjuk változtatni az utözengést, hogy romantikus szimfonikus mű, kamarazene,

Terv és valóság – a szolnoki Aba-Novák Művelődési Központ koncerterme

vagy oratorikus alkotás lesz műsoron. Schiff András adta az első koncertet a teremben, aki körbejárta, és nagyon elismerően nyilatkozott róla. Miskolcon, ahogy Győrben is, egy mozi kellett átalakítani. A miskolci teremnél Bodonyi Csaba építész nagy riadalmára kértem, hogy a tetőtől mindent „pucoljanak ki” az épületből. A szimfonikus zenekar nagy örömmel birtokba vette már a Művészetek Házát, ami esztétikai szempontból szerintem igen látványos, de a terem akusztikai állapotát nem tekintem befejezettnek. Szeretnék itt is elhelyezni egy aktív rendszert, hogy az utözengés gazdagabb legyen. A szolnoki Aba-Novák Művelődési Központ nagyterme kedvenc „újszülöttem”. Az egész házat átalakították, modernizálták Deák László tervei alapján. Korábban a nagyteremben sok hangelnyelő anyag volt, mert beszédhangra készült, most az erkélysor kinyitásával és a mozgatható plexi álmennyezettel, a pódium és a székek átrendezésével egészen jó – a muzikusok szerint nagyon jó – zenei előadóhely alakult ki. Én persze szeretnék nagyobb utözengést, úgyhogy kapacitálom a város vezetését, költsenek még a teremre.

G.: Számít-e a közeljövőben hasonló feladatra?

K. A.: Veszprém és környete is megérdemelne már egy jó hangversenyteremet. Előzetesen már megkerestek zenész ismerőseim, akiktől megtudtam: tervezik, hogy az egykori Séd moziból koncertterem épül. A város kiváló vegyeskara otthonra lelhetne benne. ■

Az akusztikus honlapja:

www.kotschy.hu

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemesak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

- Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28.
- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6.
- CD Bár Buda – Bp. XII., Kékgolyó utca 28.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Galeon Bolt – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Nagymező Jegyiroda – Bp. VI., Nagymező utca 19.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell u. 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7.
- Rózsavölgyi Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.
- Zeneakadémia aula (koncertnapon) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.

HUNGAROTON

- GIGASTORE DUNA PLAZA – Bp. XIII., Váci út 178.
- FOTEX RECORDS MOM PARK – Bp. XII., Alkotás u. 53.
- HUNGAROTON CLASSIC MÁRKABOLT
Bp. VII., Rottenbiller u. 47.

LAPKER

- 1025 Budapest, Lövőház u. 4.
- 1514 Budapest, Nyugati tér, Skála
- 1052 Budapest, Deák F. tér aluljáró
- 1052 Budapest, Váci u. 10.
- 1062 Budapest, Nyugati tér aluljáró
- 1071 Budapest, EMKE aluljáró üzlet
- 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.
- 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- 1122 Budapest, Déli Pályaudvar. üzlet
- 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131.
- 1185 Budapest, Ferihegy érk. 2/b terminál
- 1185 Budapest, Ferihegy 2/b terminál
- 1223 Budapest, Nagytétényi u. 37–47.

VIDÉK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Ezüst Medve Könyv- és Hanglemezbolt (Rómer Ház) – 9021 Győr, Teleki László u. 21.

- Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth Lajos u. 3.
- Gramofon Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Ősz u.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közönségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44.
- Record Zenebolt – 3100 Eger, Dózsa György tér 2.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Széchenyi Pávilon – 7100 Szekszárd, Széchenyi u. 11-13.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- VICTOR AUDIO hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f
- Zrínyi Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Fő út 8.

LAPKER

- 7150 Bonyhád, Szabadság tér 12.
- 4026 Debrecen, Péterfia u. 18.
- 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- 2100 Gödöllő, Szabadság u. 9.
- 9001 Győr, Révai u. 8.
- 7400 Kaposvár, Kaposvár Plaza
- 6000 Kecskemét, Petőfi Sándor u. 2.
- 8800 Nagykanizsa, Plaza
- 8800 Nagykanizsa, Tesco
- 4400 Nyíregyháza, Szegfű u. 75.
- 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/a
- 6722 Szeged, Kárász – Dugonics tér 1.
- 6722 Szeged, Nagyállomás
- 8000 Székesfehérvár, Fő u. 9.
- 5000 Szolnok, Máv Pályaudvar
- 3060 Páztó, Fő u. 83–87.
- 7600 Pécs, Nagy Lajos kir. út, Alsómalom
- 9700 Szombathely, MÁV csarnok
- 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- 8200 Veszprém, Külső-Kádártai u. 3.

VERDI FAMOUS TENOR ARIAS
 ALFONZ BARTHA
 JÁNOS B. NAGY
 DÉNES GULYÁS
 RÓBERT ILÓSFALVY
 PÉTER KELEN
 SÁNDOR KÓNYA
 JÓZSEF SIMÁNDY

László DUBROYAY
1956
 Symphonic Pictures
 for a Reciter
 and Orchestra
 with Poems by
 Tibor Gyurkovics
The Sculptor
 ballet

Les Foscari en St Mark
Starring SIMÁNDY JÓZSEF
 Edgár
 Lehengrin
 Bánk bán
 Rodamonte
 Lenky
 Turidula
 Ganio

Ejzen a Magyar!
Long Live the Hungarian!
 Erkel • Müller • Weber • J. Strauss • Delibes • Suppé
 Pazeller • Ziehrer • Kelet • Lanner • Berlioz
 Hungarian State Orchestra
 László Bárony
 Conducted by János Ferencsik

HUNGAROTON CLASSIC

DOLCE PECCATO!
 SWEET SIN! THE SALON OPERA
LUIGI DENZA
 ANDREA MELÁTH
 LEONARDO DE LISI
 PIERLUIGI RUSSINO
 GUIDO GALTERO

Two Mozart Masterpieces
 in Contemporary Transcription
Gran Partita - String Quintet in G minor
 Malcolm BILSON • Zvi MENIKER
 Abigail GRAHAM
 Mónika TÓTH
 László MÓRE

Solemn Mass
 in the Matthias Church
 ARTUR HARMAT
 BÁRDOS • KODÁLY • ERKEL • FRANCK
 CHORUS AND ORCHESTRA
 OF THE MATTHIAS CHURCH
 BERTALAN HOCK
 László TÁRDY

SÁNDOR BALASSA
THE THIRD PLANET
 OPERA CANTATA
LEGEND
 ZSUZSA MISURA • TAMARA TAKÁCS • TAMÁS DARÓCZY
 KAZIMÉR SÁRKÁNY • JÓZSEF GREGOR
 HUNGARIAN RADIO AND TELEVISION CHORUS AND ORCHESTRA
 ANDRÁS LIGETI • FERENC SÁPSON

ÚJDONSÁGOK

Salvatore Lanzetti
 SIX SOLOS after
 an Easy and Elegant Taste
 for the VIOLONCELLO
 Balázs Máté
 Jeremy Joseph
 Dénes Karasszon
 Igor Davidovics

Weiner
 Divertimentos Nos. 3, 4, 5
 Variations on a Hungarian Polka
 Serenade
 Carnival
 North Hungarian
 Symphony Orchestra, Miskolc
 László Kovács

MICHAEL HAYDN
NOTTURNI
 SAVARIA
 BAROQUE
 ORCHESTRA
 ON PERIOD INSTRUMENTS
 ARTISTIC DIRECTOR
 PÁL NEMETH

Ars Nova
SINÓS ORBÁN
 Conducted by Katalin Kiss

ZEBNER El madarász
 Der Vogelhändler
MILBÖCKER Dubarry grófnő
 Gräfin Dubarry
 Házy Erzsébet • Kónya Sándor
 Kalmár Magda • Petress Zsuzsa
 Kishegyi Árpád • Palcsó Sándor • Reti József • Varghelyi Endre
 Brody Tamás

New Music for Cembalo
Dedicated to Viktória Herencsár
 Péter Fehér
 Mihály Kocsis
 Béla Váry
 Sándor Szokolay
 László Dubrovay
 Péter Tollas

A Nemzeti Filharmonikusok

JANUÁR-FEBRUÁRI KONCERTJEI A BARTÓK BÉLA NEMZETI HANGVERSENYTEREMBEN

OKM

2007. január 12.
péntek 19.30

Csajkovszkij
Bartók
Sztravinszkij

Ránki Dezső

A Budapest Bábszínház művészei
Kocsis Zoltán

2007. február 22.
csütörtök 19.30

Schubert
Berio
Bruckner

Martin Haselböck

Schmal Róza: Ami megmarad (2006, részlet)